

Jules Verne

Az úszó sziget

Fordította: Gaál Mózes

TARTALOM

ELSŐ RÉSZ

1. A vonósnégyes
2. A kakofonikus szonáta hatása
3. A beszédes kalauz
4. Az elképedt kvartett
5. Standard-Island és Milliárd-City
6. Meghívottak...
7. El, nyugatnak!...
8. Útközben
9. A Sandwich-szigetcsoport
10. Átkelés a vonalon
11. A Marquises-szigetek
12. Három hétig Pomotoun
13. Tahitin
14. Mulatságból mulatságba

MÁSODIK RÉSZ

1. A Cook-szigeteken
2. Szigetről szigetre
3. Az udvari hangverseny
4. A brit ultimátum
5. A tonga-tabui tabu
6. Vadállatok tömkelege
7. Hajtóvadászatok
8. Fidzsi és lakói
9. Casus belli
10. Gazdacsere
11. Támadás - védelem
12. Balpárt jobbpárt ellen
13. Pinchinat jelszava
14. Befejezés

ELSŐ RÉSZ

1. A vonósnégyes

Ha valamely utazás bajjal kezdődik, rendszerint szerencsétlenül szokott végződni is. Ennek a gyakori tapasztalatnak igazságát bizonyára elismerte volna az a négy művész, akiknek hangszerei szanaszét heverték a földön. A kocsi ugyanis, amelybe az utolsó vasúti állomásnál kénytelen-kelletlen föl kellett szállniuk, éppen az imént fordult fel az út kanyarulatánál.

- Csak nem sérült meg valaki? - kérdezte az első, aki ügyel-bajjal feltápáskodott.

- Nekem csak holmi kis karcolás jutott ki - felelte a második, miközben arcáról letörülte a vért. A kocsi ablakába vágta ugyanis a fejét.

- Nekem pedig kissé horzsolta a bőrömet! - szólalt meg a harmadik, akinek a combjából néhány csepp vér serkedt.

Így hát komolyabb baj nem történt.

- Az ám, de hát a gordonkám! - kiáltott a negyedik. - Csak azt ne érte volna valami szerencsétlenség!...

Szerencsére mindegyik tok épségben maradt. Sem a három hegedű, sem a gordonka nem sérült meg. Még csak újrahangolni sem kellett őket. Ugye bizony pompás hangszerek lehetnek?...

- Átkozott vonat, hogy feleutunkban cserbenhagyott! - kezdte kis idő múlva újra az egyik.

- Átkozott kocsi, hogy itt a rengetegben felfordult velünk! - tódította a másik.

- És éppen most, amikor alkonyodni kezd! - sopánkodott a harmadik.

- Jó szerencse, hogy a hangversenyt holnaputánra tűztük ki!... - jegyezte meg a negyedik.

Majd tréfára fogták művészeink a dolgot, s élcelődtek a baleseten. Az egyik, mint telivér hegedűművész, csupa merő műszaki szójátékok faragásán buzgólkodott. Így szólt:

- No lám, ez a mi kocsink szerencsésen „hanyatt vágta magát”.

- Jaj, Pinchinat! - jajdult fel az útitársak egyike.

- Én pedig azt tartom, hogy *mi vágtuk hanyatt magunkat*, mert az út *kulcsára*, kanyarulatára nem vigyáztunk.

- Nem hallgatsz el?!...

- S bizony okosan tesszük, ha *darabjainkat* más coachra *transzponáljuk*! - vakmerősködött Pinchinat, hogy megtoldja a szóvicceket.

Az ám, csakugyan derék baleset és balesés történt, amint a nyájas Olvasó rögtön tudomást is szerez a körülményekről.

Ez a beszélgetés franciául folyt; pedig akár angolul is mondhatták volna, mert a vonósnégyes művészei Walter Scott és Cooper nyelvén is éppen olyan tökéletesen beszéltek, mint anyanyelvükön; megtanulták ama művészi körút során, amelyet az angolszászlakta földön tettek. A kocsissal angolul beszéltek.

Ez a derék atyafi járt a legrosszabbul, mert amikor a kocsi első tengelye eltört, lehempergett a magas bakról. Még szerencse, hogy inkább fájdalmas, mint komoly zúzódásokat szenvedett. Elég az hozzá, hogy a bokája kificamodott, nem léphetett rá, egy lépést sem tehetett, vagyis kénytelen-kelletlen valami úton-módon őt a legközelebbi faluba kellett szállítaniuk.

Valóságos csoda, hogy mindnyájan ép bőrrel menekültek meg, azon a nagyon zezugos helyen. Az út merészen kanyargott, néhol meredek hegyháton, az örvény szélén haladt, másutt zúgó hegyi árral futott versenyt, s gyakorta szakadékok szelték ketté, melyeken csak ügyel-bajjal juthatott keresztül a szekér. Ha a kocsi tengelye csak valamicskével feljebb tört volna ketté, alighanem mindenestül alágurulnak a szinte függőleges sziklaháton, s ott vesznek mindannyian.

Annyi bizonyos, hogy a kocsinak hasznát többé nem vehették. Azonkívül az egyik ló, amikor felfordult, odavágta a fejét az egyik sziklatuskóhoz, és nemsokára kilehelte a páráját. A másik is erősen megsérült. Így hát se kocsi, se ló.

A négy művészt Dél-Kaliforniában különben is rossz csillag vezette, huszonnégy óra letelte alatt két baleset érte őket. S ha az ember nem filozófus...

Abban az időben San Franciscót, Kalifornia fővárosát San Diegóval vasútvonal kötötte össze, ámbátor ez Kalifornia ősi tartományának határán fekszik. Ide igyekeztek művészeink, hogy a napokban megtartsák azt a hangversenyt, amelyet már jó előre kikürtöltek és izgatottan vártak a San Diegó-beliek. Tegnap indultak el San Franciscóból, és amikor már csak ötven amerikai mérföldre voltak San Diegótól - íme, először „zökkentek ki a tempó”-ból.

Az ám, a „tempóból zökkentek ki”, amint a művésztársaság legvidámabb tagja mondta; nemde nem veszik zokon ezt a mondást a kották eme fölkejtőjéről?...

Paschal állomáson ki kellett szállniuk, akár tetszett nekik, akár nem, mert a vasúti töltést három-négy mérföldnyire onnan elborította holmi vízáradás. Csak két mérfölddel odább folytathatták volna útjukat vasúton, arról pedig, hogy az utasokat odáig ladikon szállítsák, szó sem lehetett, mert a víz mindössze néhány órával azelőtt öntötte el a töltést.

Vagy várniuk kellett volna, míg a víz lepad, s a közlekedés megnyílik, vagy a legközelebbi faluban fuvart kellett fogadniuk, amely őket San Diegóba vigye.

A művészek ez utóbbit választották. A szomszéd faluban szerencsére egy avatag négykerekű batárt kurkásztak fel; csak úgy csörögtek-zörögtek rajta a vaspántok, az ülést megették a molyok; s így minden egyéb lehetett inkább, csak szemrevaló nem... A kocsi gazdájával megalkudtak, a kocsinak fényes borraalót ígértek, aztán föltelepedtek; semmi egyéb poggyászt nem vittek magukkal, csak hangszereiket.

Mindez délután két óra tájban történt, és hét óráig elég szerencsésen és nagyobb baj nélkül folytatták az útjukat. Akkor kellett aztán másodszor kizökkenniük a tempóból; a rozoga bárka felfordult, mégpedig oly szerencsétlenül, hogy további használatról szó sem lehetett.

A vonósnégyes társaság pedig jó húsz mérföldnyire járt még San Diegótól.

De ugyan bizony mit is keresett ez a négy művész - mégpedig négy francia, sőt, mi több, négy telivér párizsi - Dél-Kaliforniának e barátságtalan vidékén?...

Hogy mit kerestek?... Mindjárt számot adunk róla röviden, a négy művészt is lefestjük pár vonással. Mert hogy a véletlen, ez a szeszélyes szereposztó, őket is osztályossá tette abban a csodálatos történetben, amelyet elmondandók vagyunk.

A szóban forgó év folyamán - legföljebb harmincévnyi pontossággal határozhatjuk meg - az Amerikai Egyesült Államok szövetségszázlóján megkétszerezték a csillagok számát. Iparuk és kereskedelmük tetőpontján állanak, mióta a szövetséges államtestbe Kanadát fel a sark-tenger legszélső határáig, továbbá Mexikót, Guatemalát, Hondurast és Costa Ricát egészen a Panama-csatornáig bekebelezték. Az országokat rabló jenikik szívében fölébredt a műérzék is, és habár saját alkotásaik a szépművészetek terén még nagyon gyámoltalanok voltak, valamint a nemzeti szellem a festészettől, szobrászattól és a zenétől egy kissé idegenkedett: mind-

azonáltal a szépművészetek termékei iránt az érzék köztük általánosan elterjedt. Régi és újabb mesterek festményeit mesés áron megvásárolták, nyilvános és magánképtáraikat velük megtöltötték; a hírneves énekeseket és színészeket, valamint a legkiválóbb zenészeket hallatlan áron vendégszereplésekre szerződtették, és így az amerikaiakból hiányzó érzéket a szép és nemes dolgok iránt lassanként fölébresztették.

Ami a zenét illeti, az Újvilág műkedvelői eleinte a XIX. század mestereinek műveiért lelkesedtek, mégpedig ezekért: Meyerbeer, Halévy, Gounod, Berlioz, Wagner, Verdi, Massé, Saint-Saëns, Reyer, Massenet és Delibes. Majd lassacskán kezdték felfogni Mozart, Beethoven és Haydn mélyebb értelmű műveit is, és áhítoztak annak a legnagyobb művészetnek a forrásaira, amelyek a XVIII. század folyamán oly dúsan buzogtak. Az operákra következtek a lírai drámák, a lírai drámákra a szimfóniák, szonáták és a zenekari hangversenydarabok. Az idő tájt, amikor történetünk játszódik, az Egyesült Államokban a szonátákért rajongtak. Szívesen megfizették akár hangjegyenként: a felet húsz, a negyedet tíz, a nyolcadot öt dollárjával.

E divatos hóbortról tudomást szerzett négy kiváló hegedűművész, és eljöttek az Egyesült Államokba, hogy dicsőséget és kincset arassanak. Négy jó barátból állott a művésztársaság, a párizsi konzervatórium egykori növendékeiből; Párizsban személyiségük általános elismertségnek örvendett, és főleg az Amerikában eladdig ismeretlen „kamarazenét” művelték, s ezért köztiszteletben álltak. Csakhogy micsoda páratlan művészettel, felséges összjátékkal és mélységes értelemmel szólaltatták is meg Mozart, Beethoven, Mendelssohn, Haydn és Chopin, e halhatatlan zeneszerzőknek négy vonós hangszerre írt (első és második hegedű, mélyhegedű és gordonka) darabjait! Semmi lárma, semmi hatáshajhászat, csak tökéletes összhang és páratlan művészet! A kvartett sikerének nagyságát az még jobban magyarázza, hogy a műértő közönség kezdett már kifáradni a rengeteg harmonikus és szimfonikus zenekari hangverseny végighallgatásában. Mert igaz ugyan, hogy a zene nem egyéb, mint művészileg kombinált tetszetős hanghullámok által való megihletése a léleknek, csakhogy e hullámokat nem szabad siketítő viharzúgássá fokozni!...

Szóval a mi négy művészünk azt akarta, hogy az amerikaiakkal megismertesse a kamarazene szelíd, szóval ki nem fejezhető élvezetét. Összetanakodtak, és két évvel ezelőtt az Újvilágba utaztak; a jenki műkedvelők ez idő alatt bőségesen részesítették őket „hurrá”-ikban és szórták lábaik elé nem kevésbé épületesen csengő dollárjaikat. *Zene-matinéiket* vagy *soirée*-ikat a közönség rendkívül kíváncsi csemegének tartotta. A „Koncert-Quartett” - így nevezték el őket - alig győzte elfogadni a dúsgazdag amerikaiak meghívását. E nélkül valamire való ünnepség, mulatság elképzelhető sem volt, avagy ha akadt is, nem képezte közérdeklődés tárgyát. Ez az általános lelkesedés immáron tekintélyes összegek birtokába juttatta a művésztársaság tagjait, ha ugyan egyre-másra berakosgatták volna a New York-i bankba!...

No de miért is titkolódnánk? A mi amerikai párizsi virtuózaink tele marokkal szórták is a pénzt. A vonó fejedelmei, a négy húr királyai éppenséggel nem gondoltak arra, hogy élükre rakják a dollárokat. Kalandokkal teljes életüknek érdeket kölcsönzött ama bizonyosság, hogy őket mindenütt szívesen fogadják, hogy bőséges aratásuk van; úgy röpködtek, mint a pillangók, New Yorktól San Franciscóig, Québecből New Orleans-ig, Új-Skóciától Texasig - talán kissé bohém módra, de hát az ifjúság bohémsége a világon a legrégibb, szeretetre és irigylésre legméltóbb dolog a világon.

Ha nem csalódunk, most itt az ideje, hogy kedves Olvasóinknak bemutassuk művészeinket, elmondván, milyenek is és hogyan hívják őket, annál is inkább, mert ebben a különös szerencsében sem eddig nem részesültek, sem ezután részesülni nem fognak, már tudniillik - az Olvasók.

Yvernes - az elsőhegedűs - harminckét éves, középtermetűnél valamivel magasabb, gondja van rá, hogy inkább soványnak lássék, haja szőke, alul göndör, se bajusza, se szakáll, nagy, sötét szeme és hosszú keze van, mintha maga a természet arra teremtetten volna, hogy Garnerióján minden emberileg lehető hangot foghasson, föllépése előkelő; szeret sötét felöltőjébe burkolódnai, magas tetejű selyemkalapot (cilindert) visel; kissé talán színésziiesen pózol, ámde ő a legártatlanabb négyük közül, pénzkérdés egyáltalában nem érdekli, igazi művészkedély, rajongó bámulója a szépnek, nagy tehetségű virtuóz, akire fényes jövő vár.

Frascolin - a második hegedűs - harmincéves, kicsiny termetű, hízásra hajló, emiatt gyakran dühbe gurul; barna a haja és a körszakáll; feje nagy, szeme fekete, orra hosszú és orrcimpái mozgékonyak, két vörös folt van jobbra és balra a nyergén, ahova aranykeretű szemüvegeinek rugói kapaszkodnak; erős domború üvegeket használ, mert sajna, nélkül nem lehet el; egyéb-iránt jóindulatú, előzékeny és szolgálatkész ember, szívesen magára vállal bárminemű munkát, hogy megkímélje társait, ő a nagy művésztársaság pénztárosa, állandóan prédikálja a takarékoságot, hanem e tekintetben nincs, aki megfogadja a szavát. Kitűnő virtuóz ő is, anélkül, hogy csak parányi irigység is bántaná barátjának, Yvernes-nek a sikerei miatt, avagy számítana arra, hogy idővel ő lesz az elsőhegedűs. Úti ruhája fölött állandóan bő porköpenyt hord.

Pinchinat - a mélyhegedűs (brácsás) - vagy, amint őt elnevezték, „Öfelsége” (tekintettel arra, hogy mélyhegedűs), huszonhét éves, ő a legfiatalabb, a legtréfásabb és legvidámabb cimbor, amolyan javíthatatlan fajta, aki teljes világéletében pajkos diák marad; eszes, szellemes, élénken ragyogó szemű, haja kissé hirtelenszőke, hegyesen felkunkorodó a bajusza. Gyakran és nagy passzióval csettent a nyelvével, miközben hófehér fogait villogtatja, megrögzött szóviccgyártó; támadó- és védőkészsége bámulatos, tele van az agya mókával - vagy amint ő szokta mondani elpusztíthatatlan humorral: „teljesen berendezett az agya”. Örökösen űzi a tréfáit, hanem a fejét éppen nem veri a falba amiatt, ha hébe-korba barátait zavarba hozzák az ő viccei. Emiatt aztán gyakran kell hallania a kvartett fejének atyai dorgálását.

Mert világos, hogy a kvartettnek feje is van: *Sébastien Zorn*, a gordonkás, művészi tehetsége és kora egyaránt hivatottá teszik őt a vezérszerepre - ugyanis immár ötvenkét tavasz viharzott el fölötte -, termete kicsiny, kövér, haja szőke, s halántéka táján dús huncutkáiban kanyarodik, bajusza nyársként kifenne, úgyhogy a két hegye a pofaszakáll bozótjába temetkezik. Arcának színe téglavörösbe játszó, szeme pedig ácsillog a szemüvegen, amely mellé még egy másodikat rak fel, ha olvasni akar. Keze húsos, kerek; jobb keze elárulja a mozgásában, hogy azzal szokta kezelni a vonót; a gyűrűs- és a kisujját hatalmas gyűrűk ékesítik.

Ez a pár vonás talán elegendőképp számot ad róluk, mint művészekről és emberekről... De hát az ember nem tarthat negyven éven át egy zengő szekrényt büntetlenül a térdei között! Hatása van ennek az egész életre, s átformálja a jellemet is. A gordonkaművészek csaknem valamennyien tetőtől talpig derék emberek és hirtelen haragúak; szeretnek öblös hangon beszélni, hozzászólnak mindenhez - mégpedig okosan. Ebből a fajtából való *Sébastien Zorn* is, akire Yvernes, *Frascolin* és *Pinchinat* nyugodt lélekkel és készségesen bízta rá a kvartett vezéri tisztét művészi kóbor hadjáratukban. Nem bánták, hadd beszéljen s cselekedjék saját belátása szerint, mert hát ugyancsak értette a dolgát. Megszokták az ő úrhatnám természetét, és csak nevettek, ha olykor „feljebb markol”, mintsem kellene, ami egyébiránt *Pinchinat* megjegyzése szerint egy vonóhangszert kezelő művészre nézvést elég sajnálatos balfogás.

Az ő vállára nehezedett a műsorterv összeállítása, az úti program, az impresszáriókkal való levelezés, egyezkedés... ez a sokféle munka bőséges alkalmat adott neki, hogy foglalkoztassa fontoskodó buzgalmát. Csak a bevételekkel nem törődött, valamint a közös pénztárral, ezt a második hegedűsre, *Frascolin*re bízta, aki leginkább nyújthatott biztosítékot, lévén gondos és csaknem kétségbeejtően takarékos ember.

Eszerint a kvartett művészeit bemutattuk, mintha sorjában előttünk állnának a pódium szélén. Az Olvasó ismeri ezeket a nem valami eredeti, de egymástól mégis élesen elütő típusokat; szíves engedelmével hadd mondjam el az alább következő történetet, s majd meglátja, hogy minő szerep jut abban a négy párizsi fiúnak, akik az Amerikai Egyesült Államokban aratott babérral koszorúzottan épp úton vannak... No de vegyük csak sorjában, vagyis, mint a mélyhegedűs, „Öfelsége” mondaná: „- Ne siessük el a taktust”. Legyünk tehát kissé türelemmel...

A négy párizsi jelenleg este nyolc órakor Dél-Kaliforniának egyik elhagyott országútján (ha ugyan egyáltalán országútnak nevezhető) ácsorgott, mellettük a „felfordult kocsi”... „- Zenéjét szerzette Boieldieu” - jegyezte meg Pinchinat. Frascolin, Yvernes és ő e kis kalandot bölcs könnyel fogadták, sőt tréfát is üztek belőle, de az csak természetes dolog, hogy a kvartett vezetője dühtől fortyant fel. A gordonkások tudvalevőleg nagyon epés természetűek, s amint mondani szokták, a körmük alatt állandóan bizsereg a vér. Yvernes szentül hitte, hogy Sébastien úrnak az ereiben Ajax vagy Akhilleusz vére csörgedez, márpedig ezek az urak nem voltak birkatermesztűek.

A történeti igazság kedvéért azt is meg kell említenünk, hogy ámbátor Sébastien Zorn epés, Yvernes flegmatikus, Frascolin békeszerető, Pinchinat pedig ki-kitörő jókedvű egyén volt: egymást igazi barátok módjára szerették, mintha testvérek lettek volna. Azt a kapcsot, amely egybefűzte őket, sem véleménykülönbség, sem önzés meg nem lazíthatta; hajlamaik és ízlésük volt ez a kapocs, ezek pedig egy közös forrásból táplálkoztak, szívük a jó hangszerhez hasonlóan mindig összhangzott.

Míg Sébastien Zorn gordonkájának a tokját tapogatván, bizonyosságot akart szerezni afelől, hogy épkezláb kászálódott ki a bajból, Frascolin a kocsishoz lépett.

- Nos, édes barátom - kérdezte -, mit gondol, mitévők legyünk?

- Hogy mitévők?... - kérdezte az atyafi. - Ha se ló, se kocsi... várunk, amíg...

- Amíg errefelé vetődik valami kocsi? - kiáltott közbe Pinchinat. - Ha pedig nem találna ide vetődni?!...

- Keresnünk kell egyet! - jegyezte meg Frascolin, akit életrevalósága sohasem szokott cserbenhagyni.

- Hol? - riadt fel Zorn, dühtől tajtékozva, s ide-oda szaladgált az úton.

- Már hogy hol?... Hja, ahol találunk... - válaszolt a kocsis.

- Hej, az irgalmát, kocsi bakján ülő uram! - ordított föl Sébastien Zorn úr, mégpedig olyan hangon, hogy lassanként a legfelsőbb regiszteren is túlcsapott. - Hát felelet ez?! Egy ilyen félkegyelmű fráter, aki minket felfordít, kocsiját összetöreti, lovait megnyomorítja, megelégszik azzal, hogy így vigasztaljon: „Tessék kikászálódni a bajból, amint tudnak, jól vagy rosszul”?!...

És az érdekes vezér ajka természetes készséggel szórta a legváltozatosabb átkokat a kocsis fejére, anélkül, hogy haszna lett volna belőle, míg csak közbe nem szólt Frascolin.

- Bízd csak rám a dolgot, öregem!...

Ezzel a kocsishoz fordult.

- Hol is vagyunk most, barátom? - érdeklődött nyájasan.

- Öt mérföldre Freschaltól.

- Vasúti állomás az?

- Nem a!... Falu a tengerparton...

- Kaphatnánk ott kocsit?
 - Kocsit nem, de szekeret talán kaphatnának.
 - Ökrösszekeret, mint a Merovingok korában... - jegyezte meg Pinchinat.
 - Az már mindegy! - vélekedett Frascolin.
 - Kérdezd inkább - vágott közbe Sébastien Zorn -, hogy kocsma van-e abban a nyomorúságos fészekben!...
 - Az már van! Ott pihentünk volna meg...
 - Ez az országút visz Freschalba?
 - Egyenesen oda visz.
 - Indulj! - vezénylette a gordonkás.
 - Mégiscsak kegyetlenség volna tőlünk, ha ezt az embert nyomorúságában itthagynánk! - jegyezte meg Pinchinat. - Hallja-e, atyafi, ha jobbról-balról támogatjuk, nem tudna esetleg...
 - Tisztára lehetetlenség! - felelt a kocsis. - Különben is jobb nekem itt maradnom a kocsim mellett. Ha megvirrad, holnap majd meglátom, mit csináljak.
 - Ha Freschalba érünk - szólt Frascolin -, küldhetnénk magának segítséget.
 - Az ám, a kocsmáros jó ismerősöm, nem hagy az cserben!...
 - Indulhatunk már?!... - türelmetlenkedett Sébastien Zorn, aki már hátára vette gordonkáját.
 - Rögtön... - felelte Pinchinat. - Előbb vigyük a kocsist ahhoz a töltéshez...
- Magától értetődik, hogy a szegény embert nem hagyhatták az országúton; és mivelhogy a lábára állni nem tudott, Pinchinat és Frascolin fölemelték, az út másik felére vitték, s egy kiálló gyökerű fa alá tették le, amelynek lombos ágai mintegy sátort vontak föléje.
- Jöttök-e már?!... - sürgette Sébastien Zorn ezúttal harmadszor a késlekedőket, minekutána úgy-ahogy hátára szíjazta a gordonka tokját.
 - Így ni, ez is megvan... - mondta Frascolin csendes hangon.

Aztán még egyszer a kocsishoz fordult:

- Annál maradunk: a freschali kocsmáros majd küld ide embereket. Volna még valamire addig is szüksége, atyafi?
- Volna, egy-két korty pálinka elkelne, ha maradt valami az urak kulacsában...

Pinchinat még csak meg sem kezdte a magáét; „Öfelsége” készségesen meghozta az áldozatot.

- No, cimbora, legalább belülről nem fázik meg az éjjel!...

A gordonkás még csak egyszer s utoljára intette őket, hogy induljanak, s aztán csakugyan útra kelt a kis karaván. Szerencséjükre egyéb cókókjaik a vonaton maradtak, s nem hozták magukkal a batárban. Igaz, hogy néhány napi késéssel érkezik meg San Diegóba, de legalább most nem kell magukkal cipelniük Freschalba. Elég a hegedű, a gordonka meg éppen több is az elégnél. Valamire való virtuóz pedig nem válik meg a hangszerétől - amint hogy másra nem bízta a katona a puskáját, a csiga a házát.

2. A kakofonikus szonáta hatása

Abban bizony van valami nyugtalanító, ha az ember éjjel, ismeretlen országúton mendegél holmi pusztá vidéken, ahol rendszerint több az útonálló, mint az utas. Kvartettünk ebben a helyzetben leledzett pillanatnyilag. A franciák különben bátor emberek, művészeink pedig különösen azok. Csakhogy a bátorság és félénkség között van még egy határvonal, amit józan elmével számba nem venni nagy kár volna. Ha a vasúti töltést a víz nem öntötte volna el olyan váratlanul, és ha a bárka Freschaltól öt mérföldnyire össze nem tört volna: a kis művészársaságnak nem kellene most éjjel kódorognia ezen a gyanús országúton. No de reméljük, hogy nem történik semmi bajuk.

Lehetett körülbelül nyolc óra, amikor Sébastien Zorn és társai a kocsis utasítása szerint a tengerpart felé vezető úton elindultak. A hegedűsök nem panaszkodhattak, mert hangszereik a könnyű bőrtokokban éppen nem voltak nehezek. Hiszen nem is panaszkodtak, sem a bölcs Frascolin, sem a vidám Pinchinat, sem az ideális ömlengésekre hajlamos Yvernes. Bezzeg a szegény gordonkásnak van mit cipelnie a hátán, akár ha szekrény volna. Ismervén a természetét, nem csodálkozunk, hogy fölfortyant, haragja gyakori szitkokban tört ki. S ráadásul mennyit nyögött, mekkorákat sóhajtott szegény feje, a hangutánzó indulatszócskák egész serege pattant le ajkáról.

Körös-körül vak sötétség terjedezett. Sűrű felhők kergetőztek az égen, itt-ott meg-megszakadt fekete kárpitjuk, s kitetszett a hold gúnyolódó ezüst sarlója. Isten tudja, miért - talán mert amúgy is előntötte a mérges epe -, de a szőke Diana sehogy sem tetszett a mi Sébastien Zorn barátunknak. Megfenyegette az öklével, s így támadt rá:

- No, mit dugod ki te is a bárgyú pofádat?!... Istók uccse, nem képzelek valami ostobább dolgot, mint azt a szelet dinnyét ott fenn, amint sétálgat!...

- Meghiszem azt, hogy jobb volna, ha tele képét fordítaná felénk most a hold... - vélekedett Frascolin.

- Ugyan miért? - kérdezte Pinchinat.

- Mert akkor jobban láthatnánk.

- Ó, szűz Diana, nyájas éji vándor, halvány arcú bolygója a Földnek! Ó, te imádott ideálja az imádásra méltó Endümiónnak!...

- Elvégezted-e már istenítő felfohászkodásodat? - riadt rá a gordonkás. - Ha ezek az elsőhegedűsök egyszer elkezdik...

- Szedjük gyorsabban a lábunkat! - vetette közbe Frascolin. - Különben az a kellemes meglepetés érhet, hogy Isten ege alatt töltjük az éjszakát.

- Az ám, ha csak Isten ege volna fölöttünk!... Aztán a San Diego-i hangversenyről is elkésünk! - vágta rá Pinchinat.

- Gyönyörű egy állapot! - kiáltott fel Sébastien Zorn, s rázott egyet a hátát nyomó szekrényen, úgyhogy belülről panaszos hangok hallatszottak.

- Pedig ezt a gyönyörű állapotot tulajdonképpen neked köszönhetjük, öreg!... - mondta Pinchinat.

- Nekem-e?

- Bizony, neked! Miért nem maradtunk San Franciscóban, ahol alkalmunk volt egy egész rakás kaliforniai fület gyönyörködtetnünk?!...

- Hát akkor miért jöttünk is el onnan? - kérdezte a gordonkás.

- Mert te akartad, hogy eljőjjünk!... Úgy bizony!...

- Akkor, be kell vallanom, hogy szánandó egy tanácsot adtam, és ha...

- Ó, nézzétek csak, nézzétek!... - kiáltott fel Yvernes, s ujjával az égboltozat egy bizonyos pontjára mutatott, ahol a holdkaréj egy vékony sugara fehér keretbe foglalta a felhő szélét.

- Nos, mi az, Yvernes?

- Nem olyan-e az a felhő, mint valami sárkány, amely kiterjeszti szárnyait, s pávafarka van, rajta száz Argus-szem?

Annyi bizonyos, hogy Sébastien Zorn nem olyan szerencsés, mint Inakhosz leányának az őrzője volt, aki százfelé látott egyszerre, mert lám, nem látta meg még azt a mély kerékvágást sem, ahová fél lábával beleakadt; így hát hasra esett teljes hosszában, s a hátán levő szekrénnel olybá tűnt fel, mint valami nagy teknősbéka, amely a földön mászik.

A kvartett vezetője természetesen újra dühbe gurult - no hiszen akadt is rá oka bőségesen -, szidta az elsőhegedűst, amiért megbámulta a levegőégen úszkáló szörnyeteget.

- Yvernes az oka! - zsörtölődött Sébastien Zorn. - Ha nem néztem volna arra az átkozott sárkányra...

- Hiszen nem is sárkány már, lelkem-öregem, hanem csak kétfülű kancsó! Élénk fantáziával az ember látni véli, amint Hébé, a nektárpohárnok tartja kezében.

- Ne feledjük, hogy abban a nektárban veszett sok víz van!... - kiáltott közbe Pinchinat. - S vigyázzunk, hogy az a te istennőd, az örök ifjúság istennője, nyakunkba ne zúdítsa egy kis záporosót!...

Ez bizony még kellemetlenebb dolog lett volna, és valóban, a tornyosodó felhők fürgeteggel fenyegettek. Ugyancsak szedték a lábukat, hogy idején érkezzenek Freschalba.

A dühtől tajtékozó gordonkást fölsegítették a földről, és talpra állították a vén morgó medvét. A szolgálatkész Frascolin ajánlkozott, hogy viszi a gordonkát, Sébastien Zorn eleinte hallani sem akart róla... Hogy ő megválják a gordonkájától?!... Egy Goud és Bernardel-féle remek-től?!... Hisz énjének a felétől kellene elszakadnia!... És mégis, úgy kellett lennie, Frascolin vette a hátára Zorn úr énjének a felét, a maga könnyű hegedűjét pedig átadta helyébe.

Gyorsított léptekkel folytatták útjukat, két mérföldet megtettek anélkül, hogy valami nevezetes dolog történt volna. Az esővel fenyegető éj mind sötétebb lett. Néhány kövér csepp hullott alá, jelölve annak, hogy fürgetegszülő felhőkből valók. No de Yvernes látta Hébé amforája ezúttal nem ürült ki, és a négy éji vándor reménykedett, hogy szárazon eljut Freschalba.

Mindazonáltal erősen kellett ügyelniük, hogy járván a sötétben, valahogy le ne guruljanak! Mert nem is számítva az igen mély kerékvágásokat, az út néhol merészen kanyarodott, mély-séges örvények, kiálló sziklahátak szélén vezetett, amelyekről trombitaharsogáshoz hasonlatos zajjal zúdult alá a vízzuhatag. Ha Yvernes természeti hajlandósága ezt poétikusnak is találta, Frascolin a maga józanságával legalábbis nyugtalanítónak tartotta.

Azonkívül arra is számíthattak, hogy holmi gyanús ábrázatú egyénekek lehet találkozójuk, mert effélék a dél-kaliforniai országutakon gyakorta veszélyeztették az utasokat. Márpedig a művészársaság tagjainak fegyvere négy nyirettyű volt csupán, s az efféle fegyver tudvalevőleg nem elegendő olyan országban, hol a Colt-féle revolvert feltalálták, sőt idő folytával jelentékenyen tökéletesítették is. Ha Sébastien Zorn és társai amerikaiak lettek volna, bizonyos visznek útitársul egy-egy revolvert, amelyet Amerikában minden polgár nadrágjának külön erre a célra varrt zsebében szokott hordani. Sőt még arra a rövid útra is San Franciscótól

San Diegóig minden telivér jenki magával vitte volna azt a kis hatlövetű jószágot. A mi franciáink persze nem tartották szükségesnek. Avagy legyünk őszinték, eszükbe sem jutott, pedig esetleg meg is bánhatták volna...

Pinchinat ment elől, gondosan vigyázta az út kanyarulatait. Tudta: ott, ahol jobbról is, balról is mintha keskenyednék, ott nem kell holmi váratlan balesettől tartaniuk. A javíthatatlan tréfamesternek mindig az motoszkált a fejében, hogy milyen derék dolog volna derekasan ráijeszteni a pajtásokra; például: megtorpan, s ijedtségtől reszkető hangon dadogja:

„- Megállj!... Ott lenn!... Mi az?!... Húzzátok fel a kakast, hogy egyszerre lőjünk!”...

Bezzeg, ha az őserdők közt vezetett volna az út, a száz öl magas sequoiák, mamutfenyők közt, amelyek Kalifornia óriásfái ... megcsappan neki is a tréfaüző kedve!... Ez óriási fatörzsek mögött tíz ember is kényelmesen elrejtőzhetik!... Vajon itt nem csattan-e a fülükbe elsütött revolver durranása, vagy fülük mellett nem süvít-e el golyó?!... Az efféle éjjeli orvtámadásokra alkalmas helyeken ugyancsak ki kell nyitniuk a szemüket!... Ha útonállókkal egyáltalán nem lesz találkozásuk, ezt csupán annak köszönhetik, hogy e tisztas faj Amerika nyugati részéből teljesen kiveszett, és jelenleg az Ó- és Újvilág népes vásárait keresi fel, a zseb-metszés nemes mesterségének szentelve magát. A Charles Moor- és John Sbogar-féle haramiák utódai! S vajon kinek is támadhatnának ilyen gondolatai, ha nem Yvernes-nek? Bizony nem méltó a darab a díszletekhez, vélekedett ökelme.

Pinchinat hirtelen megállt, mintha a lábai gyökeret vertek volna.

Frascolin sem cselekedett különben.

Sébastien Zorn és Yvernes követte példájukat.

- Mi az? - kérdezte a második hegedűs.

- Mintha látnék valamit!... - mormogta a mélyhegedűs.

Ezúttal nem tréfált. A fák közt valami mozgott.

- Ember vagy állat? - kérdezte Frascolin.

- Magam sem tudom még...

Egyik sem tudta, hogy mitévő legyen. Egymáshoz lapulva, némán és mozdulatlanul meredtek a sötétbe.

A felhőhasadékon átszűrődött a hold világa a sequoiák ágain keresztül az erdő templomába, és némi világot vetettek mintegy százlépésnyi távolban a földre is.

Pinchinat nem tévedett. A mozgó alak embernek túl nagy volt, állat lehetett tehát. De micsoda rengeteg nagy állat!... Négylábú?... Ragadozó?... Bizonyára az, de micsoda fenevad?!...

- Talponjáró! - mondta Yvernes.

- Ördög vigye ezt a dúvadot! - dörögte mérgesen, de ezúttal nem hangosan Sébastien Zorn. - Dúvodon pedig inkább téged értelek, Yvernes! Nem tudsz úgy beszélni, mint más okos ember?!... Mi az ördög az a „talponjáró”?

- Olyan állat, amelyik négy lábon jár, mégpedig a talpán - magyarázta Pinchinat türelmesen.

- Medve! - tette hozzá Frascolin.

Csakugyan medve jött, mégpedig hatalmas példány! Oroszlánok, tigrisek, párducok nincsenek Kalifornia erdeiben. Annál több a medve, márpedig a medvével nem tanácsos egy bokorról málnát szedni!...

Éppen nem kell csodálkoznunk azon, hogy a mi párizsi művészeink ritka egyetértéssel ki akartak térni a medve útjából. Elvégre is a medve volt „otthon”. A kis karaván még összéb-bújt, és lassan hátrált, látszólag nyugodtan, korántsem mutatva, mintha egerutat akarna nyerni, mégpedig arccal a medvének fordulva.

A medve lassacskán feljük cammogott, úgy mozgatta a mellső mancsait, mintha sürgönyözne, lomhán és esetenül dülöngött, jobbra-balra. Mind közelebb jött, s mintha ellenséges szándékkal közelednék, rekedtes mormogása és fogainak csattogása ugyancsak nyugtalanították hőseinket.

- Mi lenne, ha négyen négyfelé iramodnánk!?... - ajánlotta „Ófelsége”.

- Azt ugyan ne tegyük - vélekedett Frascolin. - Egyikünket mégiscsak körme közé kaparintaná a mackó, s annak kellene megszenvednie a többiért.

Ezt az oktalanságot tehát nem követték el, mert nyilvánvaló, hogy balul ütött volna ki.

A kvartett így, egy kötelékben, valamivel világosabb erdőparcellához ért. A medve talán tizlépésnyire lehetett tőlük. Hátha most támad rájuk?!... Alighanem, mert erőbben morgott, gyorsabb iramban tartott feljük.

A kis karaván még gyorsabban hátrált, és a második hegedűs kiadta a parancsot:

- Ne féljünk!... Helyén legyen az eszünk!...

A tisztáson átjutottak, a fatörzsek védelmet nyújtottak újra; a veszély azonban nem lett csekélyebb. Az egyik fától a másikig bujkálókat a bestia hirtelen megrohanhatja?!... Úgy látszik, ez volt a medve szándéka is, mert most már nem morgott, hanem a hátsó két lábára ereszkedve, némán guggolt.

Ekkor a rengeteg erdőben, éjjeli órán muzsikaszó zendült meg, kifejezéssel teljes *largo*, mintha a művész egész lelkét lehelte volna a szárazfába.

Yvernes hegedült. Kivette hirtelen a tokjából a hegedűjét, és hatalmas vonóját végigtáncoltatta a húrokon... Zseniális egy ötlet, az már szent! Zenészek voltak, miért ne lett volna fegyverük a hangszer? Amphión lantja nem indította-e meg Théba köveit? Nem feküdtek-e Orpheusz lábaihoz az erdők lírai érzelmű vadjai? Nos hát most már elhihetjük, hogy a kaliforniai erdők medvéje az őstermészetől éppen olyan műérzékkel megáldott teremtmény lehetett, mint mondabeli pajtásai, mert íme, a melódiák hallatára levetkőzte vadságát, és a hátráló művészeket nyomról nyomra követve, héba-hóba olyatén morgást hallatott, amely hasonlatos a zenekedvelők tetszésnyilatkozatához. Nem sok híja volt, hogy azt nem kiáltotta: „Bravó!”...

Negyedóra múlva Sébastien Zorn és társai az erdő szélére jutottak, majd azon is túllépkedtek, mialatt Yvernes vígan húzta a nótát.

Az állat megállt. Úgy látszik, nem akaródzott tovább baktatnia, összecsapta ormótlan mellső mancsait.

Ekkor elővette Pinchinat is a hegedűjét, és így kiáltott:

- A „medvetáncot”, mégpedig gyors tempóban!...

Míg az elsőhegedűs az általánosan ismert melódiát *dur*-ban játszotta, a mélyhegedűs élesen és hamisan kísérté *moll*-ban...

Erre a medve elkezdett táncolni, hol a jobb, hol a bal mancsát emelte föl, ide fordult, oda fordult, és nem törődött azzal, hogy a kis karaván tovább haladt az országúton.

- Ej, no, hiszen csak holmi cirkuszbéli medve lehetett ez... jegyezte meg Pinchinat.

- Sebaj! - vágta rá Frascolin. - Azért mégiscsak pompás ötlet volt az Yvernes-é!...

- Csak egyelőre, ügessünk... *allegretto!* - vágott közbe a gordonkás. - Hátra se nézzetek!...

Kilenc óra tájban érkeztek meg épkézláb Freschalba. Ugyancsak szedték már vége felé a lábukat, pedig a medve nem jött immár a sarkukban.

Freschal mindössze negyven házból, vagy helyesebben mondva, fakunyhóból áll, bükkfaerdő közepén; Istentől-embertől elhagyatott falu, két mérföldnyire a tengerparttól.

Művészeink két, árnyékos fákkal szegélyezett ház közt sompolyogtak el, aztán holmi nyílt térre jutottak, ahol a kisded templom haranglábja állt. Ott csoportba tömörültek, mintha éjjeli zenét akarnának rögtönözni; megálltak és tanakodtak.

- Ez?... Hát ez volna a falu? - kérdezte Pinchinat.

- Remélem, nem számítottál arra, hogy itt holmi New York- vagy Philadelphia-féle várost találsz? - tudakolta Frascolin.

- Csakhogy ez a kedves falu már édes álmát alussza!... - jegyezte meg kelletlenül Sébastien Zorn.

- És mi bizonyára nem zavarjuk fel e szunnyadó falvat... - tette hozzá andalogva Yvernes.

- De éppen, hogy fölverjük álmából! - kiáltott fel Pinchinat.

Végül is, ha azt nem akarták, hogy Isten ege alatt töltsék az éjszakát, nem tehettek másként.

Egyébiránt látták: az egész falu néma, kihalt, egyetlen ház ablakának a táblája sincs nyitva, sehol semmi fény. Csipkerózsza alvó kastélya sem lehetett különb ennél.

- Hol lehet a kocsmá? - morfondírozott Frascolin.

Az ám, a kocsmá, amelyről a fuvaros beszélt, ahol az ő póru jár utasai szíves ellátást és éjjeli tanyát találnak?... A kocsmáros pedig nyakra-főre sietni fog, hogy a boldogtalan fuvarost kiszabadítsa a nyomorúságából?... Hátha az a jámbor ember mindezt csak álmolta?... Avagy, ami szintén lehetséges, hátha Sébastien Zorn és társai utat tévesztettek, és ez a falu nem is Freschal?...

Ezekre a különféle kérdésekre gyors felelet kellett. Meg kell kérdezniük valakitől, vagyis föl kell kelteniük valamelyik falubeli lakót... persze, ha a véletlen úgy akarná, éppen a kocsmá ablakán kellene zörgetniük.

A négy művész házról házra járt, vizsgálódott, hátha valamelyik cégérféle rámutat a kocsmára. Sehol semmi nyoma nem látszott.

Ha kocsmá nincs, akad talán egy vendéglátó kunyhó, s mivelhogy nincsenek Skóciában, amerikai módon fognak cselekedni. Ugyan melyik freschali utasítaná őket vissza, ha fejenként egy vagy két dollárért vacsorát és éjjeli szállást kérnek tőle?

- Rajta, kopogtassunk! - indítványozta Frascolin.

- Hanem taktusban!... - tette hozzá Pinchinat. - Mégpedig hatnyolcad taktusban!...

Akár három- vagy négynegyed taktusban kopogtattak volna is, az eredmény ugyanaz lett volna. Sem ajtó, sem ablak ki nem nyílik, pedig a kvartett már tizenkét házon is bezörgetett.

- Tévedtünk - vélekedett Yvernes. - Hisz ez nem is falu, hanem temető!... Örök az álom, amelyet itt alusznak!... Vox clamantis in deserto!...

- Amen! - fejezte be Őfelsége oly mély hangon, mint valami kántor.

Mitévők legyenek, ha ez a halálos csend tovább így tart? Tovább kutyaoljanak San Diegóba? Hiszen megveszi őket az éhség és a kimerülés! No meg ebben a vaksötét éjben kalauz nélkül merre vegyék az útjukat?... Talán más falut kellene keresniük?... De hát melyiket? Hiszen ez a fuvaros szerint a tenger partján van... Valószínűleg még inkább eltévednek... Legokosabb, ha megvárják, míg virrad; csak hogy hat órát a szabad ég alatt tölteni, amikor fejük fölött olyan sötét felhők tornyosulnak, és előbb-utóbb megered a zápor... bizony, erre senki fia, még művész sem igen vállalkozik!...

Ekkor Pinchinatnak valami ötlete támadt. Igaz ugyan, hogy az ő ötletei nem mindig a legjobbak, hanem a fejében állandóan nyüzsögnek effélék. Ezúttal Frascolin is helyeselte cimborája tanácsát.

- Barátaim, ha a medvére olyan fölségesen hatott a muzsika, miért ne lehessen hatással erre a kaliforniai falura? A talpon járó bestiát megszelídítettük vele... riasszuk fel álmából harsány zeneszóval ezt a falut... a forték és allegrók nélkül ne szűkölködjék ám...

- Megpróbálhatjuk... - vélekedett Frascolin.

Sébastien Zorn meg sem várta, hogy Pinchinat befejezze mondókáját, máris kivette gordonkáját a tokból, felállította vashegyére, és mivel hogy le nem ülhetett, vonójával a jobb kezében készen állt, hogy a gordonka öblös hasából kicsalja a hangokat.

Társai is nyomban felkészültek, hogy kövessék vezetőjük példáját.

- Onslow kvartettjét *h*-mollban! - kiáltotta. - Kezdjük! Egy-két taktust Isten nevében!...

Onslow-nak ezt a kvartettjét fejből is tudták; gyakorlott virtuózoknak gyertyára sincs szükségük, hogy a fogásokat eltalálják a gordonka és a három hegedű húrjain.

Művészi készségükre bízták magukat. Soha ennél nagyobb virtuozitással nem játszottak még az amerikai kaszinókban és színpadokon!... Mennyei harmónia zendült meg, ember e varázsnak ellen nem állhatott, ha ugyan nem verte meg a Teremtő süketséggel!... És ha - amint Yvernes mondta - temető volt a hely, ahol álltak, nos, hát a síroknak kellett volna megnyílniuk, a halottaknak új életre ébredniük s a csontvázak is tapsoltak volna csontkezüikkel...

Hanem az alvó falu aludt tovább, az ablaktáblák becsukva maradtak, a kvartett fölséges fináléjának varázsa nem keltette életre Freschal lakóit.

- Az ördög bújt beléjük! - üvöltött a dühében tajtékozó teljességével Sébastien Zorn. - Hát ezeknek a vadaknak is olyan sütet kell, mint a medvéknek?... Annál jobb, kezdjük még egyszer! Te, Yvernes, vedd *d*-dúrban, te, Frascolin, *c*-dúrban, Pinchinat, te *g*-dúrban, én maradok a *h*-moll mellett... Rajta, teljes erővel!... Fortissimó!...

No hiszen, ennél dobhártyarepesztőbb macskazenét nem hallott még a világ! Megrepedt volna tőle még az öreg dob is!... Emlékeztetett arra a hevenyészett zenekarra, amelyet Joinville herceg hajdanában egy brazil falu határán dirigált. Olyanforma volt, mintha pléhfazék hátán szimfóniát kopácsoltak volna megfordított vonóval.

Pinchinat ötlete pompásan bevált. Amit el nem érhettek kitűnő zenei előadással, elérték az iszonyatos hangzavarral... Freschal ébredezni kezdett. Megvilágosodtak az ablakok. A falu lakói nem haltak ki tehát, mert, ím, jelét adták életüknek!... Nem is süketek, sőt, merő fül mindegyik.

- Ezek almazáporral fogadnak! - jegyezte meg Pinchinat az egyik szünet közben, mert ámbátor összhang nem akadt a darabban, de a taktusokat megtartották.

- Annál jobb, legalább eszünk valamit... - felelte az életrevaló Frascolin.

Sébastien Zorn intésére újfent kezdték előlről a kakofonikus hangversenyt. Hatalmas diszakkorddal fejezték be, és várták a hatást.

Szó sincs róla, hogy almával dobálták volna őket a húsz vagy harminc nyitott ablakból kinézők! Ellenkezőleg! Vidám *hurrák*, harsány *hipek* zúgtak! A freschali füleknek bizonyára nem volt soha módja, hogy ily nagy élvezetben részesüljenek, s annyi bizonyos, hogy most már bármelyik kunyhóban szívesen fogadják őket éjjeli szállásra!

Hanem míg a freschaliak a ritka élvezet gyönyörein kérődztek, egy szem- és fültanú, akinek közeledtét nem vették észre, mögójük került néhány lépéssel. Az önműködő villamos kocsiból kilépő idegen megállt a tér szögletében: magas, pocakos férfiú, amennyire a sötétben ki lehetett venni.

Míg a párizsiak várták, hogy az ablakok után az ajtók is nyíljanak meg, éjjeli tanyát adva - ami legalábbis kétséges volt még - a jövevény közelebb lépett, és tiszta francia kiejtéssel, szeretetreméltó nyájassággal így szólt:

- Uraim, én műbarát vagyok, és éppen az imént részesültem abban a szerencsében, hogy tapsolhattam önöknek...

- Az utóbbi darabot érti?... - érdeklődött gúnyosan Pinchinat.

- Nem, uraim, hanem az elsőt, ritkán hallottam Onslow kvartettjét ilyen tökéletes előadásban!...

Ez az ember nyilván szakértő!...

- Uram... - mondta Pinchinat társai nevében -, őszinte hálával tartozunk elismeréséért! Ha a második darab a füle dobját sértette, annak az volt az oka, hogy...

- Uram!... - vágott szavába az idegen, s ezáltal félbeszakított egy mondatot, amely bizonyára ölnyi hosszúra nyílt volna. - Soha tökéletesebb hamisjátékot nem hallottam!... Tudom, hogy miért nyúltak ehhez az eszközhöz; fel akarták álmukból zavarni a derék freschaliakat. Nos, hát, uraim, engedjék meg nekem, hogy felajánljam azt, amit azon a különös módon akartak elérni...

- Vendéglátó szívességét? - kérdezte Frascolin.

- Azt, a legeslegskótább vendéglátó szívességet. Ha nem csalódom, azzal a híres kvartett-társasággal állok szemben, amely a mi felséges Amerikánkban mindenütt kiváló hírnek örvend, és bizonyára bőségesen kivette részét az amerikaiak elragadtatásából...

Frascolin szükségesnek tartotta, hogy megszólaljon:

- Tisztelt uram, rendkívül hízog rólunk való vélekedése... De a vendéglátó szívesség... hol részesíthetne minket abban?

- Két mérföldre innen.

- Más faluban?

- Nem... nem, egy városban!

- Nagyobb fajta városban?

- Föltétlenül.

- Bocsánat, nekünk azt mondták, hogy itt város nincsen... San Diegóig.

- Tévedtek... bizonyára tévedtek, bár sejtem a tévedés okát.

- Tévedtek?... - ismételte Frascolin.

- Úgy van, uram, és ha velem tartanak, szavamat adom rá, hogy olyan fogadtatásban részesülnek, aminő ily kitűnő művészeket megillet!...

- Úgy vélekedem, hogy egészen elfogadható - szólalt meg Yvernes.

- Éppen ezt akartam mondani én is! - nyilatkozott Pinchinat.

- Megálljunk! Egy pillanatig még! - kiáltott újra Pinchinat. - Mit szól hozzá a karmester?

- Hogy értsem ezt? - kérdezte az amerikai.

- Úgy, hogy minket már várnak San Diegóban!... - magyarázta Frascolin.

- San Diegóban ugyanis - egészítette ki a gordonkás - szerződtettek minket egy sorozat zenematinéra. Az elsőt holnapután, vasárnap kellene megtartanunk.

- Vagy úgy?!... - szólt az idegen, éreztetve hangjával, hogy egyebet várt. Aztán rögtön újra átvette a szót: - Az mitsem határoz, uraim. Egy nap bőségesen elég lesz önöknek arra, hogy megnézzenek egy várost, amely ugyancsak méltó a megtekintésre. Köteleztem magam, hogy a legközelebbi állomásig visszaszállítom önöket, és vasárnap San Diegóban lehetnek.

Annyi bizonyos, hogy az ajánlat a helyzethez mérten éppoly csalogatónak, mint kíváncsnak tetszett. A kvartett számíthatott arra, hogy jó vendégfogadóban pompás szobára talál, nem is beszélve azokról az előnyökről, amelyekben ez az előzékeny úriember részesítheti őket...

- Elfogadják az ajánlatomat, uraim?

- Szívesen - felelte Sébastien Zorn, aki eléggé megéhezett és elfáradt ahhoz, hogy ilyen pompás meghívást vissza ne utasítson.

Magától értetődik, a rögtönzött macskazenét fogadó hurrák után a falu kunyhóinak ablaktáblái újra becsukódtak, a gyertyákat kioltották, és Freschal ismét mély álomba merült.

A művészek követték az amerikai, aki az önműködő villamoskocsihoz vezette őket. Elhelyezték hangszereiket, elfoglalták a hátsó üléseket, maga az idegen pedig elől, a gépész mellé telepedett. Egy emeltyűt a másik oldalra fordított a gépész, a villamos akkumulátorok működni kezdtek, a kocsi megindult, és nemsokára igen sebesen haladt nyugat felé.

Negyedóra múlva sugárzó fehér fény csapódott a szemükbe; csakugyan városhoz közeledtek tehát, amelynek létezéséről a párizsiaknak fogalmuk sem volt.

A villamoskocsi megállt, és Frascolin megszólalt:

- No lám, a tengerparton volnánk!...

Az amerikai így felelt:

- A tengerparton?... Szó sincs róla!... Folyam az csak, amelyen keresztül kell jutnunk.

- De hogyan? - tudakolta Pinchinat.

- Majd átvisz kocsistul egy komp.

És íme, csakugyan ott várta a kocsit az Egyesült Államokban gyakran használatos ferry-boat, amelyre a kocsis az utasokkal együtt rágördül. Bizonyára ezt a ferry-boatot is villanyáram hajtotta, mert füstökádó kürtőnek nyoma sem látszott. Két perc múlva a folyam túlsó partján termettek, s nekidöccentek a háttérben levő kikötő rakodópartjának.

A villamoskocsi végigrobogott a szántóföldek között vezető fasor mellett, keresztülszelt egy parkot, amelyre magas oszlopok csúcsáról villamos ívlámpák szórtak tejfehér fényt. A park végén, a rácskerítésen, megnyílt egy ajtó, s azon túl széles utcába értek, amelyet hatalmas kockalapok borítottak. Öt perc múltán művészeink kiszálltak egy előkelő szálló előcsarnoka

előtt, ahol az amerikai egyetlen szavára kitüntető előzékenységgel fogadták őket. Rögtön pazarul terített asztaloz vezették utasainkat - s ők pompás étvággyal fogyasztották el a vacsorát.

Étkezés után a főpincér tágas terembe vezette őket, amelyet néhány villamos izzólámpa világított meg; a fényellenzőt lebocsátva, szelíd világosságot terjesztő éjjeli lámpásokká változtak át. Másnapra halasztva e mesészerű dolog magyarázatát, lefeküdtek a terem négy sarkában elhelyezett kényelmes ágyakban, csakhamar elnyomta őket a buzgóság, és oly harmonikus horkolást vittek véghez, mintha művészi hírüket akarnák biztosítani.

3. A beszédes kalauz

Kora reggel, hét óra tájban, a közös szoba falait trombitahangok rezeitették meg - mintha kaszárnnyában fújnák az ébresztőt! - és fölzendültek ezek a szavak, avagy inkább kiáltások:

- Talpra!... Vitézek!... Mégpedig két tempóban! - Pinchinat üdvözli illetéknépp a reggelt!...

Yvernes, a kvartett lustája, bizonyára inkább három, avagy négy tempót kívánt volna, míg kihüvelyezi magát az ágy puha karjaiból; de hát követnie kellett társai példáját, s a vízszintes fekvést a függőleges állással cserélte föl.

- Egy árva percnvi időnk sincs elvesztegetni való! - jegyezte meg „Öfelsége”.

- Meghiszem azt! - tódította Sébastien Zorn. - Holnap múlhatatlanul San Diegóban kell lennünk!...

- Jól van, jól... - dörögte Yvernes. - Fél nap elegendő, hogy megnézzük a mi szeretetre méltó amerikaiinknak a városát...

- Azon az egyen szörnyen csodálkozom, hogy Freschal környékén ilyen jelentékeny város van! - jegyezte meg Frascolin. - Miként lehetséges, hogy a fuvaros egy árva szóval sem említette?...

- Az a dolog veleje, hogy itt vagyunk, vén g-kulcs! - mondta Pinchinat.

A két nagy ablakon át ragyogó világosság hatolt a szobába, ahonnan mintegy mérföldnyi távolságban kettős fasor szegélyezte utcára nyílt kilátás.

A négy jó barát a szomszéd kényelmes mellékszobában öltözködni kezdett. Könnyen ment, hamar el is készültek, mert ott mindent a legújabb vívmányok szerint rendeztek be; csapra járt a hideg és meleg víz, langyossá teheték tetszés szerint, a mosdótál önmagától kiürült, lévén tengelyén forgó; találtak ott láb- és kézmelegítőket, illatszerfecskendőket, amelyeket a villamos áram ventilátorai hoztak működésbe, önműködő keféket, egyikhez az ember a fejét, másikhoz a ruháját, harmadikhoz a cipőjét tartja; a fejét és ruháját azok megkefélik, a cipőjét ez kifényesíti.

Továbbá, hogy a villamos órát s olajüvegecskéket ne is említsük, amelyek gombnyomásra csurognak ki a szükségletehez mérten; a szobát a város minden helyiségevel telefon kötötte össze.

Sébastien Zorn és társai e szobában nemcsak a szállóval, hanem a város különféle részeivel is szóba állhattak; sőt - Pinchinat szerint - az Egyesült Államok bármely városával úgyszintén.

- Ha ugyan nem a két világrésszel! - tódította Yvernes.

Míg azon gondolkoztak, hogy erről majd utóbb meg fognak győződni, háromnegyed nyolc után két perccel a telefonon ezt az angol üzenetet hallották:

- Callistus Munbar jó reggelt kíván a kvartett társaság mindegyik tisztelt tagjának, és kéri őket, hogy ha készen vannak az öltözködéssel, szerencsétessék őt az *Excelsior*-szálló éttermében az első reggelinél.

- *Excelsior*-szálló?! - kiáltott föl Yvernes. - A Karavánszeráj neve jól fest!...

- Callistus Munbar, ez a mi rendkívül előzékeny amerikaiink!... - jegyezte meg Pinchinat. - A neve nagyszerű!

- Kedves barátaim!... - vágott közbe Sébastien Zorn, akinek a gyomra is éppúgy akaratoskodott, mint a gyomor gazdája. - A reggeli az asztalon vár! Menjünk tehát reggelizni! Aztán majd...

- Aztán nézzük meg a várost! - vetette közbe Frascolin. - De hát micsoda istenadta város is lehet ez?

Minekutána művészeink elkészültek az öltözködéssel, Pinchinat telefonon leszólt, hogy a kvartett-társaság Callistus Munbar szíves meghívására öt perc múlva lenn lesz.

Aztán nemsokára liften szálltak a földszintre; az előcsarnok háttérében az udvar felé eső részen nyílt a dining-room ajtaja az arannyal dúsan kárpitozott terembe.

- Uraim, teljesen az önöké vagyok... teljesen az önöké!...

E szavakkal fogadta őket a tegnapi esti idegen. Azok közé az emberek közé tartozott, akik nem szorulnak másra, hogy bemutassák őket. Avagy nem tetszett-e úgy, mintha már régen, jobban mondva mindig ismerték volna őt?

Callistus Munbar ötven-hatvanéves lehetett, de nem mutatott többet, mint negyven-ötvenévest. Közepesnél magasabbra nőtt. Látszott rajta: nagyon jó húspanban van, tagjai erősek, egészséges és erős, határozottak a mozdulatai: szóval „csaknem kicsattan az egészségtől”, ha szabad ezzel a kifejezéssel élnünk.

Sébastien Zorn és társai ilyenfajta emberrel már gyakran találkoztak az életben - Amerikában pedig elég számosan akadnak effélék. - Callistus Munbar hatalmas, kerek fején valóságos hajerdő burjánzott, alá és fel hullámozott, mint a fák lombjai; arcának a bőre meglehetősen üdén csillogott, hosszú, vörösbe játszó sárga színű szakála két hegyben végződött, a bajuszát leborotváltatta; szájának két szögletét kissé felrántotta, s így mosolygásra állt, sőt hamiskásan is; fogai vakító fehér elefántsonthoz hasonlítottak; orra hegye vaskosan fénylett, mint valami gomb, az igen mozgékony cimpái fölött, s úgy rémlett, mintha arra a két függőleges ráncra volna erősítve, amely homlokába vésődött; csíptetőt viselt, azon pedig finom selyemzsinórhoz hasonló ezüstlánc függött, a csíptető üvegein át zöldes színű szivárvány közepette, izzó szembogara villogott elő. Fejét a törzzsel valóságos bikanyak kötötte össze, két karja és lába szára, lábfeje derekasan megtermett.

Callistus Munbar bő kabátja diagonál szövetből készült. Oldalzsebéből kilátszott zsebkenőjének a csücske. Erősen kivágott mellényén három aranygomb villogott. Egyik zsebében a másikkal ív alakban nehéz arany óralánc hidalta át; egyik zsebében az óráját, a másikkban a pedometerét viselte, nem is számítva azokat a csecsebecséket, amelyek a lánc közepéről lógtak le és csörögtek-zörögtek. Ezenkívül rózsapiros, kövér ujjain egész rakás csillogó-villogó aranygyűrű ékeskedett. Mintaszerűen fehér, fényesre vasalt és három gyémánt inggombbal hivalkodó inge széles, lehajtott gallérban végződött, nyakkendőjének kellő jellemzésére már szavakat sem találok, legföljebb azt, hogy a legelőkelőbb vörösesbarna árnyalatokban csillámlott. Bő csíkos nadrágja csak az alumíniumcsatos cipőknél keskenyedett valamelyest.

Ez a jenki rendkívül kifejező, szemmel láthatóan jellemző arcot vágott, mintha azt mondaná: „Én nem csodálkozom semmin; láttam én ennél már sokkal külön dolgokat is”. Ez a derék ember bizonyára jól tudta, hogy mit akar, van is elegendő erélye arra, hogy szándékát megvalósítsa. Elégge elárulták ezt feszülő izmai és szemöldökének össze-összerándulása. Végül, szeretett nevetni, mégpedig jó hangosan, de inkább az orrán, mint a száján keresztül, eszerint inkább nyihogásként hatott kevély kacagása, vagy amint a fiziológusok nevezték: *hennitus*.

Így festett ez a Callistus Munbar. Amikor a kvartett tagjai beléptek, megemelte széles karimájú kalapját, amelyhez igen jól illett volna egy XIII. Lajos-féle toll; kezét szorította a négy művésszel, asztalhoz vezette őket; azon már forrt a teáskatlan, s párolgott a szokásos

sült. Folyton járt a szája, senkit sem engedett szóhoz jutni - talán azért, hogy az esetleges kérdésekre ne kelljen felelnie -, dicsérte a város kiválóságát, csodálatos alapítását magasztalta, s míg a reggeli tartott, meg nem állt a szája egy pillanatra sem. Reggeli után ezzel fejezte be szavait:

- Ha úgy tetszik, uraim, megnézhetjük... Csak egyre kell önöket figyelmeztetnem...
- Mi légyen az? - kérdezte Frascaolin.
- Szigorúan tilos köpködni az utcán.
- Nem is szokásunk! - tiltakozott nyomban Yvernes.
- Annál inkább! Legalább nem kell pénzbírságot fizetniük!...
- Amerikában... és nem szabad köpni?!... - dörmögte Pinchinat csodálkozva és hitetlenséggel teljes hangon.

Nehezen találhatni olyan kalauzra, aki egyúttal úgy tudott volna magyarázni is, mint Callistus Munbar. Töviről hegyire ismerte a várost. Minden szállót, sőt minden magánházat és lakót névről és személyesen ismert. Nem találkozott egy árva lélekkel sem, aki neki nyájasan ne köszönt volna.

Az egész város nagyon szabályszerűen épült. A sétányok és utcák, amelyek fölött a járda mentén födelek is húzódtak, úgy érintették egymást, mint a sakktábla vonalai: derékszögben. Egyöntetűség uralkodott mindenütt, mintha geometriai alaprajz lett volna; no de akadt itt azért változatosság is, mert a házak külsejét és belső berendezését csak a műépítés fantáziája szabályozta. Nem számítva azokat az utcákat, ahol a kereskedők boltjai sorakoztak, a többiekben levő házak nagyrészt palotaszerű épületek, elegáns melléképületek szegélyezték előcsarnokát, a homlokzatot gazdag architektonikus díszek ékesítették, a lakóhelyiségeket pazar fényűzéssel rendezték be, s mindegyik telekhez kert, vagy inkább park tartozott. Mindazonáltal szembeötlött, hogy a parkok fái sehol sem fejlődtek ki természetes nagyságukban, a körutakat szegélyező fasorokra is ugyanez áll, itt-ott üde gyeppázsitok zöldelltek, ámde a trópusi és mérsékelt égöv fáinak itt vegyesen látható facsoportjai olybá tündek fel, mintha a földből nem szívhattak volna fel elegendő nedvességet. Ez a sajátos jelenség éles ellentétet képezett Nyugat-Amerika és e város közt, mert Kalifornia nagyvárosainak szomszédságában mindenütt óriási erdők rengedeznek.

A kvartett-társaság cél nélkül kódorgott vezetője után, s a városnegyedeket ki-ki a maga szempontjából nézegette. Yvernes-t érdekelte az, amivel Frascaolin éppenséggel nem törődött, Sébastien Zorn megbámulta azt, amire Pinchinat ügyet sem vetett... arra azonban mind a négyen nagyon kíváncsiak voltak, hogy átlásson azon a titokzatos fátyolon, amelybe a város mintegy beburkolódzott. A szempontok különfélesége egynémely találó megjegyzésre szolgáltatott okot. No de ott volt Callistus Munbar, aki egy árva kérdést sem hagyott felelet nélkül. De mit is mondtunk? Felelet?... Hiszen be sem várta, hogy kérdezzék, beszélt, csevegett, magyarázott, unos-untalan!... Nyelvének szélmalma megindult még a szellőlebbenésre is!...

Negyed órával azután, hogy az *Excelsior* Szállóból elindultak, így szólt Callistus Munbar:

- A harmadik körúton vagyunk; harminc ilyen körút szeli keresztül-kasul a várost. Ez a kereskedővilág utcája, a mi Broadwaynk, Regent Streetünk, Nagy Frigyes utunk vagy „Boulevard des Italiens”-ünk. Ezen utca raktáraiban és bazáraiban minden van, ami fölséges és szükséges, amit kifinomult ízlés vagy modern kényelemszeretet megkíván.
- Azt látom, hogy áruházak vannak, de vevőt egyet sem látok... - jegyezte meg Pinchinat.
- Talán még túl korán van?... - vélekedett Yvernes.

- Egyéb oka van annak! - magyarázta Callistus Munbar úr. - A megrendelések nagyjából telefon vagy teleautográf útján történnek...

- Teleautográf!?... Mi legyen az? - kérdezte Frascolin.

- Nem egyéb egy elmes készüléknél, amely a kéz írását éppen úgy közvetíti, mint a telefon a hangot... Oh, ezt mi nagyon gyakran vesszük igénybe!... Nem is említem a kinetográfot, amely az emberi mozdulatokat rögzíti meg, s ugyanaz a szemnek, ami a fonográf a fülnek!... Végül van telefot-unk is, ezzel a képeket továbbítjuk... A teleautográf sokkal megbízhatóbb, mint a távirat, mert nem hamisítható; így villamosság segítségével megrendelünk, számlákat küldünk, szerződéseket kötünk...

- Talán még házassági szerződéseket is? - vágott közbe Pinchinat gúnyos hangon.

- Azt is, mélyhegedős uram! Miért ne házasodhatnék meg az ember villamosdrót útján?

- És el is válhat?

- El hát! Sőt ez még gyakrabban fordul elő!...

A kalauz erre oly homéri hahotában tört ki, hogy az óraláncán lógó apró csecsebecsék elkezdtek táncolni és csörömpölni.

- Ön szerfölött kedélyes ember, Munbar úr! - jegyezte meg Pinchinat, akire ugyancsak ráragadt az amerikai nevető kedve.

- Miért ne is volnék, akár egy sereg pintyőke, amikor a verőfényes napon sütkeznek.

Hatalmas útkereszteződéshez értek, a tizenkilencedik körút torkolatához. Itt már híre-nyoma sem látszott a kereskedésnek. Két villamos sín pár futott végig rajta, éppen úgy, mint a többiek. Sebesen gördültek tova a villamos kocsik - egyetlen porszemcsét sem kavartak föl, mert az utcát mindenütt el nem koptatható karri vagy ausztráliai jarrafa burkolattal fődtek - miért nem braziliai mahagóni fával? - és oly tisztán tündökölt, mintha dörzsölőpapírral súrolták volna végig. Frascolin, aki a fizikai tüneteknek éles szemű megfigyelője volt, úgy vélekedett, hogy az utca padlója csaknem érces hangot hallat, ha az ember rálép.

- Bizonyára a vasipart üzik itt nagyban, mert lám az utcákat is vasból öntötték!...

Éppen ez ügyben akart Callistus Munbar úrtól felvilágosítást kérni, midőn vezetőjük fölkiáltott:

- Nézzék meg, uraim, azt a szállót!

Hatalmas épületre mutatott, amelynek oldalszárnyai díszkertet fogtak keretbe oldalt, elől pedig alumíniumrács zárta el az utcától.

- Ez a szálló... bízást palotának is nevezhetnénk... a város egyik legelőkelőbb családjáé. Említettem már önöknek a Jems Tankerdon nevét. Kimeríthetetlen petróleumforrásai vannak Illinoisban, a leggazdagabb s éppen ezért a legtiszteltemeltőbb és legtiszteltebb polgártársunk...

- Milliói vannak? - kérdezte Sébastien Zorn.

- Eh, mit! - kiáltott föl kicsinylőleg Callistus Munbar. - Egymillió nálunk annyi, mint egy dollár!... Milliomos nálunk száz meg száz van!... Városunkban számos dúsgazdag nábob lakik... Természetes tehát, hogy a kereskedőnegyed kalmárai hirtelen meggazdagodnak... a szatócs kereskedőket értem, mert nagykereskedő ezen a mi mikrokozmoszunkon egyetlenegy sem él...

- Hát iparosok? - kérdezte Pinchinat.

- Iparosok sincsenek.
- Hát legalább hajósok? - szólalt meg Frascolin.
- Szó sincs róla!
- Csupa tökepénzesek tehát? - álmélkodott Sébastien Zorn.
- Csak tökepénzesek, és olyan kereskedők, akik maholnap szintén azokká válnak...
- Kézművesek csak laknak itt? - jegyezte meg Yvernes.
- Ha kézművesekre van szükség, idegen helyről hozatjuk őket; ha elvégezték a munkájukat, ismét hazamennek... természetesen duzzadt pénztárcával.
- Magától értetődik, hogy egy-két koldus azért csak akad ebben a maguk városában, Munbar úr? Már csak azért is, hogy a kéregetők fajtája ki ne vesszen... - mondta csúfolódóan Frascolin.
- Koldusok, másodhegedűs uram?... No hiszen! Ugyancsak hiába keresne koldust nálunk!...
- A koldulás eszerint önöknél szigorúan tilos?
- Ilyen rendeletnek nálunk semmi értelme sem volna, mert a koldus a mi városunkba be nem teheti a lábát! Ez a népség az Unio városaiba való, ahol alapítványi, menedék- és dologházak bőségesen vannak... no meg szükségszerűen... javítóintézetek is...
- Azt akarja ezzel mondani, hogy börtöneik sincsenek?
- Aminthogy rabjaink sincsenek!...
- No de legalább betörőik vagy útonállóik csak akadnak?
- Az ilyen urakat megkérjük, hogy maradjanak az Ó- és Újvilágban, mert ott kedvezőbb viszonyok közt gyakorolhatják mesterségeiket.
- No, Munbar úr, ha az ön szavait hallja az ember, alig hiheti, hogy Amerikában van! - kiáltott fel Sébastien Zorn.
- Ott önök tegnap voltak, gordonkás uram... - felelte a csodálatos idegenvezető.
- Tegnap?! - riadt fel Frascolin, töprengve a titokzatos feleleten.
- Úgy van, mert ma önök egy teljesen független városban vannak, amelynek az Unióhoz semmi köze, amelynek önkormányzati joga van.
- És hogy hívják? - kérdezte hirtelen Sébastien Zorn a vele született ingerlékenység tüzétől berzengetve.
- Hogy hívják? - felelte Callistus Munbar. - Engedjék meg, hogy egyelőre még titokban tartsam.
- Mikor tudhatjuk meg?
- Ha a várost végignéztük, biztosítom, hogy nem hétköznapi élvezet vár önökre...

Ez a titkolódzó amerikai legalábbis különös szerzetnek látszott. Egyébiránt a név úgysem lényeges. Dél előtt vége lesz a városszemlének, és ha elutazásuk percében tudják is meg a város nevét, meg lehetnek elégedve. A feltűnő csupán az, hogy miképpen lehet a kaliforniai tengerparton ilyen tekintélyes város, amely nem tartozik az Egyesült Államok kötelékébe? No meg, hogy egyeztethető össze az, hogy a fuvaros még csak meg sem említette? Mindazonáltal az a dolog veleje, hogy a négy művész huszonnégy óra múlva San Diegóban lesz, ott aztán lehull a titok leple, ha ugyan Callistus Munbar előbb föl nem kegyeskedik lebbenteni.

És ez a bámulatos ember továbbra is szívvel-lélekkel magyarázgatott, sejtetvén, hogy bizonyos felvilágosításokra egyelőre nem hajlandó.

- Uraim! - mondta az amerikai. - A harminchetedik körút nyílik itt. Nézzék csak, minő elbájoló perspektíva!... Áruház, bazár, utcai sürgés-forgás itt nincs, mint a kereskedőnegyedekben szokásos. Csupa nagyszabású magánház! Ezek a lakók nem olyan gazdagok, mint a tizenkilencedik körút lakói. Nagyrészt kisebb tőkepénzesek, legföljebb tíz-tizenkét milliócskájuk van...

- Szegény párák, nemde?!... - gúnyolódott Pinchinat, szánakozó ajkbiggyesztéssel.

- Hohó, mélyhegedűs uram! - vágott vissza Callistus Munbar. - Tehetősebbekkel szemben ezek is fél koldusoknak tetszenek. A milliomos gazdag ahhoz képest, akinek csak százezer frankja van, de szegény ahhoz képest, aki százmilliónak az ura!...

Újra meg újra hallhatták művészeink útikalauzruk ajkán megbecsülni ezt a szót: „millió”, és mily bűvös hatású is ez a szó! Amikor kiejtette, felfújta az arcát, s úgy hangzott a szava, mintha érc csengene. Szinte úgy tetszett, mintha aranypénz hullana a fogai közül... S miért is ne lehetne ez? Lám, a mesebeli tündér keresztleányának a szájából gyémántok, igazgyöngyök hullottak ki!...

Sébastien Zorn, Pinchinat, Frascolin és Yvernes még mindig járták a csodálatos várost, s nem tudták, mi légyen a neve. Az utcák megélénkültek, mindenütt úri népség járt-kelt, sehol szegénység, sehol rongyos ruha. Villamoskocsik, hintók nyüzsögtek, másféle közlekedési eszközök, mind villanyerőre járt. Egyik-másik élénk forgalmú utca járdája véget nem érő lánc segélyével körben mozgott, az emberek úgy sétálgattak rajta, mintha vasúton volnának.

Azonkívül sajtáságos elektronikus kocsik is közlekedtek, oly nesztelenül gurultak tova, mint a golyók a tekeasztal posztómezején; fogatokat, amelyeket lovak húztak, csak a legesleggazdagabb városrészekben találhatunk.

- Ah, ni, ott egy templom van! - kiáltott föl Frascolin.

Hatalmas, tömör falú épületre mutatott, amely híjával volt a jellegzetes stílszerűségnek, olyanforma, mint a „savoyai-pástétom”, amelyet üde gyeppázsit közepére állítanak fel.

- A protestáns templom... - magyarázta Callistus Munbar, megállva az épület előtt.

- Van katolikus templom is a városban? - érdeklődött Yvernes.

- Van bizony. Egyébiránt meg kell jegyeznem, hogy a világon levő összes vallásfelekezetek közül, pedig lehet úgy kétszázféle, csak a katolikus és protestáns van meg nálunk. Bezzeg nincs úgy, mint az Egyesült Államokban, ahol nemcsak a politikai viszonyok, hanem a vallásfelekezetek is megbontják az egységet, ahol csaknem annyi a szekta, mint ahány család; metodisták, anglikánusok, presbiteriánusok, anabaptisták, wesleyanusok stb. Nálunk csak kálvinista protestánsok vagy római katolikusok találhatók.

- S minő nyelven beszélnek leginkább?

- Angolul és franciául egyaránt folyékonyan.

- Gratulálunk! - mondta Pinchinat.

- A város ennek az alapján két, csaknem egyforma részre oszlik... - folytatta Callistus Munbar.
- Jelenleg a...

- A nyugati részen vagyunk? - vágott közbe Frascolin, a napálláson tájékozódva.

- A nyugati részen?... Nos, igen, ha önnek úgy tetszik...

- Micsoda?... Ha nekem úgy tetszik? - kérdezte a másodhegedűs, csodálkozva ezen a feleleten. - Avagy itt az égtájak aszerint változnak, amint a lakók kívánják?
- Igen is, nem is... - felelte Callistus Munbar. - Visszatérve erre a városrészre, a nyugatira, ha önnek úgy tetszik, itt csupa protestánsok laknak, akik ide is elhozták életrevalóságukat, a másik részen a fantáziájuk után induló katolikusok telepedtek le. Mondtam már, hogy ez itt előttünk a protestáns templom.
- Arra vall a külseje is. Nehézkes stílusban épült, az ima nem szállhat fel benne az égig, legörnyed újra a földre...
- Helyes a bőgés, kisbőgős uram! - kiáltott föl Pinchinat. - Remélem, Munbar uram, hogy ilyen modern városban a prédikációkat és miséket is telefon útján lehet végighallgatni?
- Eltalálta!...
- S telefonon lehet gyónni is?...
- Aminthogy a teleautográf útján meg lehet házasodni... Ugye, elismeri, hogy ez nagyon praktikus mód?
- Meghiszem azt, Munbar úr, annyira praktikus, hogy szinte hihetetlen.

4. Az elképedt kvartett

Tizenegy órákor, ilyen hosszú séta után, meg szabad az embernek éheznie. Művészeink ugyancsak éltek is e szabadsággal. Gyomruk teljes harmóniában korgott, és ritka egyetértéssel kívánták a villásreggelit.

Egy véleményt vallott velük Callistus Munbar is, aki szintén rászorult a mindennapi táplálkozásra. A művészek kérdezték, hogy vissza kell-e térniük az *Excelsior*-szállóba.

Vissza ám, mert a városban, úgy látszik, kevés lévén a szálló, mindenki otthon szokott étkezni. Turista idegen földről nemigen járja ezt a várost.

Villamoskocsira ültek, és néhány perc múlva az *Excelsior*-szállóhoz értek; dúsán terített asztal mellé telepedtek. Bezzeg nem amerikaias ételek várták itt hőseinket, tudniillik dúsak, táplálók, de nehezen élvezhetők. Megállapították: a marha- és ürühús pompás, a szárnyas porhanyós és ízletes, a hal megvesztegetően friss!... Az Unió vendéglőinek jeges vize helyett különféle kitűnő borok és sörök kínáltak: a médoci és burgundi napsütötte szőlőhegyek termékei mind.

A négy művész derekasan belakmározott a nagyszerű reggeliből. Említenünk sem kell, hogy Callistus Munbar kifogyhatatlannak bizonyult a kínálatásban, és bizony illetlenség lett volna kosarat adni neki.

A jenki nyelve szüntelen forgott, mégpedig nagyon szellemesen. Mindent elmondott, ami a városra vonatkozott, de azt egy szóval sem érintette, hogy mi a város neve, pedig a vendégek éppen ezt szerették volna megtudni. Csak türelem, majd megmondja, ha töviről hegyire látták. Avagy talán az volt a dicséretes szándéka, hogy leitatja a kvartettet, hogy lekéssenek a San Diegóba menő vonatról? Nem, de azért a felséges reggelit buzgón lenyomtatták sörrel-borral, ráadásul a teát is kellett még inniuk. Ekkor hirtelen megzörrentek a szálló ablakai valami hatalmas dörrenéstől.

- Mi volt ez? - riadt föl Yvernes.

- Ne ijedjenek meg, uraim!... - felelte Callistus Munbar -, az obszervatórium ágyúja szólalt meg.

- Ha a delet akarta jelezni - szólt Frascolin, előhúзва óráját -, konstatálnom kell, hogy elkésett...

- Nem, uraim, világért sem! A Nap sem itt, sem másutt nem gyorsítja vagy lassítja a járását.

Az amerikai ajka szélén sajátságos mosolyt játszott e szavak után, szeme villogott a szemüvegen át; különös jelentőséggel dörzsölgette kezét. Az ember azt hihetné: önmagának akart szerencsét kívánni ahhoz, hogy a csíny jól elsült.

Frascolin, akit a lukulluszi ebéd nem tett annyira elfogulttá, mint társait, gyanakodva nézett rá, anélkül azonban, hogy tudta volna, hányadán áll vele.

- Nos, kedves barátaim, remélem, nem veszik zokon, ha ily bizalmas néven szólítom meg önöket - jelentette ki vendéglátójuk szeretetreméltó mosollyal -, folytassuk tovább a városnéző utat, hadd ismerjük meg annak másik felét is. Kétségbe kellene esnem, ha bárminő apróság is elkerülné figyelmüket!... Nincs elvesztegetni való időnk...

- Mikor indul a vonat San Diegóba? - kérdezte Sébastien Zorn, aggódva amiatt, hogy el ne késsenek a hangversenyről.

- Az ám, mikor indul? - ismételte Frascolin sürgető hangon.

- Óh... csak este... - felelte Callistus Munbar bal szemével hunyorgatva. - Jöjjenek, uraim, jöjjenek! Nem bánják meg, hogy én vagyok a kalauzok.

Hogyisne követték volna ezt a figyelmes idegenvezetőt! A négy művész kijött az Excelsior-szállóból és fel és alá járta az utcákat. Úgy látszott, mégiscsak sokat találtak inni a tüzes borokból, mert némi reszketegséget éreztek a lábukban. Mintha a föld a talpuk alól ki akarna csúszni, pedig éppen nem mentek a járda szélén.

- Hohó... támogasson csak kissé, Chatillon! - kiáltott fel tántorogva „Öfelsége”, a mélyhegedűs.

- Úgy tetszik, kissé felöntöttünk a garatra!... - dünnyögte Yvernes, a homlokán végighúzva kezét.

- Sebaj, párizsi uraimék... Egyszer élünk csak... Megérkezésüket csak meg kellett ünnepelnünk!...

- De fenekére is néztünk ám a kancsónak! - vágott közbe Pinchinat, aki ugyancsak kivette belőle a részét, és soha ilyen rózsás kedvében nem volt.

Callistus Munbar elvezette őket a második városrész egyik negyedébe. Bezzeg mozgalmasabb volt itt az élet, nem is olyan puritán mázzal bevont; mintha az ember az Unió északi városaiból hirtelen a déliekbe csöppenne: Chicagóból New Orleansba, Illinoisból Luisianába. Megállapították: az áruházak kirakatai fényesebbek, a nagyobb magánházak elegánsabbak, a villák kényelmesebbek, a paloták és szállók éppen olyan nagyszerűek, mint a protestáns délen, külsőleg pedig igen vonzóak; a lakosok is udvariasabbak és kellemesebb hatást tesznek a nézőre; az ember hajlandó szinte azt hinni, két külön város ez, hasonlatos az ikercsillagokhoz, azzal a különbséggel, hogy ez a két félváros nem forog egymás körül.

Midőn a másik városrésznek mintegy közepébe jutottak, a tizenötödik körút derekán megállt a kis karaván, és Yvernes felkiáltott:

- Teremt'uccse, valóságos palota!

- A Coverley családé!... - felelte Callistus Munbar ünnepélyesen. - Nat Coverley a Jem Tankerdon vetélytársa...

- Gazdagabb nála?

- Nem gazdagabb, de van olyan gazdag, mint ő... - magyarázta az amerikai. - Bankár volt valaha New Orleansban, több százmilliója van, mint ahány ujj a két kezén...

- Pompás egy pár kesztyű, Munbar úr!

- Amint vesszük.

- Jem Tankerdon és Nat Coverley, e két előkelő família fejei természetesen ellenségek, ugyebár?...

- Legalábbis vetélytársak; a községtanácsban mindkettő le akarja gyűrti a másikat, féltékenyek egymásra...

- Végül is felfalják egymást kölcsönösen? - kérdezte Sébastien Zorn.

- Meglehet, és ha az egyik lenyeli a másikat...

- Tisztességesen elrontja vele a gyomrát! - fűzte hozzá a mélyhegedűs.

Callistus Munbar teste csak úgy remegett a harsány kacagástól.

A katolikus templom egy nagy tér közepén állt, bája minden oldalról érvényre jutott. Gót stílusban épült, nem is kellett messziről nézni, mert függőleges vonalai távolból nézve elvesztek, pedig e stílusnak éppen ez a fő látványossága. Gyönyörködve megcsodálták, hogy a Saint Mary-Church dóm milyen bámulatraméltóan szép, pillérei karcsúak, gerincdíszei könnyedek, rovátkos boltívei nemes hajlásúak, festett ablakai művészi kézről tesznek tanúságot.

- Szép példánya az angolszász gótikának! - jelentette ki rajongva Yvernes, mint lelkes bámulója az építészetnek. - Igaza volt önnek, Munbar úr, a két városrész éppoly kevésbé hasonlít egymáshoz, amint nem hasonlítanak egymáshoz a templomaik.

- S látja, Yvernes úr, mindkét fél egy anyának a gyermeke.

- Úgy!... De nem egy apáé? - vetette közbe Pinchinat.

- De igen... egy apáé is, kitűnő barátaim. Csakhogy különbözőként épültek, lakóik egyéniségéhez alkalmazták, akik ide jöttek, hogy gond nélkül éljenek úgy, amint sem az Ó-, sem az Újvilág egyetlen városában sem lehet élni!...

- A felséges Apollónra mondom, Munbar úr - kiáltott fel Yvernes -, vigyázzon, kíváncsiságunk húrjait ne feszítse túl! Olybá tűnik föl a dolog, mintha oly skálán akarna játszani, amelyről a hangtannak eddig tudomása sem volt...

- Végül is belefárad hallgatásába a fül - tette hozzá Sébastien Zorn. - Azt hiszem, ideje már, hogy nevén nevezze a gyermeket!...

- Még nincs itt az ideje, drága barátaim! - válaszolta az amerikai, miközben megigazította orrán a szemüveget. - Várjanak, míg befejezzük a városnéző utat, most pedig menjünk egy házzal odább...

- Megálljunk!... - vágta közbe Frascolin, akit nemcsak a kíváncsiság, hanem néminemű nyugtalanság is bántott. - Volna egy indítványom...

- Mi volna az?...

- Menjünk fel a Saint Mary-Church tornyába! Onnan pompás kilátásunk lehetne.

- Nem... nem, azt ne tegyük!... - tiltakozott Callistus Munbar, megrázva bozontos fejét. - Legalábbis most ne, majd máskor... egyszer...

- De hát mikor? - kérdezte a gordonkás, akinek epéjét e titokzatos kitérések lassanként fölforralták.

- Ha befejeztük a körutat, Zorn úr.

- Visszajövünk akkor ehhez a templomhoz?

- Nem, kedves barátaim. Végül az obszervatórium tornyába mászunk fel, az egyharmadrésznyivel magasabb, mint a dómé...

- Nem értem, miért nem ragadjuk meg ezt az alkalmat, amely most kínálkozik?...

- Hogy miért?... Mert elrontaná a meglepetést, amelyet önök számára tartogatok.

Ennél többet a titokzatos emberből kicsikarni nem lehetett.

Mivelhogy ezen nem változtathattak, tudták, hogy legokosabban teszik, ha bejárják a város másik felének körútjait; azután apróra megnézik a kereskedőnegyedet, ahol találkoznak szabóval, cipésszel, kalapossal, mészárossal, fűszeressel, pékkel, gabonakereskedővel stb. Mindezek az emberek Callistus Munbar úrnak nagyokat köszöntek, aki hiú öntetszéssel viszonzta. Nem fáradt bele a folytonos beszédbe, mindent megmutogatott, ami figyelemre méltó, s úgy mozgott a nyelve, mint a misére hívó harangé ünnepnapon.

Két óra tájban érkeztek a város végére, díszes vasrácskerítés állt ott, pompás virágok és kúszó indák kapaszkodtak a vasrács rúdjaira. Azon túl mező terült el, a körvonalak összeolvadtak a láthatárral.

Frascolin észrevett valamit, de nem tartotta egyelőre szükségesnek, hogy közölje társaival. Majd kiderül minden, ha az obszervatórium tornyáról körültekintenek. Arra figyelt föl, hogy a nap, ahelyett, hogy délnyugaton állna, amint délután két órakor állania kell, délkeleten látszott.

Frascolin, amolyan józan koponya léteire bizonyára csodálkozott ezen, s már szörnyen tépelődött is, vagy amint Rabelais mondta: „gyötörte az agyvelejét”, midőn Callistus Munbar szavai más irányba terelték gondolatait, ugyanis vezetőjük hirtelen így szólt:

- Uraim, a villamosvonal néhány perc múlva indul. Menjünk a kikötőbe...

- A kikötőbe? - ismételte Sébastien Zorn csodálkozva.

- Mindössze egy mérföldre van innen, vagyis 1609 méternyire; egyúttal megbámulhatjuk a város parkját is...

Ha ennek a városnak kikötője van, okvetlenül a város felső vagy alsó végében lehet, Dél-Kalifornia partján. Ugyan hol is lehetne keresni egyebütt?

Megilletődve telepedtek le a művészek a kényelmesen berendezett villamoskocsi padján, a többi utasok mellett.

Ezek kezét szorítottak Callistus Munbar úrral - láncos adtát, ez a Munbar jó barátja az egész világnak! -, a dinamógép pedig megindította a kocsit.

Callistus Munbarnak igaza volt, midőn „park”-nak hívta a város tőszomszédságában levő területet. Véget nem érő sétányok, üde, nedvdús gyeppázsítók, színes cikkcakkos gyepekterek sorakoztak itt; a korláttal elkerített helyeken körbe ültetve facsoportokat láthattak; tölgy, jávor, bükk, gesztenye, cirbolya-fenyő, szil, cédrus nőtt itt, csupa surján törzs, és ágaikon sokféle madár ugrándozott. Az egész park hamisítatlan angolparknak látszott, csobogó szökőkutak, virágágyak, lombcsoportozatok, a tavasz pompájában díszlő lombok gyönyörködtették a szemet. Óriási gerániák, aminők Monte-Carlóban vannak, narancs, citrom, olajfabokrok, babérrózsák, pisztáciák, aloék, kaméliák, dáliák, fehér alexandriai rózsák, hortenziák, fehér és vérvörös lóuszvirágok, észak-amerikai passióvirágok, fuksziák dús változatai, begóniák, jácintok, sáfrányvirágok, nárciszok, perzsa ranunkulák, szakállas íriszek, ciklámenek, orchideák, papucsvirágok tarkállottak itt - továbbá a trópusi éghajlat képviselőiként: indiai virágnád, pálmák, datolyák, fügek, eukaliptuszok, mimózák, banánfák, soyvavenek (indiai körte), kókuszok: szóval minden egy rakáson burjánzott itt, amivel a legdúsabb fűvészkertek hivalkodhatnak.

Yvernes-nek - a klasszikus költészet nagy bámulója lévén - okvetlenül azt kellett képzelnie, hogy a bukolikák mezején andalog Asztraia istennő társaságában. A pázsiton bárányok legelésztek, svájci tehenek a legelőkön, a fák közt dämuvadak, szarvasüszők bukkantak elő - de bezzeg hasztalan kereste D'Urfé pásztorait és csábos szépségű juhásznőit. A csekély halmú, nagyobbára sík mezőt kigyózó patak szelte keresztül.

Mindez olybá tűnt föl, mintha ember keze alkotta volna. A gúnyolódó Pinchinat nem állhatta meg, hogy oda ne vesse:

- Micsoda, hát csak ilyen patakot tudnak remekelni?

- Mirevaló volna ennél különb?

- Mire? Hát hogy vizük legyen!...

- Víz?... Tulajdonképpen mi is a víz? Egészségtelen, mikrobákkal teli folyadék, amely tifozus betegségek forrása.

- Meglehet, de tisztítható is...

- Miért fáradnánk ilyesmivel, amikor vegyi úton a higiénia minden követelményének megfelelő, teljesen tiszta, pezsgő vagy jéghideg vizet tudunk készíteni?

- Vízet is tudnak gyártani tehát?

- Meghiszem azt, sőt hidegen vagy melegen a lakásokba bevezetjük, amint hogy a fénnel, hanggal, idővel, meleggel, hideggel, motorikus erővel, antiszeptikával és villanyenergiával sem cselekszünk másképp...

- Hisz akkor nem vakmerőség azt is föltételeznünk, hogy önök a pázsitot fölfrissítő esőt is gyárilag teremtik elő?... - gúnyolódott Yvernes.

- Helyesen vélekedik, elsőhegedős uram!... - bizonygatta az amerikai, aranygyűrűs ujjjaival végigsimogatva szakállát.

- Itt hát parancsszóra esik az eső?!... - kiáltott föl Sébastien Zorn.

- Úgy ám, kedves barátaim! A föld alatt lehelyezett csőhálózat szolgál erre, igen elmés készülék, pompás és fölöttebb előnyös módja az esőteremtésnek. Nem sokkal olcsóbb dolog-e ez, mint várni a jótékony természet szeszélyét, szidni a hosszú szárazságot vagy a gyakori esőzést, anélkül, hogy az ember segíthetne a dolgon?...

- Megálljunk, most már talán rajtakapom, Munbar úr!... - vágott közbe Frascolin. - Megengedem, hogy esőt tudnak gyártani műúton, de megakadályozhatják-e, hogy az égből hulljon alá?

- Az égből? Ugyan mi köze van az esőnek az éghez?

- Nos, hát a felhőkből, ha önnek inkább ínyére van, hogy alázuhogtatják víztartalmukat, a légköri áramlások, a ciklonok, tornádók, szélviharok, orkánok miatt... Ha például rossz időjárás köszönt be...

- Rossz időjárás? - ismételte Callistus Munbar.

- Az, a tél...

- A tél?... Mi legyen az?...

- Azt mondtam, hogy a tél, a fagy, a zúzmara, a dér, a hó és jég! - ordította Sébastien Zorn, akit feldühített a jenki gúnyos válasza.

- Mi nem ismerjük a telet! - felelte Callistus Munbar bölcs nyugalommal.

A négy párizsi összenézett. Bolond vagy épeszű ember áll-e előttük? Avagy netán őket tartja bolondoknak? Ha bolond, meg kellene kötözni, ha bolondot akar belőlük űzni, el kellene nadrágolniuk őt!...

A villamoskocsik pedig ezalatt kissé lassabban haladtak tovább a csodaszép parkon keresztül. Zorn úrnak és társainak úgy tetszett, mintha a parkon túl szántóföldeket látnának. Olyanok a különféle vetési táblák, mint a szabók mintakönyveiben a kelmék. Emerre vetemények: burgonya, kelkáposzta, répa, hagyma - szóval mindenféle, amire a konyhának szüksége van.

Szerették volna, ha már ott járhatnának a gabonaföldeken, hadd lássák, milyen rozsot, búzát, zabot, kukoricát, kölest, haricskát terem ez a sajátos föld.

Ezekkel átellenben föltűnt egy hatalmas gyártelep, a vaskémények kiváltak az üvegtető fölött, és olyannak látszottak, mint a Great Eastern gőzhajó kürtői, amelynek iszonyatos kerekeit százezer lóerő hajtja, a különbség csak az, hogy a vastag füstfelhő helyett vékony, ködszerű oszlopok szállnak fel belőlük, amelyek a levegőt csöppet sem mételyezik meg.

A gyártelep mintegy tízezer négyzet yardnyi területet foglalt el, tehát csaknem egész hektárt. Az első ipartelep, amelyet a kvartett tagjai láttak, mióta az amerikai kalauzolta őket.

- Miféle gyár ez? - kérdezte Pinchinat.

- Petróleum-párológató készülékeken alapuló gyár... - felelte Callistus Munbar, és míg ezt mondta, szeme sugarával majdnem átfúrta a szemüvegét.

- S mit gyártanak itt?

- Villamos energiát a park, a mezők, vagyis az egész város számára, ahol aztán erővé változnak át. Ez a gyár adja a villanyáramot telegráfjaink, teleautográfjaink, telefonjaink, telefotójaink, csengetőink, sütőkemencéink, gépeink, ív- és izzólámpáink, alumínium-holdunk és tengeralatti kábelünk számára...

- Tengeralatti kábelük? - kérdezte Frascolin roppant érdeklődéssel.

- Úgy van, ez köti össze városunkat az amerikai tengerpart különféle városaival...

- S ebből a célból ilyen óriási gyárat kellett építeniük?...

- Természetesen, hiszen iszonyú mennyiségű villamos erőt fogyasztunk el... no meg, morális energiát is! - felelte Callistus Munbar. - Elhihetik nekem, uraim, hogy ez utóbbiból kiszámíthatatlan mennyiségre volt szükségünk, amikor ezt a kerek világon páratlan várost alapítottuk.

Körös-körül nagy távolságban hallatszott a gyár tompa moraja, a gőz hatalmas fűvése, a gépek zakatolása, a föld is reszketett ott a lábuk alatt, tanúskodván arról a rettenetes erőről, amely a modern ipar történetében egyedül állt. Ki is sejtette volna, hogy a dinamógépek mozgására, s az akkumulátorok megtöltésére ilyen erő kell?

A villamoskocsi tovább gördült, és mintegy negyed mérföldnyi utat megtéve, a kikötőnél megállt. Mindnyájan kiszálltak, és a dicsérő szavakban kifogyhatatlan kalauz a tengerpartra vezette őket, ahol dokkok és raktárak sorakoztak. A tojásdad alakú s elég tágas kikötőbe tíztizenkét tengeri hajó is horgonyozhatott. Inkább medencének látszott, mint kikötőnek. A két végében vaskapcsos oszlopok és világítótornyok meredeztek az égnek, bármikor kiköthetett itt a hajó.

Most mintegy hat gőzös vesztegelt a medencében, egy részük petróleumot hozott, a többiek élelmiszert, a napi szükséglethez mérten. Volt azonkívül néhány villamos halászbárka, amelyek nemsokára elindulnak a nyílt tengerre.

Frascolin észrevette: a kikötő bejárata északnak esik, s ebből arra következtetett, hogy azoknak a hegyfokoknak valamelyik északi csúcsán lehet, amelyek Dél-Kaliforniából a Csendes-óceánba belenyúlnak. Azt is megfigyelte, hogy a tengeráramlás meglehetősen erővel kelet felé irányul, mivel a tenger hulláma a kikötő kelet felé levő köoszlopának a talapzatához csapódott, nyilvánvaló jeleként annak, hogy az ár emelkedik, pedig Amerika nyugati partján nemigen viharzó a tenger.

- Hol van az a folyó, amelynek a hátán tegnap a városba jöttünk? - kérdezte Frascolin.

- Az velünk éppen átellenben van... - méltóztatott felelni a jenkinek.

No de most már csakugyan nem szabad elvesztegetniük az időt, ha még a városba vissza akarnak menni, s a San Diegóba induló vonatról lekésni nem akarnak.

Sébastien Zorn figyelmeztette is erre Callistus Munbar urat, aki illetéknépp válaszolt:

- Ne aggódjanak, kedves barátaim, elég időnk van még!... Végigmegyünk a kikötőn, és a villamosvonalat viaszazállít a városba, éppen idejében érkezünk az állomásra. Önök azt kívánták, hogy a várost egy tömegben áttekinthessék, no hát, egy óra múlva az obszervatórium tornyáról élvezhetik az igézetes képet.

- Eszerint ön jótáll arról... - gyújtott rá még egyszer a gordonkás.

- Jótálllok arról, hogy holnap hajnalban önök már nem lesznek itt.

Ezzel a kissé homályos értelmű válasszal, akár ínyükre volt, akár nem, meg kellett elégedniük. Frascolint még jobban gyötörte a kétség, mint társait. Égett a vágytól, hogy már ott álljon a torony tetején, és láthassa a száz mérföldnyi területet, amelyre onnan körös-körül kilátás nyílik. Ha itt nem tájékozódhatnak a csodálatos város földrajzi fekvéséről, akkor egyszer s mindenkorra lemondhatnak a reményről, hogy valaha megtudják.

A kikötő másik végén ugyancsak közlekedett villamos vonat, amely a tengerpart mentén haladt. Mindössze hat kocsiból állt jóformán megtelt utassal, villamos lokomotív húzta, akkumulátorainak teljes kétszáz Volta-Ampère kapacitásával, tizenhatsz kilóméternyi sebességgel robogott óránként.

Callistus Munbar fölültette a kvartett tagjait; csaknem olyan látszata lett a dolognak, mintha az indulófélben levő vonat csak reájuk várakoznék.

A szántóföldek alig különböztek a város és kikötő között elterülő parktól: ugyanaz a sík terület el, gondosan művelt talaj, zöld legelők, vetések - a pázsit helyett, ennyi az egész; csupa veteményestábla, sehol gabonaföld. Éppen most öntözte meg a szabályos mértani alakok szerint tagozódó táblákat a jótékony föld alól jövő eső.

Az égből hulló eső sem lehetett volna ilyen pontos és arányosan elosztott!...

A sín pár éppen a tenger partján szaladt végig, úgyhogy egyfelől a tengert, másfelől a szárazföldet látták. Mintegy négy mérföldnyi (hat kilométer) utat tettek meg így. Akkor megálltak egy ágyúüteg előtt - tizenkét nagy ágyú képezte az üteget -; a bejárat fölirata így szólt: „Rammsporn-üteg”.

- Hátultöltő lövegek, amelyek sohasem sülnek el visszafelé, amint ez a vén európai ágyúknál gyakran előfordul... - jegyezte meg Callistus Munbar.

Ezen a helyen a tengerpart igen élesen levágott széle hegyesen kiszögell, és hasonlított valamely gólya orrához, avagy a páncélos hajó sarkantyújához, amely kettéhasítja a hullámokat. Bizonyára a tenger áramlása okozta, mert távolabb a tenger színe csak hosszú keskeny barázdákat vont, és az alkonyati ég peremén mintha ezek is mindinkább elsimulnának. Innen újabb sín pár tartott a város középpontja felé, az előbbi tovább haladt, kanyarogva a part mentén.

Callistus Munbar vendégeivel együtt átszállt a másik vonatra, és azt mondta, hogy most egyenesen a városba térnek vissza.

A séta hosszúra is nyúlt. Callistus Munbar megnézte az óráját (valóságos remekműve a genfi divatnak: beszélő fonográf-óra). Megnyomta egy gombocskáját, s az óra megszólalt:

- Négy óra tizenhárom perc...

- Remélem, nem feledkezett meg arról, hogy az obszervatórium tornyába akarunk fölmenni? - szólalt meg Frascolin.

- Hogy elfeledtem-e, kedves és immár régi barátaim?... Hamarabb elfeledném a saját nevemet, ámbátor az némineműleg híressé vált immár. Még négy mérföldnyi út, s ama pompás épület előtt állunk, amely az első körút elején van, s a várost mintegy két részre osztja...

A vonat elindult. A mező másik felén túl, amelyet az amerikai szavai szerint a „délutáni eső öntözött”, látszott a vasráccsal körülkerített park, facsoportjaival, pázsitjaival és virágkosaraival.

Fél ötre járt az óra. Előbukkant egy négyszögletű torony, s annak a falán az óriási óralap, amelyen két mutató jelezte az időt. Ez a torony hasonlított a londoni városház tornyához.

A torony aljában csoportosultak az obszervatórium melléképületei. Egyiken-másikon érc-kupola csillogott, átlátszó üvegtáblákkal kirakva: azokon keresztül a csillagászok megfigyelhették a csillagos eget. Ezek az épületek kört képeztek, udvart kerítettek be, amelynek közepén a százötven láb magas torony emelkedett. Legfelsőbb párkányzatáról ha letekintett az ember, huszonöt kilométer távolságra látott el; minthogy a szemhatáron sehol hegy, avagy halom nem zárta el a kilátást.

Callistus Munbar elől ment, a vendégek követték őt; fényes libériás inas nyitott ajtót neki; az előcsarnok mélyén, a villamosliftben a kis karaván letelepedett. Negyvenöt másodperc múlva a torony lapos tetőjére érkeztek.

A lapos tető közepén óriási zászlórúd nyúlt föl, gyöngéd északi szellő lengette a lobogót.

Művészeink nem tudták kitalálni, hogy miféle nemzet lobogója az. Első pillanatra úgy tetszett, mintha az amerikai volna, a függőleges vörös-fehér csíkok volnának rajta, ámde a felső, rúd felé eső szögleten nem látták a hatvanhét csillagot, hanem csak egyetlenegy: jobban mondva, nem is csillagot, hanem napot, aranyos ragyogását; oly vakmerően villogott, mintha a mennyboltozat Napjával akarna versenyezni.

- Ez a mi zászlónk, uraim - szólt Callistus Munbar, tisztelettel levéve fejéről kalapját.

Sébastien Zorn és társai nem tehettek egyebet, mint hogy követték példáját. A tető oldal-rácsozatához siettek, kihajoltak...

Ekkor hangos kiáltás szakadt fel a torkukból; eleinte a bámulat hangja harsogott, majd az éktelen haragé.

Most már láthatták az egész várost, a szabályos tojásdad alakú szigetet, s körös-körül a tengert.

Sehol szárazföld!...

Pedig Sébastien Zorn, Frascolin, Yvernes és Pinchinat tegnap éjjel, midőn az amerikai kocsijába szálltak és Freschalból elindultak, két mérföldet a szárazföldön tettek meg. Azután kocsistul együtt kompra szállva csak egy folyón úsztattak át, s annak utána megint szárazföldre jutottak. Ha Kalifornia partját hajón hagyták volna el, bizonyára észre kellett volna venniük!...

Frascolin szörnyű izgatottan fordult az amerikai felé:

- Hiszen mi valamely szigeten vagyunk?!...

- Úgy van, uram, eltalálta... - felelte az amerikai udvarias mosollyal.

- S ez a sziget?

- *Standard-Island*.

- És a város?

- *Milliard-City*.

5. Standard-Island és Milliard-City

Akkortájt még nem született meg az a statisztikus és földrajzíró, aki pontosan számba vette volna a világ összes szigeteit. Nem mondunk többet a kelleténél, ha néhány ezerre tesszük a szigetek számát. Hát ugyan bizony ennyi ezer közül egyik sem volt ínyére a *Standard-Island* alapítóinak s a mű-sziget leendő lakóinak? Nem ám, egyik sem! Emiatt pattant ki agyukból ez az „amerikai ízű” ötlet, hogy műszigetet teremtsenek. Valami újat, amelynek mása sohasem létezett, a modern fémipar remekét.

Standard-Island - „Minta-sziget”-nek mondhatnók talán magyarul - nem egyéb, mint csavargözösökre épített sziget, Milliard-City pedig a fővárosa. Hogy miért éppen Milliard-City?... Bizonyára azért, mert százszoros sőt ezerszeres milliomosok városa: a Gouldoké, Vanderbiltké, Rotschildoké. Az ám, mondhatná valaki, hiszen a „milliard” szó nincs is benne az angolok szótárában. Az Ó- és Újvilág angolszászai még mindig azt mondják: a thousand millions: ezer millió. Milliard: francia szó. Mindazonáltal néhány év óta polgárjogot nyert ez a szó az angol népnél is Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban, *Standard-Islandre* meg éppenséggel nagyon is ráillett.

A mesterségesen készített sziget magában véve nem is olyan rendkívüli valami. Nem tartozik a lehetetlenségek közé, ha elegendő szilárd anyagot sülyeszt el az ember valamely folyóba vagy tengerbe. Csakhogy ez nem lett volna elég ez alkalommal. Ennek a szigetnek, hogy céljának és rendeltetésének megfelelhessen, úsznia kellett. Ez volt a nagy nehézség, csakhogy a gépipar jelen fejlettsége ezt a nehézséget is elháríthatta, hiszen tudvalevőleg a gépek munkaképessége csaknem határtalan.

Már a XIX. század vége felé azon törték a fejüket az amerikaiak, akik módfelett szeretik a „nagyszerűt”, a „rendkívülit”, hogy a nyílt tengeren, több száz kilométernyire a szárazföldtől, óriási tutajt építenek, horgonyokkal egy helyhez kötik. Ez ugyan nem lett volna város, hanem az Atlanti-óceán egyik állomása: étkezőtermek, szállók, színházak, klubhelyiségek stb. lettek volna rajta. A turisták föllelhatték volna ott a legkedveltebb fürdők összes kényelmét. Ezt a tervet valósították meg a lehető legtökéletesebb alakjában... álló tutaj helyett mozgó szigetet remekeltek.

Hat évvel azelőtt, hogy mindazok történnek, amiket elmondandók vagyunk, alakult egy részvénytársaság Amerikában. *Standard-Island Company limited* volt a neve, alaptőkéje 500 millió dollárra (ezer millió forint) rúgott, ötszáz részvényt bocsátottak ki, egyenként millió dollárjával. Célja az volt, hogy egy olyan műszigetet építsenek, amely az Egyesült Államok nábobjainak mindazokat az előnyöket biztosítsa, amelyek a föld kerektségén semmilyen más szigeten sem találhatók meg. A részvényeket csakhamar elkapkodták, olyan rengeteg vagyont uraivá tették az amerikaiakat a vasútépítések, bankvállalatok, a kimeríthetetlen petróleumforrások jövedelmei, valamint a pácolt disznóhússal való kereskedés.

Négy évig tartott a sziget felépítése. Hadd mondjuk el a sziget méreteire vonatkozó adatokat, a berendezést, s a mozgás lehetővé tételének készülékeit, amelyek segítségével a Csendes-óceánnak mindig a legkedvezőbb pontján lehetett a csodasziget.

Úszó falvak vannak Kínában a Jangce-Kiangon, Brazíliában az Amazonas folyamon, Európában a Duna hátán, s ha úgy tetszik, a kisebb, hajózható folyókon is. Csakhogy ezek a tutajokon ideiglenesen épített házikók, ha célhoz értek, a deszkákat és gerendákat szétszedik, a házikókat lebontják, s az úszófalú fölveszi a „néhai” nevet.

Bezzeg nem így áll a dolog ezzel a mi szigetünkkel: a tengeren kell annak úsznia örökkön-örökké, már tudniillik, amíg emberkéz alkotta mű fennmaradhat.

És ki tudja, nem jön-e majd el az az idő, amikor a Föld szűk lesz a lakóinak?... Ravenstein és a többi tudós pontosan kiszámította, hogy a 2072. évben hatezer millióra szaporodik a Föld lakóinak a száma. Ha a szárazföld majd túlszűfolt lesz: vajon nem fognak-e az emberek rákényszerülni, hogy a tenger hátán üssék fel tanyájukat?

Standard-Island szigete acéllemezeken nyugszik, törzsének horderejét és ellenálló képességét úgy állapították meg, hogy kiszámították a reá nehezedő irtózatossúlyt. Kétszázhetvenezer kazánból van összerakva, mindegyik kazán tizenhat méter és hetven centiméter magas, tíz méter széles; a kazánok felülete minden oldalon tíz méter, vagyis egy *ar*: száz négyzetméter. A kazánokat acélpántok és csavarok kötik össze, s ezek alkotják a mintegy huszonhét millió négyzetméter vagy huszonhét négyzetkilométer nagyságú szigetet. Minthogy ovális alakja van, hosszában hét és legnagyobb szélességében öt kilométer, és kerülete kerek számban fejezve ki: tizennyolc kilométer. Összehasonlítás céljából hadd említsük meg, hogy Párizs erődtímenyi vonala harminckilenc, s a város körül levő régi fal huszonhárom kilométer hosszú. A sziget törzsének az a része, amely a vízbe merül, a legnagyobb megterhelés alatt mintegy tíz, a vízből kiemelkedő része hét méter. Ebből kitetszik, hogy *Standard-Island* köbtartalma négyszázharminckétezer millió köbméter, az általa kiszorított víz pedig köbtartalmának mintegy háromötöd része: kétszázötvenkilencezer millió köbméter. A szigetnek víz alá merülő részét oly preparátummal mázolták be, amely mindennemű kagylólerakódást meg egyéb kártékony hatást megakadályoz. Ezt a preparátumot éppen akkortájt találták fel hosszas sikertelen kísérletezés után, a feltalálók természetesen százszoros milliomosokká lettek.

A sziget fenekét mindennemű horpadás és repedés ellen biztosították, mert az acéltörzset hatalmas keresztpántok tartják össze szilárdan, a srófokra, anyacsavarokra a lehető legnagyobb gondot fordították.

Természetes dolog, hogy e rengeteg építmény felállítására külön műhelyekről kellett gondoskodniuk. Ezt a „Standard-Island Company” vállalta magára. Mindenekelőtt megszerezte e célra a Magdolna-öblöt a mellette elterülő partvidékekkel, Dél-Kaliforniának e nyúlványát, a Ráktérítő közvetlen közelében. Ebben az öbölben készítették el a nagyszerű művet a Standard-Island Company mérnökei a híres-nevezetes William Terson vezetése alatt, aki néhány hónappal ez óriási mű befejezése után meghalt, éppen úgy, mint Brunnel, amikor az ő bizony eléggé hasznavehetetlen *Great Eastern*-t vízre bocsátotta. *Standard-Island* nem volt egyéb, mint holmi modernebb alakban s ezerszeres nagytárolásban megújult *Great Eastern*.

Vízre eresztésről itt természetesen szó sem lehetett. Hiszen csak részt rész után csinálhattak, s aztán az acélkazánokat a tengeren kötötték össze egymással. Ez az öböl lett aztán később az úszó sziget veszteglő kikötője, ha egy vagy más javítás vált szükségessé.

A sziget alaprészét, vagyis törzsét, amely, mint fentebb említettük, kétszázhetvenezer kazánból áll, vastag földréteggel hintették be, kivéve a középső részét, ahol a város fog épülni, amelyet éppen e célból roppantul megerősítettek. Ez a humuszföld elegendő lesz a pázsitoknak, virágágyaknak, bokroknak, facsoportozatoknak, legelőknek és veteményestábláknak a vegetációjára.

Nem tartották szükségesnek, hogy gabonát, takarmányt is termeljenek, azt majd kellő mennyiségben külföldről szállíttatnak a szigetre. Ámde arról gondoskodtak, hogy tej, tojás, baromfi a szigetről kerüljön ki.

A sziget háromnegyed része, tehát mintegy huszonegy négyzetkilométer a mezőgazdaság: veteményestáblák, legelők számára jutott. Ez a rész örökösen viruló. A hathatósan kizsákmányolt mezők gyümölcsöt, veteményt bőven teremnek, a mesterségesen kierőszakolt legelőkön néhány tehéncsorda legelészik állandóan. A mezőgazdaság legfőbb faktora természetesen az

elektromosság, ezért a fű rohamosan és jóval magasabbra nő, mint nálunk, a főzelékfélék meg gyümölcsök pedig hihetetlenül nagyok. Így például itt a hónapos retek negyvenöt centiméter hosszúra is megnő, a sárgarépa három kiló súlyú. A dísz- és konyhakertek, valamint a gyümölcsösök Virginia és Luisiana legszebb kertjeivel vetekednének. Nem csoda, ezen a szigeten, amelyet bizvást elnevezhetnénk, a *Csendes-óceán gyöngyének*, nem kímélik a költséget, hogy minden a lehető legtökéletesebb legyen.

A sziget székvárosa: Milliárd-City, körülbelül ötödrészét foglalja el az egész területnek. Eszerint úgy nagyjából öt négyzetkilométer, vagyis ötszáz hektár alapterületű, kerülete kilenc kilométer. Olvasóink, akik Sébastien Zorn urat és barátait végigkísérték városnéző sétáikon, bizonyára olyan jól ismerik már, hogy aligha tévednének el benne. Egyébiránt amerikai városokban nemigen lehet eltévedni, főként akkor nem, ha az a város - szerencséjére vagy balszerencséjére - újonnan keletkezett. Szerencséjére, mert nagyon könnyű benne tájékozódni - balszerencséjére, mert nincs benne még az égvilágon semmi látnivaló, amit a művészetkedvelők keresni szoktak.

Tudjuk, hogy Milliárd-City tojásdad alakú, a nagy sugárút, amely körülbelül három kilométer hosszú, két egyenlő részre osztja. Egyik végén található az obszervatórium, másik végén, ennek megfelelően, a nagyszabású városháza. Itt összpontosulnak a hatóságok hivatali helyiségei: a vízművek, az útkarbantartók, az ültetvénygazdászok, a sétatérfelügyelők, a vámőrök, a vásárcsarnokok, a temetkezési vállalat, az egészségügyi, a kórházi, az iskolai, az egyházi és a művészeti ügyosztályok, a lehető legésszerűbb elrendezésben, az ügyfelek meg a tisztviselők számára egyaránt a legkényelmesebb munkaidő-beosztással.

S ugyan vajon mennyi lakosa van ennek a tizennyolc kilométer kiterjedésű műsárazulatarabocskának a mérhetetlen tenger hátán?

Az egész világon ez idő szerint tizenkét olyan város akad, amelyben egymilliónál több lakos él - közülük Kínára magára négy jut. A csavarokon épült szigetnek csak tízezernyi lakosa van s mindahány telivér amerikai egytől egyig. Előre útját akarták szegni annak, hogy nemzetiségi villongások zavarják meg a sziget rendjét. Éppen elég bajnak tartották azt is, hogy vallási tekintetben nem alakult ki köztük egység. Hanem szörnyű nehéz lett volna, ha csak az északi jenkitet részesítik abban a kiváltságban, hogy megtelepedjenek a szigeten - ők a *Standard-Island* alsó végén laknak -, ám ugyanez vonatkozik a déli jenkikre is, akik a *Standard-Island* alsó végén élik fényűző életüket!... Ennek a Standard-Island Company vállalati érdeke fizette volna meg az árát.

Amint megállapították a fémből készítendő alapnak, a város számára kijelölt középszakasznak, az utcáknak meg a körutaknak az elrendezését, és elkészültek a szükséges tervrajzok, attól fogva az építkezés csodával határos gyorsasággal haladt előre. Itt nagyszerű paloták, amott áruházak emelkedtek, magánlakások és templomok vagy középületek úgyszólván a földből nőttek ki - ámde sehol sem ríttak ki hivalkodóan környezetükből holmi huszonhét vagy százhuszonhét emeletes irdatlan házsörnyek, kevély szupertornyok, amolyan utálatos „skyscraper” nevezetű felhőkarcolók, amilyenekkel például Chicago is éktelenkedik.

Minden könnyű, de igen tartós építőanyagból készült. Az épületek szerkezetében a rozsdamentes fém, az alumínium játszott a főszerepet - ez a jövő fémje, amelyik nem oxidálódik, majdnem hétszerte könnyebb, mint a vas, és megfelel a legszilárdabb építészeti elem föltételeinek is.

Hoztattak továbbá kitűnő minőségű műköféleségeket, s ezeket cementalapzaton pompásan összeillesztették. Üvegfüvő eljárással készített, kocka alakú palackokra emlékeztető téglákat is gyártottak - ezeket az átlátszó üvegtéglákat ugyanúgy habarccsal rögzítették a helyükre, mint a hagyományos, agyagból égetett téglákat, és ezzel részlegesen megvalósították az

üvegből épült házak eszményét. A lényeges mindazonáltal az, hogy az alapvázakat fémszerelvényekből állították össze, hajszálpontos illesztékekkel és szilárd, hegesztéses csavarozással - mint a hajóépítésnél is manapság már ez az uralkodó módszer. *Standard-Island* ugyanis voltaképp nem egyéb, mint afféle ormóttanul hatalmas méretű hajótest, vagy mondjuk: gigászi nagy komp.

Ez a roppant kiterjedésű úszó alkotmány a Standard-Island Company tulajdonát képezte; a műsziget valamennyi lakója - ha mégúgy fölvetette is őket az a rengeteg pénz! - csak albérlőként élt itt... No, persze, a gyártó cég eleve gondoskodott a képtelenül gazdag amerikaiak minden elképzelhető kényelméről!... Igaz viszont, hogy ezek az „albérlők” olyan krózi vagyonokat birtokoltak, amihez képest Európa uralkodói, Istentől rendelt koronás fői vagy India mesés nábobjai csak holmi kismiskák!...

Ha igaz az, amit a statisztikusok kiszámítottak, hogy a földkerekség teljes aranykészlete tizen-nyolc milliárdra rúg, az ezüstkészlet pedig húszmilliárdot tesz ki - hát mindennek tekintélyes része a *Csendes-óceán* gyöngyének kényeztetését vallotta urául!...

A Standard-Island Company vállalkozása elejétől fogva jó csillagzat alatt, a szerencse jegyében indult meg. Számításuk bevált, a szigetváros egyes házait és lakásait mesés áron - úgy is mondhatjuk: csillagászati összegekért - adták bérbe; egyikért-másikért több millió dollárnyi házbért is kaptak, mert számos olyan család akadt, amely éppenséggel nem sokallotta, hogy évenként ennyit fizessen csupán a lakhatásért. A társaság ekképpen tisztán a házbérből óriási fölösleg birtokába jutott. E jövedelmező befektetés láttán is be kell vallania mindenkinek, hogy *Standard-Island* fővárosát méltán megillette a neve: Milliárd-City, vagyis százszoros milliomosok városa, azaz Milliárdos Város...

Nem tekintve azokat a dúsgazdag családokat, amelyeknek a „bőre alatt is pénz van”, lelhető itt mindazonáltal néhány száz olyan família is, amelyik csupán évente 100 000-200 000 franknyi házbért fizet, és e szerény viszonyok közt is elégedetten morzsolgatja élete napjait. Nevezzük őket középrétegnek.

A lakosság maradék hányadából kerülnek ki a különféle rendű és rangú tanítók, tanárok, hivatalnokok, no meg persze az idegenek, csakhogy ezeknek a száma ám nagyon csekély, mert *Standard-Island* „földézetén” a külföldiek megtelepedése szigorúan tilos. Ügyvéd alig lézeng néhány szál, ezért hát pörösködés sem igen kerülközik; az orvosok száma még kevesebb, és így következésképp, természetesen a halálesetek is ritkaságszámba mennek... Egyébiránt a város valamennyi lakója töviről hegyire tökéletesen tisztában van azzal, hogy a szervezete milyen állapotban leledzik, jól ismeri a maga dinamométerekkel megmért izomerejét, spirométerekkel megállapított tüdőköbtartalmát s egyéb légzési adatait, sphygmométerrel megfigyelt vérpumpáló képességét a szívműködésének s végül a megnezométerrel leolvasható általános életerejét is. A dyspmaniát - magyarul: iszákosságot - hírből sem ismerik a Föld eme ritka zugában...

No de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a város közös forrásból merít elektromos energiát, fényt, mechanikus erőt, meleget, sűrített levegőt, hígított levegőt és léghűtést, valamint szűrt és fertőtlenített-csírátlanított vizet, továbbá pneumatikus sürgönyöket és telefon-értesítéseket.

És ha, ne adj’ Isten, végül valaki mégiscsak elhunyt természetes halállal, és megtér őseihez minden élőkörök útján, visszaadja lelkét Teremtőjének ezen a mesterséges szigeten, amely mentes mindennemű éghajlati kellemetlenségtől meg a mikrobák káros hatásától - ennek az oka csakis az lehet, hogy életenergiájának réges-rég fölvezetett rugói nagy sokára lejártak.

Katonaság is állomásozik ám *Standard-Islanden*, ötvenfőnyi csoport, Stewart ezredes a parancsnoka - ugyanis nem szabad megfélemlenünk arról, hogy a Csendes-óceán mindazonáltal nem mindenütt biztonságos. Akadnak e térségben elszórtan, helyel-közzel egyes veszélyesebb fajta szigetek is, és ezek közelében ugyancsak tanácsos az óvatosság: azért kell vigyázniuk, mert itt tengeri rablók ólálkodhatnak. Magától értetődik, hogy a szigetbeli helyőrség vitézeinek a zsoldja szerfölött busás: a közlegény ingyen sem cserélne a vén Európa dicső tábornokaival. A toborzás nem jár semmi nehézséggel, újoncok önként is szívesen jelentkeznek erre az oly vonzó szolgálatra az úszó állomáshelyen, a katonákat közkölségen tartják el és ruházzák. A krózsusi bőkezűséggel fizetett parancsnoknak alkalmanként ugyan csak meggyűlik a baja, amikor válogatnia kell a tucatszámra jelentkező regruták közül.

Standard-Islanden rendőrség is tartózkodik, néhány „közeg” mindössze, no de ennyi is bőségesen elegendő arra, hogy vigyázzon a város csendjére és rendjére, hiszen ezeken az utakon, utcákon és tereken senkinek semmiféle oka nincsen, hogy izgágáskodjék. Tudniillik már ahhoz is a legfőbb hatóság külön engedélye szükséges, ha valakinek az a szándéka, hogy állandó jelleggel letelepedjék.

Az úszó sziget „tengerpartján” éjjel-nappal vámőrség cirkál. Áruval partra szállni csakis a kikötőkben lehet. Hogyan is juthatna gonosztevő erre a szigetre?!... És ha mégis akadna olyan elvetemült habókos, aki pillanatnyi elmezavarában törvényellenes tette vetemednék, tüstént elfognák az imposztort, elítélnék, és haladéktalanul kitennék valamelyik lakatlan szigetre a Csendes-óceán nyugati vagy keleti fertályán. És nem térhetne vissza *Standard-Islandre* soha többé, míg világ a világ!...

Az imént azt említettük, hogy „kikötők”; nos, hát csakugyan, a városnak két kikötője is van, mégpedig a tojásdad alakú szigetnek azon a két pontján, amelyet a fő sugárút két vége jelöl meg, mégpedig nem hosszában, hanem széltében: az egyik neve a bal parti rév, a másik neve a jobb parti rév. Attól tehát teljességgel nem kellett félnünk, hogy bármi megakadályozhatná a rendszeresített szállítóhajók kikötését, ugyanis a két rév egymással ellentétes oldalon helyezkedik el. Ha egyikhez nem közeledhetnének a hajók a kedvezőtlen időjárás miatt, nyitva várja őket a természetszerűleg szélcsendesebb, behajózhatóbb másik. Így aztán vagy a bal parti vagy a jobb parti révbe állandóan érkeznek a tehergőzösök; a petróleumot külön tankhajók szállítják; az egyéb kereskedelmi járatok hoznak lisztet, gabonát, bort, sört, másnemű kedvelt italokat, továbbá teát, kávét, csokoládét, fűszert stb... Amerika legjobb piacairól hozzák a vágómarhát, ürüt, sertést; a friss hússzükséglet így bőven fedeződik. Továbbá mindent szállítanak, amire a legkényesebb gyomor csak áhítozhat. Behozatali cikk továbbá: a szövet, vászon, divatáru; a legkényesebb ízlésű nagyvilági hölgy és gavallér megtalálhatja, amire szüksége van. Mindezeket az árukat a standard-islandi kereskedőktől vásárolják... hogy milyen áron, arról jobb lesz talán nem is beszélnünk, a nyájias Olvasó bizonyára el sem hinné!...

Ehelyütt feleljünk meg arra a kérdésre, hogy miképpen lehet hajóösszeköttetés Amerika és egy propellerekkel hajtott úszó sziget közt, amely a Csendes-óceánnak ma ezen, holnap azon a részén, húsz mérfölddel odább úszkált?

Nagyon egyszerű a dolog. *Standard-Island* nem bolyong céltalanul a tengeren. A legfőbb hatóság szabta programot szigorúan megtartja, az obszervatórium észleléseinek előzetes latbavetése után állapítják meg azt. Az úszó sziget útja a Csendes-óceánon csak séta, itt-ott ideiglenesen eltér a szokott útról, ahol a szebbnél szebb szigetcsoportok terülnek el, teszi pedig ezt főleg azért, hogy lehetőleg kikerülje az időjárásnak váratlan változását, amely tudvalevőleg a tüdőbetegségeknek legfőbb okozója szokott lenni. Most már érthető Callistus Munbar nyilatkozata: „A telet?... nem ismerjük.” *Standard-Island* a 35° északi és 35° déli szélesség közt mozog. E 70° szélesség, avagy egyezernégyszáz tengeri mérföld pompás vízterületet nyújt. Így hát meg lévén mindig állapítva, hogy hol vesztegel vagy merre halad a

Csendes-óceán gyöngye azok közt a tündérszigetek között, amelyek a végtelen tengerpusztaság oázisaiként tűnnek fel: mindig rátalálhatnak.

No de enélkül sem kellene a hajóknak vaktában keresgélniük az úszó szigetet; habár a vállalat éppenséggel nem vette igénybe a 25-10000 mérföld hosszú kábeleket, amelyek az „*Eastern Extension Australian and China Co.*” tulajdonát képezik. Szó sincs róla; az úszó szigetnek nem szabad senkitől függenie. *Standard-Island*nek megvan a maga kábelösszeköttetése a Magdolna-öböllel. Több száz bóját rögzítettek le a tengernek azon részein, ahol a sziget rendszerint haladni szokott, ezeknek a kábelvonalait az obszervatórium elektromos készülékeivel összeköttették, és a távíró-összeköttetés létrejött. Így a Magdolna-öbölben a vállalat képviselői állandóan tudják, hogy mely szélességi foknál van az úszó sziget. Ebből megérthető, hogy az áruszállító hajók csaknem „vasúti biztonsággal” érkeznek meg a *Standard-Island* kikötőibe.

Van azonban még egy fontos kérdés, amelyre meg kell felelnünk.

Honnan veszik a sziget lakói az ivóvizet?

A vizet?... Hát a kikötők mellett két szűrőkészülék van, csövek vezetik a házakba, a mezőkre. Az utcákat locsolják, s a konyhakerteket, legelőket, a sétányok pázsitjait jótékony esőként felüdítik, s így teljesen fölöslegessé teszik az esőt. Ez nemcsak édes víz, hanem egyúttal szűrt, elektrolizált, s egészségi szempontból kitűnőbb, mint a világ bármely forrásvíze, amelynek minden gyűszűnyi cseppjében még tizenötezer millió mikroba van.

Még csak arról kell számot adnunk, hogy miképpen változtatja helyét a sziget. Különös gyorsaságra nincs a szigetnek szüksége, mivel hat hónap ideje van arra, hogy a fentebb jelzett szélességi fokok keretén belül megtegye sétaútját. Hús-huszonöt tengeri mérföld esik egy napra (24 óra), ennél többet nem tesz meg a *Standard-Island*. Erre a célra elegendő lett volna, ha az indiai bastinnak nevezett rostból, amely rendkívül erős és módfelett könnyű, vastag kábelt készítettek volna, ezt a kábelt hengerre csavarva, elektromos erővel *Standard-Island*ot mintegy orránál fogva húzhatták volna előre vagy hátra, aminthogy efféle vontatóhajó még elég van az Ó- és Újvilág hajózható folyamain. Csakhogy ennek a kábelnek szörnyűségesen erősnek és hosszúnak kellett volna lennie, s egynémely kellemetlenség is érhetne volna, no meg *Standard-Island* szabadsága nem lett volna egyéb, mint lánchoz kötött szabadság, örökösen a kábel irányában haladt volna... Ugyan mit szoltak volna ehhez a szabad Amerika szabad polgárai?

Szerencsére az elektrotechnika olyan óriási lépésekkel halad előre, hogy az elektromosságtól, a Mindenségnek ez éltető lelkétől minden, de minden kitelik. A sziget úszóvá tételét is az elektromosságra bízták. Két telep, amelyek csaknem határtalan dinamikus erőt fejtenek ki, s mintegy kétezer Volta-féle egyenáram alakjában nyilvánvaló elektromos energiával érnek fel - mozgásba hozza az úszó szigetet. Ez a dinamikus erő két propellerszerkezetre hat, amelyek a két kikötő mellett vannak elhelyezve. Egyik is, másik is ötmillió lóerővel ér föl, száz meg száz petróleum-brikettal fűtött kazán szolgál erre a célra, amelyek sokkal kisebb tért foglalnak el és kevesebb korom-lerakódással járnak, mint a kőszénnel fűtöttek, ámde jóval nagyobb hőt fejlesztenek ki. Az összes gép kezelését Watson és Somwah főmérnökök vezetik, számos gépész és fűtő áll rendelkezésükre. A vezérbot Simcoe tengernagy kezében van. Az obszervatórium a főkormányzó hivatalos helyisége, telefonösszeköttetés van innen minden elektromosságot fejlesztő műhelybe. Ő intézkedik, hogy az előre megállapított menetrend szerint útját merre vegye az úszó sziget. Ő adta ki a 25-ről 26-ra virradó éjjel is, hogy *Standard-Island* közeledjék Dél-Kalifornia partjaihoz.

Ha tehát a nyájas Olvasó velünk együtt a hajóra száll, szemtanúja lehet mindazoknak az eseményeknek, amelyek az úszó szigeten, a *Csendes-óceán e gyöngyén* elő fognak fordulni - s reméljük, nem bánja meg.

Még csak azt akarjuk megjegyezni, hogy *Standard-Island*, ha a tízmillió lóerőt kifejtik a gépek, óránként két földrajzi mérföldet tehet meg. A vihar felkorbácsolta legnagyobb hullámok sem árthatnak a szigetnek. Olyan rengeteg nagy a sziget, hogy a hullám alig rendítheti meg, s így tengeribetegségről az úszó sziget lakói mit sem tudnak. Első nap a „födélzeten” legföljebb némi kis rezgést vesz észre az ember, ennek is a fenekén elhelyezett körgépek forgása az oka. A hajó orrán és farán hatvan méter hosszú sarkantyú van, amelyek a hullámtorlaszokat könnyedén szétoszlatják, s így a szigetóriás minden érezhető rázkódás nélkül siklik tova a tenger hátán.

Magától értetődik, hogy az elektromos energia, amelyet a műhelyekben fejlesztenek, egyéb célra is szolgál, nemcsak a sziget hajtására. Ezzel világítják meg éjjel a mezőt, parkot és a várost. Az óriási lencsékre ezzel szórják a fénysugarakat, s messze... messze jelzik, hogy a tenger melyik részén van az úszó sziget, így elejét veszik minden esetleges összeütközésnek. A távirók, telefonok, teleautográfok ebből táplálkoznak, a magánházak és üzlethelyiségek világítása ebből telik ki. A műholdak fényének a forrásai is, amelyek ötezer gyertyafényűek és egyenként száz méter átmérőjű területet világítanak meg.

Most, hogy róla beszélünk, éppen másodszor teszi meg ez a bámulatos sziget nagy útját a Csendes-óceánon. Egy hónappal előbb indult el a Magdolna-öbölből, hogy a 35° szélesség felé tartson, s útját megkezdje a Sandwich-szigetek irányában. Éppen Dél-Kalifornia közelében vesztegelt, amikor Callistus Munbar telefon útján megtudta, hogy a vonósnégyes társaság elindult San Franciscóból és San Diegónak tart. Így támadt az a fura ötlete, hogy körmei közé kaparintja s egy évre ott ragasztja a kiváló művészeket. Láttuk, hogy miként valósította meg tervét, hogyan csalta lépre a művészeket és szerezte meg *Standard-Island* milliomosainak azt az élvezetet, hogy a világhírű művészek játékában gyönyörködhessenek.

Ez hát a világ kilencedik csodaalkotása, amely a XX. század teremő zsenijének is becsületére válnék; ez az úszó sziget viszi a négy vendéget: a két prímhegedűst, a mélyhegedűst és a gordonkást, akaratuk ellenére is, a Csendes-óceán nyugati részébe.

6. Meghívottak...

Ha fel is tesszük, hogy Sébastien Zorn, Frascolin, Yvernes és Pinchinat olyan emberek, akiket a világon semmi, de semmi bámulatba nem ejt... mindazonáltal nagy lelkierőre lehetett szükségük, hogy Callistus Munbar urat torkon ne ragadják. Képzeljük csak el a helyzetüket! Azt hitték, hogy Amerika nyugati részén barangolnak, s aztán arra ébrednek fel, hogy a nyílt tengeren úsznak!... Hogy San Diegótól mintegy húsz mérföldre lehetnek, ahol holnap hangversenyt kell adniuk - s aztán megtudják, hogy holmi úszó sziget mind távolabb szállítja őket attól!... Ki csodálkozhatnék azon, hogy nekirontanának Callistus Munbar úrnak?...

Az ám, csak hogy az amerikaiak volt annyi esze, hogy a düh első kitörésekor ne legyen velük szemtől szembe. Míg a vonósnégyes művészei sóbálvánnyá meredtek, látván, amire elkészülve éppenséggel nem voltak, az amerikai faképnél hagyta őket, leereszkedett a felvonógépen... egyelőre tehát nem eshettek a párizsiak a torkának.

- No, ilyen gazfickó! - ordította a gordonkás.

- Micsoda vadállat! - tódította a mélyhegedűs.

- No... no... Lám, neki köszönhetjük, hogy ezt a csodálatos valamit megismertük - engesztelte őket az elsőhegedűs.

- Csak nem kelsz a védelmére? - förmedt rá a második hegedűs.

- Semmi mentség! - kiáltott fel Pinchinat. - S ha *Standard-Islanden* van igazság, a mennykővel kólintatjuk fejbe ezt az ördögkötölt amerikai!...

- S ha akad a világon még egy hóhér - üvöltötte Sébastien Zorn, felmagasztaltatjuk vele!...

Hogy azonban e dicséretes szándékaikat megvalósíthassák, mindenekelőtt legalábbis arra a színvonalra kellett volna alászállaniuk, ahol Milliárd-City lakói jártak-keltek, mert hát százötven láb magasságban semminemű rendőrség nem állhat rendelkezésükre. Ha módját ejthették volna a leszállásnak, egy-két perc alatt lenn lehettek volna, csak hogy a felvonógépnek nem akaródzott működni, lépcsőnek pedig se híre, se hamva. Ezért a vonósnégyes művészei a torony tetején, az emberiségtől elszigetelten rostokoltak.

A csalódás és düh első kitörése után Sébastien Zorn, Pinchinat és Frascolin némán, mozdulatlanul állt egy helyben, míg Yvernes egészen odavolt a bámulattól. Fölöttük pedig a hosszú póznához erősített zászló lengedezett. Zorn úrnak ekkor az a gonosz ötlete támadt hirtelen, hogy a zászló köteleit elmesse, s a lobogót levonja, mint holmi hadihajójét. Nyomban előrántotta éles zsebkését, és nekirugaszkodott, hogy meg is tegye, barátai csak nagy nehezen fegyverezték le, félvén, hogy még komolyabb veszély származhatnék belőle.

- Vigyázzunk! Oktalanságot ne kövessünk el! - óvta őt a higgadt Frascolin.

- Micsoda, te beletörődöl a mi nyomorult, nevetséges helyzetünkbe?! - ripakodott rá Pinchinat.

- Azt nem mondhatnám... De miért tegyük bonyolultabbá?!...

- Mi lesz a poggyászsunkkal, amely útban van San Diego felé? - mordult föl a mélyhegedűs, karját keresztbe fonva.

- És a holnapra hirdetett hangversennyel? - kiáltott fel Sébastien Zorn.

- Majd telefonközvetítéssel adjuk! - felelte az elsőhegedűs; a tréfájával azonban sehogy sem sikerült lehűtenie a dühtől tajtékzó gordonkást.

Amint említettük, az obszervatórium óriási nagy négyszögű térnek a közepén állt, amelybe az első nagy körút torkollt. Művészeink a három kilométer hosszú fő közlekedési út másik végén, amely Milliárd-Cityt két egyenlő részre osztja, látták a monumentális palotát, amelynek ízléses és pompás őrtornya kecsesen emelkedett a magasba. Nyilván a városháza az - gondolták magukban -, ha ugyan Milliárd-Citynek egyáltalában van polgármestere vagy előjárója. Csakugyan az volt. Éppen akkor kezdett az őrtorony órája ütni. Fölséges ritmikus zengés... a szél hullámolében ringatózva terjedt tova.

- Hallgasd! D-dúrban üt az órájuk!... - mondta Yvernes.

- Mégpedig kétnegyed taktusban!... - tódította Pinchinat.

Az őrtorony órája ötöt ütött.

- Az ám, de mikor ebédelünk és hol töltjük az éjszakát? - riadt fel Sébastien Zorn. - Amiatt a gaz Munbar miatt a torony tetején háljunk?...

Úgy látszott, hogy nem lesz másként, mert a felvonógép nem mutatkozott.

Ez alatt az alacsony szélességi fok alatt nagyon rövid ideig tart az alkonyat, s a Nap oly gyorsan merül alá az ég boltozatán, mintha puskából lőtték volna ki. Amerre csak tekintettek, mindenütt a végtelen tenger csillámló tükre látszott, sehol vitorla, sehol fölszálló füstoszlop. Azon a darabka műföldön pedig, amely a torony aljában elterült, villamoskocsik gördülnek tova a sziget peremén, a kikötők felé és vissza. A parkokban nyüzsögtek a sétálók. Felülről tekintve úgy festett, mint holmi óriási virágkosár, amelyben azáleák, elematiszok, jázminok, glicíniák, panio-virágok, begóniák, jácintok, dália, kaméliák és száz meg százszámra rózsafajták virítottak... Özönlöttek a sétálók... természetes ifjak, nem amolyan kinyalt ficsurkák, mint Európa világvárosaiban... csupa izom, csupa életerő!... Az asszonyok és leányok nagyjából szalmaszárga öltözékben tipegtek - ez a trópusi ég alj kedvelt színe -, selyemzsinóron sétáltatják arany nyakravalós, karcsú agaraikat, nyomukban pedig a finom fövennyel behintett kanyargó utakon andalgott a gentry. Emitt a villamoskocsi vánkósán végigdült egy úriember, amott sűrű lombosítók alatt a padon heverészett a másik. Távolabb onnan ifjú gentlemanek buzgólkodtak a lawn-tennis, krikett, golf és labdarúgó-játékokban; avagy fürge pónikon gyakorolják a pótlót. A gyepfűsoron egész rakás gyermek nyüzsögött, egytől egyig amerikai gyerek, gyorsan fejlődő, s főleg a leányokon mutatkoztak feltűnően az amerikai fajta jellegzetességei. Itt-ott egy-egy lovas poroszkált, vidám társaságok mulattak a kertekben.

A kereskedőnegyed is élénken zsibongott.

A mozgó gyalogjárók vitték az embereket a főút mentében. A négyszögű nagy téren az obszervatórium tornyának lábában szintén sokan jártak-keltek, akik esetleg észrevették a négy idegent a torony tetején. Pinchinat és Frascolin egyszer-kétszer lekiáltott. Úgy látszott, észrevették őket, mert egyik-másik az arra járók közül felintett a kezével, sőt, fel is kurjantott.

Hanem azon az égvilágon senki sem csodálkozott, hogy őket ott fenn látták. Olyanformát vettek ki a felkiáltott szavakból, hogy: „Good bye”, Vagy „How do you do?”, „Jó napot” - S egyéb udvarias köszönésmódokat. Úgy tetszett, mintha a város minden lakója tudná, hogy Callistus Munbar elhozta a négy párizsi művészt.

- Ni... ni... azok még ki is nevetnek minket! - mondta Pinchinat.

- Nekem is úgy tetszik! - vélekedett Yvernes.

Így telt el egy óra... egy teljes óra, és hőseink mindhiába óbégattak. Frascolin kérő szavai éppen olyan hiábavalónak bizonyultak, mint Sébastien Zorn dühös kitörései. Az ebéd ideje kétségbeejtően közeledett - a park kiürült, a sétálók hazasiettek!... Veszett egy állapot!

Yvernes-t megszállták romantikus emlékei, s így szólt:

- Hasonlítunk azokhoz a profán vendégekhez, akiket a gonosz szellem valamilyen szent helyre csalt, s el kellett veszniük, mert olyan dolgot láttak, amit látniuk nem lett volna szabad!...

- És nekünk éhen kell vesznünk! - sóhajtott fel Pinchinat.

- Csakhogy előbb minden tőlünk telhetőt elkövetünk, hogy az életünket meghosszabbítsuk! - jelentette ki Sébastien Zorn.

- Ha pedig csakugyan egymást kell felfalnunk - mondta Pinchinat -, akkor Yvernes-en fogjuk kezdeni!...

- Amint tetszik! - sóhajtott halkán az elsőhegedűs, s lehajtotta a fejét, mintha a bárd alá hajtaná.

Ebben a válságos pillanatban a torony aljából valami zaj haltolt fel. A felvonógép kezdett működni s a leszállító kocsi a torony síkjára ért fel. Művészeink már nekigyürköztek, hogy Callistus Munbar urat méltóképpen fogadják, ha majd előbukkan.

A kocsi üresen tátongott.

Sebaj, ami késik, nem múlik; majd körmük közé jut!... Most csak le a toronyból, sietősen beszálltak a felvonógép kocsijába.

Nyomban letelepedtek. Alighogy a gordonkás elhelyezkedett társai mellett, megindult lefelé a kocsi, és alig egy perc múltán leértek.

Pinchinat nagyot toppantott a földre, s így kiáltott fel:

- És még csak nem is istenadta az a föld a lábunk alatt!...

Az obszervatórium tornyából kijáró ajtót nyitva találták. Kimentek rajta. A belső udvaron egy árva lelket se láttak. Keresztülmentek, és nekivágtak a város egyik utcájának.

Egy-két emberrel találkoztak; azok ügyet sem vetettek az idegenekre. Frascolin bölcs előre-látással figyelmeztette társait, hogy okosan viselkedjenek, azért hát Sébastien Zorn lenyelte a mérget. Majd elintézi a városi hatóság! Minthogy pedig azt később is ott találják, ahol van, megállapodtak abban, hogy az *Excelsior*-szállóba mennek, és holnap, mint szabad polgárok, bepanaszolják a csalárd amerikaiakat. Az első körút hosszában törtettek előre.

Ugyan bizony van-e a párizsi művészeknek szabadalma arra nézvést, hogy feltűnést keltse-nek?... Van is, nincs is. A mellettük elhaladók egyike-másika megnézte őket, de éppen nem csodálva, olybá tekintették, mintha turisták volnának, akik éppenséggel nem gyakoriak Milliard-Cityben. A szokatlan helyzet, amelyben akaratuk ellenére leledztek, kedvetlenné tette őket, s így azt képzelték, hogy mindenki rájuk béméskodik. Azt sem vehetjük tőlük zokon, hogy ezeket az úszó szigetlakókat, akik ráadták a fejüket, hogy az emberek sokadalmából a Csendes-óceánra menekültek, kissé bolondos fickóknak tartják. Némi fantáziával azt hihetné az ember, hogy naprendszerünk valamely külön bolygóján élnek. Legalábbis ez volt a nézete Yvernes-nek, aki amúgy is hajlandó izzó agyával efféle képzelt világokban tévelyegni.

Pinchinat beérte a következő megjegyzéssel:

- Istókuccse, ezeknek az embereknek valóságos milliomos pofájuk van! Azt hiszem, hogy mindegyik egy fia-propellert hord a veséjében, akár a szigetjük...

Eközben gyomruk elkezdett követelődni, jó régecskén reggeliztek. Azért hát elhangzott a jelszó: *Excelsior*-szálló! Holnap aztán kifoltozzák a szabadságukon ejtett léket, és az egyik gőzösön San Diegóba visszaindulnak, minekutána Callistus Munbar bőséges kártérítésben fogja őket részesíteni törvényes úton.

Amint az első körúton elhaladtak, Frascolin megállt egy pompás épület előtt, amelynek homlokzatán aranyos betűk hirdették, hogy az a *Casino*. A büszke oszlopsortól jobbra, melyek a főbejáratot ékesítették, az arabeszkekkel cifrázott ablakok üvegtábláin keresztül sok terített asztalt pillantottak meg, vendégek ültek itt is, ott is, pincérek légiója leste parancsaikat.

- Nini, itt megebédelhetünk! - kiáltott fel a második hegedűs, végigtekintve éhes társain.

Pinchinat röviden, de velősen indítványozta:

- Kerüljünk beljebb!

Sorjában beléptek. A pazar pompával berendezett vendéglőben, ahova rendszerint idegenek szoktak ellátogatni, nemigen vették észre őket. Öt perccel utóbb a Pinchinat receptje szerint (szakértő ebben) megrendelt ebéd első fogását nagy mohósággal bekebelezték a félig éhenhalt művészek. Szerencsére még duzzadt a kvartett tárcája, s ha *Standard-Island*en kissé le is lapul, majd felduzzasztják újra a San Diegó-i bevételek. Megállapították: a konyha pompás, New York és San Francisco elbújhat mögötte! Az ételek itt elektromos tűzhelyeken sünek-főnek, amelyeknek a hőfokát a legpontosabban lehet szabályozni. A konzervált osztrigaleves és sült után friss halak kerültek az asztalra, páratlan finomságú pecsenyék, Kalifornia erdeiből származó vadak és főzelékek, amelyeket az úszó sziget mezőgazdasága produkált. Bezzeg nem jégbe hűtött vizet ittak itt, mint Amerikában divat, hanem különféle borokat, söröket, amelyek Milliárd-City pincéibe Burgundiából, Bordeaux-ból, a Rajna-vidékről kerülnek természetesen méregdrága pénzen.

Az ebéd egészen más hangulatba terelte művészeinket. A kalandocskát, amelynek részeseivé lettek, már nem is tartották olyan kellemetlennek. Tudvalevőleg a zenekari muzsikusok általában jókat tudnak hörpinteni. Ez természetes is náluk, mert a fúvós hangszerek elegendőképpen kiművelik a tüdő fúvó- és szívókéességét, ámde a vonószenészeknél kevésbé magyarázható meg. Mindegy: Yvernes, Pinchinat, sőt Frascolin is kezdte az életet rózsaszínben, a milliomosok városát pedig aranyos színben látni. Csak Sébastien Zorn maradt rendíthetetlen, az ő mérge nem fült bele a francia borokba.

Szóval, a kvartett tagjai „emelkedett hangulat”-ban ringatóztak, amint a gallok vén földjén mondani szokták - míglen ütött a fizetés órája.

A fekete frakkos főpincér átadta Frascolinnek a számlát.

A második hegedűs kezébe vette, megnézte, fölkel, visszarogyott a székére, újra felállt, megdörzsölte a szemét, és a szoba mennyezetére meredt.

- Mi lelt? - kérdezte Yvernes csodálkozva.

- Hideg borzongás nyargal végig a fejem búbjától a sarkamig és vissza!...

- Talán drága?

- Annál is több!... Kétszáz frankot ettünk meg!...

- Mind a négyen?

- Nem, egyenként!...

Csakugyan, százhatvan dollár, se több, se kevesebb. Az egyes tételek a következők: 15 dollár az előétel, 20 a hal, 25 a pecsenye, 30 a Medoc és a burgundi bor palackja, a többinek az ára is ennek az arányában állt.

- A mennydörgős mennykőbe is! - kiáltott fel a mélyhegedűs.

- Rablók! - mérgelődött Sébastien Zorn.

A franciául beszélő urakat nem értette ugyan a főpincér, de azt látta, hogy valamely különös dolognak kellett történnie azokkal. Mosoly játszadozott az ajka körül, nem a gúnyé, hanem a csodálkozásé. Hiszen ő olyan természetes dolognak tartotta, hogy négy személyre szóló ebéd százhatvan dollárba kerül. *Standard-Island*ben ez a szokásos ár...

- Ne tegyük magunkat nevetségessé!... - dünnyögte Pinchinat. - Franciaország szeme ránk irányul!... Fizessünk!...

- És el innen mindenáron San Diegóba, különben holnapután még vajas kenyérre sem jut!...

Elővette a tárcáját, kihúzott belőle egy rakás dollárt bankjegyekben, amelyeket szerencsére Milliard-Cityben is elfogadják, s át akarta adni a pincérnek, midőn megszólalt egy hang mögöttük:

- Ezek az urak semmivel sem tartoznak!

Callistus Munbar hangja zendült föl.

A jenki éppen akkor jött a vendéglőbe; mint mindig, most is jókedvűen mosolygott.

- Ön az?!... - riadt fel Sébastien Zorn, és olyanforma mozdulatot tett, mintha torkon akarná ragadni s úgy megszorítani, mint gordonkájának a nyakát szokta a *forték*-nál.

- Türtőztesse magát, kedves Zorn úr! - dörmögte halkan az amerikai. - Szíveskedjenek mind a négyen a szalonba követni engem, kávéra ott terítetttem. Ott kedélyesen cseveghetünk, és mondanivalóink befejezése után...

- Megfojtom önt!!! - vágott közbe Sébastien.

- Nem!... Kezet fog csókolni nekem!...

- Én önnek semmijét sem fogom megcsókolni! - mennydörgött a gordonkás, hol sápadózó, hol kigyúló arccal.

Néhány perccel utóbb Callistus Munbar vendégei kényelmesen elhelyezkedtek a puha heverőkön, az amerikai pedig egy hintaszéken ringatózott.

Most mutatta be magát annak rendje és módja szerint vendégeinek, mégpedig ilyenképpen:

- Callistus Munbar a nevem, New York-i vagyok, ötvenéves, a híres-nevezetes Barnum déd-unokája, ez idő szerint pedig *Standard-Island*ben az összes művészetek főintendánsa. Milliard-Cityben teljhatalmú intézője mindannak, ami a festészetet, szobrászatot, zenét, szóval a műélvezeteket illeti. Minthogy most már tudják, uraim, hogy ki és mi vagyok...

- Véletlenül nem méltóztatik-e rendőrkémnek is lenni? - vágott közbe Sébastien Zorn. - Amolyan titkos rendőrkémnek, akire az a feladat vár, hogy az idegeneket törbe csalja, s akár akarják, akár nem, feltartóztassa őket?!...

- Ne ítéljen meg hebehurgyán, felfortyanó vérű gordonkaművész uram, várja meg előbb a végét!...

- Csak folytassa tovább, türelmesek leszünk... - jelentette ki Frascolin komoly, nyugodt hangon. - Hallgatjuk.

- Uraim - vette át újra a szót Callistus Munbar kecses mozdulattal -, ez alkalommal csak arról akarok csevegni önökkel, hogy városunkban hányadán állunk a zeneművészettel. Színházunk ugyan még nincs; de ha éppen szükségét éreznénk annak, hogy legyen, mintegy varázsütésre a földből pattanna elő. Zeneszükségeit polgártársaink eddig tökéletesített készülékek útján elégitették ki. Így a dráma és líra remekeinek élvezetében a kor színvonalán maradtak. A régebbi és újabb zeneszerzők műveit mind ismerjük, a fonográfok megszólaltatják a színpad legnagyobb hőroszait mindannyiszor, ahányszor kedvünk tartja...

- Valóságos sípláda az a maguk fonográfja! - szólt fitymálva Yvernes.

- Nem egészen úgy áll a dolog, mint kegyelmed hiszi, elsőhegedűs uram... - felelte a főintendáns. - Vannak fonográfjaink, amelyek már gyakran elég vakmerők voltak, hogy az önök művészi kvartettjének fültanúivá tegyenek minket. Ha kedve tartja, megteheti nálunk azt a tréfát, hogy saját magát hallgassa végig és tapsolja meg.

Akkortájt ugyanis a híres Edison találmánya a tökéletesség legmagasabb fokát érte el. A fonográf nem volt immár sípláda, holmi közönséges verkli, mint amilyennek először tűnt fel. Hála lángelméjű feltalálójának, most már olyan tökéletes, hogy színészek, zeneművészek és énekesek alkotásai, amelyek csak ideig-óráig élnek, immár ezentúl éppúgy örökéletűekké válnak, mint a festők és szobrászok remekei, késő nemzedékek is megbámulhatják. A fonográf visszhanggá változott, oly hű visszhanggá, mint a fotográfia, az éneknek, játéknak minden árnyalatát csodálatos tisztán adja vissza.

Callistus Munbar valósággal tűzbe jött, amint a részletek magyarázásába bocsátkozott, a kvartett művészei meghatva hallgatták.

Beszélt Saint-Saëns-ról, Beyerről, Ambroise Thomasról, Gounod-ról, Massenet-ről és Verdi-ről, Berlioz, Meyerbeer, Halévy, Rossini, Beethoven és Mozart örök időkre szóló remekműveiről - és beszélt bámulatos szakavatottsággal, mintha csak a kabátja ujjából rázná ki, mintha teljes életében egyebet sem tett volna, mint hogy őket tanulmányozza, hírüket terjessze; merő gyönyörűséggel hallgatták. A Wagner-láz azonban, amely hovatovább amúgy is mülófélben volt, nem nagyon bántotta őt.

Amint egy pillanatra elhallgatott, hogy lélegzetet vegyen, Pinchinat rögtön megragadta az alkalmat, és emígy szólt:

- Szép... szép, hanem azért az ön Milliard-Cityje eddigelé mégsem hallott egyebet sípládánál, bepácolt melódiáknál, amelyeket olyaténképpen szállítanak ide, mint a szardíniákat, vagy a szózott marhahúst...

- Már bocsánatot kérek, mélyhegedűs uram...

- Nem bánom, megbocsátok önnek, de mégis amondó vagyok, hogy az önök fonográfjai mindig holmi „néhai melódiákat” közvetítenek, és hogy Milliard-Cityben még nem láttak szemtől szembe eleven művészt...

- Újólág bocsánatot kell kérnem...

- Pinchinat hajlandó önnek annyiszor megbocsátani, ahányszor kívánja... - jegyezte meg Frascolin -, hanem, amit ő mondott, mégiscsak igaz marad. Az már egészen más volna, ha Európa és Amerika színházaival meglenne az állandó összeköttetésük...

- És kegyed, édes Frascolin, ezt lehetetlenségnek tartja? - kiáltott fel a főintendáns, némileg mérsékelve hintaszékének ringását.

- Lehetséges-e?

- Csak annyit mondok, hogy mindez pénzkérdés csupán, márpedig a mi városunk elég gazdag arra nézve, hogy minden élvezetet megszerezzen, amit csak szeme-szája megkíván a lakosoknak. Különben is, már megtörtént...

- Hogyan?

- Itt vannak a theatrofónok, amelyeket szerénységem hangversenytermében alkalmaznak. A részvénytársaságnak számos tengeralatti kábele van, amelyek a Csendes-óceánt behálózzák, egyik végük a Magdolna-öbölbe szolgál, a többiek a bójáink az úszó szigettel kötik össze. Ha polgártársaink közül egyiknek vagy másiknak kedve kerekedik, hogy az Ó- vagy Újvilág valamelyik híres énekművészt hallgassa, kihalásszuk a legközelebbi utunkba eső bóját, oda-szólunk a Magdolna-öbölbe, embereink létrehozzák a kívánt összekötést Európával vagy Amerikával. A kábel drótját a szóban forgó színházzal vagy hangversenyteremmel összekapcsolják, s a milliard-citybeli kaszinó termében végighallgatjuk a távoli világrészek városaiban fellépő művészek produkcióit, sőt meg is tapsoljuk...

- Az ám, csak hogy a tapsokat nemigen hallják meg ott! - vetette közbe Yvernes.

- Engedelmet kérek, Yvernes úr, de bizony meghallják! Arról is egy külön vezetékekkel gondoskodtunk...

És Callistus Munbar élt az alkalommal, hogy részletesen értekezék a zenéről, nemcsak mint művészetről, hanem mint terapeutikus agensről is. A Westminster-apátságbeli John Harford rendszere szerint a helybeli milliomosok a zeneművészetek közvetített élvezetében csodálatos eredményekre jutottak. Ez a rendszer lehetővé tette azt is, hogy a zeneműélvezet még egészségi állapotuk javításának is egyik jelentős tényezője. A zene reflexhatást gyakorol az idegdúcokra, azaz, az összhangzatos rezgések a véredények kitágulására hatással vannak, s így a vérkeringési zavarokon segítenek; amint éppen szükséges, vagy lassítják, vagy gyorsítják a vérkeringést. A szív működést elősegítik, a lélegzést könnyítik, a hang színe és ereje szerint, egyúttal serkentik a kötőszövetek képződését is. Ezért történtek Milliard-Cityben már intézkedések arra nézve is, hogy megfelelő mennyiségű zenei energiát juttassunk az egyes lakásokba telefon útján.

A kvartett tagjai szájatva hallgatták. Világéletükben még sohasem hallották, hogy valaki a zenéről orvostudományi szempontból beszéljen... no, nem is igen lelkesedtek az ilyen beszédre. Bezzeg Yvernes-nek tetszett ez a teória, amely egyébiránt - jusson csak eszünkbe a hárfapengető Dávid király - egészen Saul koráig nyúlik vissza.

- Helyes!... Helyes!... - kiáltotta a főintendáns dicshimnuszára. - Nagyon helyes!... Nem kell egyéb hozzá, mint jó diagnózis. Például Wagner és Berlioz kitűnő recept volna a bénult idegrendszer gyógyítására.

- Úgy van! Mendelssohn és Mozart a vérmes természetűeknek, a strontium-brómot pompásan pótolná... - tette hozzá Callistus Munbar.

Ekkor Sébastien Zorn közbe okvetetlenkedett, és szárnyát szegte a magasröptű eszmecserének.

- Mi közünk van nekünk ezekhez a dolgokhoz?... Azt kérdezzük, hogy miért hozott minket ide?!...

- Mert a vonós hangszerek a legjótékonyabb hatásúak higiénikus szempontból...

- Micsoda?!... Hát arra valók vagyunk mi, hogy az önök him- és nőnemű idegbeteg lakóit gyógyítsuk?!... Azért akadályozott meg vendégszereplő utunkban, azért nem lehetünk holnap San Diegóban, ahol hangversenyt kellene rendeznünk?!...

- Ezért bizony, derék barátaim.

- Eszerint ön bennünk nem látott egyebet, mint zenei gyógyszereket, lírai patikákat?! - kiáltott fel Pinchinat.

- Nem, uraim! Biztosítom önöket, hogy nem!... - szólt Callistus Munbar felállva. - Nagy tehetségű művészeknek tartom önöket, akiknek híre-neve messze földre elhatott. A *hurrák*, amelyekkel művészetüknek Amerika hódolt, elhatottak a mi szigetünkre is. A Standard-Island Company elérkezettnek látta az időt, hogy most már a fonográfokat, theatrofonokat húsból és vérből való művészekkel cserélje fel! Hadd gyönyörködjenek a milliomosok egyszer a remekművek ilyen való előadásában is!... A kamarazenét akarta bemutatni, mielőtt az operának emel palotát. Önökre gondolt, mint a kamarazene legnagyobb virtuózaira, s engem bízott meg azzal, hogy mindenáron kézre kerítsem, ha kell, akár raboljam el önöket. Önök az első művészek, akik *Standard-Island* földjét tapossák. Önökre bízom, hogy képzeljék el, minő fogadtatásra számíthatnak!...

Yvernes-t és Pinchinat-t mélyen meghatotta a főintendáns lelkesedése. Arra nem is gondoltak, hogy ennek a históriának valami misztifikáció lesz a vége. A komoly Frascolinnek az jutott az eszébe: vajon veheti-e komolyan mindazt, amit hallott és látott?... No de ugyan miért is ne lehetne ezen a csodálatos szigeten minden egyéb szintén csodálatos?... Csak Sébastien Zorn hajtogatta folyton, hogy őt nem fogják lóvá tenni.

- Hallja az úr! - kiáltotta harsányan. - Ne higgye, hogy kénye-kedve szerint bánhat velünk, ha mi nem egyezünk bele!... Törvény elé visszük a dolgot!...

- Törvény elé?... Hiszen ön hálátlan! Nem győzhetné eléggé köszönni azt, amit tettem!... - felelte a főintendáns.

- Biztosítom önt, hogy kártérítésre fogják ítélni.

- Kártérítésre?... Hiszen én önöknek százszor többet ajánlok fel, mint amennyit remélnek!...

- Miről is van szó tulajdonképpen? - kérdezte az élelmes Frascolin.

Callistus Munbar elővette a tárcáját, fölmutatott egy szerződést, amelyen alul *Standard-Island* pecsétje ékeskedett.

- Írják alá mind a négyen ezt a szerződést, és rendben van a dolog.

- Aláírjuk, anélkül, hogy elolvastuk volna?! - kérdezte a második hegedűs. - Szó sincs róla!

- Nem fogják megbánni... - mondta nevetve, derűs arccal Callistus Munbar. - No de hagyján, tisztázzuk a dolgot annak rendje és módja szerint. A társulat ezt a szerződést akarja önökkel kötni: mától számítva egy évre szól, azokat a darabokat kell előadniuk, amelyek Amerikában a műsorukat képezték. Egy év múlva *Standard-Island* a Magdolna-öbölbe visszatér, önöket partra tesszük...

- Hogy San Diegóban megtarthassuk a hangversenyt, nemde? - rivallt rá Sébastien Zorn. - Hogy a San Diegó-beliek kifütyüljenek?!...

- Nem, uraim, *hipekkel* és *hurrákkal* fogadják, amint az olyan művészeket megilleti, mint amilyenek önök, és boldogok lesznek, ha hallani fogják... akár egyévi késedelemmel is.

Frascolin átvette a szerződést, figyelmesen végigolvasta.

- Milyen biztosítékot adnak nekünk? - kérdezte.

- A Standard-Island Company maga a biztosíték, a sziget kormányzója Cyrus Bikerstaff úr nevének saját kezű aláírása képében.

- A feltételek szóról szóra ezek?

- Szóról szóra. Egymillió frank.

- Mind a négyünknek? - vágott közbe Pinchinat.

- Fejenként egy-egy millió frank... - felelte Callistus Munbar mosolyogva. - S ez az összeg nincs is arányban az önök érdemével! Mert ugyan ki tudná önöket méltóképpen megfizetni?...

Már ennél szeretetreméltóbb ember nem lehet! És mégis... Sébastien Zorn föllázadt. Tudni sem akart arról, hogy aláírják a szerződést! Vissza akart menni mindenáron San Diegóba! Frascolin alig bírta lecsillapítani berzenkedő barátját.

És mégis, mintha némi kis bizalmatlanság ébredt volna mindnyájuk szívében... Egy évre egymillió frank tiszteletdíj fejenként?... Hát komolyan vehetik ezt? Úgy van, komolyan vehetik, mert lám, Frascolin már megkockáztatta ezt a kérdést:

- S a tiszteletdíj fizetendő?...

- Negyedévenként előleges részletekben... Íme, itt van az első negyedévre szóló.

És Callistus Munbar elővette duzzadt erszényét, kirakott négy hatalmas bankjegycsomagot, mindegyikben ötvenezer dollárral, vagyis kétszázötvenezer frankkal, s átadta a művészeknek.

Ez már igazi amerikai módja az ügykezelésnek!...

Sébastien Zorn kezdte a dolgot komolyan venni, de nem mert jó arcot vágni; ha akart, sem igen bírt volna, hát megjegyezte:

- Jó... jó, de ebben az önök városában méregdrága az élet! Huszonöt frankot fizettetnek egy fogolyért? Akkor egy pár kesztyűnek bizonyára száz frank lesz az ára, egy pár cipőért elkérnek százötven frankot is!...

- Zorn úr, a társulat efféle apró-cseprő dologra ügyet sem vet... - jegyezte meg Callistus Munbar -, az meg határozott kívánsága, hogy a kvartett művészeinek az itt töltendő év alatt semminemű költsége ne legyen.

No, már ilyen nagylelkű ajánlatra csak nem felelhetek egyebet, mint hogy szó nélkül aláírták a szerződést.

Frascolin, Pinchinat és Yvernes nem is kérték magukat, csak Sébastien Zorn dörögte, hogy bolondság az egész dolog!... Úszó szigeten élni?... Oktalanság!... Majd meglátják, hogy mi lesz a vége!... - Hanem végül ő is csak aláírta.

Frascolin, Pinchinat, Yvernes a szerződés aláírása után a Callistus Munbar kezét ugyan nem csókolták meg, de legalább melegen megszorították. Négy kézszorítás, mindegyik egymillió frankot jelentett.

A kvartett-társaság ilyenénképpen adta a fejét erre a sajátságos kalandra, s a négy művész a *Standard-Island* vendége lett.

7. El, nyugatnak!...

Standard-Island haladt tovább a Csendes-óceán végtelen tükrén, amely ebben az évszakban méltán megérdemli a „Csendes”-óceán nevet. Sébastien Zorn és társai a huszonnégy órai ott-tartózkodás alatt annyira hozzászoktak ehhez az alig észrevehető mozgáshoz, hogy nem is tűnt fel nekik úgy, mintha a sziget helyet változtatna. A több száz csavargőzös, bár tízmillió lóerőnek felelnek meg, az ércfenékben működven, alig okoztak némi kis rezgést. Milliard-City meg sem mozdult, nyoma sem látszott annak, hogy úszik a tengeren, holott a leghatalmasabb páncélos hajók is alá vannak vetve a tenger hatalmának. A lakásokban meg a hajókon itt nincs szükség lebegő lámpásokra. Mire valók is volnának azok? London, Párizs és New York házai nem állanak szilárdabban és biztosabban alapjaikon, mint ezek itt.

A Magdolna-öbölben több hétig vesztegelt az úszó sziget. Ekkor a *Standard-Island*-társaság előkelőségeiből alakult tanács megállapította az egész évre szóló menetrendet. Az úszó sziget a Csendes-óceán nyugati részén levő jelentősebb szigetszoportoknak tart, mégpedig azt az atmoszférát keresvén, amely ózonban és sűrített oxigénben a legdúsabb, s így elektromos kezeléssel sokkal hathatósabb, mint a levegőben található oxigén. Az úszó sziget szerkezete olyan, hogy bármely irányban haladhat, s így szükségképpen vagy nyugatnak, vagy keletnek veheti útját, érintheti az amerikai partokat, vagy Ázsia keleti partvidékét. *Standard-Island* oda megy, ahova tetszik, s úgy osztja be útját, hogy az a lehető legkényelmesebb legyen. Ha kedve szottyanna, átmehetne az Atlanti-óceánra, a Cap-Hornt vagy Jóreménység-fokát nézhetné meg; attól, hogy ár vagy vihar árt neki, nem volna oka félnie.

No de arról szó sincs, hogy másutt keresse azt, amit a Csendes-óceán ez vagy ama része bőségesen nyújt neki, holott a szigetszoportok végtelen sorozata önként kínálkozik. Elég nagy terület ez, válogathat benne kényére-kedvére. Ha nincs is meg az állatoknak az a bizonyos hatodik érzéke, amely ösztönszerűleg oda hajtja, ahol szükségletét kielégítheti: de biztos kéz kormányozza, útját pedig már jó előre komoly megfontolás után, egy akarattal állapították meg. A város bal és jobb partja közt e tekintetben eddigelé még nem fordult elő véleménykülönbség.

Ezúttal az a céljuk, hogy nyugat felé vegyék az irányt, s a Sandwich-szigeteket keressék fel. Közepes sebességgel haladva, egy hónap kell arra, hogy megtegye azt az ezerkétszáz mérföldnyi tengeri utat, amely a művészek felszálló helye és nevezett szigetek között van. Onnan majd a déli földgömb valamely más szigetszoportját veszik célpontul.

Ennek az emlékezetes napnak a reggelén a kvartett tagjai a kaszinó néhány szobájában, amelyeket rendelkezésükre bocsátottak, otthonosan elhelyezkedtek... Természetesen kényelmes, tágas lakással rendelkeztek. Ha az ablakon kinéztek, éppen az első sugárutat látták. Mind a négynek külön szobája volt, amelyek a közös társalgóba nyíltak. A kaszinó udvarán árnyékos, lombos fák, csörgedező szökőkutak frissítették fel a levegőt. Az udvar egyik felén Milliard-City múzeuma állt, másik felén a hangversenyerem, amelyben a párizsi művészek fogják pótolni a fonográfokat és a teatrofonokat. Az ebédlőben kétszer-háromszor, ha úgy tetszik, négyszer is terítettek számukra - és attól nem kellett tartaniuk, hogy a főpincér számlafélével alkalmatlankodik.

E nap reggelén, amikor még együtt voltak reggeli előtt a társalgóban, Pinchinat megkérdezte:

- Nos, hegedűsök, mit szóltok ehhez a mi kalandunkhoz?...

- Valóságos álom! - felelte Yvernes. - Álom... egymillióért fogott el ez az álom minket egy esztendőre...

- Nem álom ez, hanem tiszta színvalóság - vélekedett Frascolin. - Tapogasd csak meg a zsebedet, ott van már a millióknak negyedrésze.

- Csak azt tudnám, hogy miképpen fog végződni?!... Én azt hiszem, hogy nagyon balul üt ki!... - riadt fel Sébastien Zorn, aki erőnek erejével tövist keresett a rózságyon, amelyre őket fektették.

- No, meg a poggyászuinkkal mi lesz?...

Az ám, a poggyászuikat San Diegóba vitték, onnan ide nem küldhetik, ők sem hozhatják el! Alapjában véve nem nagy a kár: fehérnemű, öltözékekhez szükséges apróságok, s a hangversenyzők szokásos ruhái, ennyi volt az egész.

Emiatt csakugyan nem érdemes aggódniuk.

Nem telt el negyvennyolc óra, s mindent rendelkezésükre bocsátottak, amire szükségük volt, anélkül, hogy ezerötszáz frankot kellett volna fizetniük egy öltöny ruháért vagy ötszázat egy pár lakktopánért.

E kellemetlen dolog tapintatos elintézése nagyon megörvendeztette őket. Callistus Munbar pedig mindent elkövetett, hogy a vendégművészeknek még a gondolatát is kitalálja, és előbb teljesítse kívánságaikat, hogysem kifejezik. Előzékenyebb főintendánst kívánva sem kívánhattak volna. Ő is ott lakott a kaszinó helyiségeiben, a társulat pedig fényes állásához mértén fizette. Hogy mennyi a fizetése, arról talán jobb lesz nem is beszélnünk...

A kaszinóban voltak olvasó- és játszótermek is; baccarat, trente et quarante, rulett, póker és egyéb hazardjátékok azonban szigorúan tilosak. Volt továbbá dohányzóhelyiség, ahonnan a preparált dohányfüstöt egy nemrégiben alakult társaság az egyes lakásokba vezette. A főműhelyben hatalmas kemencék tüze emésztette fel a dohányt, nikotintartalmától megtisztította, és borostyánkő szopókákkal folszerelt végű csöveken a pipázók rendelkezésére állt. Az ember csak szájába vette a szopókát, kedvére pöfékelt, s az óraművel szabályozott ellenőrzés napról napra jelezte a füstfogyasztást.

Itt volt továbbá a múzeum is. A festőművészet kedvelői a régebbi-újabb iskolák mestereinek méregdrágán megvásárolt remekeiben gyönyörködhetnek, az olasz, hollandi, német és francia iskolának a képviselőiben. Párizs, London, München, Róma, Firenze műcsarnokai méltán megirigyelhették. Raffaello, Leonardo da Vinci, Giorgione, Correggio, Domenichino, Ribera, Murillo, Ruysdael, Rembrandt, Rubens, Cuyp, Frans Hals, Hobbema, Van Dyck, Holbein stb. remekeit láthatták; az újabb mesterek közül a következőket: Fragonard, Jouvenet, Delacroix, Scheffer, Cabat, Delaroche, Regnault, Couture, Meissonier, Millet, Rousseau, Jules Duprè, Brascassat, Makart, Turner, Troyon, Corot, Daubigny, Baudry, Bonnat, Cassière, Duran, Jules Lefebvre, Breton, Cabanel stb. Hogy ezek a remekművek örök időkre épen maradjanak, légmentes üvegfoglatban voltak. Megjegyzendő, hogy az impresszionisták, s a sok reményre jogosító kezdők előtt ez a képtár nem nyílt meg. Ez azonban előreláthatólag nem marad így, mert a selejtes termékek ostromának bizonyára *Standard-Island* sem állhat majd ellent. A képfaragók mesteri alkotásai sem hiányoztak, az ó- és újkor legkiválóbb szoborművei ékesítették a kaszinó udvarát. Az úszó sziget páratlan klímája kedvez annak, hogy eső, köd ne ártson e márványalakoknak és csoportozatoknak. Azt azonban nem mernénk teljes bizonyossággal állítani, hogy ezeknek a bámulatos műalkotásoknak számos bámulója akadt a milliomosok városában, azt sem, hogy Milliard-City nábobjainak erősen kifejlett műérzéke van. Legfeljebb azt kell az igazság kedvéért kijelentenünk, hogy a jobbpárt inkább érdeklődött a művészet iránt, mint a balpárt. Hanem abban egyetértettek, hogy mihelyt egy műremek megvásárlásáról van szó, nincs a világnak az az Aumale hercege, vagy Chauchardja sem az ó-, sem az újvilágban, aki ezt el tudná ütni a kezükről.

Legtöbb látogatója az olvasóteremnek volt, ahol az európai és amerikai napilapok, heti képes folyóiratok, közlönyök nagy tömege állt készletben. A Magdolna-öböl és *Standard-Island* között állandóan közlekedő gőzösök szállították pontosan az úszó szigetre. Ha mindenki átolvasta, akkor a könyvtárban helyezték el, ahol több ezer kötet volt elhelyezve mintaszerű rendben. A könyvtáros városi hivatalnok, évi fizetése huszonötezer dollár, az összes városi hivatalnokok közt neki volt a legkevesebb dolga. Akadt a könyvtárban jó csomó fonográf könyv is; az ember nem rontotta a szemét olvasással, megnyomott egy villamos gombot, és hallgatta, amint egy kitűnő színész, például Legouvé hangosan felolvassa Racine „Ph dra”-j t.

A helyi lapok a kaszinó műtermében k t főszerkesztő személyes felügyelete és vezetése alatt készültek és nyomódtak. Az egyik, a *Starboard Chronicle* a jobbpártiak, a másik, a *New Herald* a balpártiak  js gja. Mindkettőnek a h rrovata arról szólt, hogy melyik teherszállító hajó és mikor érkezett meg, mi történt a tengeren, minő hajókkal találkozott *Standard-Island*, az üzleti világot  rdekl  közlemények meg a hosszúsági és szélességi fokok megjelölése, a városi tanács g  l seinek refer d ja, a kormányzó rendeletei, az anyakönyvvezetők jelentései: születés, házasságkötés, halálesetek - ez utóbbi természetesen nagyon ritkán fordult elő. Lop sr l, gyilkosságról egyáltalán nem is lehetett szó, legfeljebb egyes emberek közt apr csepr  civakod sok, ha előfordultak. Sz zesztend s emberek nevét nem szükséges kiírni az újságba, mert itt a hosszú élet nem egyes emberek kiváltsága.

A külföldi politikai híreket a tengeralatti kábel útján a Magdolna-öbölből tudatták velük,  gy h t a világ folyásáról mindig tudomást szereztek. Az  sz  sziget milliomosai mindenről tudtak, ami érdekes a kerek földön történt. Azt sem szabad elhallgatnunk, hogy a két  js g nem kapott hajba egymással, amint máshol szokás. Legalább eddigelé jól megfértek egymás mellett. A katolikusok és protestánsok kölcsönös türelemmel viseltettek egymás  r nt, nem fordultak elő tehát vallási torzsalkodások sem. Hogy miként lesz ezután, ha esetleg beleszól az utálatos politika? Ha  zleti érdekek egymás ellen f lberzengetik ezt is, azt is? Ha egy vagy más kérdésben a hiúság kerekedik fels nre?... A jó Isten tudja!...

E két napilapon kívül akadt m g heti vagy havi folyóirat is egynéhány, amelyekben egyes cikkeket nyomtatták le, mint például a Sarcey, Charmes, Fournel, Deschamps, Fouquier, France és más kritikusok szellemi örökségét. No meg akadt egy rakás szépirodalmi szemle is, telve illusztrációval, amelyek a társadalmi osztályok egyik-másik k r nek a szellemi táplálékát képezte. Az efféléknek néha nincs egyéb célja, mint az, hogy pillanatnyilag sz rakoztas k a közönséget, vagy - gyorsabb emésztésre sarkallják a gyomrot. Valóságos kal cst szt k, amelyekre csokol d t nt val nyomt k a bet ket. Ha az ember elolvasta, rögtön meg is ette reggeli gyanánt; hol er s t leg, hol enyhítőleg hatnak, a test közérzete pedig egészen normális. A kvartett tagjai kényelmes és praktikus találmánynak tartották az ilyen megemészthető irodalmi terméket.

- Az ilyen olvasmányok nem fekszik meg a gyomrot... - jegyezte meg Yvernes.

-  s eléggé tápláló ez az irodalom! - vetette közbe Pinchinat. - Cukors tem ny és irodalomkever k! Éppen  gy hangzik, mint a higiénikus zene!...

Önkéntelenül is az a kérdés merült fel: ugyan milyen jövedelmi forrásai lehetnek *Standard-Island*nek, hogy ilyen kényelemmel örvendezteti meg lakóit, amelyhez foghatót a világ egyetlen városa sem ismer? Képtelen nagy összegnek kellett annak lennie, ha az ember meggondolja, hogy a város háztartása mennyibe került, s ekkora fizetése van m g a legkisebb hivatalnoknak is.

Művészeink kérdéseire a főintendás így válaszolt:

- Városunkban a lakosok üzlettel a szó szoros értelmében nem foglalkoznak. Nálunk nincs *board of trade*, nincs börze, nincs ipar, sem kereskedelem, legföljebb csak annyi, hogy a város lakóinak szükségletét fedezzék. Így hát a világ tőlünk ne is várjon olyasvalamit, mint amivel Chicago 1893-ban, Párizs 1900-ban lepte meg. Nem, a Business hatalmas vallását nálunk hiába keresnék, a goahead-ot nem szoktuk kiáltani, legföljebb akkor, ha a *Csendes-óceán gyöngye* útra indul. Üzletre tehát szükségünk nincs oly célból, hogy a *Standard-Islandet* fenntartsuk, de itt van a vámtarifa. A vámilletékekből annyi folyik be, hogy abból kifutja az egész költség...

- Mennyire rúg évenként? - kérdezte Frascolin.

- Húszmillió dollárra, tisztelt uraim.

- Százmillió frank! - kiáltott fel a második hegedős. - Egy városban, ahol tízezer lélek lakik!

- Úgy van, kedves Frascolin, ennyit jövedelmez nekünk a vám a két kikötőbe szállított áruk után. Ebből megértheti, hogy miért olyan drága a városban minden fogyasztási cikk, ámbátor ez a drágaság is nagyon viszonylagos, mert hát a lakosok vagyoni helyzetéhez mérten elég mérsékelt.

Ilyen lelkesedve beszélt Callistus Munbar újra városáról, így dicsérte az úszó szigetet... ezt az új bolygót, amely valóságos úszó paradicsom a Csendes-óceán hullámai fölött, ahová a világ összes bölcsei menekültek. Ha itt nincs boldogság, ugyan hol volna kerek e világon? Mintha csak ezt akarta volna mondani:

- Csak ide... ide, uraim és hölgyeim! Tessék jegyet váltani! Kevés az üres hely már, kinek kell még jegy?... stb. stb.

Hely csakugyan kevés van, a jegy pedig szörnyű drága. Hja, a főintendás csak úgy dobálódzik a milliókkal, mintha bizony az ezerszer milliomosok városában csak aprópénz számba menne.

A dicshimnusz akkordjaiból, amelyek úgy zuhogtak a főintendás ajkáról, mintha vizeses volna minden mondat, megtudták művészeink még a következőket: a városban vannak iskolák, ahol szabad előadás folyik, ámde a gyermekek taníttatása kötelező mindenkire nézve; a tanítók és tanárok miniszteri fizetést kapnak. Eleven és holt nyelveket, történelmet, földrajzot, fizikát, matematikát tanítanak, valamint a művészetek egyes ágait, mégpedig alaposabban, mint bármely egyetemen vagy akadémián az Ó- és Újvilágban - ha ugyan szavahihető ember Callistus Munbar. Annyi bizonyos, hogy a diákok nemigen ostromolják a nyilvános előadótermeket, és ha a mai nemzedék műveltségén észrevehető még valamelyest az Egyesült Államok kollégiumainak íze, a jövő nemzedék bizonyára nagyobb töképepénzzel, mint tudománnyal fog dicsekedni. Ez bizony bámulatra méltó jelenség, de valószínű, hogy az ember csak veszithet azzal, ha az emberiség nagyobb részétől mintegy elzárkózik.

Ezzel azonban korántsem mondtuk azt, hogy a városbeliek közül egyik vagy másik néha nem látogat el más államok vagy Európa világvárosaiba. Vannak olyanok, akiket a kíváncsiság berzenget, és elmennek, hadd lássák, ugyan mi örömet adhat a föld nekik másutt. Belefáradnak, elfogja az unalom, hiányát érzik annak a harmóniának, amely *Standard-Islanden* az életet olyan kívánatossá teszi. Szenvednek a hideg és meleg miatt, megnáthásodnak, aminek *Standard-Islanden* se híre, se hamva. Sietnek vissza az úszó szigetre, s utazásaiknak teljeséggel semmi hasznát nem veszik. Poggyászként távoztak el, poggyászként szállítják őket vissza - s tegyük hozzá: azután is csak poggyászok maradnak.

Callistus Munbar szerint idegenek eddig is kevesen fordultak meg *Standard-Island*en, ezután is kevesen fogják látogatni. Elvégre is mindig akad egy-kettő, akiket vonz a világ e kilencedik csodája - tudvalevőleg, az Eiffel-torony a nyolcadik csodája a világnak. - Egyébként a város nem is tartja ezt az idegen-zarándoklást fontosnak, ámbár újabb jövedelmi forrásul kínálkoznék. A múlt évben jobbra amerikaiak látogattak el. Más nemzetbeli alig fordult meg itt, legföljebb néhány angol, akiket már messziről meg lehetett ismerni feltűrt végű nadrágjukról, mert ezek az angolok másutt is azt hiszik, ami Londonban mindennapi dolog, hogy esik az eső. Nagy-Britannia különben is görbe szemmel néz *Standard-Island*re, mert olybá tekinti az úszó szigetet, mint a szabad hajóközlekedés egyik akadályát - cseppet sem búsulna, ha hirtelen elsüllyedne. A németeket nagyon hidegen fogadják, mert tudják, ha a városban megtelepednének, egy második Chicagóvá változtatnák, a franciák iránt igen nagy a rokonszenv, mert tőlük nem félnek, ámde azt még a kvartett tagjai sem tudják, hogy francia egyáltalában megfordult-e Milliárd-Cityben.

- Nemigen hihető! - jegyezte meg Pinchinat.

- Nincs elég pénzük ehhez... - tette hozzá Frascaolin.

- Ahhoz talán nincs, hogy tőkepénzesként megtelepedjenek... - felelte a főintendáns. - Hanem talán hivatalnok, tanár minőségében...

- Talán lakik itt valamely földink? - kérdezte Yvernes.

- Lakik, egy.

- Hogy hívják azt a boldog franciát?

- Athanase Dorémus úr.

- S mi ennek az Athanase Dorémus úrnak a becsületes foglalkozása? - kiáltott fel Pinchinat.

- Tánc- és illemtanár. A város igen tisztességes fizetést ad neki, nem is számítva a magánórákat...

- No, erre már csak francia alkalmas! - vélekedett a mélyhegedűs.

Így aztán a város minden viszonyát töviről hegyére megismerték. Most már nyugodtan élvezhették a kéjutazás gyönyöreit, míg az úszó sziget a Csendes-óceánon nyugatnak tart. Ha a Nap nem kelne föl hol jobbra, hol balra, már amint Simcöe tengernagy az úszó szigetet hol ide, hol oda irányítja: Sébastien Zorn és társai bizvást azt hihetnék, hogy szárazföldön vannak. A következő két héten kétszer hatalmas vihar dühöngött a Csendes-óceánon, mert ez a tenger is tud dühöngeni, bár a neve nem sejteti. A hullámok tajtékozva csapkodtak a sziget ércoldalához, de *Standard-Island* az elemek harcának közepette is nyugodt maradt. Gyermekjátéknak tekintette az orkán tombolását. Az emberi ész kifogott a természetben.

Két héttel utóbb, *június 11*-én volt az első kamarahangverseny. Villanyfényben tündöklő falragaszok szikrázó betűkkel hirdették a nagy körutakon mindenfelé. A művészeket, amint ez természetes is, előzőleg bemutatták a kormányzónak s a város első embereinek. Cyrus Bikerstaff nagyon kedvesen fogadta őket. Az újságok számot adtak arról, hogy milyen diadalutat tettek művészeink az Egyesült Államok városaiban, a főintendánsnak gratuláltak ahhoz, hogy sikerült a művészeket megnyernie, ha kissé különös módon is. Mily élvezet lesz, ha ezeknek az uraknak művészi játékát ezentúl nemcsak hallják, hanem őket szemtől szemben látják is! A műértőkre minő gyönyörűség vár!

A párizsiaknak mesés összegeket fizetett a város, azért hát nem várhatta senki, hogy ingyen hallgathassa végig a hangversenyt. Még csak az kellene! Busás jövedelemre számított abból a városi hatóság, szakasztott úgy, mint az amerikai impresszáriók, akik az énekesnőknek néha ütemenként, sőt hangjegyenként egy-egy dollárt fizetnek. A fonográf és theatrofon-hang-

versenyekért is szoktak fizetni, amelyeket a kaszinó dísztermében rendeznek, hát még az ilyen műélvezetért! A helyárák mind egyformák: kétszáz dollár (ezer frank) egy ülőhely. Callistus Munbar bizvást hitte, hogy zsúfolásig megtelik a terem.

Nem csalódott. Egy szék sem maradt üresen. A kaszinó csodaszép termében, igaz, csak száz szék van, s ha az árakat még jobban fölemelték volna, akár mesés összegeket is fizettek volna egy-egy ülőhelyért. Csakhogy *Standard-Islanden* fölemelt helyárákról szó sem lehet. Mindennek megvan a szabott ára, egyébként eme óriási gazdagság székhelyén iszonyú árdrágításokra vetemedhetnék a kapzsi számítás. Ennek akarták elejét venni. Közbevetőleg meg kell még jegyeznünk, hogy ha a művészetkedvelő jobbpártiak elmentek a hangversenyre, az ugyancsak dúsgazdag balpártiak már csak társadalmi szempontból sem maradhattak otthon.

Amikor Sébastien Zorn, Pinchinat, Yvernes és Frascolin New York, Chicago, Philadelphia és Baltimore közönsége előtt léptek fel, túlzás nélkül elmondhatták: „Ez a közönség milliókat ér”. Ma este igen keveset mondanának ezekkel a szavakkal. Az ember csak képzelje el: íme, az első sorban ott ült: Jem Tankerdon, Nat Coverley és családjaik, továbbá egy rakás műbarát, akik, ha nem is ezer milliónak urai, de bizonyára jókora „pénzes zsákokon ülnek” - amint Pinchinat találóan megjegyezte.

- Rajta! - vezényelt a karmester, amikor eljött az ideje, hogy fellépjenek az emelvényre.

És felléptek, jóformán nem is izgatottan, még annyira sem, mintha a párizsi közönség ült volna előttük, melynek pénze ugyan nincs annyi, de műérzéke annál több!...

Sébastien Zorn, Yvernes, Frascolin és Pinchinat az illemtanból földijüktől, Athanase Dorémustól, leckeórákat nem vettek ugyan, de föllépésük azért mégis kifogástalan volt.

Gallérjuk hófehér (25 frankba került), kesztyűjük galambszürke (50 frank), ingük (70 frank), lakktopánjuk (180 frank), mellényük (200 frank), fekete nadrágjuk (500 frank), fekete frakkjuk (1500 frank) - természetesen mind a városi tanács pénztárából került ki. Tapssal fogadták, a jobbpártiak erősebben, a balpártiak lanyhábban fejezték ki tetszésüket - ez már a vérmérséklettől függött.

A hangverseny műsora négy pontból állt, a hangjegyeket a kaszinó dúsan felszerelt könyvtárából a főintendáns bocsátotta rendelkezésükre. A műsor a következőképp festett:

Mendelssohn: első kvartett E-moll 12. op.

Haydn: második kvartett F-dúr 16. op.

Beethoven: tizedik kvartett E-moll 74. op.

Mozart: ötödik kvartett A-dúr 10. op.

A szólóhegedűsök önmagukat múlták felül ebben az ezer milliomosokkal zsúfolásig tömött teremben, az úszó sziget földéjén, a rengeteg óceán hátán, amely alattuk mintegy ötezer méter mély lehetett. Óriási, de megérdemelt sikert arattak, melynek különösen a műértő jobbpárt tombolt. Ezen az estén a főintendánst kellett volna látni! A boldogság majd felvetette! Mintha ő maga játszott volna egyszerre két szólóhegedűn, a brácsán és gordonkán. Mily felséges bemutatója ez a kamarazenének és - az impresszáriónak!

Ám nemcsak a kaszinó terme telt meg zsúfolásig. Íme, a kaszinó környékén is óriási néptömeg verődött össze. Sokan, igen sokan nem kaptak jegyet a legnagyobb erőlködés dacára sem. A rengeteg helyár is visszariasztott néhányat. Ez a „kerítés mögül” hallgató közönség olyanformán hallgatta a hangversenyt, mintha fonográfon, vagy telefon útján akarná élvezni, hanem tapsból, üdvrikoltozásból ugyancsak kivette a részét...

Hát még amikor művészeink a hangverseny után kimentek a kaszinó nyitott erkélyére!... Az első sugárút villanyfényben úszott. A műholdak olyan fényt ontottak széjjel, hogy az igazi hold elbújhatott mellettük.

Szemben a kaszinóval, a gyalogjáró szélén, kissé félrehúzódva két alak vont a maga Yvernes figyelmét. Egy férfi állt ott karonfogva egy nővel. A közepesnél kissé alacsonyabb férfiú körülbelül ötvenéves lehetett, komoly, csaknem szomorú volt az arckifejezése. Az ifjabb, magas növésű, büszke tekintetű nő kalapja alól előcsillantak ősz hajfűrtjei.

Yvernes-nek szemet szúrt e két alak tartózkodása, és megkérdezte Callistus Munbar urat:

- Kik azok a jámborok ott?
- Azok ott? - felelte a főintendáns gúnyos mosollyal. - Szegény képzelődők, bolondjai a zenének...
- Miért nem váltottak jegyet?
- Bizonyára drága nekik a mulatság.
- Szegények tehát?
- Alig van kétszázezer frank évi jövedelmük.
- Csakugyan potomság! - vetette oda könnyedén Pinchinat. - Ugyan kik azok a koldusok?
- A malecarliai király és a felesége.

8. Útközben

Minekutána ezt a páratlan úszócsodát megteremtette a Standard-Island Company, kétféle: - tengeri és szárazföldi - hatóságról kellett gondoskodnia. A tengeri főhatalmat, amint tudjuk, Simcöe tengernagyra ruházták, aki az Egyesült Államok flottáját szolgálta régebben. Mintegy ötvenéves lehetett, tapasztalt tengerész, ismerte a Csendes-óceán minden zegét-zugát, viharait, zátonyait, tenger alatti korallhegyeit. Így hát az Isten is mintha arra teremtette volna őt, hogy biztos kézzel kormányozza az úszó szigetet, s örködjék azon, hogy a dúsgazdag amerikaiaknak egy hajszála se görbüljön meg.

A városi és egyéb polgári ügyek élén Cyrus Bikerstaff kormányzó állt. Bikerstaff, a mainei jenki, azoknak a szövetséges államoknak egyikéből származott, amelyek a testvérharcokban alig vettek részt. Cyrus Bikerstaff eszerint a legalkalmasabb személy volt, hogy a jobb- és balpártiak közt mintegy összekötő kapocs legyen.

Jelenleg hatvanéves lehetett ez az agglegény, ez a kissé hideg modorú ember, a szükséges self control bőségesen megvolt az egyéniségében, flegmatikus, de nagyon erélyes, kényes állásában talán túlságosan is angol volt, különben tetőtől talpig gavallér, a diplomatához méltó titoktartás minden szavában és tetteiben szembeötlött. *Standard-Island*en kívül bármely más államban igen előkelő állást foglalt volna el, és általános tisztelet és nagyrabecsülés jutott volna osztályrészéül. Itt nem volt egyéb, mint a vállalat első hivatalnoka. Egyébként szegénynek számított, bár a fizetését akármely kisebb európai állam királyának civilistájával sem cserélte volna el, no de Milliárd-City nábobjai mellett háttérbe kellett szorulnia.

Cyrus Bikerstaff nemcsak kormányzója volt a szigetnek, hanem polgármestere is a fővárosnak. A városháza volt az ő székhelye, az első sugárút végén, szemben az obszervatóriummal, ahol Ethel Simcöe tengernagynak volt a hivatalos helyisége. Itt működött az anyakönyvvezető hivatal is, ahol számon tartották: a születési eseteket - elég számos ahhoz, hogy a sziget jövőjét biztosítsák -, a haláleseteket - a halottak hült tetemeit a Magdolna-öbölben levő temetőbe szállították -, a házasságkötéseket, amelyek *Standard-Island* törvényei szerint előbb a polgári hatóság előtt állapították meg szerződésileg, aztán következett az egyház áldása. A többi városi ügyeket is itt intézik el, és eddigelé panasz az ügykezelés ellen nem merült fel. Méltán büszke lehetett erre a polgármester és hivatalnoki kara. Sébastien Zorn úrra és társaira mindjárt első alkalommal igen jó hatást tett a kormányzó egyénisége: jó és igazságszerető embernek látszott, aki józan, elfogultságtól mentes, és elbizakodottságra nem hajló.

- Uraim - mondta a művészeknek ez alkalommal -, szerencsénknak tartjuk, hogy önöket városunkban üdvözölhetjük!... Elismerem, főintendánsunk nem a legillendőbbben kerítette önöket a hatalmába, de remélem, hogy nem tartanak ellene haragot. Gondunk lesz rá, hogy velünk minden tekintetben meg legyenek elégedve. Havonként csak két hangversenyre kötelezzük a kvartett-társaságot, egyébként teljesen önöktől függ, hogy szűkebb családi körben föllépnek-e, vagy nem. Üdvözöljük önöket, mint kiváló művészeket, és nem fogjuk soha elfelejteni, hogy önök voltak az első zeneművészek, akiket városunkban szerencsések voltunk fogadni.

A kvartett tagjait ez a szeretetreméltó fogadtatás egészen elragadta, nem is mulasztották el, hogy Callistus Munbar előtt meglegedésüknek adjanak kifejezést.

- Szó, ami szó, ez a mi Cyrus Bikerstaff barátunk igazán szeretetreméltó ember... - felelte a főintendáns könnyedén, vállát vonogatva. - Kár, hogy nincs egy vagy két milliárdja...

- Már az igaz, hogy tökéletes embert nem szült még a föld - jegyezte meg Pinchinat.

A kormányzó-polgármesternek két segédje volt, akik a városi ügyek elintézésében támogatták, azonkívül akadt néhány alsóbbrendű hivatalnok, illendően honoráltak, akik az egyes ügyosztályokat vezették. Városi tanácsnokok nem voltak. Mire valók lettek volna?...

Helyettük volt az előkelők bizottsága, amely mintegy harminc polgárból állt; szellemi és vagyoni intelligencia ez. Ha fontos ügyről adódott szó, ez a bizottság vette tárgyalás alá. Például ha arról volt szó, hogy az útirányt változtassák meg egészségügyi szempontból. Amint művészeink erről meggyőződhetek, előfordult néha véleménykülönbség is, sőt néha le kellett győzni bizonyos akadályokat. Mind ez ideig azonban sikerült Cyrus Bikerstaff tapintatának, hogy az ellentéteket kiegyenlítse s háttérbe szorítsa polgártársai hiúságát.

Magától értetődik, hogy az egyik helyettes polgármester protestáns volt: Bernard Rouge, a másik katolikus: Hubley Harcourth, mindketten a Standard-Island Company előkelő hivatalnokai közül valók, s egyenlő buzgósággal támogatták Cyrus Bikerstaff urat.

Így élvezte a *Standard-Island* tizennyolc hónap óta a függetlenséget és korlátlan szabadságot a Csendes-óceán mérhetetlen birodalmában járva-kelve, olyan ég alatt, amely neki tetszett; ez a csodasziget, amelynek egy évre művészeink vendégeivé lettek. Hadd morogjon a gordonkás, amint neki tetszik; a többiek nyugodtan néztek elébe bármily kalandnak, bármily meglepetésnek - mert látták, hogy itt minden a legjobb, leghatározottabb rendben folyik. És mégis, mintha az ember gondolkozóba esnék; vajon nem vakmerőség-e az, hogy annyi ember rábízta életét efféle emberi ész és kéz alkotta úszó alkotmányra, amely a végtelen tenger hátán úszik?... Nem lépett-e túl az Alkotó által megvont határokon?...

A sziget úszott tovább nyugat felé. Mindennap, amikor a Nap áthaladt a délkörön, a Simcöe tengernagy parancsnoksága alá tartozó tisztek az obszervatóriumban közzétették a jelentést. A torony négy oldalán látható négy lapon jelezték a legpontosabban, hogy a sziget milyen földrajzi szélességi és hosszúsági fok alatt halad. A vendéglőkben, magánházakban táviratilag adták tudtul a város lakóinak. A milliomosok tehát naponta tudomást szereztek arról, hogy hol is tart az úszó sziget útja.

Nem tekintve azt, hogy a *Standard-Island* állandóan változtatta a helyét, Milliard-City hajszálnyira sem különbözött az Ó- és Újvilág nagyvárosaitól. A nyilvános és magánélet a rendes kerékvágásból nem zökkent ki. Minthogy sok egyéb dolguk nem akadt, arra használták fel szabad idejüket művészeink, hogy mindent apróra megnézték, ami olyan csodálatossá tette a *Csendes-óceán* e gyöngyét. A villamoskocsik a város bármely részébe elvitték őket. A két villamostelepet nem győzték eléggé csodálni, oly könnyen megérthették a vezetékek működését, a két propeller gépeire való hatását, a géposztályok személyzetének bámulatos fegyelmét; az egyik részletet Watson vezette, a másik részletet Somwah mérnök. A szolgálatban levő gőzösök a legnagyobb pontossággal érkeztek meg vagy indultak el, hol a jobb, hol a bal parti kikötőkből, már amint a sziget esetleges helyzete hol ezt, hol azt tette könnyebben hozzáférhetőbbé.

A makacs Sébastien Zorn teljességgel nem akarta elismerni, hogy mindez bámulatra méltó; Frascolinból sem igen tört ki az elragadtatás, de a rajongó természetű Yvernes annál inkább gyönyörködött a látottakban. Ő úgy vélekedett, hogy a huszadik század bizonyára egész rakás ilyen úszó szigettel fogja benépesíteni a tengerek hátát. Ez volna a jövő idők haladásának és kényelemszeretetének betetőzése! Mily felséges látvány volna, midőn ez úszó szigetek testvéries szeretetben egymáshoz ellátogatnának! Pinchinat ettől az aranytól duzzadó környezetben csaknem megittasult, ahol a milliokról csak úgy beszéltek, mint odahaza a Louis d'orokról. A bankjegyek szüntelenül egyik kézből a másikba vándoroltak. Az emberek el sem mentek úgy hazulról, hogy két-három ezer dollárt ne tettek volna a pénztárcájukba, és a mélyhegedűs gyakran csúfolta Frascolint ilyetén módon:

- Micsoda?... Még ötvenezer frank sincs nálad?... Pihá!...

Rövid idő múlva néhány ismerősük is akadt, mert hogy mindenütt nagyon szívesen fogadták őket, azt nem is kell külön mondanunk. Ugyan ki is ne látta volna szívesen őket, amikor Callistus Munbar ajánlata kísérte mindenüvé?

Először is földijüket, Athanase Dorémus urat, a tánc- és illemtan tanárt látogatták meg.

Ez a derék ember a huszonötödik sugárút egyik aprócska házában lakott a jobb parton, három-ezer dollárt fizetett a lakásért. Egy vén néger asszony volt a takarítónője, akinek havonta száz dollár bér járt. Egészen odavolt az örömtől, hogy franciákat láthat, mégpedig olyan honfitársakat, akik hazájának becsületére válnak.

Az öregúrnak már hetven és néhány esztendő nyomta a vállát; a sovány, alacsony termetű férfiú szeme azonban élénken csillogott, fogai épek maradtak, a haja sem hullott ki, hófehér volt, mint a szakáll. Kissé cicomás ruhákat viselt, peckesen járt, akár a japán kakas, teste felső részét előre hajlította, karját kecsesen kerekded mozdulatokkal kellemeztette, és kifogástalan cipőjű lába fejét szándékosan kifelé fordította. Művészeink szívesen hallgatták a csevegését, az illemtan tanár úr pedig még szívesebben locsogott, mert kecses mivoltát csak fecsegő készsége szárnyalta túl.

- Milyen boldog vagyok, kedves honfitársaim! Óh, milyen nagyon boldog vagyok! - legalább hússzor elmondta az első látogatás alkalmával. - Milyen boldog vagyok, hogy önöket láthatom! Mily felséges gondolat, hogy önök a mi szigetünkön telepedtek meg! Bizonyára nem fogják megbánni!... Lássák, én annyira megszoktam, hogy el nem képzelhetem, miként lehet másutt élni.

- Mióta él itt, Dorémus úr? - kérdezte Yvernes.

- Tizennyolcadik hónapja... - felelte a táncmester, lábát újabb kecses állásra illegetvén. - Jelen voltam, amikor *Standard-Islandet* építették. New Orleansból kitűnő ajánlólevelekkel jöttem, és Cyrus Bikerstaff úr, a mi kedves kormányzónk, vonakodás nélkül szerződtetett. Attól az áldott naptól kezdve a felsőbb táncakadémia vezetéséért húzott fizetésemből úgy élek itt, mint egy...

- Milliomos, nemde? - fejezte be a mondatot Pinchinat.

- Mi az nálunk milliomosnak lenni?!... Ugyan kérem!

- Tudom... tudom, kedves földi!... Ám amint Callistus Munbar úrtól hallottuk, az ön akadémiajának nincs valami sok hallgatója... Nemde?...

- Igaz, növendékeim csak a városbeli ifjak... Az amerikaiak abban a tévhitben leledznek, hogy a velük született kis adag kecs elegendő nekik az életben. Vannak azonban sokan olyanok is, akik inkább magánórát vesznek, s így módomban áll a szép francia illemszabályokkal megbarátkoztatni őket.

Mosolyogva mondta, s úgy illegette-billegette magát, mint holmi élemedett kacér nő, s önmagát multa felül kecses mozdulataival és pózaival.

Athanase Dorémus Picardiának Santerre nevű városkájában született, jóformán gyermek volt még, amikor Franciaországot elhagyta, és kivándorolt New Orleansba. Itt, Louisiana francia származású lakossága közt bőséges alkalmá nyílt később arra, hogy értékesítse tehetségét. A legelőkelőbb házakban forgott, szép sikerrel működött, némi vagyonkát is szerzett, amelyet azonban egy szép napon holmi amerikai krach szépen elnyelt. Ez abban az időben történt, amikor a Standard-Island Company megalakult, mindenféle prospektusokat küldött szét, s összegyűjtötte azokat a dúsgazdag nábobokat, akik vasutakból, petróleum-forrásokból, élő vagy pácolt sertésekből képtelen nagy vagyont kapargattak össze. Ekkor Athanase Dorémus

úrnak az az ötlete támadt, hogy az új város kormányzójánál jelentkezik, mint tánc- és illemtan tanár. Szerencsére bejáratos volt a New Orleans-i Coverley családnál, és a familia fejének ajánlatára megkapta az állást, mert tudvalevő dolog, hogy Nat Coverley a jobbpártiak egyik vezérférfia, Milliard-City egyik leggazdagabb polgára. Így történt, hogy egy francia, s ráadásul egy pikárd, megtelepedett az úszó szigeten. Igaz ugyan, hogy jobbára ő járt el az egyes családokhoz magánórákra, és a kaszinó termének tükörfalai rendszerint csak őt magát tükrözték vissza a kötelező tánc- és illemtan órák alatt... hanem a fizetése pontosan kijárt!...

Mindent egybevetve, derék ember volt, kissé fura, talán elbizakodott is, magamutogató, mert szentül hitte, hogy nemcsak Vestris vagy Saint Léon örökségének, hanem egy Brummel és Lord Seymotur szellemének ő az egyedüli letéteményese. No meg a kvartett tagjainak földije, ez mindenesetre oly erény, mely Franciaországtól néhány ezer mérföld távolságra nem megvetendő.

A négy párizsinak el kellett mesélnie, hogy milyen hajmeresztő kalandokon mentek keresztül legutóbb, hogyan kerültek az úszó szigetre, miképpen szállította őket Callistus Munbar a *födélzetre* - ez a helyes kifejezés -, és miként szedte fel a propeller-sziget a horgonyokat, minekutána őket kézrekerítették.

- Éppenséggel nem csodálkozom - mondta somolyogva a vén táncmester -, a mi főintendánsunk szereti a tréfát, s ennél még különb csínyektől sem riadt vissza... Barnum vér szerinti utódja ő... a vállalatot még zsákutcába fogja vinni, meglátják!... Valóságos „Sans-gêne úr” ő, akire bizony ráférne néhány kis illemtudás... amolyan törőlmetszett jenki, végigterpeszkedik a párnás széken s az ablakfájára rakja a lábát!... Tulajdonképpen rosszakarát nem vezeti őt az efféle csínyek elkövetésében, azért hát ne vegyék tőle zokon, kedves honfitársaim, mert ha el is estek a San Diego-i hangversenytől, ahhoz csak szerencsét lehet önöknek kívánnunk, hogy Milliard-Citybe kerültek. Olyan előzékenységre számíthatnak itt, ami párját ritkítja...

- Főleg minden negyedév kezdetén! - vágta rá, Frascolin, aki mindenkor szeme előtt tartotta, hogy a művésztársaságnak ő a pénztárosa.

Amit Callistus Munbar a jobb- és balpártiak vetélkedéséről mondott, azt Athanase Dorémus is megerősítette. Szerinte sötét felhő ez a láthatáron, amelyből idővel alighanem vihar támad. A jobb- és balpártiak alighanem össze fognak majd tűzni. A Tankerdon család és a Coverley család féltékenykedése napról napra szemmel láthatóbb, és ha valami kibékítő jelenség föl nem merül: bizonyára hajba kapnak...

- Csak a hajó szét ne robbanjon ebben a percben, a többivel ugyancsak nem törődünk... - jegyezte meg Pinchinat.

- Legalább addig ne, amíg mi vagyunk a födélzeten!... - egészítette ki a gordonkás.

- Nincs mit félnünk, kedves földiek! A hajó szilárd, és biztos alapokon nyugszik! - vélekedett Athanase Dorémus. - Tizennyolc hónapja, hogy a tengert járja, de még nem történt semmi baja. Egy-két lényegtelen dolog javításra szorult, de amiatt sem kellett visszatérnie a Magdolna-öbölbe. Ne feledjék el, hogy acéllemezekből készült!...

Ezzel aztán mindent megmondott, mert ha e véges Földön az acélban nem bízik az ember, ugyan minő fémbe lehet bizodalmunk? Az acél tulajdonképpen vas, a mi földgömbünk sem egyéb, mint rengeteg tömege a szén és vas vegyületének.

Standard-Island eszerint valóságos fia-föld!

Pinchinat azt is szerette volna tudni, hogy a táncmester mit tart Cyrus Bikerstaff úrról.

- Ő is acélból készült?

- Eltalálta, Pinchinat úr! - felelte Athanase Dorémus. - Csupa erő az az ember, egyike a legtökéletesebb főnököknek! Hanem, sajnos, Milliárd-Cityben nem elég, ha valakit acélból kalapáltak...

- Csakugyan, itt aranyból valónak kell lennie... - jegyezte meg Yvernes.

- Alighanem úgy áll a dolog - mondta a táncmester -, Bikerstaff az első ember a városban, s mégiscsak olybá tekintik, mint a vállalat első hivatalnokát. Elnököl a városi gyűléseken, a vámilletékeket beszédeti, a közjólét őre, az utcákat tisztán tartatja, az esetleges panaszokat meghallgatja, szóval kiteszi magát annak a veszélynek, hogy a lakosok nagyobb része őt ellenségének tekintse... azontúl senki és semmi!... *Standard-Islanden* föltétlenül szükséges, hogy az embereknek tele legyen a zsebe, márpedig Cyrus Bikerstaff úrnak a zsebe üres... Állásával együtt jár az, hogy a két párt közt, mint kibékítő szerepeljen, nem szabad semmi olyat mondania vagy tennie, ami az egyik pártnak szája ízére volna, a másiknak zokon esnék. Bizony, nem könnyű feladat ez.

Már eddig is mutatkoztak jelei annak, hogy a két párt között hovatovább kiélesedtek az ellentétek. A jobbpártiak azért telepedtek meg *Standard-Islanden*, hogy gazdagságukat nyugton élvezhessék, ámde a balpártiaknak üzleti vállalatok eszméje motoszkált a fejében. Szerették volna, ha a sziget óriási kereskedőhajóvá változnék; szóvá tették, hogy miért nincs *Standard-Islanden* ipar... szóval nem is egész két éve, hogy itt laknak, s íme, Tankerdonnal az élükön újra bujtogatja őket a csereberélési mánia! Egyelőre még csak szóbeszéd tárgyát képezte, de Cyrus Bikerstaff kormányzó mégis aggasztónak látta a helyzetet, ámbátor remélte, hogy okkal-móddal meg fogja akadályozni a baj elmérgesedését.

A kvartett tagjai elbúcsúztak Athanase Dorémus úrtól, és megígérték neki, hogy máskor is el fognak látogatni. Délután a táncmester rendszerint elment a kaszinóba, visszavonult az előadóterembe, és farkasszemet nézve a tükrökkel, fölkészített mindent az előadásra.

Ezenközben pedig tovább haladt az úszó sziget nyugat felé, majd kissé délnek kanyarodott, hogy kikössön a Sandwich-szigeteknél. A forró égővvel határos szélességi fokok alatt már jócskán magas a hőmérséklet. Ha a szelek nem enyhítenék, bizony-bizony alkalmatlan volna a kényes milliomosok igényeinek...

Az éjjelek azonban hűvösek, s a kánikulai hőség dacára sem ég ki a pázsit füve, nem hervad el a fák lombja, mert mire való volna a műeső? Naponta délben a városház tornyán kifüggesztett táblák jelezték, hogy éppen hol jár az úszó sziget; sürgönyök adták tudtul az egyes városnegyedekben. *Június 17-én Standard-Island* a 155° nyugati hosszúság és a 27° északi szélesség alatt úszott, közeledett tehát a forró égővhöz.

- Elmondhatjuk, hogy az úszó szigetet a Nap mint valami teherhajót vontatja maga után, avagy, ha nektek inkább ínyetekre van: az úszó sziget kocsi, amely elé az isteni Apollón tűzménei vannak befogva... - áradozott Yvernes.

Helyes megjegyzés, sőt poétikus hasonlat ez is, de Sébastien Zorn csak vonogatta a vállát. Csöppet sem tetszett neki, hogy holmi kötéllel húzott teknő szerepét kell eljátszania.

- Aztán különben - szokta minduntalan mondogatni - majd meglátjuk, hogy mi lesz a komédia vége!...

A kvartett tagjai majdnem mindennap sétálgattak a parkban, olyankor, amikor minden épkézláb ember ott nyüzsgött. Lóháton, gyalog, fogatokon itt találkozott naponta Milliárd-City lakosságának színe-java. A hölgyek mutogatták indiai selyemből készült öltözékeiket; ez ebben az évben nagyon felkapott divat, no meg tetőtől talpig egyszínű minden ruhadarabjuk, kalapjuk, napernyőjük. Néha cellulózból készült műselymet is viseltek, amely vakítóan csillogott, vagy vörösfenyő rostjából készült műgyapot-csipkéket...

- Meglátjátok - mondta egy alkalommal Pinchinat -, még megérjük azt is, hogy örökzöld folyondárok rostjaiból a hűséges szeretőknek, szomorúfűz rostjából pedig a bánatos özvegyeknek szőnek ruhát!...

A dúsgazdag milliomos asszonyok és leányok nem is öltöttek volna fel olyan ruhát, amely nem Párizsban készült, s amelyen nincs ama híres-nevezetes divatszabó király cégjele, aki világgá kürtölte ezt a szállóigét: „A nőt a szabó teszi azzá, ami”.

Olykor-olykor látták a sétálók közt a malecarliai királyt és királynét is. A királyi hatalmuktól megfosztott pár láttára művészeinket szinte részvét töltötte el. Milyen érzelmek szállták meg őket, amint a karöltve sétáló királyi párt nézték!...

A város sok polgárához képest igazán szegényeknek látszottak, de bizonyos büszkeség, velük született méltóság fejeződött ki vonásaikon, fellépésükben; olybá tűntek fel, mintha filozófusok volnának, akik fölüleltek a világ balítéletén. *Standard-Island* amerikai nábobjainak hiúságát alapjában véve némileg legyezgette az a gondolat, hogy királyi származású polgártársuk van, olyan mély hódolattal vették körül, amely hajdanában joggal megillette őket. A kvartett tagjai is mély tisztelettel köszöntek nekik, ha a körúton vagy a parkban találkoztak velük. A királynak és királynénak láthatólag jólesett ez az igazi francia előzékenység. Hanem azért a királyi pár éppúgy nem számított a milliomosok városában, mint akár Cyrus Bikerstaff - sőt talán még inkább semminek tekintették.

Az olyan utazók, akik a tengertől félnek, okosan tennék, ha ilyen hajóra szállnának, mint az úszó sziget. Sem tengeribetegség nem bántaná, sem viharok nem aggasztanák. A tízmillió lóerővel működő *Standard-Island* fittyet hányt a háborgó tengernek, és bízvást szembeszállt a dühöngő orkánnal. Attól sem kellett tartaniuk, hogy egyik vagy másik hajóval összeütköznek. Jaj volna annak a gőz- vagy vitorlás hajónak, amely *Standard-Island* érc-törzséhez csapódnék! No de ilyesmitől még csak gondolatban sem félhettek, mert a kikötők meg a hajó orrán és farán levő villamos világítótornyok, az alumíniumholdak fényessé tették a legsötétebb éjszakát is. Viharról szó sem lehetett; ilyen szigetnek módjában állt, hogy megfékezze az elemeket.

Ha azonban Pinchinat és Frascolin a sziget egyik vagy másik végére jutott séta közben, saját szemükkel meggyőződhetek arról, hogy előfokok, földnyelvek, öblök ezen a szigeten nincsenek, hanem csupa acéllapokból összekovácsolt a tengerpart, amelyeket millió meg millió csavar, szög szorít egymáshoz. Holmi festőművész minő csalódással és szívbeli fájdalommal panasználja el, hogy itt nincs mohos, repedezett szikla, amelynek lábát csapdossa a hullámmzó, tajtékzó tenger! Csakhogy nincs a világnak az a mestersége, amellyel a természet istenadta szépségét pótolni lehetne!... Yvernes-nek, a rajongó, lobbanékony természetűnek el kellett ezt ismernie. A mindenség alkotójának keze nyomát nem láthatták ezen a csodaalkotmányon.

Az úszó sziget június 25-én haladt át a Ráktérítőn, a Csendes-óceán e forró égövének küszöbére lépett tehát. Ugyanekkor rendezte a kvartett-társaság második hangversenyét, a kaszinó nagytermében. Csak annyit jegyzünk meg, hogy az első hangverseny hallatlan sikere miatt az amúgy is borsos helyárakat igencsak fölemelték.

Mindazonáltal a terem kicsinynek bizonyult. A műbarátok csak úgy kapkodták a jegyeket. Úgy látszik, hogy a kamarazenének igen jó hatása volt az egészségre, ideggyógyászati jótékony hatásában kételkedni nem is akart bizonyára senki. Ez alkalommal az előírt recept szerint csupa Mozart-, Beethoven- és Haydn-adagokat adtak be a közönségnek.

Viharos taps követte az egyes számokat, hanem művészeink valószínűleg nagyobb örömmel hallgatták volna a párizsiak „bravó”-it. Ennek híjával lévén Yvernes, Pinchinat és Frascolin megelégedtek a milliomosok „hurrá”-ival, ellenben Sébastien Zorn még mindig mélységes megvetéssel fogadta ezt a barbár éljenzést.

- Ugyan mit is kívánhatna ennél többet az ember, ha már a Ráktérítőn is túl van? - vigasztalta őt Yvernes.

És íme, amikor a kaszinóból kiléptek, ugyan kit pillantottak meg a künn ácsorgó szegények közt - akinek nem volt potom háromszáz dollárocskájuk sem egy ülőhelyért?... A malecarliai királyi párt... Szerényen meghúzódtak az ajtó sarkánál.

9. A Sandwich-szigetcsoporth

A Csendes-óceánnak ezen a részén jókora tenger alatti hegyláncot találhatna az ember végighúzódní, amely nyugat északnyugatról délkelet-dél felé mintegy kilencszáz mérföldnyire terjed - ha ugyan a négyezer méter mély tenger hirtelen kiapadna. E hegyláncnak csak nyolc csúcsa magaslik ki. Nūhau, Kauaī, Oahu, Molokaī, Lanāi, Maui, Kaluhani és Hawaii. Ez a nyolc különböző nagyságú sziget a Hawaii- vagy Sandwich-szigetcsoporth. A trópusi égövön túl szikla- és örvény-tömekelegeikkel nyúlnak, amelyek nyugat felé tovább húzódnak.

Sébastien Zorn bevette magát a szoba egyik szögletébe és zsörtölődött, mert őt a természet sajátossága éppenséggel nem érdekelte. Pinchinat, Yvernes és Frascolin a következő megjegyzéseket tette az útközben látottakra:

- Szó, ami szó - mondta az egyik -, nekem kedvem volna, hogy a Sandwich-szigeteket közelebből is megnézzem... Ha már itt vagyunk a Csendes-óceánon, legalább minél több emlékekkel térjünk haza!...

- Én még amondó is volnék - vélekedett a másik -, hogy az irokéz és sziú meg a többi indián törzs hovatovább kiveszőfélben van, s egy csöppet sem bánám, ha szemtől szembe állhatnék holmi eleven vademberrel, akár emberevővel is.

- A hawaiiak emberevők még most is? - tudakolta a harmadik.

- Remélem, hogy azok!... - felelte Pinchinat komolyan.

- Őseik falták föl hajdanán Cook kapitányt, s ha eleik ilyen híres fölfedező húsát kóstolták meg, méltán elvárható az unokáktól, hogy az emberi húst ők is kíváncsnak tartásák...

Az bizonyos, hogy a mélyhegedűs nem nagy kegyelettel emlékezett meg arról a híres angol tengerésztől, aki 1788-ban fölfedezte ezt a szigetcsoporthot.

Ebből a beszélgetésből nyilvánvaló: művészeink bizvást számítottak arra, hogy útjukban több példány igazi indiánnal lesz találkozásuk, mint amilyenek a „vándorcigányok”-ban pénzért láthatók. Türelmetlenül várták tehát, hogy *Standard-Island* az első szigetről kikössön, s az obszervatórium tornyán a jelzőtáblák a Hawaii-szigeteket jelezzék.

Július 6-án megérték ezt is. A hír rögtön elterjedt városszerte, s a kaszinó jelzőtábláján teleautográf írás hirdette:

„*Standard-Island a Sandwich-szigetekhez közeledik.*”

Még mintegy ötven tengeri mérföldre lehettek a szigetektől, de az első sziget ormait, amelyek körülbelül négyezerkétszáz méternél magasabbak, ha derült az ég, már láthatták.

Északkeletről jövet, Simcöe sorhajókapitány és tengernagy egyenesen Oahunak tartott, amelynek s egyúttal az egész szigetcsoporthnak fővárosa Honolulu. A földrajzi szélesség mentén ez a sziget a harmadik; Nūhau és Kauaī északnyugatra esnek tőle. Oahu nem a legnagyobb a Sandwich-szigetek közül, mert mindössze ezerhatszáznyolcvan négyzetméter a területe, holott Hawaii tizenhétézernél is nagyobb. A többi sziget együttvéve háromezernyolcszáz négyszög-méter területet foglal el.

A párizsi művészek elindulásuk óta megismerkedtek és megbarátkoztak *Standard-Island* magasabb állású hivatalnokaival is. Egytől egyig a legszívesebb készséggel álltak rendelkezésükre, így: a kormányzó, Simcöe tengernagy, Stewart ezredes, Watson és Somwah főmérnökök. Gyakran látogattak el az obszervatóriumba, és néha órák hosszáig elüldögéltek a torony sík-fedelén. Így nincs mit csodálkoznunk azon, ha a szóbanforgó napon is ott találjuk a

kvartett-társaság két leginkább érdeklődő tagját: Yvernes-t és Pinchinat-t s, a felvonógépen - amint Pichinat szokta mondani - följutottak az „árboc” tetejére.

Simcöe tengernagy már ott volt, átadta látcsövét a két művésznek, és figyelmeztette őket a délnyugati szemhatár egyik pontjára, az alább ereszkedő párázatok közt.

- Az a Mauan Loa Hawaiiiban - mondta -, vagy a Maua Kea; mindkettő tűzhányó, amelyek 1852-ben és 1855-ben a sziget hatszáz kilométernyi területét lávával ontották el, 1880-ban pedig a két vulkán krátere hétszázmillió köbméter eruptív anyagot hányt ki.

- Fölséges! - áradozott Yvernes. - Mit gondol, tengernagy úr, vajon minket nem ér-e az a szerencse, hogy szemtanúi lehessünk efféle látványnak?

- Nem tudom, Yvernes úr, a vulkánok nem szoktak megrendelésre működni... - jegyezte meg Simcöe tengernagy.

- Még úgy sem, ha mi szeretnénk látni?! - faggatózott Pinchinat. - Ha én olyan gazdag ember volnék, mint Tankerdon és Coverley urak, saját költségemre megrendelnék külön vulkán-kitöréseket.

A tengernagy mosolygott, és tréfásan így szólt:

- Próbáljunk szerencsét, hátha az önök kedvéért a lehetetlen is lehetővé válik.

Pinchinat a Sandwich-szigetek lakói iránt érdeklődött. A tengernagy elmondta, hogy e század elején kétszázezer ember lakott a Sandwich-szigeteken, most azonban felére apadt le a számuk.

- Hagyján, Simcöe úr, százezer vadember még elég jelentékeny szám, és ha régi emberevő étvágyuk nem csappant meg, *Standard-Island* összes milliomosát fel tudnák falni villás-reggelire.

Az úszó sziget most nem először állapodott meg a Sandwich-szigetknél, már a múlt évben is ide csalta az egészséges éghajlat. Amerikából is eljöttek ide az üdülést kereső betegek, és ha az európai orvosok hírére veszik ennek, könnyen megeshetik, hogy ezt a levegőt ajánlják ők is betegeiknek. Miért ne tennék? Hiszen Párizs ez idő szerint csak huszonöt napi út Honolulutól. S mi ez annak, aki a tüdejét egészséges élennyel akarja jóllakítani, egyebütt pedig ennyit nem talál?...

Július 9-én *Standard-Island* csak öt mérföldre libegett Oahutól. Keleti részén kimagaslott a Diamond-Head (ösrégi tűzhányó, amely az egész tengerparton uralkodik), továbbá egy másik hegycsúcs, amelyet az angolok Bowe Punch-nak neveztek el. A tengernagy szent meggyőződéssel vallotta, hogy John Bull ezt a rengeteg medencét, ha ginnel vagy brandyvel volna tele, habozás nélkül kiürítené.

Standard-Island Oahu és Molokaï közt haladt el szakasztott úgy, mint az a hajó, amelyet a kormánykerékkel irányítanak, csak hogy ennél az úszó szigetnél a két csavargózós kombinált működése döntött. Oahu délkeleti előfokát megkerülve, az úszó sziget már tíz kábelnyi távolságban a tengerparttól megállt. Hogy szabadon mozoghasson, elegendő térre volt szüksége, valamint a szó igazi értelmében „horgonyt” sem vetett, mert hogy ez a tenger nagy mélysége miatt nem is lehetséges, hanem a hajó orránál és faránál szüntelenül ellenkező irányban működő gépek éppúgy megállították egy helyben *Standard-Islandet*, mint ahogy a Sandwich-szigetek veszteg állnak.

A kvartett tagjai megbámulták a szigeten felmeredő hegyeket. A tenger felől csak a sűrű erdőket, narancsfá-csoportozatokat lehetett látni, továbbá a mérsékelt égöv pompás flórájának egyes habjait. Nyugat felé a part egy szűk nyílásán keresztül kisebbfajta iszapos, kráter-nyílásokkal tátongó tavacska látszott. Ugy hívják, hogy „Gyöngytó”.

Oahu nagyon kies fekvésű. A Pinchinat által epedve várt emberevő szörnyek nem panaszkodhattak, mert rémtetteik színhelye nagyon vonzó. Ha ősi szokásaikat nem tagadták meg, akkor a mélyhegedűs teljesen meg lehetett elégedve.

Ámde hirtelen felkiáltott:

- Szent Isten! Mit látok odaát?!...

- Ugyan mit? - kérdezte Frascolin.

- Templomtornyokat...

- Az ám, tornyokat... templomokat... paloták homlokzatait - erősítette meg Yvernes.

- Az nem lehet, hogy Cook kapitányt itt falták fel!...

- Nem is a Sandwich-szigetek előtt állunk... - vetette oda Sébastien Zorn, egyet rándítva a vállán. - A tenger nagy eltévesztette az utat...

- Kétségkívül!... - bizonygatta Pinchinat.

Pedig szó sincs róla, hogy a tenger nagy tévedett volna, Oahu előtt álltak, az a város, amely több négyzetkilométer kiterjedésű, csakugyan Honolulu.

Csak persze azóta, hogy a nagy angol tengerész itt járt, gyökeresen megváltozott a világ. A misszionáriusok csodálatos buzgósággal működnek. Metodisták, anglikánusok, katolikusok terjesztik a civilizációt, diadalmaskodnak az ősi kanakok pogány vallása fölött. Az ősi nyelv is mindinkább kiveszőben volt, hogy helyébe az angolszász hódítson tért. A szigetcsoporton amerikaiak, kínaiak laktak - ez utóbbiak jobbra a földbirtokosok szolgálatában álltak -, úgyhogy fél-kínai, fél-portugál faj volt keletkezőben, hála az Európa és a Sandwich-szigetek közt levő élénk hajóközlekedésnek.

Bennszülött is akadt még, legalább annyi, amennyi művészeinknek kellett, csak hogy a Kínából áttelepített lepra tisztességesen megtizedelte már soraikat. Emberevőt azonban hiába keresne az ember.

Az elsőhegedűs bánatosan sóhajtott fel:

- Ó, dicső ősi zománc, mely kéz törülte le a te szűzi hímporodat?...

Az idő, civilizáció, haladás, a természetnek e három törvénye végezte el e barbár munkát. Mindannyiszor fájdalmasan kellett tapasztalniuk, hogy így van, valahányszor a villamos csónakokon átrándultak a szigetre.

Két hegyes szögben végződő cölöpgát közt húzódott a város kicsiny kikötője. Mint valami amfiteátrum falai, úgy merednek föl kétoldalt a magas hegyek, s megvédték a szelektől. 1794 óta a szirtek, amelyek a kikötő előtt a tengerből kinyúlnak s a hullámokat megtörik, egy méterrel emelkedtek, hanem azért elég mély a víz, hogy a csónakok eljuthassanak a kikötőbe s kiköthessenek a parton.

- Csalódtunk!... Csalódtunk! - dörögte Pinchinat. - Valóban siralmas dolog, hogy az embernek útközben annyi szép álmáról kell lemondania!...

- Bizony, okosabban tettük volna, ha otthon maradunk! - békétlenkedett, vállát vonogatva, a gordonkás.

- Ah, mily dicső gondolat az, hogy a mi acélszigetünk, íme, látogatóba jött a Sandwich-szigetekhez! - áradozott a mindig rajongó Yvernes.

Ha a Sandwich-szigetek lakóinak erkölcei és szokásai művészeink nagy bánatára gyökeresen megváltoztak is, de nem változott meg az éghajlat. A Csendes-óceán egyik legegészségesebb részén fekszenek ezek a szigetek, ámbátor „Meleg tenger”-nek nevezték el. Igaz ugyan, ha megindul az északi szél, magasra szökken fel a termométer, s ha a déli szél vihart támasztó orkánja, a „kona” dühöng, még akkor sincs huszonegy foknál alacsonyabb hőmérséklete Honolulunak és környékének. A trópusi éghajlat határán emiatt panaszkodni tehát éppenséggel nem szabad. No, nem is panaszkodnak a lakók, sőt, amint már említettük, még Amerikából is ellátogatnak ide az üdülést keresők.

Művészeink naponta mind több és több titokzatosságával ismerkedtek meg a szigetnek, és bizony ábrándjaik abban az arányban eltűnedeztek. Azt hitték, hogy valaki megbabonázta őket, pedig önmagukat babonázták meg.

Pinchinat váltig mondogatta:

- Megint ez a Callistus Munbar tett minket lóvá!... Emlékeztek, mikor azt mondta, hogy Sandwich-szigeteken húzódtak meg az emberevő kannibálok?...

- De hát az Isten szerelméért, mit akarnak önök, kedves barátaim?... - dörögte a főintendáns szemhunyorogva a keserű szemrehányások hallatán. - Mindez a képtelen változás azóta történt, hogy utoljára itt jártunk.

- Csepűragó! - felelte Pinchinat, és tréfásan megveregette gondosan ápolt pocakját.

Annyit bizvást elhihetünk, hogy a változás bámulatos gyorsasággal történt. A Sandwich-szigetek lakói még 1837 előtt kevés idővel alkotmányos monarchiát alkottak, két kamara: főrendi- és képviselőház intézte az ország dolgait. A főrendiház tagjait a földbirtokosok, a képviselőket az írni és olvasni tudó polgárok választották szabadon. Mindkét háznak huszonnégy-huszonnégy tagja volt, akik a négy királyi minisztériummal közösen tanácskoztak.

- Így hát királya is volt valaha a Sandwich-szigeteknek - jegyezte meg Yvernes -, alkotmányos királya, ahelyett, hogy valamely tollal felcifrázott fejű majom előtt borultak volna térdre jobbagyalázattal az ide zarándokló idegenek...

- Szentül hiszem, hogy a Sandwich-királynak még csak karika sem csillogott az orra cimpájában... Sőt, azt is, hogy a világ leghíresebb fogtechnikusánál rendelte meg a műfogsorát.

- Ó, gyászos civilizáció! - siránkozott az elsőhegedűs. - Hajdanában az ősi kanakoknak nem kellett műfogakról gondoskodniuk, ha fel akarták falni hadifoglyaikat!...

A nyájas Olvasó ne vegye zokon rajongó természetű elsőhegedűsünktől e sajátságos világnézetet. Honoluluban csakugyan élt egy király, vagy jobban mondva, királyné, úgy hívták hogy Liliuokalani, akit ez idő szerint trónjától megfosztottak, és aki fiának, Adey főhercegnek érdekében nyíltan föllépett Kaiulani trónkövetelő hercegnő ellen.

Szóval, jó ideig forradalom dühöngött a szigeteken, szakasztott olyan, mint Amerikában és Európában szokott lenni. Arról szó sem lehetett, hogy a „hawaii hadsereg” hathatósan latba vesse a szavát, mert tudnivaló dolog, hogy ez a hadsereg mindössze százhuszonöt újoncból és százhuszonöt önkéntesből állott, márpedig kétszázötven katona nem sokat tehet, főleg a Csendes-óceán kellős közepén.

Helyettük mintegy kapóra ott voltak az angolok; Kaiulani hercegnő, úgy látszik, kegyébe férköztött Nagy-Britanniának. Másrészt Japán is hajlandónak mutatkozott arra, hogy magára vállalja a szigetek főhatóságát. Japán kezére dolgoztak az ültetvényeknél alkalmazott „kulis”-ok,... ezek pedig számosan vannak...

- Hát az amerikaiak? - kérdezte valaki; az a valaki pedig, aki ehhez hasonló kérdéssel ostromolta Callistus Munbar urat, Frascolin volt.

- Már hogy az amerikaiak? - felelte a főintendáns. - Eszük ágában sincs a protektorságra vágyakozni. Nekik elegendő az, hogy a Sandwich-szigeteken hajóikkal kiköthetnek, és nyitva áll az útjuk a Csendes-óceánon.

És mégis, Kamehameha király 1875-ben, amikor Ulysses Simpson Grant elnök Washingtonból látogatóba jött ide, az Egyesült Államok védnöksége alá helyezte a Sandwich-szigeteket. Midőn Cleveland tizenhét évvel utóbb elhatározta, hogy Liliuokalani királynét visszaülteti a trónjára, ámbár akkor már Sanford Dole elnöksége alatt köztársaság volt a szigeten, iszonyúan tiltakozott ellene Nagy-Britannia és Japán.

No de nincs földi hatalom, amely megváltoztathatná azt, ami az egyes nemzetekről a sors könyvében írva áll, akár ősrégi, akár ifjabb keletű is az a nemzet. Így a Hawaii-szigeteken is 1894. július 4-ike óta köztársaság van Dole és utódjainak elnöksége alatt.

Standard-Island tíz napig vesztegelt a szigeteknél. A város lakói közül sokan felhasználták az alkalmat, hogy megismerjék Honolulu és környékét. A Coverley és Tankerdon családok, meg a város előkelőségei naponta átkeltek a kikötőbe a villamos csónakokon. Az úszó sziget megfordult már ezen a vidéken, hanem azért a hawaii-ak kíváncsisága határtalan, valóságos falkaszám özönlötték a kikötőbe, hogy bámulják a csodaalkotmányt.

Cyrus Bikerstaff rendőrei nagyon szigorúan ragaszkodtak a város rendeletéhez, amely szerint idegeneknek sokáig Milliard-Cityben tartózkodniuk nem szabad. Így hát idegen csak rövid ideig maradhatott a szigeten. Egyébként *Standard-Island* és a szigetbeliek közt igen barátságos volt a viszony, hivatalos érintkezés azonban nem alakult ki köztük.

A kvartett tagjai néhányszor érdekes kirándulásokra mentek a szigeten. Művészeinknek tetszettek a bennszülöttek. Jellegzetes típusúak, arcuk bőre barnás, szelíd, kissé büszke kifejezésük van. Mostanság köztársaság alatt élnek, hanem azért talán mégis visszavágyódnak egykori vad, független állapotukba.

- A mi földünkön szabad a levegő! - ezt tartja egyik közmondásuk; hanem ők maguk többé már nem azok.

Mióta Kamehameha leigázta a szigetcsoporthat, az 1837-i alkotmányos királyság óta minden egyes szigetnek megvolt a maga kormányzója. Mióta köztársaság, be van osztva fő- és alkerületekre.

- No lám! - kiáltott fel Pinchinat. - Egyéb sincs hátra, mint hogy prefektusok, alprefektusok, prefektusi ülnökök legyenek, s a VIII. év alkotmányos életének mása lesz!...

- Én szeretnék már hátat fordítani ennek a városnak!... - morogta Sébastien Zorn.

Igazságtalan cselekedet lett volna úgy elmenni, hogy Ouaha és környékének a szépségét meg ne nézzék. Meglepően szép, habár flórája nem gazdag.

Tengerpartokon hamarabb fejlődnek a kókuszpalmák, kenyérfák s az olajnedvet tartalmazó alleuriták, továbbá a ricinus- és indigónövények. A völgyeket hegyi patakok szelidesik keresztül-kasul, menerviabokrok üde sátrakat képeznek bennük, s a nedvdús földből fa-magasságú cserjék válnak ki, például a chenopodiák, halapepák és az óriási asparagusfélék. Az erdős hegyek kétezer méter magasságra emelkednek fel, különféle fajai láthatók a fáknak: mirtuszfélék, óriási rumex-fajták, továbbá a kígyózó-kanyargó indás liánok, amelyek a fák ágaira kapaszkodnak fel. A termények közül legfontosabbak: rizs, kókuszdió, cukornád. A szigetek lakói egymással sűrűn érintkeznek, minden kivitelre szánt árut Honoluluba szállítanak, hogy innen Amerikába kerüljenek.

A sziget faunája sem valami gazdag. A kanakokat az a veszedelem fenyegeti, hogy műveltebb fajjává válva - pusztulnak el, hanem az állatvilág marad a régiben. Sertés, kecske, tyúk: a háziállataik; vadállatuk jóformán nincs is, legföljebb héba-korba bukkan elő egy-egy vadkan; van temérdek muslinca-légy, alig védekezhetnek ellenük a lakók, továbbá számos skorpiófajta, ártalmatlan gyíkfélék; végül madarak, amelyek sohasem énekelnek, például az Oo, a drepanis pacifica, fekete a tollazata, sárgával tarkítva. Ilyen tollakból készült Kamehameha híres köpönyege, a bennszülöttek kilenc generációja dolgozott rajta, míglen elkészült.

Az amerikai mintára szabott civilizáció a következő módon terjeszti e szigeten áldásait: vannak tudós társaságok, az iskolákban kötelező a tanítás, a pedagógusok az 1878-i országos kiállítás alkalmával díszoklevelet is kaptak, gazdagon felszerelt könyvtárak állnak a közönség rendelkezésére, továbbá angol és kanak nyelvű hírlapok jelennek meg. Művészeink éppenséggel nem csodálkoztak ezen, mert hiszen a sziget lakóinak színe-java amerikaiból telt ki, nyelvük éppен oly közkeletű, mint pénzlábuk. Ezek az előkelők jobbára a mennyei birodalombeli kínaiakat fogadták szolgálatba, holott nyugat-amerikai elődjeik valóságos istencsapásának tartották a kínaiakat, és egyébként sem nevezték őket, mint „sárga döghalál”-nak.

Természetes dolog, hogy mióta *Standard-Island* Oahu főváros előtt vesztegelt, egész rakás csónak vette minden oldalról körül, a kíváncsiak ezrei tódultak a szigetről oda, hogy megbámulják azt a páncél csodaalkotmányt. Az a húsz kilométernyi út oly pompás, szélcsendes időben igazi élvezet. Ámde a vámhivatalnokok éber szemmel örködtek a *Standard-Island* kikötőiben.

Ezek közt a csónakok között méltán feltűnhetett egy kisebbfajta vitorlás hajó is, amely naponta ott lábatlankodott az úszó sziget környékén. A kétárbocos, nyolc evezőlapátos maláj ketsen lehetett körülbelül tíz ember, a kapitány arca ritka határozottságot árult el. A kormányzó ügyet sem vetett a kis vitorlás hajóra, bár gyanúsak tetszhetett, hogy unos-untalan ott ólálkodik. A hajón levők szüntelenül *Standard-Islandet* kémlelik, egyik kikötőből a másikba vitorláznak, s mintha azon fáradoznának, hogy kifigyeljék a szigetváros rendszabályait. No de, ha gonosz volt is a szándékuk, ugyan mit árthatott tíz ember egy városnak, amelyben tízezer lélek élt?! Így hát a macska sem törődött velük, járhattak-kelhetek, akár éjjel-nappal is az úszó sziget körül. Még csak a honolului tengerészeti hivatalt sem interpellálták meg miattuk.

Standard-Island július 10-én „felszedte a horgonyt”, előbb egyet kanyarodott, aztán neki-vágott délnyugatnak, hogy meglátogassa a többi hawaii szigetet.

A balparti lakók örömeire úgy vette irányát *Standard-Island*, hogy a Molokai- és Kaouai-szigetek közt siklott tova. Ez utóbbin, amely az egész szigetcsoporthoz a legkisebb, látható a Nirhan, mintegy 1800 méter magas tűzhányó. Kráteréből éppen akkor vékony füstoszlop szálldogált fel. A hegy aljában korallképződmény alkotja a partot. Érces csengésű visszhangja van a rácsapódó tengeri hullámoknak.

Éj beálltával még mindig ebben a két sziget alkotta csatornában haladt tova *Standard-Island*, no de nincs semmi ok a félelemre, mert Simcöe tengernagy értette a dolgát. Abban a pillanatban, amikor a nap a Lanai-hegyek mögött aláhanyatlott, az örök nem láthatták volna azt a bizonyos ketset, amely a *Standard-Island* elindulásakor elhagyta a kikötőt, és folyton a sarkában igyekezett lenni az úszó szigetnek. Hanem, amint már említettük, senki sem vetett ügyet a maláji vitorlás hajócskára.

Mire megvirradt, olybá tűnt fel a szemhatáron, mint egy fehér pont.

Ezen a napon Kauai és Maui közt folytatják az útjukat. Ez utóbbinak Lahaïna a székvárosa, kikötője pedig arról híres, hogy a cethalászok sűrűn látogatják; nagyságra nézve második a szigetcsoportban. Csaknem háromezer méter magas hegyét, a Haleahalát, a bennszülöttek a „Nap házá”-nak nevezték el.

A rákövetkező két napon a Hawaii-sziget hosszában folytatták útjukat. Ezen vannak, amint már szóvá is tettük, a legmagasabb hegyek. A Kealakeauca-öbölben fogadták hajdan 1770-ben Isten gyanánt Cook kapitányt a bennszülöttek, és egy évvel utóbb, hogy a szigetcsoportot fölfedezte, ugyanitt ölték meg. Ő adta volt kegyeletből a híres-nevezetes brit miniszter tiszteletére e szigetnek a Sandwich nevet. Fővárosa Hilo, a keleti részén fekszik, s emiatt nem volt látható, de helyette láthatták Kailut, mert ez a nyugati részen épült. Hawaii szigetén hetvenöt kilométer hosszúságú vasútvonal van, nagyjából teher szállító kocsik járnak; a kvartett tagjai saját szemükkel láthatták a gőzmozdonyok felszálló fehér füstjét.

- No, még csak ez hiányzott! - kiáltott föl Yvernes.

Másnap a *Csendes-óceán* gyöngye elhagyta a szigetcsoportot, ezalatt a kettő megkerülte Hawaii-t, amelynek közepén a négyezer méter magas Mauna Loa („Nagy hegy”) mered az ég felé.

- Becsaptak! - zúdult föl Pinchinat. - Becsaptak és megloptak minket!...

- Az ám, száz esztendővel előbb kellett volna ide jönnünk. Csakhogy akkor nem hozhatott volna ez a csodálatos csavargózós sziget.

- Mindegy! Sokkal rosszabb, hogy itt kikeményített gallérú, zubbonyos bennszülötteket kellett látnunk, és nem tollas fejű vadembereket, aminőkkel Callistus Munbar, a gaz kópé kecsegtetett. Én bizony visszakívánnám a Cook kapitány korát!...

- Hohó, mélyhegedűs barátom, hátha téged kebelezték volna be a kannibálok?! - jegyezte meg Frascolin.

- Azzal vigasztalnám magamat, hogy legalább életemben egyszer... *magamért* szerettek embertársaim!

10. Átkelés a vonalon

Június 23-ától kezdve a Nap megint a déli félgömb felé fordul, ideje volt tehát, hogy ennek a vidéknek hátat fordítsanak, mert itt nemsokára a zord, viharos időjárás áll be. Attól az időtől kezdve, hogy a Nap a napéjegyenlőség határvonalához közelít, ajánlatos a korongját követni, mert azon a félgömbön, amelyre a Nap süt, ámbátor október, november, december, január és február a hónapok neve, igen kellemes az éghajlat. Ilyenkor van ott nyár. A Hawaii- és Marquises-szigetcsoporthoz közt háromezer kilométernyi a távolság. *Standard-Island*-nek gyorsan kellett ezt az utat megtennie, hogy minél előbb megérkezzék, azért hát a legnagyobb sebességgel haladt.

A tengernek ez a része a tulajdonképpen való Polinézia. Ötmillió négyzetméternyi területen mintegy öt szigetcsoporthoz van, összesen százhusz sziget és fővenytorlat lehet.

Ez utóbbiak nem egyebek, mint tenger alatt levő hegyek ormai, amelyek északnyugatról délkeletre nyúlnak a Marquises-szigetekig, Pitcairn-szigetnél végződnek, ahol aztán párhuzamosan szétágazó nyúlványaik vannak.

Ha az ember elképzelné, hogy a tenger medre hirtelen kiapadna, ha a Kleophas által megszabadított sánta ördög ezt a rengeteg víztömeget éppen úgy kimerítené egy kézmozdulattal, minthogy Madridban a házak tetejét leemelte: csodálatos föld tárulna szemünk elé. Nincs a világnak az a Svájc, Norvégiája, Tibetje, amely ehhez fogható volna. A tenger alatt felmeredő hegyek legnagyobb része vulkanikus természetű; egyik-másik madreporkus eredetű és mész- vagy szarunemű anyagból képződött, amelyek polipok kőületrétegeiből, a primitív alkotású sugárállatokból váltak ki. A nemrég alakult szigeteken csak gyöngye a vegetáció, ahol pedig sűrűbb a növényzet, azok régebben képződtek, bár korallképződmények.

A Csendes-óceán hullámai eszerint óriási hegyrendszereket borítanak el. Az úszó sziget olyaténképpen lebeg el ormaik fölött, mint holmi léghajó az Alpokon vagy a Himalája csúcsai fölött, a különbség csupán az, hogy vízen és nem a levegőben teszi meg az utat.

Amint a levegőben, úgy a tenger hátán is széles áramlatok vannak. Keletről nyugatnak tartanak, ámde mélyebben, a víz belsejében két ellenáramlatot lehetne megfigyelni abban az időben, amikor a Nap a Ráktérítőhöz közeledik. Tahiti partjain négyféle tengerár van, de ezek nem mindenütt állnak be egy időben, emiatt aztán az apály is csak alig észrevehető. Az egyes szigetcsoporthoz nagyon különböző a klíma. A hegyekben gazdag szigetek feltartóztatják a felhőket, ott ontják ki a mérgüket, a lankásabbakon szárazabb a klíma, mert a szelek tovább hajtják a fergetegszülő páragomolyokat.

A kaszinó gazdag könyvtárában - amint ez elvárható is - óriási tömeg térképét találhatták a Csendes-óceánnak. Frascolin, a kvartett-társaság legkomolyabb tagja, buzgón tanulmányozta ezeket a térképeket. Yvernes-nek inkább ínyére volt az, hogy az út minden apró jelenségét kísérte figyelemmel, s az úszó sziget bámulatában kéjelgett, hogysem földrajzi ismeretekkel tömjé meg a fejét. Pinchinat tréfás vagy fantasztikus szempontból figyelt meg mindent. Sébastien Zorn nem törődött az egész kényszerutazással.

Így tehát Frascolin az egyedüli, aki Polinéziát behatóan tanulmányozta; főbb szigetcsoporthoz, az alacsonyabbakat: a Marquises-, Pomotu- és Társaság-szigeteket, a Cook-szigeteket, a Tonga-, Szamoa-, Austral-szigeteket, behatóan foglalkozott a Wallis- és Fanning-szigetekkel, nem is szólva a többiekről, név szerint: Nine, Tokolan, Phoenix, Manahiki, Húsvét-sziget, a Sala és Gomez stb. Előtte nem lehetett titok tehát az, hogy legtöbb szigeten, még a védnökség alatt állókon is hatalmas törzsfőnökök uralkodnak, a szegényebb sorsú lakók pedig földhözragadt rabszolgák. Megtudta azt is, hogy főképp a katolikus vallást hirdetik itt

mindenfelé a hittérítők, de vannak a brahmin, iszlám és protestáns vallásoknak is követői; hogy a bennszülöttek nyelve jóformán összekeveredett az angollal, különben is hangokban nagyon szegény, mert az abc mindössze 13-17 betűből áll; nemsokára teljesen beleolvad az angol nyelvbe. Továbbá az is szemmel látható, hogy a bennszülöttek száma napról napra fogy, ami elég sajnálatos, mert a kanak-fajta (e szó annyit jelent: férfi) igazán szemrevaló. Így hát Polinéziának etnográfiai jelentősége mind csekélyebb lesz, mert a bevándorolt népfajok mindinkább elnyomják. Frascolin értesüléseinek fő forrása a Simcöe tengernaggyal való gyakori társalgása volt. Természetes, hogy a kvartett tagjainak minden kérdésére tudományosan pontos válaszokat adott.

Pinchinat nyomban elkeresztelte őt a „Forró égöv Larousse”-ának.

Ilyen szigetcsoportok közt sétáltatta meg *Standard-Island* a maga tízezer lakosát. Méltán illett rá ez a név, hogy „boldog sziget”, ámbátor sajnálatos, hogy még itt is fenyegető rémként felütötte fejét az egyenletlenség, versengési viselkedés, s olyképpen választotta két pártra a lakosságot, aminthogy a város maga két egyenlő részre oszlott. Művészeink, mint semleges elemek, annál nagyobb érdeklődéssel néztek elébe e pártoskodásnak.

Jem Tankerdon, ez a tetőtől talpig jenki, szép arcú, rőtbe játszó szakállú férfiú a haját kurtára nyíratta, és bár hatvanéves elmúlt, szeme nagyon élénken csillogott. Tagbaszakadt természetével, hatalmas törzsével, izmos karjával és lábával a prérrik trappereihez hasonlított némileg, sőt töröket is vetett ki, bár nem a vadakra, hanem azokra a milliókra, amelyeket chicagói hidasaiba sertések alakjában hajtott be. No meg kissé heves természetű is volt, pedig előkelő állása kissé lecsiszolhatta volna róla az érdességet! Hja, amikor fogott volna rajta, akkor nem nevelték!... Szerette gazdagságát mutogatni, meg-megcsörgette gyakorta a zsebét. Hanem azért még többre vágyódott, s a bal parton lakó elvtársaival azon törte a fejét, hogy ismét üzleti spekulációkba bocsátkozzék.

A felesége, úgymond igazi amerikai nő, férjének hűséges hitestársa, kitűnő anya, gyermekeit nagyon szerette, és minden jel arra mutatott, hogy számos gyermekkel fogja megörvendeztetni. Hja, ha az ember kétmilliárdot hagyhat törvényes örököseire, akár tizenkét gyermeke is lehet, jut mindegyikre tisztességes összeg.

Ennek a családnak csupán egyik tagja: a legidősebb fiú tűnt fel művészeinknek. És ennek kell a mi történetünkben is némi szerepet játszania. Walter Tankerdon, ez az előkelő, közepes tehetségű, de megnyerő egyéniségű, csinos arcú fiú inkább anyjára, mint apjára ütött. Bekalandozta Európát és Amerikát, még most is hébe-hóba megszállta a világlátás vágya, de mindannyiszor visszakíváncozott *Standard-Islandre*. A sport minden nemében ügyesnek bizonyult; a pólóban, golfban és krikettben ő lett az ifjúság vezére. Nem sokat törődött azzal, hogy mekkora vagyon vár rá, alapjában véve igazán jószívű volt, ám a milliomosok városában nem állt módjában, hogy megmutassa jó szívét. Mindazonáltal kíváncsi volt, hogy öccsei és húgai rá üssenek. Húgai még kicsinyek arra, hogysem férjhezmenetelre gondolhatnának, ő azonban maholnap már harmincéves, megérett tehát a házasságra. Vajon gondol-e a házasságra? Majd kitudódik ezután. Kirívó ellentét mutatkozott a balpártiak vezérének, Tankerdonnak és a jobbpartiak fejének, Nat Coverley úrnak a családja közt. Nat Coverley finomabb műveltségű volt, mint Tankerdon, látszott, hogy francia ősök ivadéka. Vagyonának sem a petróleum vagy a pácolt sertéshús volt a forrása. Iparvállalatok, vasutak és banküzletek tették őt azzá, ami. Egyedüli óhajta az volt, hogy szép békességben élvezze gazdagságát - nem is árult zsákbamacskát, nyíltan vallotta, s minden erejét latba vetve az ellen küzdött, hogy a *Csendes-óceán gyöngyét* esetleg holmi rengeteg gyárrá, vagy áruházzá változtassák át. A magas, jól megtermett, érdekes arcú férfiúnak immár szürkült a haja, barna körszakállában sok ezüst szál csillogott. Nyugodt természetű volt, előkelő modorú, Milliárd-Citynek kétségkívül első polgára, aki Dél-Amerika legjobb köreinek társas illemét képviselte

az úszó szigeten. Pártolta a művészeteket, értett a zenéhez, a festészethez is, tudott franciául, különben is a jobbpártiak közt divatja volt ennek a nyelvnek; az amerikai és európai irodalom újabb termékeiről is mind tudomást vett. Coverley-né tíz évvel lehetett ifjabb, mint a férje, éppen most töltötte be negyvenedik évét, bár sokkal fiatalabbnak látszott. Az elegáns, előkelő hölgy, félkreol család sarjadéka, Luisianából származott, kitűnően zongorázott - mert azt ne higgye senki, hogy a XX. század tengerészei Milliárd-Cityből kiakolbólíthatták a zongorát. A tizenötödik sugárúton levő Coverley-palotában a kvartett tagjai gyakran zenéltek együtt a ház úrnőjével, és nem mulaszthatták el, hogy ne magasztalják tehetségét.

Coverley házasságát az ég nem áldotta meg olyan bőségesen gyermekekkel, mint a Tankerdonét. A rengeteg vagyonnak három leány lesz az örököse, különben is Coverley úr nem szokott úgy dicsekedni a vagyonával, mint Tankerdon úr a magáéval. Kérők nélkül sem igen szűkölködnek, és egészen bizonyosra vehetjük, ha majd eladókká lesznek a Coverley-leányok, az Ó- és Újvilág háztűznéző fiatal emberei özönével kopogtatnak be. Effajta nagy hozomány különben nem is ritkaság Amerikában. Néhány évvel ezelőtt sokat forgott a világ száján a kis Terny kisasszonynak a neve, akinek a hétszázötven milliója már akkor csődítette a kérőket, amikor a menyasszonyjelölt még csak - kétéves volt. A kisasszony hihetőleg olyan férjet választott később, hogy nemcsak a leggazdagabb, hanem a legboldogabb asszonnyá is lett az Egyesült Államokban.

A legidősebb Coverley-leány, Diana, vagy becenevén Dy - ez idő szerint alig húszéves. Igen kedves teremtés, anyjának és apjának lelki meg testi tulajdonságai egyesültek benne. Csábos szépségű kék szeme, félig barna, félig szőke haja valóságos tenger, arca rózsás, mozdulatai kecsesek: könnyen elképzelhető, hogy Milliárd-City ifjai mind elnyelték a szemükkel, és hogy az idegenek is kíváncsiak tartanak e „ritka kincset” - a szó szoros értelmében - meghódítani. Abban kételkednünk sem szabad, hogy Coverley úr az esetleges valláskülönbséget nem tartaná akadálnak, csak a leánya legyen boldog.

Valóban sajnálatos dolog, hogy holmi féltékenységi és vetélkedési viselkedés választotta el ezt a két családot, amelyek a legjobban illettek egymáshoz!... Walter Tankerdon lehetett volna Coverley Dy kisasszony legigazibb párja.

Erre azonban még gondolniuk sem volt szabad. Előbb kétfelé szakadna *Standard-Island* s a jobbpártot jobbra, a balpártot balra úsztatná tova, hogysem ez a két ember aláírja a házassági szerződést.

- Bizzuk csak a szerelemre a kérdés megoldását! - szokta mondogatni hamis szemhunyoráttal a főintendáns.

Úgy látszott, hogy sem Walter Tankerdon nem érdeklődik valami nagyon Coverley kisasszony iránt, sem viszont; ha pedig mégis, akkor szerfölött nagy lelki erővel tudtak uralkodni érzelmeiken, és tévútra vezették Milliárd-City előkelő világát.

Körülbelül a százhatvanadik délkör irányában haladt tova az úszó sziget, az Egyenlítőnek tartva. A Csendes-óceán szigetekben legszegényebb részén járt jelenleg; két lieue, vagyis hatezer méter mély lehetett itt a tenger. A szondákkal itt szokták kihalásztatni azokat a csodálatos zoophytákat, amelyek kiállják a tenger vizének hatszáz atmoszférára becsült nyomását.

Öt nappal utóbb *Standard-Island* az amerikai szigetsoporthoz érkezett, amelynek csak a neve amerikai, különben angol birtok, Palmyralt és Sancorangót jobbkéz felől elhagyván, mintegy öt mérföldre közeledett Fanninghoz, amely e szigetsoportok közül a leggazdagabb és legfontosabb guanótelep. Egyébként a nagyobbbrészt kopár hegyekkel teljes szigetek nem váltak nagy hasznára az Egyesült Királyságnak. No de a lábát megvetette itt, s az általánosan ismert dolog, hogy Anglia lába jókora nagy, és rendszerint maradandó a nyoma.

Frascolint minden apróság érdekelte, azért, míg barátai a parkban vagy a mezőn kószáltak, ő naponta ellátogatott a Rammsporn-üteghez. Itt gyakran találkozott Ethel Simcoe tenger-naggyal, aki szívesen elmondott neki egyet-mást a tenger nevezetes jelenségeiről. S ha érdekes dolgokat tudott meg a második hegedűs, sohasem mulasztotta el tájékoztatni barátait is.

Nevezetes dolog történt például a július 30-ról 31-re virradó éjjel.

Már délelőtt jelentették, hogy nagy, több mérföld területet elborító acalepha-réteg közeledik. *Standard-Island* lakói soha ennyi medúzát egy rakáson nem láttak. Egynémely természettudós óceániának nevezte el ezeket a fura, tökéletlen állatokat, amelyek félgömb alakú testükkel már-már a növényvilághoz tartoznak. Még a szörnyen falánk halak is olybá tekintik, mintha virágok volnának, egyik sem kapkod utánuk. A Csendes-óceán forró égővi részének e saját-ságos óceániái tarka színű ernyökként feszülnek ki, nagyon rostosak és csaknem átlátszók. Két-három centiméter szélességűek: hány millió meg millió kell ahhoz, hogy ily rengeteg területet boríthassanak el!...

Amikor Pinchinat hallotta, hogy milliókról beszélnek, ezt a megjegyzést kockáztatta meg:

- Ugyan már! Mi az?!... A szigetváros nábobjainál krajcár számba mennek a milliók! Fel sem veszik, ha effélét látnak! Náluk milliárdoknál kezdődik a számolás...

Később, estefelé a lakosok egy része a Rammsporn-üteg fölött kinyíló erkélyre ment, amit „előbástya”-nak neveztek el. A villamoskocsik rogyásig megteltek utasokkal, a közúti vaspálya közlekedő eszközeit valóságos ostrom alá fogták a kíváncsiak. A Coverley és Tankerdon család illő távolságban hajtatott egymás mellett. James úr nem köszönt Nat úrnak, Nat úr viszont James úrnak. Mind a két család apraja-nagyja eljött, Yvernes és Pinchinat Coverleynéval és leányával csevegett. Meglehet, hogy Walter Tankerdon úrnak nem volt ínyére ez a csevegés; az is meglehet, hogy Dy Coverley kisasszony sem bánta volna, ha Walter ülne mellette. No de ez felbolygatná a sziget békéjét, holnap a helyi lapok tele volnának gyanúsítással!...

Mihelyt beállt az éj, ha ugyan e csillagsugáros trópusi égbolt elsötétülhet, úgy tűnt fel, mintha a tenger kezdene el fényleni. A tenger tükre foszforos fénytől csillogott, vöröses avagy kékes fényreflexek támadtak, mégpedig nemcsak a hullámok taróján, hanem úgy tetszett, mintha a vízből magából áradna ki. Ez a fénysugár hovatovább olyan erős lett, hogy az ember olvashatott mellette, akár az északi fénynél, mintha a Csendes-óceán a nappal elnyelt fényt ontaná ki magából. Majd *Standard-Island* orra belehasított az acalepha-rétegbe, és kétfelé választotta. Egy-két óráig az úszó szigetet fénysugár övezte körül. Szakasztott úgy tündökölt ez a kép, mintha dicsfény venné körül, miként a szent képeken láthatni, vagy amint a Meg-váltó feje sugárkoszorúzottan szokott feltűnni. Virradatig tartott ez a tündéri látvány, a hajnal pirkadtával hirtelen tovaillant.

Hat nappal utóbb az úszó sziget azon a képzelt vonalon járt, amellyel mi a földgömböt szoktuk két egyenlő részre osztani - papíron. Itt láthatni egyszerre a földnek mindkét sarkát: az északi sarkcsillagot és a déli sark ragyogó keresztjét. Meg kell jegyeznünk, hogy az Egyenlítő különböző pontjain a csillagok úgy tűnnek fel, mintha a szemhatárra függőlegesen eső kört írnának le. Ha azt akarnánk, hogy mindig egyenlő legyen a nap és éj, olyan földre kellene költöznünk, amelyet az Egyenlítő szel át.

Standard-Island hatszáz kilométernyi utat tett meg, mióta elhagyta a Hawaii-szigeteket. Ez a második útja, amelyet egyik félgömből a másikra tett meg; első alkalommal északról délnek tartott, most meg az ellenkező irányt követte. A „vonalon való átkelés” öröme nagy ünnep-séget rendeztek Milliárd-Cityben. A templomokban hálaadó istentiszteletet tartottak, a park-ban versenyjátékokat rendeztek, az obszervatórium tornyának tetejéről rakétákat röpítettek föl, amelyek bizonyára megszügyenítették az ég csillagábrát.

A nyájas Olvasónak nem kell külön is mondanunk, hogy mindez nem egyéb, mint tengerészszokás azokon a hajókon, amelyek az Egyenlítőn áthaladnak. Olyanformán, mint a „vonalkeresztelő”. Ezen a napon szokták megkeresztelni azokat a gyermekeket, akik a Magdolna-öbölből való indulás óta a hajón születtek. Ilyen keresztelő-szertartáson kell átesniük azoknak az idegeneknek is, akik még az Egyenlítőn nem keltek át.

- No hiszen, megjártuk!... - kurjantott föl Pinchinat. - Eszerint nekünk is kijut a keresztelőből!...

- No még csak az kellene! - riadt föl Sébastien Zorn nagy megbotránkozással.

- Márpedig mégiscsak úgy lesz az, kedves hűrvakargató pajtás - vágta rá Pinchinat. - Egy akó szenteletlen vizet zúdítanak a fejünk búbjára, aztán végigfektetnek egy himbálózó deszkán, onnan egy kád vízbe gurulunk, aztán megjelenik a trópusi tenger istene az udvari bolondjaival, és nyájas szeretettel bekeni kátránnyal az ábrázatunkat...

- Azt csak nem tételezik fel rólam, hogy bolond csörgősipkájukat a fejemre tegyem?!... - méltatlankodék Sébastien Zorn.

- Úgy lesz az, ez alól nem vonhatjuk ki magunkat! Ahány ház, annyi szokás!... és az embernek alkalmazkodnia kell ennek a háznak a szokásaihoz, ahol...

- Hohó, de én nem vagyok e háznak magam jószántából a vendége! - harsogott a kvartett-társaság rendíthetetlen feje.

Nos hát nyugodt lehetett, szó sem volt arról, hogy megrézfálják e bohó ceremóniákkal, attól sem kellett tartania, hogy a tengeristen előbukkan a habokból. Őt és társait nem tengervízzel fogják megkeresztelni, hanem a legjobb fajta pezsgővel. Az Egyenlítőt sem fogják nekik megmutatni, amelyet már előzőleg a távcső lencséjére szoktak rajzolni. Matrózoknak való bohó tréfa ez, nem *Standard-Island* komoly lakóinak.

Július 5-én, délután rendezték az ünnepséget. A vámhivatalnokokon kívül minden tisztviselőnek szabadságot adtak, a vámőröknek mindig ott kellett lenniük állomáshelyeiken. A városban, a kikötőkben szünetelt a munka. Még a csavargózós is pihent. Az akkumulátorokban annyi villamosenergia-készlet volt, hogy a város elektromoskocsijainak meg a világításra bőségesen elegendő. Mindazonáltal *Standard-Island* nem rostokolt vesztet, a tengerár lassan hajtotta az Egyenlítő felé. A templomokban a zsolozsmák és könyörgések felszálltak az égbe, búgtak az orgonák. A park megtelt ünneplő népséggel; játékok tömegével szórakozhattak. A társadalmi osztályok eggyé keveredtek. A sok előkelő ifjú, főleg Walter Tankerdon, a golfban és lawn-tennisben remekelt. Amikor pedig a Nap a szemhatár tetőpontjára érve aláhanyatlott, és beállt a negyvenöt percre tartó szürkület: siető tűzcsillagok röppentek föl, s a csillagtalan éjszakában is folytatódott a nagyszerű ünnepség.

A kaszinó nagytermében Cyrus Bikerstaff az említett módon megkeresztelte a kvartett tagjait. A kormányzó színiültig töltötte a legfinomabb pezsgővel a poharakat, megkínálta a művészeket - és folyt a pezsgő... A kvartett tagjai nemes Cliquot és Röderert szürcsöltek. Sébastien Zorn úrnak most már semmi oka sincsen arra, hogy tiltakozzék ilyen keresztelő ellen. Bezzeg más folyadék ez, mint a tenger sós vize!...

Művészeink merő háládatosságból a legremekebb darabokból állították össze a műsort: Beethoven hetedik kvartettjét, e-dúr, 59. Op., Mozart negyedik kvartettjét, a-moll., 10. Op., Haydn negyedik kvartettjét, esz-dúr 17. Op., és ráadásul Mendelssohn egyik felséges művét. A közönség nem telt be a gyönyörűséggel, betódult az ajtókon, majdnem megfojtották egymást a teremben; az egyes darabokat kétszer-háromszor megújrázták, s a kormányzó átnyújtott a művészeknek egy gyémántkeretbe foglalt aranyérmét, amelynek egyik oldalán Milliard-City címere, a másik felén ez a felirat ékeskedett francia nyelven:

*A kvartett tagjainak
Standard-Island társadalma, hatósága és lakói.*

Ha a gordonkást ez a sok kitüntetés ki nem békítette sorsával, annak egyedüli oka az ő szerencsétlen tüskés természete, amiért barátai gyakorta támadtak reá.

Ilyenkor Sébastien Zorn idegesen babrálta a szakállát, és mindössze ennyit mondott:

- Majd elvállik, mi lesz a vége!...

Este tíz óra harmincöt perckor éppen az Egyenlítő vonalához ért a *Standard-Island* - a helyi csillagászok pontosan kiszámították. Ebben a pillanatban a Rammsporn-ütegnél egy ágyút kell majd elsütniük. Az üteget villanydrót kötötte össze az obszervatóriummal. Milyen büszkeség szállja meg azt a boldog embert, aki elsüti majd az ágyút, megnyomván a villanyvezeték gombját!...

Ma két ember számított erre a kitüntetésre - ki is lehetne más, mint Jem Tankerdon és Nat Coverley Cyrus Bikerstaff nem tudta, hogy mitévő legyen. Már eddig is izgatottságba hozta ez a kérdés a két párt embereit, sehogy sem tudtak megegyezésre jutni. A kormányzó meghívta a tanácskozási Callistus Munbar urat is. A főintendáns nagyon ügyes ember és finom érzékű diplomata volt, de most az egyszer ő is kudarcot vallott. Jem Tankerdon és Nat Coverley is szörnyen megkötötte magát, egyik a másiknak nem akart engedni. Mi lesz ebből, ha ez a két vezérférfiú majd szemtől szemben áll egymással?!... A villamos készülék ötlépsonyire állt tőlük, csak a gombot kellett megnyomniuk és...

Mindenki tudta, hogy mi van készülőben, az obszervatóriumot a kíváncsiak nagy tömege vette körül.

A hangverseny után művészeink is az obszervatórium-térre mentek, hogy a küzdelem szemtanúi lehessenek. A nézők izgatottsága és pártállása komoly jelentőséget kölcsönöz a versengésnek - a jövőben.

A két pártvezér előállt, meg sem biccentették a fejüket egymás előtt.

- Elvárom, uram - kezdte a szót Jem Tankerdon -, hogy nem fogja tőle elvitatni azt a szerencsét, miszerint...

- Tiltakozom az ellen, hogy azt tőlem itt nyilvánosan elvitassák...

- Én is ugyanezt teszem...

- Majd meglátjuk! - kiáltotta Jem Tankerdon, és egy lépéssel közeledett a villanyvezetékhez.

Csak hogy Nat Coverley is közeledett egy lépéssel. A pártfelek kezdtek mozgolódni. Innen is, onnan is izgató biztatások hangzottak fel. Walter Tankerdon apja pártján állt, és hajlandó volt bármely pillanatban közbeiegyedni, csak hogy midőn meglátta Day Coverley kisasszonyt, kissé félreállt, és szemmel láthatólag megzavarodott.

Ott állt a kormányzó is, mintha merő tűkön állna, pedig mellette volt segédcsoport gyanánt a főintendáns... Ó, ha a yorki fehér s a lancasteri vörös rózsát egy csokorba lehetne fűzni!... Mert ki tudja, nem lesznek-e e versengésnek is éppen olyan siralmas következményei, mint amiket a XV. században az angol arisztokrácia annyira megsínylett?...

Ezalatt pedig közeledett a pillanat, midőn *Standard-Island* orra érinti az Egyenlítő vonalát. Oly másodpercnyi pontossággal kiszámították az időt, hogy legfőljebb csak arról lehetett szó, hogy nyolc méterrel tévednek.

- Vigyázzatok! Valami ötletem támadt! - súgta Pinchinat.

- Nos? - kérdezte Yvernes.

- Megpróbálom széthányi a villamoskészüléket... Akkor a berzenkedő kakasok majd kibékülnek...

- Az Istenért, meg ne tedd! - óvta őt Frascolin, és megragadta Pinchinat karját.

Szóval, senki sem tudta, miként fog a dolog végződni, midőn váratlanul valami robbanás megreszkettette a levegőt...

Csakhogy az nem a Rammsporn-üteg felől hallatszott. A tengeren süttöttek el egy ágyút.

A lélegzet fennakadt.

Mi történhetett? Honnan jöhetett a lövés, ha nem *Standard-Island* ágyúja dördült meg?

A jobbparti kikötőből sürgönyöztek:

"Két-három mérföldre veszélyben forog egy hajó, vészlövessel adták tudtul, segítséget kérnek."

Milyen szerencsés véletlen! Eszébe sem jutott immár senkinek, hogy az ágyú elsütése fölött versengjen, és ágyúlövessel hirdessék az Egyenlítő vonalának érintését. Az úszó sziget áthaladt a vonalon, a golyó pedig bennrekedt az ágyú torkában. A két vetélkedő család számára ez bizonyult föltétlenül a legkedvezőbb megoldásnak.

A tömeg eloszlott a térről, és mivel a villamoskocsik nem közlekedtek, mindenki gyalog sietett a jobbparti kikötő felé. A révkapitány a vészlövés hallatára rögtön kiadta a parancsot, hogy megtegyék az előkészületeket a hajó megmentésére. Az egyik villamoscsónakot útnak indították, és mire a kíváncsi tömeg a kikötőbe ért, vissza is tért a megmentett hajótöröttekkel, akiknek a hajóját azután csakhamar elnyelte a Csendes-óceán mély gyomra.

Az a bizonyos maláji kets volt, amely *Standard-Islandet* követte, mióta a Sandwich-szigetektől elindult.

11. A Marquises-szigetek

Augusztus 29-én a *Csendes-óceán gyöngye* a Marquises-szigetcsoporthoz jutott. 7° 55' - 30' déli szélesség és 141° - 243° 6' nyugati hosszúság alá, Párizstól számítva. Mióta a Sandwich-szigetektől elindult, háromezer-ötszáz kilométernyi utat tett meg.

Ezt a szigetcsoporthoz Mendenának is szokták nevezni, mégpedig azért, mert déli részét egy hasonló nevű spanyol tengerész fedezte föl 1595-ben. A „Forradalmak szigete”-nek is mondják, mert Marchand kapitány járt 1791-ben a szigetcsoporthoz északnyugati részén; „Nuka-Hiva” nevét pedig a legnagyobb sziget után adták neki. Leginkább megilletné a „Cook-szigete” név, mert ez a híres tengerész már 1774-ben kikötött rajta.

Frascolin mondta el mindezeket, aki viszont Simcöe tengernagytól hallotta, ő is méltányosnak találta volna, csupán ezt jegyezte meg:

- Bízvást elnevezhetnék „Francia-szigetcsoporthoz”-nak is, mert a Marquises-szigeteken egy darabka Franciaország is van.

Csakugyan a tizenegy szigetet és főnytorlatot olybá tekinthetné az idetevő francia, mint holmi honi hajórajt, amely útját tévesztette a Csendes-óceánon. Elsőrendű hajók volnának: „Nuka-Hiva” és „Hiva-Oa”, közepes nagyságú kalózhajószámba mennének „Hiaru”, „Uapru” és „Uauka”; a legkisebb fajta postahajók: „Motane”, „Fatou-Hiva” és „Taou-Ata” - a többi apró szárazföld darabkák lennének a mentőcsónakok, csak hogy persze egy helyhez rögzültek mind egy szálig.

1842. május elsején a Csendes-óceán francia hajórajának parancsnoka, Dupetit-Thomas ellentengernagy Franciaország nevében elfoglalta a szigetcsoporthoz. Két-háromezer mérföld van közte és Amerika, Új-Zéland, Kína, a Molukkók és Philippi-szigetek közt. Az ellentengernagy dicséretre vagy korholásra méltó tettet követett-e el? Az ellenzék szidta, a kormánypárt dicsérte. Annyi tény, hogy Franciaországnak a Csendes-óceánon volt ezután egy biztos kikötőállomása, ahol a tengeri halászok bízvást megállapodhattak, és ha a Panama-csatorna elkészül - ha ugyan elkészül valaha! -, némi kereskedelmi fontossága is lehet e szigeteknek. E szigetcsoporthoz birtokbavétele azt is kívánatossá teszi, hogy idővel Pandtou és a Társaság-szigetek is francia kézre kerüljenek, mert ezek nem egyebek, mint a Marquises-szigetek folytatásai. No meg, ha az angolok a Csendes-óceán északnyugati részén terjeszkednek, nagyon kívánatos volna, hogy a franciák délnyugaton ellensúlyozzák.

- Van a franciáknak e szigeteken elegendő hadiéreje is? - kérdezte Frascolin előzőeken útbaigazítójától.

Simcöe tengernagy így válaszolt:

- 1859-ig Nuka-Hiván egy szakasz tengerész tartózkodott... Mióta ezek hazatértek, Franciaország a misszionáriusokra bízta a zászlót, ezek pedig egykönnyen nem adják ki kezükből.

- És ez idő szerint?

- Csak Taio-Haéban van egy helytartó, néhány csendőr, bennszülöttekből toborzott katonaság egy francia tiszt vezetésével, aki egyúttal az igazságszolgáltató is.

- Ha a bennszülöttek kapnak hajbát?

- Akár azok, akár a gyarmatosok.

- Vannak gyarmatosok is Nuka-Hiván?

- Van, húsz-huszonnégy.

- Tehát még annyi sincs, hogy egy teljes énekkart lehetne belőlük felállítani...

Csakugyan ezen a nagy szigetsoporton mindössze huszonnégyezer ember lakik, pedig száz-kilencvenöt mérföld hosszú, negyvennyolc mérföld széles és tizenháromezer négyzet-kilométer a területe; így hát egy gyarmatosra ezer bennszülött jut.

A jövő titka, hogy vajon szaporodik-e majd e szigetek lakossága, ha Észak- és Dél-Amerikát új közlekedési út választja kétfelé. Ami azonban *Standard-Island* lakosságát illeti, azóta, hogy a hajótörötteket fölvtették, szaporodott a száma.

A kapitányon kívül tíz fővel. A kapitány mintegy negyvenéves lehetett, nagyon erélyes embernek látszott, a neve: Szárol; legényei izmos fickók, a Melanéziai-szigetektől származtak. Három hónappal ezelőtt jöttek Szárollal Honoluluba egy kopraszállítmánnyal. Éppen ekkor érkezett a szigethez *Standard-Island*. A műsziget rendkívül fölkelte kíváncsiságukat. A szigetre nem juthattak semmi áron, nos hát körülötte cirkáltak, s a lehető legközelebb férközve hozzá, megfigyelték, néha alig voltak a partoktól félkábelynyi távolságra. Sem ez a naponta való kémszemle, sem az a körülmény, hogy az úszó szigettel egy időben hagyták oda a kikötőt, gyanút nem keltett.

Amikor a vészjelző ágyúdörgés fölhangzott, a kets még két-három mérföldre lehetett *Standard-Island*tól, a mentőcsónak éppen a kellő időben ért oda, hogy megmentse a hajószemélyzet életét. A kapitány meg a matrózok folyékonyan beszéltek angolul, ami természetes dolog, mert a Csendes-óceán nyugati részén az angol hatalom van túlsúlyban. Elmesélték, hogy miképp sodródtak veszélybe, s hogy a tizenegy malájt menthetetlenül elnyelte volna a Csendes-óceán, ha a mentőcsónak a kellő időben meg nem érkezik a helyszínre.

A kets emberei azt is elmondották, hogy a katasztrófa előtt mintegy huszonnégy órával, *augusztus 4-ről 5-re* virradó éjjel egy gőzhajó csapott össze a kets-csel, pedig Szárol kapitány gondoskodott arról, hogy a jelzőlámpások künn legyenek. De a gőzhajó kapitánya vagy nem látta, vagy nem akarta látni. A steamernek semmi baja sem történt, mert tovább folytatta útját, majdnem teljes gőzerővel sietett el a helyszínről, hogy egerutat vegyen a tengerészeti törvények által kiszabott jelentékeny kártérítés elől, mert hát az efféle megugrás gyakran előfordul.

Ez az összecsapás a páncélos hajónak nem ártott, de tönkretette a gyöngye szerkezetű maláj ketst. Valóban nagy szerencse volt a szerencsétlenségben, hogy azonnal alá nem merült. Jó ideig úszkált céltanul a tengeren, mert a hajó népsége az oldalpárkányzatba kapaszkodva tartotta felszínen. Ha zivatar támadt volna, menthetetlenül elborítják a hullámok. Az ár szerencséjére olyan irányú volt, hogy *Standard-Island* felé ragadta a hajóroncsot.

Simcöe tengernagy ezek után valódi csodának tartotta, hogy a félig alámerült kets csaknem a jobbparti kikötőig úszott el.

- Magam sem tudom, mi lehet az oka - felelte Szárol. - Meglehet, hogy az önök szigete huszonnégy óra alatt nem nagy utat tett meg a közeledő kets felé.

- Ez lehet talán az egyedüli elfogadható magyarázata a dolognak - válaszolt Simcöe tengernagy - Elvégre is, önök megmenekültek a haláltól, ez pedig a földolog.

Alighogy a mentőcsónak a hajóroncsról negyedmérföldnyire eltávozott, a kets végképp elmerült.

Ezeket jelentette Szárol kapitány előbb a megmentésükre küldött hajóistisztnak, azután Simcöe tengernagynak, végül Cyrus Bikerstaff kormányzónak is. A kapitányt és embereit minden szükségessel ellátták.

Most már arról esett szó, hogy a hajótörötteket hazaszállítsák. A malájok az Új-Hebridák felé tartottak, amikor a szerencsétlenség történt. *Standard-Island* délkeletnek vette útját, nyugat felé tehát semmiképpen sem térhetett el. Bikerstaff tehát azt ajánlotta a szerencsétlenül járt malájoknak, hogy Nuka-Hiván partra teszi őket, ahol bevárhatnak valamely hajót, amely az Új-Hebridákra szállítja őket.

A kapitány és emberei egymásra néztek. Úgy látszik, nagyon megütődtek e szavak hallatára. Szegények, igencsak elkeseredtek, hiszen mindenüktől megfosztotta őket a tenger. Végül is, ha a Marquises-szigeteken hosszabb ideig kell várakozniuk, miből fognak megélni?

- Kormányzó úr - kezdte könyörgő hangon a kapitány -, ön megmentette az életünket, és mi nem tudjuk, hogy mivel háláljuk meg. Mégis, alázatosan kérjük, hogy másképpen tegye lehetővé hazatérésünket.

- De hát hogyan? - kérdezte Cyrus Bikerstaff.

- Honoluluban azt hallottuk, hogy *Standard-Island* előbb délnek tart a Marquises-, Pomotou- és Társaság-szigetekhez, aztán a Csendes-óceán nyugati része felé fog vitorlázni.

- Igaz - jegyezte meg a kormányzó -, sőt valószínű, hogy egészen a Fidzsi-szigetekig elmegy, mielőtt a Magdolna-öbölbe visszatérne.

- A Fidzsi-szigetek angol birtok, ott könnyen találunk alkalmatosságot hogy a közel levő Hebridákra juthassunk. Ha odáig elvinnének minket...

- Nem ígérhetem meg - vágott közbe a kormányzó. - Szigorúan tilos *Standard-Island* idegen utasokat szállítanom. Várjunk tehát addig, amíg Nuka-Hivába érkezünk. Ott majd kábel útján megkérdezem a Magdolna-öbölben székelő igazgatóságot. Ha beleegyeznek, elvisszük önöket a Fidzsi-szigetekre.

Így történt, hogy a malájok a *Standard-Island* födélzetén voltak, midőn az úszó sziget *augusztus* 29-én a Marquises-szigetek elé jutott.

Ez a szigetcsoport a passzátszelek övezetébe esik, valamint Pomotou- és a Társaság-szigetek is, éppen emiatt igen enyhe és egészséges a klímájuk.

Simcöe tengernagy hajnalhasadtakor a szigetcsoport északnyugati részéhez irányította az úszó szigetet. Először egy főveny-atollt érintettek, amelynek a térképeken korall-hegy a neve, a tenger hullámai hevesen csapkodták.

Nemsokára balra tőlük elmaradt az atoll, s az örök az első szigetet, Fetouont jelezték. Szikla-partjai négyszáz méter magasba nyúlnak fel, e mögött feltűnt a hatszáz méter magas Hiaou; erről az oldalról igen sivárnak látszott, másik oldala üde, zöld. Két kis öble van, amelyekben kisebbfajta hajók kiköthetnek.

Frascolin, Yvernes és Pinchinat otthagyták a szobában az örökké kedvetlen Sébastien Zorn urat, és Simcöe tengernagy meg néhány tiszt kíséretében az obszervatórium tornyára mentek fel.

Hiaou is elmaradt tőlük balról. Nem állt meg itt *Standard-Island*. A szigetcsoport legnagyobb szigetének tartották, amelynek nevéből nevezték el az egész szigetcsoportot.

Augusztus 30-án kora reggel már ott ültek művészeink szokott helyükön. Már az előbbi nap estéjén láthatták Nuka-Hiva hegyeit. Ha derült az ég, már tizenhatszáz méter távolságból látszik a hegylánc, amelynek egyes csúcsai ezerkétszáz méter magasra nyúlnak fel a tenger szintjétől számítva, mintha óriási hát nyúlna végig a tengerpart irányában.

- Íme, uraim, önök e helyütt tisztán láthatják e szigetcsoport egyik általános jellemző vonását. A szigeten levő hegyek ormai legalább az égövhöz mértén feltűnően kopárok, holott a hegy kétharmad részén kezdődő s a hegy aljáig, csaknem a fövényes tengerpartig nyúló vegetáció csodálatosan buja.

- De Nuka-Hiva, úgy látszik, e tekintetben mégis kivétel... - jegyezte meg Frascolin -, mert nagyon sivárnak látszik még a közepe táján is.

- Csak mi látjuk annak - magyarázta a tengernagy -, mert északnyugatról közeledünk hozzá. Ha délről kerülünk oda, meglepi önöket az ellentét: az üde pázsitok, erdők, háromszáz méter magasságból alázuhanó vízesések...

- Hah! Vízesések!... Mintha az Eiffel-tornyának a tetejéről zuhogna le a víz!... Az már valami!... A Niagara megpukkadhatna mérgében.

- Szó sincs róla - vetette közbe Frascolin -, a Niagara szélességben kiegyenlíti, mert az amerikai felétől a kanadai részig kerek kilencszáz méter magasságnak felel meg. Hisz ezt te tudhatod, Pinchinat, saját szemeddel láttad.

- Igaz, íme, ünnepélyesen megkövetem a Niagarát! - felelte a mélyhegedűs.

E napon *Standard-Island* egy mérföldre haladt el a part mellett. Mindenütt meredek sziklafalak nyúltak fel, csupa merő sziklás partvidék, sehol meg nem közelíthető. Brown tengerész egyébiránt azt írja, hogy van néhány hely, ahol horgonyt vethet a hajó.

Szó, ami szó, de eddigelé Nuka-Hiva - dacára sokat ígérő nevének - meglehetősen szomorú külsejű. No de Dumoulin és Desgraz, akik Dumont d'Urville fölfedezőt az Óceániában és Déli-sark felé tett útjában követték, helyesen írják e helyről:

„A természet minden szépsége az öbölbe, völgytorkolatokba, a hegyláncok elágazásaiba rejtőzik, amelyek a sziget közepén emelkednek.”...

Standard-Island még egy ideig a part hosszában haladt; majd megváltoztatta irányát, olyanformán, hogy a jobb oldali csavargózós sebességét mérsékelte, aztán megkerülte a Tschichagoff-fokot, amelyet az orosz Krusenstern tengerész nevééről neveztek el. A mindinkább beljebb vonuló part ív alakban kanyarodik itt, közepén hajóút van, amely a Taioa- vagy Akani-öbölbe vezet. Ezek közül legalább az egyik megvédi a hajókat a Csendes-óceánon dühöngő viharoktól.

Simcöe tengernagy itt sem állapodott meg. Alább délre még két öböl van: az egyik az Anna Mária vagy Taio-Haë a közepen, a másik Comptrollen vagy Taïpis a Cap Martin másik oldalán, a sziget legdélekeletibb csúcsán. Taio-Haë előtt mintegy tizenkét napig szándékozott vesztegelni a *Standard-Island*.

Nuka-Hiva közelében a tenger még nagyon mély. Az öblök bejáratánál még mindig negyvenötven öl a mélység, igen közel jöhet tehát az úszó sziget Taio-Haëhoz. Augusztus 31-én odaérkeztek.

Alighogy a kikötő láttávolába jutottak, mennydörgésszerű robaj támadt és jobb felől gőz csapódott fel, elborítva a keleti sziklapartokat.

- Halljátok?!... Üdvlövésekkel fogadnak minket!... Ágyút sütögetnek el!... - kiáltott föl Pinchinat.

- Szó sincs róla... - felelte Simcöe tengernagy - Sem a taïsoknak, sem a happáknak (a sziget két fő néptörzsének) ágyújuk nincsen. Ezt a robajt a tenger csapkodása okozza, a hullámok zúdulnak be a Cap Martin közelében levő óriási sziklaüregbe, a vízcseppek porzása okozza a felszálló gőzfelhőt.

- Sajnálom, mert egy-egy ágyúdörgés a tengeren olyan, mintha valaki a kalapját emelné meg illedelmesen.

A Nuka-Hiva-szigetnek több neve van - mondhatni keresztneve -, mert több keresztapja volt: „Szövetséges-sziget” - keresztapa: Ingraham; „Beaux-sziget” - keresztapa: Marchand; „Sir Henry Martin szigete” - keresztapa: Hergert; „Ádám szigete” - keresztapa: Roberts és a „Madison-sziget” - keresztapa: Porter. Kelettől nyugat felé tizenhét tengeri mérföld hosszú, északról dél felé tíz, kerülete mintegy negyvenöt tengeri mérföld. Hőmérséklete forró égövi, de a passzátszél enyhíti a hőséget.

Ezen az állomáson *Standard-Island*nek nem kellett félnie sem szélvihartól, sem záporosótól, mert áprilistól októberig délkeleti szél itt az uralkodó, amely száraz időt hoz, a bennszülöttek ezt a szelet tuatukának hívják. Októberben a hőség, novemberben és decemberben a szárazság éri el tetőpontját. Áprilistól októberig csak egy irányban, északról kelet felé fújnak a szelek.

Amikor a Marquises-szigeteket fölfedezték, körülbelül százezer ember lakhatott rajta, de azóta a lakosok száma nagyon lecsökkent.

Reclus azt mondja, hogy mindössze hatezer lélek van a szigeteken, ezek közül is legnagyobb része Nuka-Hiván. Dumont d’Urville korában nyolcezer lakosa volt ugyan Nuka-Hivának, de azóta mind kevesebb és kevesebb. Oka ennek nyilván abban keresendő, hogy a bennszülötteket: a taikat, happákat, taionákat és taipiket a harcokban irtották, a férfiakat Peru gyarmataiba hurcolták, a szesz italok mértéktelen élvezete, no meg, miért leplezgetnők, a hódítások nyomorúsága tette őket tönkre, habár a hódítók „civilizált” nemzetek köréből kerültek ki.

E pihenésre szánt héten a milliomosok gyakran átrándultak Nuka-Hivára. A szigeten lakó előkelő európaiak a kormányzó beleegyezésével visszaadták a látogatást.

Sébastien Zorn és társai is gyakrabban tettek nagy kirándulásokat a szigeten, a természet szépsége elfeledtette velük az út fáradalmait.

A Taio-Haë kikötő kör alakú, bejárata meglehetősen szűk, ezen át nemigen férhetett volna be *Standard-Island*, már csak azért sem, mert az öblöt két fövenytorlat választja kétfelé. A fövenytorlatokat viszont meredek halomféle választja el, amelyen még nyomai láthatók annak az erődítménynek, amelyet Porter rakatott 1812-ben. Akkor történt ez, mikor Porter a szigetet ostrom alá fogta, az amerikaiak tábora pedig a keleti fövenydombon volt. Amolyan bitorlás-féle volt ez, amelyet a szövetséges kormány nem helyeselt.

A part túlsó felén nem várost, hanem egyszerű falut találtak művészeink, a házak mintegy megbújtak elszórtan a fák alatt. No de felséges völgyek torkollanak ide, például a Taio-Haë, ahol sok nika-hivai lakik. Milyen fölséges élvezet a magas kókuszpálmák, banánok, casuarok, goyavok, kenyérfák, hibiszkuszcsserjék stb. árnyában sétálgatni!

A turistákat a kunyhókban igen vendégszeretően fogadták. Ezelőtt száz esztendővel talán felfalták volna, most megkínálták őket banán- meg sárgás taro-lisztből készült lepénnyel, amely ha friss, édes ízű, ha megkeményedik, savanykás. A rája és a bűdösödni kezdő cethal-hús - ez utóbbi különösen kedvenc étele a bennszülötteknek - nemigen kellett a turistáknak.

Néha Athanase Dorémus is velük tartott. A jó ember már a múlt évben is járt itt, felcsapott tehát kalauznak. Valószínűleg nemigen értett a természetrajzhoz, mert fölöttébb gyakran összecserélte a szép *spondias cythereát*, amelynek az almához hasonló gyümölcse van, a *pandanus odoratissimussal*, meg a *casuarinát*, amelynek a fája csaknem oly kemény mint a vas, a hibiszkussal, amelynek rostjából a bennszülöttek ruháikat készítik, a papayafával, avagy a *gardenia floridával*. No de a kvartett tagjainak nem is volt szüksége az illetan tanár fogyatékos szakismeretére, midőn szemtől szembe láthatta a Marquises-szigetek pompás

flóráját; a büszke polypedákat, a fehér és vörös kínai rózsafákat, a gramineákat és solaneákat, a dohányt, a violaszínű virágokkal teljes labiatákat, amelyekkel a bennszülött leányok ékesíteni szokták magukat, a magas ricinustörzseket, a dracállákat s cukornádat, narancs- és citromfákat, amelyeket csak nemrégiben honosítottak meg itt, s amelyek e napsütötte, hegyi patakokban gazdag talajban igen szépen tenyésznek.

Egy reggel a kvartett tagjai valamelyik hegyi patak partján sétálgattak, Tai-sk falván felül fölkapaszkodtak a hegylánc meredekjén, és letekintve onnan a taik, taipik és happák völgyeibe: csodálkozva kiáltottak föl. Ha náluk lett volna a hegedűjük, valamelyik mesterműre zendítettek volna rá, mintegy feleletül a természet csodás szépségére, bár csak néhány madár lett volna a hallgatójuk. De hát azok a madarak is olyan kedvesek: a turbékoló gerle, amely a magasba fölrepül, a salangane, a phaëton, a hegyszakadékok e hűsége lakója, mily szeszélyes kanyargásokkal szeldesi az enyhe levegőt.

Mérges kígyóktól még a legsűrűbb rengetegben sem kellett tartaniuk; alig nő meg kétlábnyi hosszúra a boa, aztán olyan ártatlan, mint akár a siklókígyó vagy a siquem, amelynek azürkék farkát az ember virágnak nézhetné.

A bennszülöttek érdekes típusok. Van bennük valami ázsiai jellemvonás, bizonyosságul annak, hogy egészen másfajták, mint az óceán többi szigeteinek lakói. Középtermetűek, nagyon szabályos alkatúak, izomzatuk erős, mellük széles. Tagjaik formásak, tojásdad az arcuk, homlokuk magas, szemük fekete és szempilláik hosszúak, sasorruk merész ívű, fehér és szabályos a fogsoruk: arcuk bőre sem piros, sem fehér, hanem barnás, mint az araboké, arcvonásaik vidámságról és szelídségről árulkodnak.

Tetoválás alig fordul elő, olyan tetoválás, amelyet nem késheggyel, hanem tűszúrással szoktak csinálni, amelyet aztán aleurita trilobával (szénporral) hintenek be. A misszionáriusok gyapotkelméi megszüntették a tetoválás divatját.

- Ezek az emberek igen szemrevalók - jegyezte meg Yvernes -, de talán akkor még szebbek lehettek, amikor holmi övféle volt minden ruhájuk, kalapul a hajuk szolgált, kezükben íjjal és nyíllal szertekalandoztak...

Ezt a megjegyzést akkor tette, amikor a Comptroll-öböl felé igyekeztek a kormányzó társaságában. Cyrus Bikerstaff kívánsága volt az, hogy vendégeit ehhez az öbölhöz vezesse, amelyben szakasztott úgy, mint a La Valette, különféle kikötők vannak; ha Nuka-Hiva angol kézre került volna, kétségkívül a Csendes-óceán Máltájává formálták volna. Itt tanyázik a happa-törzs, a föld termékeny, folyó szeli át, amelyet egy vízesés temet a gyomrába. Az amerikai Porternek ezen a helyen volt a meghatározó összecsapása a bennszülöttekkel.

Yvernes megjegyzésére Bikerstaff a következőképpen felelt:

- Meglehet, hogy igaza van önnek, Yvernes úr. A Marquises-szigetek lakói hajdanában jobban festhettek a bőrövvvel, a maróval és parcóval, amelyek rendesen rikító színűek voltak, ahu bunnal, a tiputával, amely olyfajta, mint a mexikóiak ponchója. Az is való, hogy a modern ruha nem áll nekik jól, de hát a civilizáció hanyatlást jelent. Míg a misszionáriusok a keresztény vallást terjesztik köztük, egyúttal arra is kényszerítik, hogy ne elégedjenek meg olyan fogyatékos ruházattal.

- És vajon nincs igazuk ebben, kormányzó úr?

- A társas illem szempontjából talán van; higiénikus szempontból nincs! Mióta felöltötték a tisztességesebb ruhát a bennszülöttek, azóta testileg satnyultak, természetes jókedvük megcsappant. Unják magukat, ez pedig árt az egészségüknek. Hajdanában hírből sem ismerték a tüdőhurutot, tüdőgyulladást, szédülést...

- S mióta nem járnak mezítláb, megnáthásodtak... - vetette közbe Pinchinat.

- Úgy van! Íme, ez az elfajulás egyik komoly oka.

- Ebből én azt következtetem - szólalt meg újra a mélyhegedűs -, hogy Ádám és Éva azóta kezdett köhögni és prüszszenteni, mióta nadrágot és szoknyát hordott, vagyis mióta őket a paradicsomból kiakolbólitották; reánk pedig, elfajult, de felelős gyermekeikre a dicső tündőbajokat hagyták örökölni...

- Kormányzó úr - vette át a szót Yvernes -, nekünk úgy tetszik, hogy az asszonyok itt nem olyan szépek, mint a férfiak.

- A többi szigeteken is ezt a tapasztalhatják - válaszolt Cyrus Bikerstaff -, mindazonáltal az Óceán népeinek itt van a legtökéletesebb típusa. Különben is közös vonása ez a vadság állapotában leledző népfajoknak, ugyebár az állatok közt is szemrevalóbbak a hímek, mint a nőstények?

- Úgy látszik, hogy a föld másik végére kell jönnünk, hogy ennek az igazságáról meggyőződjunk, mert a szép párizsi nők ugyancsak tiltakoznának ellene.

Nuka-Hiva lakosai két osztályba sorozhatók, amelyek a Tabu-törvénynek alá vannak rendelve. Ezt a törvényt az Erősek a Gyöngék ellen, a Gazdagok a Szegények ellen találták fel, hogy megtarthassák kiváltságaikat és birtokaikat.

A *tabu* színe a fehér, s az olyan tárgyakat, amelyek *tabuálva* vannak, pl. szent helyeket, sírköveket, főnökök lakóhelyeit, a nem kiváltságosoknak érinteni nem szabad. A *tabu*-osztályba tartoznak: a papok, bűbájosok (touak), az akarkik, vagyis főnökök; a másik osztály az asszonyokból és köznépéből telik ki. A *tabu*-véde tárgyakat nemcsak hogy érinteniük nem szabad, hanem még tekintetüket sem vethetik rájuk.

- Ezt a törvényt - folytatta Cyrus Bikerstaff - nemcsak a Marquises-szigeteken, hanem Pomotou- és a Társaság-szigeteken is a legszigorúbban megtartják. Nem ajánlanám önöknek, uraim, hogy megszegjék ezt a törvényt.

- Hallod-e, öreg? - szólt Frascolin mókásan Zornhoz. - Vigyázz a kezedre, és tartsd kordában a szemedet!...

A gordonkás vállat vont, mintha ezek az izék őt egyáltalában nem érdekelnék.

Szeptember 5-én *Standard-Island* fölszedte a horgonyt, és elindult Taïo-Haëből. Keletre tőle elmaradt Hova-Houna (Kuhuga) szigete, az első szigetcsoport, a legkeletibb részen fekvő, a távoból csak üde zöld pázsitját lehetett kivenni; kikötő sehol sincs, mert meredek sziklafalakból áll a partja. Míg e szigetek mellett haladt *Standard-Island*, mérsékelte sebességét, mert ha gyorsabban siklanék tova ily rengeteg tömeg, olyan hullámokat zúdítana a partra, hogy minden csónak, bárka elmerülne, sőt a szigetekre is kicsapna a víz. Néhány kábelnyi távolságra haladt el Uapou mellett, amelynek bazaltszikláinak csodálatos képet nyújtanak. Két öble van, az egyiket „Possession”-nak, a másikat „Bai de Bon-Accuesit”-nek keresztelték el a franciák. Marchand kapitány tűzte volt ki hajdanában ide a francia zászlót.

Ethel Simcöe most a második szigetcsoportnak irányította *Standard-Islandet*. A sziget neve Hiva-Oa, vagy amint a spanyolok elnevezték: Dominica szigete. Vulkanikus természetű, a legnagyobb mindannyiuk közt, mert ötvenhat mérföld területű. Igen tisztán kivehető fekete köves sziklapartja, valamint a szigeten levő számos vízesés is látható.

Ezt a szigetet három mérföld széles tengerszoros választja el Taou-Atától. *Standard-Island* nem mehetett volna át ezen a szoroson, meg kellett tehát kerülnie a szigetet nyugat felé, ahol a Madre di Diós nevű kikötője nyílik („Forradalmi”- vagy „Cook-öböl”-nek is szokták nevezni), itt kötöttek ki az első európai hajók. Ennek a szigetnek nagy előnyére válnék, ha

nem lenne olyan közel Hiva-Oához. A két sziget lakói nem marakodnának annyit egymással, nem pusztítanak egymást, a minthogy most megcselekszik.

Még érintették a terméketlen, kikötő nélkül szűkölködő és lakatlan Montane-szigetet, aztán Fatou-Hiva felé irányítja Simcöe tengernagy az úszó szigetet: ez az ősrégi „Cook szigete”. Az egész nem egyéb, mint egy rémítő nagy szikla, amelyen nyüzsögnek a trópusi égi madarak; olyan, mint holmi cukorsüveg, amelynek három mér föld a területe.

Ez délnyugat felé az utolsó fővenyomb, amely *szeptember 9-én* végképp eltűnt a láthatáron. *Standard-Island*, úti programjához híven, most már délnyugat felé tartott, hogy Pomotouba jusson.

A szeptemberi időjárás ezen a félgömbön megfelel a márciusinak, még mindig nagyon kellemes.

Szeptember 11-én reggel létesítettek bója útján a kábel-összeköttetést a Magdolna-öböllel.

A Standard-Island Company igazgatóságától megkérdezte a kormányzó, hogy mitévő legyen a hajótörést szenvedett maláj kets embereivel: elviheti-e őket a Fidzsi-szigetekig, ahonnan könnyebben ejthetik módját a hazatérésnek.

Az igazgatóság megengedte, sőt még arra is felhatalmazta a kormányzót, hogy az Új-Hebridákig menjenek, feltéve, hogy Milliárd-City előkelői szintén így vélekednek.

Cyrus Bikerstaff közölte a határozatot Szárol kapitánnyal, aki viszont kérte a kormányzót, hogy köszönje meg az igazgatóságnak az ő nevében.

12. Három hétig Pomotoun

A kvartett tagjai valóban szörnyű háládatlan emberek volnának, ha lekötelezetteknek nem éreznék magukat Callistus Munbar úrral szemben, aki, ha akaratuk ellenére is, de *Standard-Islandre* hozta őket. A párizsi művészeket itt nagyon kitüntették, csaknem bálványozták és királyilag bőkezűen fizették; Sébastien Zorn mindazonáltal mindig zsörtölődött, mert a sündisznó nem egykönnyen változhatik át bársonysima szőrű macskává; ámde Yvernes, Pinchinat és Frascolin álmukban sem képzelhettek volna dicsőbb életet. A Csendes-óceánt átszelni minden veszély és akadály nélkül, a csodaszép Csendes-óceánt! Mindenütt üde, egészséges levegőt szívni! Kérdezzük minden józan eszű embertől: vajon visszaepedhettek-e a művészek ily helyzetben arra az időre, amidőn Franciaországot hangversenyt adva beutazták, holott most az úszó szigetnek minden torzalkodásától mentesen, ők a zengő lelkei; ahol őket a balpárt vezérfőfia, Tankerdon éppoly barátságosan fogadja házába, mint a jobbpárt feje, Coverley; ahol a kormányzó és a városi hatóság, Simcöe tengernagy, Stewart ezredes, az obszervatórium és hadsereg tisztjei annyira becsülik őket; ahol a katolikus és protestáns templomban egyforma készséggel emelik az istentiszteletek ünnepiességét művészetükkel; ahol a két kikötőben, a műhelyekben, az összes hivatalnokok és alkalmazottak csupa előzékenységből állanak? Ugyan van-e a világon olyan önzetlen ember, aki őket nem irigyli?

- „Önök nekem még kezet fognak csókolni” - mondotta volt a főintendáns első beszélgetésük alkalmával.

Hogy mindeddig nem cselekedték meg s ezután sem teszik meg: ez csak azért van, mert férfiú kezét egyáltalában nem szokás megcsókolni.

Egyszer így szólt hozzájuk Athanase Dorémus, aki egyike volt a maga módja szerint a világ legboldogabb halandóinak:

- Csaknem két éve, hogy *Standard-Islanden* lakom, és sajnálom, hogy nem a hatvanadik, még ha biztos volnék is afelől, hogy hatvan év múlva is itt leszek.

Pinchinat sietett megjegyezni:

- Önnek, uram, biztos reménye lehet arra, hogy száz évig él.

- Higgye el, Pinchinat úr, boldog leszek, ha itt tölthetem el a hátralevő éveket. De ugyan hát minek is kell az embernek meghalnia *Standard-Islanden*?

- Mert a világ minden részében egyszer meg kell halnunk.

- De itt nem, drága honfitársam! Ez maga a paradicsom!...

Mit is lehetett volna erre felelni? És még e csodaszép mű-földön is megtörtént, hogy egyik-másik polgára örökre búcsút mondott az árnyékvilágnak. A gőzhajók elszállították hült tetemét a távoli Magdolna-öbölbe, ott volt a temető. Az való, hogy nincs a földön tökéletes boldogság.

Mindazonáltal érződött valami vészujjoló feszültség a levegőben, néha-néha villamos erővel teljes viharfelhők alakját öltötte föl, amely előbb-utóbb alighanem kiontja mérgét.

A Tankerdon és Coverley közt hovatovább elmérgesedő versengés lassanként aggasztóvá kezdett válni. A pártfelek egy követ fújtak vezéreikkel. Hátha majd egymásnak rontanak? Mi lesz, ha Milliard-Cityben kitör a lázadás, civakodás? Elég ereje lesz-e majdan Cyrus Bikerstaffnak, hogy megbékéltesse a Montecchieket és Capuleteket? Két ilyen végtelen hiú ember semmitől sem riadna vissza!

A múltkori összetűzés óta nyílt ellenségképpen álltak egymással szemközt. Elvtársaik hasonlóképpen cselekedtek. A két városrész közt megszűnt minden közlekedés. Az utcán kikerülték egymást, vadul tekintettek egymásra, és fenyegető mozdulatokkal adtak kifejezést érzelmeiknek. Híre kerekedett annak is, hogy az egykori chicagói nagykereskedő és elvtársai egy óriási áruház létesítésén buzgólkodnak, a társulathoz kérvényt nyújtottak be: rengeteg hidasok felállítását tervezik százezer sertés számára, azokat le is fogják ölni, pácolni s árusítani a Csendes-óceán szigetcsoportjaiban.

Szemmel látható tehát, hogy a Tankerdon- és Coverley-ház két puskaporos toronnyá vált, egyetlen szikra elegendő, hogy mind a két házat s azokkal együtt *Standard-Islandet* a levegőbe röpítsék. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy hajóról van szó, amely a tenger hátán úszik. Ennek a robbanásnak - ha ugyan szabad ezzel a kifejezéssel élnünk - „szellemi”-nek kell lennie; no de még az a veszély is fennforog, hogy Milliárd-City előkelői egyszer csak kapják magukat, és elköltöznak az úszó szigetről. Ez aztán megadná az úszó szigetnek a kegyelemdőfést.

Mindenütt forrongás, erjedés... anyagi katasztrófa is készülődött...

Ki tudja, mikor csap le a mennykő?

A városi hatóság is bölcsebben cselekedett volna, ha nem bízik oly vakon Szárolban, és jobban szemügyre veszi a vendégszeretettel fogadott malájokat. Ezek az emberek nem egészen ártatlanok; némák, mindenünnen visszahúzódnak, élvezik a vendégszeretet kényelmét, amelyre majdan irigykedve fognak visszagondolni az Új-Hebridákon. Eszerint tehát aligha gyanút keltők? És mégis! Minden figyelmes szemtanú észrevehette, hogy *Standard-Islandet* szüntelenül keresztül-kasul kószálják, Milliárd-Cityt töviről hegyire meg akarták ismerni, mintha a tervrajzát akarnák lerajzolni. A parkban, a mezőn mindenütt ott ögylegtek. Hol a bal-, hol a jobbparti kikötőben ácsorogtak, s nézték a teherhajók ki- és berakodását. Cirkáltak a tengerparton, az éber vámőröket nézegették, elmentek az ütegekhez, amelyek a hajó orrát és farát védték. Mivelhogy a világon semmi dolguk sem volt, nem szúrt szemet senkinek ez a vízsga bámészkodás.

Az úszó sziget lassacskán haladt tovább délnek. Yvernes egészen megváltozott, mióta felcsapott úszó szigetlakónak, dőzsölt az út gyönyörében, Frascolin és Pinchinat is egészen rabja lett ennek a ritka élvezetnek. Nagyszerű életük volt a kaszinóban, kétheti hangversenyeket valóságos aranyesővel fizették. Mindennap meghallgatták a kábel útján érkező újságokat, tájékozódtak a világ folyásáról, a tudomány, művészet, politika kérdéseiről. Az angol sajtó unos-untalan támadásokat intézett *Standard-Island* ellen, amely a Csendes-óceánt egészen a maga használatára foglalta el. *Standard-Islanden* és a Magdolna-öbölben ügyet sem vetettek ezekre a piszkálódásokra.

Azt is megemlíthetjük, hogy már ezelőtt néhány héttel értesült Sébastien Zorn és három társa arról, minő feltűnést keltett országszerte az a hír, hogy a francia vonósnégyes társaság tagjainak hirtelen nyoma veszett. A San Diegó-beliek hiába várták őket, onnan is kelt szárnyra a vészír. Addig keresték-kutatták, míglen végre megtudták, hogy a művészek az úszó sziget fedélzetén vannak, ahova a főintendáns cselfogása juttatta őket. Minthogy azonban a művészek nem tettek óvást a megszőktetés ellen, nem volt diplomáciai jegyzékváltásra sem szükség a társulat és a szövetséges kormány közt. A kvartett tagjai tudhatták, hogy San Diegóban mindenkor szívesen fogadják őket, ha kedvük tartja odamenni.

Az első-, második és a mélyhegedűsnek valósággal kényszeríteniük kellett a gordonkást, hogy hallgasson, mert Sébastien Zorn éppen nem bánta volna, ha emiatt az Újvilág és a *Csendes-óceán gyöngye* közt háborúra kerül a sor.

A művészek, azóta, hogy az úszó szigetre vetődtek, már gyakrabban írtak Franciaországba övéiknek levelet, megkapták a válaszokat is, mert a postaközlekedés olyan pontos és megbízható volt *Standard-Island* és Franciaország közt, mint akár Hamburg és New York közt.

Egy reggel - szeptember 17-én - Frascolinnek a könyvtárszobában az a kívánsága támadt, hogy tanulmányozza a Pomotou-szigeteket. Természetes dolog, hiszen éppen oda törekedtek. Alighogy a térképet felütötte, s a Csendes-óceánnak erre a részére pillantott, egészen megütődve kiáltott fel:

- Híjnye, teringettét! Hogy fog Ethel Simcöe ezen a káoszon keresztülvergődni? Ennyi sziget és fövenydomb közt aligha talál utat *Standard-Island* számára... Száz meg száz szigetfolt... mintha kőrakások volnának egy mocsár közepén. Vagy beleütődik egyikbe, vagy zátonyra jut s odaragad valahova. Akkor majd itt ragadunk mi is ezen a szigetcsoporton, amely több tagból áll, mint a mi Bretagne-i Morbihanunk!

Frascolin fején találta a szöveget. Morbihan tartományban háromszázhatvanöt sziget van - mint ahány nap az évben! -, a Pomotou-szigetcsoport legalábbis kétszer annyiból áll. A szigetcsoportot körülzajló tengertől korall-öv védi meg, amelynek - Élisée Reclus szerint - ötvenhat mérföld a kerülete.

Ha az ember a térképen látja ezt a szigettömeget egy rakáson, képtelenségnek tartja, hogy olyan nagy hajó, mint a *Standard-Island*, a szigetek közé hatolhasson, mert a 17-28 déli szélességi és a 134-147 nyugati szélességi fok közt terül el, és legalábbis hétszáz sziget vagy fövenydomb alkotja a Mata-Hiva- és Pitcairn-szigetek közt.

Nem csoda, hogy ezt a szigetcsoportot oly sokféleképpen nevezték el. Egyebek közt hívják: „A veszélyek szigeté”-nek, „A tenger rémé”-nek, továbbá „Alacsony szigetek”-nek, „Toamotou-szigetek”-nek (Távollevő szigetek), „Déli szigetek”-nek; „Az éj szigetei”-nek, „Titokzatos föld”-nek. A „Pomotou” vagy „Pamautou” név azt jelenti, hogy „Leigázott szigetek”. E név ellen 1850-ben Papaëtében, Tahiti fővárosában határozatilag tiltakoztak. A francia kormány 1852-ben számba vette ezt a tiltakozást, és a javaslatba hozott nevek közül Tuamotou-t elfogadta, mindazonáltal maradjunk csak a Pomotou mellett, mert ez általánosan ismert.

Való igaz, hogy veszélyes e helyen a hajózás, de Ethel Simcöe egy pillanatra sem riadt vissza attól. Töviről hegyire ismerte ezt a tengert, bátran reábizhatják tehát az úszó szigetet. *Standard-Islandet* oly biztonsággal kormányozta, mintha csónak volna. Frascolinnek nem kellett féltennie *Standard-Islandet*: Pomotou sziklapartjai nem ütköznek az úszó sziget páncélos törzsének.

19-én délután jelentették az örök, hogy mintegy tizenkét mérföld távolságban előbukkant az első csoport sziget. Ezek a szigetek feltűnően alacsonyak. Egyik-másik negyven méter magasra nyúlik ki ugyan a tengerből, de hetvennégy közülük alig fél toise-nyira, úgyhogy mindennap kétszer öntené el a tenger, ha csak némi időköz is volna az ár és apály váltakozása közt. A többiek sivár, hullámcsapdosta korall-hegyek, rajtuk semmi vegetáció, csupa merő sziklatömegek.

Standard-Island keletről közeledett az első csoporthoz, hogy az Anaa-szigethez juthasson, amely egykor a legfontosabb volt, de mióta 1878-ban egy iszonyú ciklon részben szétrombolta, Fakarava van a helyén. Ez a ciklon akkor irtózatos pusztításokat vitt véghez, el egészen Kaukara szigetéig.

Legelőször három mérföld távolságból Akiti szigete tűnt föl, amelynek sziklás hegyeit bryonia (bíbor-barack), sárgás fű borítja. Abban különbözik a többi szigetektől, hogy belső lagúnája nincs, és hogy átlagos magasságban a többieket túlszárnyalja, emiatt már nagyobb távolságból is látható.

Másnap egy újabb jelentéktelen szigethez érkeztek, Amance a neve; kikötőjébe két szoroson át juthatnak a hajók.

Milliard-City lakosai, minthogy már a múlt évben jártak errefelé, megelégedtek azzal, hogy futtában megnézték a szigetcsoportot, s az út gyönyörűségét az úszó szigetről élvezték; bezzeg Pinchinat, Yvernes és Frascolin szeretnék volna, ha *Standard-Island* valahol kiköt, s ők közelebbről megnézhetik a polipok-alkotta szigeteket, amelyek éppen olyan műszigetek, mint akár *Standard-Island*.

- Csakhogy a mi szigetünk tetszés szerint változtathatja a helyét... - jegyezte meg Simcöe tengernagy:

- Sajnos, hogy nagyon is gyorsan változtatja, nem áll meg sehol!... - vágott vissza Pinchinat.

- Három szigetnél megállunk: Haónál, Anaanál és Fakaravánál, ráérnek, uraim, hogy keresztül-kasul bebarangolják.

Midőn azt a kérdést intézték Ethel Simcöe tengernagyhoz, hogy miképpen keletkeztek ezek a szigetek: ő is olyanformán magyarázta, mint a legújabb elmélet tanítja; ugyanis a Csendes-óceán feneke e helyütt mintegy harminc méterrel alább süllyedt, vízzel borított hegycsúcsain a zoophyták és polipok szilárd talajra találtak korall-építményeik számára. Az infusoriák is hozzájárultak a munkához, és így nőttön-nőtt a korallhegy, kidugta fejét a vízből - és készen volt a sziget. Hullámok, viharok növényrészeket sodortak az újdonsült szigetre, s ezek lassanként humuszréteggel vonták be. Majd a szelek magokat hintettek rája - s így keletkezett a korall-hegy vegetációja. A meszes talajból fű, növény, bokor, fa sarjadt elő, a meleg égélj még jobban elősegítette mindezt.

- És ki tudja: vajon a Csendes-óceán alatt rejtőző föld nem tűnik-e egyszer majd elő?!... - kiáltott föl Yvernes próféta-ihlettel -, és ahol most gőzösök és vitorlás hajók szeldesik a tenger habjait: akkor gyorsvonatok robognak tova, hogy az Ó- és Újvilággal meglegyen az összeköttetés...

- Csak türelem!... Csak türelem!... Izsaiás próféta! - szólt kenetteljes hangon Pinchinat.

Amint Simcöe tengernagy előre jelezte, *Standard-Island* szeptember 23-án Hao-sziget előtt megállt, meglehetősen közelébe férközött, mert ilyen mély itt a tenger. A villamoscsónakokon néhány városlakó a szigetnek tartott. A parttól még mintegy öt mérföldnyi utat kellett megtenniük, hogy a faluba érkezenek, amely a legmagasabb domb hátán épült. Mindössze kétháromszáz lakosa van a falunak, jobbra gyöngyhalászok; tahiti áruházak rendes szállítói. A szigeten roppant sok a pandanus és mikimikis-mirtusz, ezek fogamzottak meg először a sziget talajára, azután sorra jött: a cukornád, az ananász, a taro, a bryonia, a dohány, kiváltképpen pedig a kókuszpálma. Ez utóbbiból most a szigeten negyvenezernél több példány zöldell. A „Gondviselésnek e fája” Isten jóvoltából tenyészik, nem kell vele bajlódni. Gyümölcsét a bennlakók fő táplálékuknak tartják, a pandanus gyümölcsénél sokkal jobb. Ezzel etetik sertéseiket, szárnyaikat, sőt még kutyáikat is, mert a kutyahús kedves eledelük. A kókuszdióból pompás olajat is sajtolnak. Sok hajószállítmány kopra megy innen a kontinensre, ahol azt jobban tudják értékesíteni.

Hao lakosságából nem lehet megítélni a bennszülötteket, mert itt igen kevés a bennszülött. Annál jobban megfigyelhetik majd Anaa szigetén, ahová *Standard-Island* holnap, szeptember 27-én érkezik.

Az erdőkben gazdag Anaa szigete csak közélről látható meg. Egyike a szigetcsoport legnagyobb szigeteinek, hossza tizenöt mérföld, szélessége kilenc mérföld.

Említettük már, hogy ezt a szigetet 1878-ban egy ciklon elpusztította, emiatt Fakaravába kellett áttenni a szigetcsoport székhelyét. A trópusi égél hatalmas tenyésző ereje következtében az ember elvárhatta volna, hogy néhány év alatt ezt a kárt helyreépítse maga a természet. Igaz is, Ana szigete annyira fölépült, hogy immár ezerötven lakója van. Mindazonáltal Fakarava fekvése mégis előnyösebb, mert ott délre és északra egy-egy alkalmas kikötője van, holott Anaához a tenger felől csak egy szűk tengervízes vezet, mely örökös áramnak van kitéve. Így a kókuszolaj főemporiuma ugyan Fakaraván van, de Ana festői szépsége több turistát vonz e szigetre.

Standard-Island a lehető legkedvezőbb helyen vetett horgonyt, és a milliósok közül számosan látogattak el Anaara. Sébastien Zorn és három társa is ott sétált az első kirándulók közt, mert hát ez a szép vidék még a morgó medvét sem hagyta érintetlenül.

Meghallgatták a sziget keletkezésének történetét, amely szakasztott olyan, mint a többieké, aztán először Tuahova falvát keresték fel. A mészváz, vagyis korallgyűrű itt mintegy négy-öt méter széles, a tenger felé pedig elég meredek falat képez, de a lagúna felé éppen úgy, mint Raiorán és Fakaraván mintegy száz tengeri mérföld területű lévén, mérsékelten hajlik le. Ezer meg ezer kókuszpálma virul e korallgyűrűn, a sziget legfőbb s talán egyetlen kincse a kókuszpálma. Tuahovát vakító fehérségű fővenyhintette utca szeli kétfelé. A francia helytartó immár nem lakott itt, mióta Ana a katasztrófa óta eljátszotta kis játékát. A helytartósági palota állt még ma is, csekély emelkedésű sánc vette körül, s a kis őrség kaszárnyájának ormán a francia trikolór lengedezett. Az őrség feje egy tengerész őrmester volt.

Tuakova többi házai sem kunyhók a szó szoros értelmében, hanem kényelmes, egészséges házikók, nagyjából korall-alapon épültek. A házakat pandanuslevelekkel fedik, s e becses fából készülnek a házak ablakfái és ajtói is. Hellyel-közzel veteményeskerteket is láthattunk, a szükséges termőföldet messziről kellett ideszállítani. Ezek a kis kertek pompásan festettek.

A szigetlakóknak feketés az arcuk bőre, nem valami jellegzetes a fajtájuk, nem is kifejezők a vonásaik; nem is olyan szeretetreméltók, mint a Marquises-szigetek lakói; mindazonáltal eléggé emlékeztettek az egyenlítői tenger lakóinak alkatára. Értelmes, szorgalmas faj ez, a Csendes-óceán lakóit fenyegető elsatnyulásnak bizonyára hathatósan ellenállanak.

Fő iparuk a kókuszolaj-készítés, ahogy Frascolin erről már eleve tudomást szerzett. Ebből érthető meg, hogy olyan sok a szigeten a kókuszpálma. Ezek a fák éppen olyan gyorsan tenyésznek itt, mint ahogyan a korall-hegyek képződnek az atollokon.

Ám van nekik egy ellenségük, amellyel művészeink is megismerkedtek egyik kirándulásuk alkalmával. Letelepedtek egy tó partján, hogy pihenjenek, és gyönyörködjenek az ellentétben, amely a pázsit üde zöldje és a kék mennybolt közt volt.

Ekkor előbb bámulattal, majd iszonyattal néztek egy pontra; a sűrű lombok közt ugyanis zörgés-csörgés vonta magára figyelmüket.

Hogy mit láttak? Irtózatos nagy rákot. Talpra ugrottak azon nyomban, és rámeredtek a szörnyre.

- Huj, de undok egy féreg! - kiáltott fel Yvernes.

- Hisz ez rák! - magyarázta Frascolin.

Csakugyan rák volt, a bennszülöttek birgónak hívják, iszonyú sok van efféle a szigeten. Elölábaik ollója olyan erős, hogy velük fel tudják törni a diót, mert az a táplálékuk nekik is. A mezőn tanyáznak, mint a borzok szoktak, a fák tövébe vájnak odút, és kókuszrostokkal bélelik ki. Éjjelenként szoktak odúikból előmászni, fölszedgetik a lehullott diókat, ha pedig nem

találnak eleget, felmásznak a fákra és onnan dobálják le. Pinchinat szerint szörnyű éhség kínozhatta ezt a rákot, mert nappal vetemedett arra, hogy odújából kijöjjön.

Nem bántották a rákot, hogy megfigyelhessék, mit tesz. Jókorá nagy diót látott meg a bokrok közt. Előbb kihámozta ollójával, és aztán addig ütötte-kopácsolta, míg fel nem törte, miután hátsó lábaival, amelyek nagyon hegyesek, kivájta a belét.

Yvernes úgy vélekedett: a jóságos Anya-természet azért teremtette a birgót, hogy kókuszdiót törjön fel.

- A kókuszdiót pedig azért, hogy a birgónak legyen tápláléka... - tódította a szót Frascolin.

- Hát ha most nekünk az az ötletük támadna, hogy a rákot megakadályozzuk a diófalatozásban? - tudakolta Pinchinat.

- Kérlek, ne tegyétek! Miért rontanánk el a rákok előtt az utazó párizsiak ismert jó hírnevét.

Ebben mindnyájan megegyeztek, a fura jószág pedig „Öfelségére” mérges, a kvartett elsőhegedűsére pedig háládatos tekintetet vetett.

Standard-Island hatórai időzés után ismét fölszedte a horgonyt, és folytatta útját a szigetkázosz közt, észak felé tartva. Simcöe tengernagy biztos kézzel irányította. Milliárd-City lakói folyton a tengerparton nyüzsögtek, hogy nézhessék a fel-feltűnő szigeteket, amelyek hasonlítottak egy-egy úszó virágkosárhoz, mintha az ember Hollandiában a virágvásárt bámulná.

Számos piroga sürgött-forgott a szigetek partján, a két kikötőben, de arról szó sem volt, hogy bárki is bejusson az úszó szigetre. A bennszülött asszonyok közül több a vízbe vetette magát, és úszva közeledett a part mentén tovasikló műsziget felé. „Miért nem csónakon?” - kérdezhetné valaki. A felelet egyszerű: a tabu tiltja, hogy asszonyok érintsék a csónakot.

Október 4-én Fakaravához jutott *Standard-Island*. Mielőtt a két sziget lakói egymást kölcsönösen meglátogatnák, megjelent a francia helytartó a jobbparti kikötőben, és a kormányzó rendelete szerint a városházára kísérték.

Igen barátságosan zajlott le a találkozás. Cyrus Bikerstaff hivatalos gálában fogadta, amint effajta alkalmaknál szokta: a helytartó, öreg tengerésztiszt, méltó társának bizonyult e tekintetben, és udvariasabb két embert, mint ők, alig képzelhetünk el.

Az ünnepélyes fogadás után a helytartót Callistus Munbar kalauzolta; megnézték Milliárd-Cityt. Természetesen művészeink és Athanase Dorémus is hozzájuk csatlakozott, mint az úszó sziget francia lakói. A helytartó nagyon örvendett, hogy honfitársaikkal találkozhatik.

Másnap a kormányzó viszonzta a hivatalos látogatást a helytartónál. A művészek is átmentek a szigetre, és a helytartósági lakba siettek. Ebben a nagyon egyszerű házban mintegy tizenkét vén tengerészből állt az őrség. A langyos szél lengette a ház ormára kitűzött francia zászlót.

Fakarava a székhelye ugyan a szigetcsoporthoz, de Anaaval egy napon sem lehet emlegetni. A falu - mert városnak hiába neveznénk - világért sem fekszik oly festői szép helyen, a lakók sem maradósak ott. A kókuszolaj készítésén kívül gyöngyház-kagylók gyűjtésével foglalkoznak a bennszülöttek. A kagylók feldolgozását a szomszédos sziget - Taou - lakói üzik. E foglalkozáshoz mérten kitűnő vízi bűvárok húsz-harminc méternyi mélybe is alámerülnek, a víz nyomását kibírják, és lélegzetüket egy percnél hosszabb ideig is vissza tudják tartani.

Egyik-másik halásznak megengedték, hogy az általuk kihalászott gyöngyházat vagy gyöngyöt eladják Milliárd-City előkelőinek. A dúsgazdag milliomosok feleségeinek van bőven efféle ékszere, de mert nyers állapotban a gyöngy mégiscsak ritkaság, képtelen áron vásárolták meg a szigetlakóktól. Ha Tankerdonné egy-egy szép gyöngyházat vett, természetesen Coverleynének is vásárolnia kellett. Szerencsére nem állt módjukban, hogy ugyanegy árura

vessék a szemüket, mert Isten tudja, meddig licitálnának egymásra! A többi milliomos sem akart gyöngyház nélkül hazatérni, azért hát a fakaravabeliek aznap „jó fogás”-t tettek, amint a halászoknál az effélét nevezik.

Tíz nap múlva tovább folytatta útját *Standard-Island*, mégpedig kora hajnalban. Pomotou székhelyétől a szigetcsoport nyugati felének tartott. Simcöe tengernagyot a szigetek és fővenyombok útvesztője sehogy sem tudta kihozni a sodrából. A „Tenger rémé”-nek kanyargó ösvényén biztosan haladt, el is hagyta, anélkül, hogy a legcsekélyebb összeütközés lett volna a sziklahegyek s az úszó sziget páncélmelle közt. Eljutott a Csendes-óceánnak arra a pontjára, amely mintegy négyfoknyi távolságra van Pomotoutól és a Társaság-szigetektől. Innen kezdve a tízmillió lóerejű *Standard-Island* kissé délnyugatnak vette az irányát, és egyenesen Tahitinak tartott, annak a csodaszép Tahitinak, amelyet Bougainville nem győzött eléggé magasztalni.

13. Tahitin

A „Társaság-szigetek” vagy Tahiti a déli szélesség $14^{\circ} 52'$ és $16^{\circ} 49'$ és a nyugati hosszúság $150^{\circ} 8'$ és $156^{\circ} 31'$ közt terül el, természetesen Párizstól számítva; területe mintegy kétezer-kétszáz négyzetkilométer.

Két különvált csoportból áll: 1. A szelek szigetei, Taïti vagy Tahiti-Tahaa, Tapamanoa, Eimeo vagy Morea, Tetiaroa és Meetia - ezek mind francia főhatóság alatt állanak. 2. A szél alatt levő szigetek, Tubuai, Manu, Hauhine, Racatea-Thao, Bora-Bora, Moffi-Iti, Mautipi, Mapetia, Bellingshause és Scilli - ezeken bennszülött főnökök az urak. Az angolok „György szigetei”-nek nevezték el, ám bár Cook, aki ezeket felfedezte, a londoni Királyi Társaság tiszteletére „Társaság-szigetek”-nek keresztelte el. A Marquises-szigetektől kétszázötven tengeri mérföld távolságra esnek, és a legújabb statisztikai adatok szerint negyvenezer lélek lakik rajtuk, bennszülöttek és bevándoroltak együttvéve.

Északkelet felől közeledve, a szél szigetei közül Tahiti bukkant föl először a hajósok szeme előtt. Az obszervatórium őrei már messziről jelezték, mivelhogy a sziget hegyei a Maibo (Gyémánthegy) 1239 méter magas.

Baj nélkül érkeztek meg. Kedvező passzátszelek fújtak útközben, a Nap itt a Baktérítőhöz közeledik. Két hónap és néhány nap múlva eléri, azontúl az Egyenlítő felé veszi majd útját, s ha a zenit-pontra hág, *Standard-Island* néhány hétig rekkenő lesz a hőség, míglen lassanként nagyobbodik köztük a távolság.

A milliomosok ez alkalommal először kötöttek ki Tahitiban. Múlt évben később indultak el. Nyugat felé csak Pomotouig jutottak, onnan visszamentek az Egyenlítőhöz. Pedig a Társaság-szigetek a Csendes-óceánon a leggyönyörűbbek. Művészeink most már alig fogytak ki *Standard-Island* dicsőítéséből, amely lehetővé tette az éghajlatnak tetszés szerint való változtatását.

- Csak lassan a testtel, barátaim!... - vetette közbe szokott módján Sébastien Zorn. - Hiszen majd meglátjuk, mire lyukad ki ez az örült kaland!...

- Szeretném, ha sohasem érnének véget! - áradozott Yvernes.

Október 17-én pitymallatkor Tahiti szigete fölmerült a láthatáron, mégpedig az északi partja a szigetnek. Még aznap eljuthattak volna az északnyugati földnyelven fekvő fővárosba, Papeetéba. No de előbb gyűlést tartott az előkelők tanácsa. A két párt természetesen hajba kapott; Tankerdonék azt kívánták, hogy nyugatnak, Coverley-ék, hogy keletnek vegye irányát *Standard-Island*. Cyrus Bikerstaff szavazata döntötte el a vitás kérdést: ő pedig azt javasolta, hogy délre menve a szigetet körülhajózzák, s így kössenek ki Papeetében. Ez a tanács-határozat éppen kapóra jött művészeinknek, mert így legalább az egész szigetet láthatták, és gyönyörködhetek szépségében.

Tahiti területe 1042 négyzetkilométer. Lakóinak száma 1876-ban hétezer bennszülött, háromszáz francia, egyezerszáz külföldi volt, ma nincs több, mint hétezer. A sziget alakja korsóhoz hasonló: hasát a sziget tömbje, nyakát Tatarapu-félsziget képezi, amely a keskeny Taravas földnyelvben folytatódik.

Ennek a hasonlatnak Frascolin volt a kieszelője, mivelhogy ő egy nagy térképen már eleve behatóan tanulmányozta az egész szigetcsoportot. Barátai oly pompásnak ítélték ezt a hasonlatot, hogy Tahitit nyomban elkeresztelték a „Forró égöv korsójá”-nak.

Mióta 1842. szeptember 9-én a véduralmat alapították, Tahiti közigazgatását hat ügyosztályra és huszonegy kerületre osztották fel. Még most is élénken emlékeznek azokra a nehézségekre, amelyek Dupetit-Thouars, Pomare királyné és Anglia közt támadtak, amelyeknek értelmi szerzője az a hírhedt bibliás gyapotkereskedő volt, akit Pritchardnak hívtak, és akit Alphonse Karr *Guêpes* című művében oly pompásan kigúnyolt.

No de mindez Kleio tollára vár, nem is hozták szóba ez alkalommal, aminthogy az angolszász szatócs viselt dolgaival sem bíbelődtek.

Standard-Island a „Forró égöv korsója”-hoz körülbelül egy mérföldre közeledett: nevezett korsó korall-alapon nyugszik, amely alap a tenger mélyéből mered fel. Az úszó sziget lakói már ezalatt is megbámulhatták a sziget hatalmas mivoltát, a hegyeket, amelyeket a természet jobban megáldott, mint a Sandwich-szigetekéit, az erdős völgyeket, a pázsit borította hegyormokat, a felnyúló sziklacsúcsokat, amelyek hasonlatosak valamely gót templom pilléreihez, a kókuszpálmaövet, amely keretbe foglalja a sziget partjához csapódó tenger hullámtaraját.

Egész napokon át nézegették látcsöveiken a milliomosok és a párizsiak a jobb oldali kikötőből a nagyszerű sziget újabb meg újabb szépségeit; a Papenoo kerület egész terjedelmében feltűnt, a széles völgyet a hegy aljában eredő folyó szeli ketté, s mert korallgyűrű útját nem állja, zuhogva rohan a tengernek, s betemetkezik annak hullámaiba; továbbá láthatták Hitiaa-kikötőt; innen szállítják a narancsot milliósámmra San Franciscóba; végül Mahaenát, amely 1845-ben annak a döntő, véres ütközetnek a színhelye volt, amelyben a hódítók végképp megtörték a bennszülöttek erejét.

Délután érkeztek a Taravao nevezetű keskeny földnyelvvél átaellenbe. A félszigetet körülhajózva, Simcöe tengernagy úgy irányította a *Standard-Islandet*, hogy a milliomosok kényelmesen megnézhatték Tantira termékeny mezeit, a számos vízesést, amelyek ezt a szigetet olyan bámulatosan széppé teszik. A koralltányéron álló Tatorapu, ez a kiégett vulkán, méltóságteljesen emeli tar fejét az ég felé.

És amint a Nap kezdett aláhanyatlani, bíborfény öntötte el a tájat, az árnyalatok szelídültek, a színek meleg, áttetsző párázatokba olvadtak. Majd határozatlan körvonalú tömeggé vált az egész, a levegő megtelt narancs- és citromfák illatával, kósza szellő hordta szerteszéjjel. Az alkonyat rövid ideig tartott, aztán beállt az éj.

Standard-Island megkerülte még a sziget legdélibb pontját, és hajnalhasadtával a nyugati partnál megállapodott.

A Taravao-kerület megművelt és nagyon népes, a narancserdőkön keresztül pompás utak kanyarognak és összekötik a szomszédos Papeari kerülettel. Legkiemelkedőbb pontján egy kisdudor erődítményt láthattak, amely a sziget mindkét részén uralkodik; a lőrésen kinyúlik néhány ágyúnak a csöve. A háttérben terül el a Phaëton-kikötő.

- Honnan vette a Napisten vakmerő fiának, a nap kocsisának nevét ez a kikötő? - kérdezte Yvernes.

Standard-Island meglassította menetét. Egymás után bukkantak fel az egyes kerületek: Papeiri néhol mocsaras rónáival, Mataiea, Papeuriri, a pompás kikötő, aztán egy hosszú-hosszú völgy, amelyen végighömpölyög Vaihiria folyója, a háttérben pedig ötszáz méter magasra nyúló hegy, amely hasonlít valamiféle rengeteg félkilométernyi öblű mosóteknőhöz. Ez az ősrégi kráter telve van édes vízzel, és a tengerrel semminemű összeköttetése nincsen.

Feltűnt az Ahauraono-kerület, ahol sok a gyapotcserje, aztán Papara, szintén szorgalmasan megművelt föld, továbbá szemükbe ötlött a Mara-földnyelv innenső felén a nagy terjedelmű Paruvia völgye, amely a Gyémánt-hegy aljától húzódik, és a Punarun vize öntözi. Taapunan innen előbb a Tatao-csúcsot, a Foa torkolatát pillantották meg; ekkor Simcöe tengernagy kissé

északkeletnek irányította az úszó hajót; Motu-Utat ügyesen kikerülte, s este hat órakor a Papeete-öböl elé érkeztek.

Az öböl nyílásánál jól látszott a sziklapart szeszélyes kanyarodásához alkalmazkodó csatorna. Simcöe tengernagynak nem volt kalauzra szüksége, mint a csatornában veszteglő cethalász-hajóknak. Nemsokára megjelent egy sárga zászlós csónak. Az egészségügyi rendőrség emberei ültek rajta, a jobb parti kikötőben tudakozódtak. Tahitiban nagyon szigorú az ellenőrzés, egy léleknek sem szabad addig partra szállnia, amíg a kikötő orvosa egy tengerésztiszt jelenlétében meg nem vizsgálja.

Mihelyt a kikötőbe érkeztek, rögtön értekezett az orvos *Standard-Island* hatóságával. Csak formalitás az egész. Milliárd-Cityben beteg ember nincsen. A kolerát, influenzát, sárgalázt s egyéb ragályos betegségeket itt hírből sem ismerik. A hivatalos engedélyt a partra szállásra nyomban megadták, csak hogy kezdett már alkonyodni, így hát holnap reggelre halasztották a sziget megtekintését. És *Standard-Island* lakói a holnapi nap reményével hajtották éjjeli nyugalomra a fejüket.

Hajnalhasadtával ágyúk bömböltek. A Rammsporn-üteg huszonegy ágyúlövessel üdvözölte Tahiti szigetét s a francia főhatóság székhelyét. Az obszervatórium tornyán lengő arany napos, vörös zászló háromszor hajlott meg.

A kikötő ágyúi minden ágyúlövést viszonyoztak: Tahiti vendégül fogadta *Standard-Islandet*.

Már kora reggel nagy sürgés-forgás nyüzsgött a jobb parti kikötőben. A villamos kocsik csak úgy ontották az utasokat, akik mind át akartak kelni a szigetre. Sébastien Zorn és társai a legtűrelmetlenebbek közé tartoztak. *Standard-Island*nek nincs annyi csónakja, hogy mind átvihették volna őket, a bennszülöttek ajánlkoztak tehát, hogy átszállítják a jobb parti kikötőből a szigetre; mindössze hat kábelhossznyi útról van szó.

Legelőször természetesen a kormányzónak kellett a szigetre jutnia, hogy Tahiti hatóságánál hivatalosan tisztelegjen és meglátogassa a királynét.

Délelőtt kilenc órakor Cyrus Bikerstaff és két titkára: Bernard Rouge és Huberley Harcourt teljes díszben helyet foglalt a díszcsónakban. Hozzájuk csatlakoztak még a két városrész előkelői: Jem Tankerdon és Nat Coverley. Köztük volt természetesen továbbá Simcöe tengernagy, Stewart ezredes és tisztjei, egytől egyig ünnepi díszben, csillogó egyenruhájukban, és árkeltek a szigetre.

Sébastien Zorn, Yvernes, Pinchinat és Frascolin, továbbá Dorémus, Callistus Munbar s néhány városi hivatalnok egy másik csónakon helyezkedtek el.

A bennszülöttek számos kenuja és pirogája csatlakozott a villamos csónakokhoz.

Papeete igen pompás kikötő, olyan mély, hogy a legnagyobb hajók is horgonyt vethetnek benne. Háromfelől lehet a kikötőbe jutni: az úgynevezett csatornán át, amely hetven mérföld széles és nyolcvan méter hosszú, tovább keleten a Tanoa- és nyugaton a Tapua-csatornán át.

A villamoscsónakok méltósággal teljesen siklottak el a villákkal, kéjlakkal beépített part hosszán, a kikötött hajók mellett. Egy szép szökőkútnál kötöttek ki, amely egyúttal gyűjtő-medence is, a hegyekről leszakadó zuhogó patakok bőségesen megtöltik vízzel.

Cyrus Bikerstaff urat és kíséretét a bennszülöttek egész tömege várta a parton, ujjongva fogadták a csodaművű úszó sziget lakóit.

Minekutána a lelkesedés némileg lecsillapult, a jövevények Tahiti kormányzójának palotájába mentek.

Callistus Munbar, aki főintendánsi díszruhájában nagyszerűen festett, hívta a művészeket is, hogy tartsanak velük. Természetesen nagy örömmel csatlakoztak hozzájuk.

Nemcsak Tahiti áll francia főhatóság alatt, hanem Morea és a szomszédos szigetcsoporthoz is. Egy magas rangú polgári hivatalnok kezében van a főhatalom, alárendeltje egy osztályfő, aki a hadi és tengerészeti ügyeket, a gyarmat és város pénzügyeit, meg az igazságszolgáltatás ügyét intézi. Az államtitkár dolga a polgári perrendtartás. Ezeken a szigeteken, valamint Moreán, Fakaraván és Pomotoun, meg a Nika-Hivához tartozó Taio-Haén vannak a helytartó helyettesei, továbbá egy-egy békebíró. 1861 óta van a kereskedelemnek és a földművelésnek is külön választmánya, amely évenként egyszer ülést tart Papeetében. Itt van a tüzérség és műszaki katonaság vezérkara is. A hadsereg gyarmatos csendőrökből, tengerész tüzérekéből és gyalogságból áll. A katolikus vallás gyakorlására egy plébánosnak, egy tábori lelkésznek s kilenc hittérítőnek van gondja, akik a különféle szigeteken elszórtan működnek. Művészeink csaknem abban az ábrándban ringatózhattak, hogy francia kikötőben vannak. Szerfölött nagy elégedettséggel szemlélődtek tehát...

A szigeteken levő falvakban bennszülött bíróság, községtanácsféle van. Az ügynevezett tavana az elnök, vagy azonkívül egy bíró, egy mutoi-főnök s két esküdt, akiket a község lakói választanak.

A társaság pompás fák árnyékában haladt a kormányzói palota felé. Körös-körül kókuszpalmák, perubalzsamfák, egész narancsligetek, goyavák, kaucsukfák stb. zöldelltek. A palotának csak a fedele látszott ki a fák lombjai közül. A díszes homlokzatú, egyemeletes épületben gyűltek össze a sziget főbb tisztviselői; a gyarmati csendőrség díszlövéllyel fogadta az érkezőket.

A sziget kormányzója oly szeretetreméltó udvariassággal fogadta Cyrus Bikerstaff urat, hogy annak mását az angol főhatóság alatt álló szigeteken bizonyára nem tapasztalta. Megköszönte, hogy *Standard-Island* meglátogatta Tahitit, és remélte, hogy ez a látogatás, amelyet Tahiti, sajnos, nem viszonzhat, minden évben ismétlődni fog. A hivatalos tisztelgés eltartott félóráig, és abban állapodtak meg, hogy a sziget hatóságait Cyrus Bikerstaff holnap fogadja Milliard-City városházában.

- Szándékuk, hogy Papeete előtt néhány napig itt vesztegeljenek? - kérdezte a sziget kormányzója.

- Körülbelül két hétig itt maradunk - felelte Bikerstaff úr.

- Akkor módjukban lesz, hogy lássanak egy francia hajórajt, amely e hét vége felé érkezik kikötőnkbe...

- Örvideni fogunk, kormányzó úr, ha *Standard-Island* vendégeinkül tisztelhetjük majd.

Cyrus Bikerstaff rendre bemutatta kíséretének tagjait: titkárait, Ethel Simcoe tengernagyot, Stewart ezredest, a többi tisztviselőket, a főintendánst, és a kvartett művészeit... ez utóbbiak franciákhoz méltó honfitársi fogadtatásban részesültek.

Kissé kényes kérdésként merült föl, hogy miképpen mutassák be Milliard-City két pártvezérét: Jem Tankerdon urat és Nat Coverley urat.

A sziget kormányzója segített a dolgon. Már jó előre értesült arról a vetélkedésről, amely a két hírhedt milliomos közt dúlt, és olyan tapintatosan, olyan diplomatikus finomsággal oldotta meg a kérdést, mintha az már eleitől kezdve ilyenén módon lett volna elintézve. Kétséget sem szenved: holmi angol kormányzó ebben az esetben szikrát szórt volna a puszkapor közé, hogy ezzel szolgálatot tegyen az Egyesült Királyságnak. Efféle tapintatlanság azonban a francia kormányzótól nem telt ki. Cyrus Bikerstaff tehát nagyon elégedetten távozott a palotából.

Magától értetődik, Sébastien Zorn és társai nem akadályozták meg, hogy az agyonfáradt Athanase Dorémus szépen hazamenjen a huszonötödik sugárúton levő lakására, ők pedig lehetőleg Papeetében időztek, s a legjelentékenyebb helyekre kirándultak. Tatorapu-félszigetet is látni óhajtották, szóval fenéig akarták kiüríteni a Csendes-óceán korszóját. Elmondották szándékukat Callistus Munbar úrnak is; a főintendáns természetesen helyeselte.

- Csak azt a jó tanácsot fogadják el tőlem, hogy mielőtt fölkerelkednének, pihenjenek két napig.

- Miért ne kezdenők meg akár ma? - kérdezte Yvernes, akinek már valósággal viszkedett a talpa.

- Mert *Standard-Island* hatósága előbb még a sziget királynőjénél akar tisztelegni, az pedig kíváncsi volna, hogy önök is jelen legyenek.

- És holnap? - kérdezte Frascolin.

- Holnap a sziget kormányzója adja vissza látogatásunkat, és illendő dolog volna, ha...

- Ha mi is jelen volnánk... - egészítette ki Pinchinat. - Helyes, főintendáns úr, ott leszünk.

A kormányzó palotájából Cyrus Bikerstaff kíséretével a királynő palotája felé vitte útját. Árnyas fák alatt mindössze negyedóraig kellett sétálniuk.

A királynő háza igen szép helyen fekszik, árnyas fák övezik körös-körül.

Kétemeletes, négyszögletű épület, svájci stílusban emelték, két sorban erkélyek vonultak végig. A második emeletről lenézve ültetvények hosszú sorát látta az ember, ezek elnyúltak egészen a városig, azon túl pedig fölcsillant a tenger tükre. Szóval igézetesen szép fekvésű, kényelmes, bár nem pazar fényűzéssel berendezett volt ez a palota.

A királynő, dacára a francia fennhatóságnak, nem vesztett semmit a tekintélyéből. A kormányzó palotáján meg a középületeken, a kikötőben veszteglő hajók árbocán a francia trikolór lengedez ugyan, de a királyi palotán ott van még mindig a sziget ősrégi zászlója. Vörös-fehér keresztcsíkok a felső sávban, a belső szögletben pedig háromszínű mező.

Tahiti szigetét Quiros fedezte föl 1706-ban, és elnevezte „Sagittoriá”-nak. A szigetcsoport többi tagjait Wallis (1767) és Bougainville (1768) fedezte föl. Az idő tájt Oberea királynő uralkodott a szigeten, halála után a Pomaré-dinasztia jutott hatalomra.

I. Pomaré (1762-1780) eleinte Otoonak hívták, később felvette a Pomaré nevet. Fia, II. Pomaré (1780-1819) az első angol hittérítőket nagy jóakarattal fogadta, és tíz évvel utóbb ő is megkeresztelkedett. Ez alatt az idő alatt véres harcok pusztították a sziget lakóit, a százezer lakosból tizenhatezer maradt életben.

III. Pomaré, a II.-nak a fia 1819-től 1827-ig uralkodott, húga, a hírhedt Pomaré, a nyomorult Pritchard védenca, 1812-ben született, Tahiti és a szomszédos szigetek királynőjévé lett aztán. Első férjét, Tapoát, minthogy gyermekeik nem születtek, elűzte, és másodszor Ariifaaitéhoz ment feleségül. Ebből a házasságból származott Arione, akit olybá tekintettek, mint trónörökös, csak hogy már harmincöt éves korában meghalt. A rá következő években a királynő még négy gyermekkel örvendeztette meg férjét - aki mellest legény mondva, a legszebb fia volt Tahitinak -, ezek: Teriimaevana, aki 1860 óta Bora-Bora-szigetnek a hercegnője; az 1842-ben született Tamatva herceg, Raiate, a sziget királya volt, de vérlázító kegyetlensége miatt alattvalói letaszították a trónról; Teriitapunui herceg született 1846-ban, erősen sátna volt szegény, végre Tuavira herceg, aki Franciaországban nevelkedett fel.

Pomaré királynő nem mindig uralkodott békességben. 1835 óta a protestáns és az újabban jött katolikus misszionáriusok összevesztek, a katolikusokat elűzték, de később a francia expedíció megint visszahozta őket. Négy év alatt öt bennszülött törzsfő ismerte el a francia főhatóságot. Pomaré tiltakozott ellene, Anglia is tiltakozott. Dupetit-Thouars tengernagy trónvesztettnek nyilatkoztatta ki a királynőt, Pritchardot kiűzte az országból. A rapepai és mahaenai véres napokban történtek mindezek. A francia kormány nem helyeselte az admirális intézkedéseit minden részleteiben; Pritchardnak huszonötezer frank kártérítést adtak, és Bruat tengernagyra bízta, hogy az ügyet békésen intézze el.

Tahiti megadta magát 1846-ban, és Pomaré is hajlandó volt a helyzetbe belenyugodni 1847. június 19-én, ha a francia kormány elismeri szuverenitását Raiatea-, Hiabine és Bora-Bora-szigeteken. Még ekkor sem volt vége a belvillongásoknak. 1852-ben a királynőt megfosztották trónjától, és kikiáltották a köztársaságot. Végül a francia kormányzó visszaültette trónjára a királynőt, aki lemondott a három koronáról; Raiatea és Tahaa trónját átengedte legidősebb, Huahive-át második fiának, leányának Bora-Bora koronáját hagyta.

Jelenleg egyik utódja, VI. Pomaré, a szigetcsoporthoz koronás úrnője.

A közlékeny Frascolin ugyancsak igyekezett megfelelni új címének: már tudniillik, hogy a Csendes-óceán Larousse-a. Minden történelmi és földrajzi adatot apróra elmondott társainak, és szívükre kötötte, hogy milyen ajánlatos ismerni azt a népet, amellyel az embernek dolga van. Yvernes és Pinchinat megköszönték neki, hogy beavatta őket a Pomarék genealógiájába, ügyet sem vetve Sébastien Zorn úrra, aki szakállába mormogta:

- Mi közöm hozzájuk?...

A hevülékeny Yvernes valósággal lelkesedve rajongott Tahiti költői szépségű tájaiért. Eszébe jutottak Bougainville és Dumont d'Urville lelkes útirajzai, s éppen nem titkolta el, hogy lázas kíváncsisággal várja a pillanatot, midőn majd szemtől szembe láthatja ez új Kúthéra úrnőjét, akinek már a neve is...

- Azt jelenti, hogy „hurutos dió” - vágott közbe Frascolin.

- Pompás! - kiáltott föl Pinchinat. - Szakasztott olyan, mintha valaki „A nátha istennőjéről” beszélne!... Gondunk legyen rá, hogy kezünk ügyében legyen a zsebkendőnk!...

Yvernes dühöngött a viccelődés miatt, a többieket majd szétvetette a nevetés, aztán ráragadt a jókedv a morózus gondolkodásra is.

Standard-Island kormányzóját, hatóságait, az előkelők küldöttségét nagy ünnepélyességgel fogadta a királynő.

VI. Pomaré királynő negyvenkét éves, a szigetlakóknál divatos rózsaszínű ruhát viselt. Cyrus Bikerstaff hódolatát nyájas méltósággal fogadta, oly fenség ömlött el egész lényén, hogy Európa bármely uralkodónője büszke lehetne arra. Kegyesen válaszolt, mégpedig tiszta francia kiejtéssel, mert a sziget előkelő társaságának ez a divatos nyelve. Öfelsége abbéli óhajlásának is kifejezést adott, hogy szeretné közelebből megnézni a *Csendes-óceán gyöngyét*, amely mindenütt szóbeszéd tárgya. Remélte, hogy gyakrabban ki fog ezután kötni e szigeten. Jem Tankerdon urat feltűnően kitüntette, Nat Coverley bosszúságára. A dolog magyarázata egyszerű: öfelsége, a királynő protestáns, Tankerdon úr pedig Milliard-City protestáns felének vezérférfia.

A kvartett tagjairól sem feledkeztek meg a bemutatásnál. A királynő kegyesen tudtukra adta, hogy szeretné egyszer hallani őket. A művészek hódoló alázattal hajlottak meg, és oly értelemben nyilatkoztak, hogy bármely pillanatban rendelkezésére állnak öfelségének. A főintendáns pedig a királyné kívánságát olybá vette, mintha parancs volna.

Az audiencia félóráig tartott, akkor is, amikor eltávoztak a palotából, díszlövessel tisztelték meg a csendőrök, amint megérkezésük alkalmával fogadták a küldöttséget.

Visszatértek Papeetéba. Betértek a tiszti kaszinóba, ahol a helyőrség tisztjei lunch-csel várták a társaságot. Patakokban folyt a pezsgő, tósztok kergetőztek, és hat óra felé járt az idő, amikor a villamoscsónakon elindultak a papeetói kikötőből.

Este összegyűltek művészeink a kaszinó társalgójában.

- Hangversenyt kell adnunk a királynő tiszteletére, fiúk!... kezdte a szót Frascolin. - Miféle darabokat vegyünk elő? Vajon megérti-e Mozartot vagy Beethovent?

- Offenbach, Varney, Lecocq vagy Audran való ide... - vélekedett Sébastien Zorn.

- Szó sincs róla, a bambulát rántsuk elő! - vetette közbe Pinchinat, miközben a négertánc ritmusára illette-billegette a nyakát.

14. Mulatságból mulatságba

Tahiti szigetén ezentúl minden évben ki fog kötni *Standard-Island!*... Legalábbis ezzel a szándékkal teltek el a milliomosok, láttára annak a barátságos fogadtatásnak, amelyben őket a sziget franciái, valamint a bennszülöttek részesítették. Papeetéből egész rakás katona, polgár tódult az úszó szigetre, bejárták a mezőt, sétálgattak a parkban, a sétányokon, de még csak árnya sem lebbent holmi összekoccanásnak, amely köztük megzavarná a kölcsönös jó viszonyt. Arra természetesen vigyázott a rendőrség, hogy a szigeten tahiti ember ne maradjon a megszabott látogatási időn túl.

Azt talán mondanunk sem kell, hogy az úszó sziget lakói előtt is nyitva állt a szigetszoportnak bármely szigete, ahol Simcöe tengernagy megállítja *Standard-Islandet*.

A hosszabb itt időzés alatt egyik-másik milliomosnak az az ötlete támadt, hogy Papeetében nyári lakot bérel, és az év egy részét ott tölti el. Olyanforma tervük volt, mint a nagyvárosi embereknek, akik kimennek pereputtyostul falura, ahol szántó-vetők, turisták, kirándulók, vagy ha kedvük tartja, Nimród módjára éldegélnek; villatelep alapításán fáradoznak, anélkül, hogy félniük kellene a klímától, amelynek hőmérséklete április és december közt 14-30 °C közt váltakozik.

A Tankerdon család és a Coverley család az elsők közé tartozott az előkelő Milliard-City-beliak közül, akik pompás palotáikból kiköltöztek, hogy Tahitiban telepedjenek meg a még kényelmesebb nyári lakokban; a Tatao-földnyelven laktak Tankerdonék, a Venus-csúcson Coverleyék. A két nyárilak több mérföldnyi távolságra feküdt egymástól, és Walter Tankerdon kissé nagynak tartotta ezt a távolságot. Az természetesen nem állt módjában, hogy a két hegyfokot közelebb hozza egymáshoz. No de pompás út vezet Papeetéből ide is, oda is.

Frascolin azt mondta Callistus Munbar úrnak, hogy e két család feje, mivelhogy átköltöztek Papeetéba, nem lehetnek jelen a sziget kormányzójának fogadásán Milliard-Cityben.

- Annál jobb!... - vélekedett föl villanó szemmel a főintendáns. - Legalább nem kell tartanunk semmi kellemetlenségtől. Mert, uramfia, mit szólnának ahhoz Tankerdonék, ha a kormányzó előbb Coverleyékhez fordulna?... és mit Coverleyék, ha megfordítva történne?... Cyrus Bikerstaff csak örvendhet, ha ez a két család nem lesz jelen...

- Nincs semmi reményük önöknek ahhoz, hogy e két család vetélkedésének egyszer csak vége szakad? - kérdezte Frascolin.

- Isten annak a tudója!... - felelte Callistus Munbar. - Meglehet, hogy ez csupán a kedves Waltertől s a bájos Dianától függ...

- Eddigél persze úgy látszik, hogy a két dúsgazdag örökös... - vágott közbe Yvernes.

- Sebaj! - szakította félbe a főintendáns. - Nem kell egyéb, mint hogy egyszer alkalom adódjék... A többi magától jön, és ha a szerencsés véletlen nem játszik kezünkre, nos hát, a mi kedves szigetünk érdekében majd hajánál fogva rántjuk elő ezt a véletlent!...

Ezt mondván, oly pompás piruettet perdült a főintendáns, hogy Athanase Dorémus, ha látta volna, bizonytal megveregeti a vállát. Becsületére vált volna bármely XVIII. századi márkinak is.

Október 20-án délután a sziget kormányzója, a katonai parancsnok, a vezérkari főnök s a francia főhatóság elsőrangú tisztviselői megjelentek a jobb parti kikötőben, ahol Cyrus Bikerstaff az őket megillető tisztelettel fogadta mindannyiukat. A két ágyúüteg sortűzet ropogtatott. Kocsik várták a vendégeket; a franciák és a milliomosok zászlói lengedeztek. A városház

nagytermét feldíszítették erre az alkalomra. Az utcákon örömjongó nép hullámozott, se vége, se hossza ünnepelték vendégeiket.

Aztán sorra vették a templomokat, az obszervatóriumot, a két villamosteletet, a kikötőket, parkokat; villamoskocsikon bejárták az egész várost, az egész szigetet. Majd a kaszinó nagytermében gazdagon terített asztalokhoz ültek; s ímhol, hatot ütött az óra, a vendégek igen kedves délután emlékével gazdagon tértek vissza Papeetéra *Standard-Island*ről.

Október 21-én reggel művészeink újra átkeltek a szigetre. Csak maguk voltak, még Athanase Doréus urat sem hívták meg, mert a tánc- és illemtan tanár inai nagyon gyengék lettek volna arra a hosszú kirándulásra. Oly szabadnak érezték magukat, mint a levegőg madarai, mint a vakáció örömeiben kéjtelgő diákok, hogy lábuk alatt ezúttal istenadta s nem embercsinálta föld és szikla kopogott...

Mindenekelőtt Papeetét akarták megnézni. A szigetcsoport fővárosát határozottan szépek találták. A kvartett tagjai nagy gyönyörűséggel kószáltak a magas fák alatt, amelyek ráborítják árnyas sátraikat a házakra, a hajóraktárakra; aztán felszálltak egy amerikai szisztéma szerint készült kisvasútra, s azon hajtottak a belvárosba.

Derékszögekben kereszteződő, széles utcákat találtak itt, akár Milliard-Cityben. Mindenfelé kertek pompáztak, pázsitok zöldelltek. Kora hajnalban is élénk volt az utcai forgalom: európaiak és bennszülöttek egyaránt talpon voltak; este nyolc órakor még mozgalmasabb az utcák képe, nem szünetelt az élénkség éjjel sem. A trópusi égöv városaiban s főképpen Tahitiban az éjjelek nem arra valók, hogy az ember aludjék. Különben is Papeetében nem valami kényelmes ágy kínálkozik. Kókuszrostokból készült kötélháló, banánlevelekkel vagy gyapotmagokkal megtöltött matrac, nem is említve a moszkító ellen védő szúnyoghálót.

A bennszülöttek és bevándorolt európaiak házait egymástól könnyen meg lehet különböztetni. Az európaiak kőalapra fából építettek nagyon kényelmes házakat. A bennszülöttek nagyobb-részt a várostól távolabb eső árnyas-lombos helyeken ülték fel bambuszlécekből készült házikóikat, amelyek tiszták, szellősek és kényelmesek.

- És a bennszülöttek?...

- Nos hát a bennszülöttek? - ismételte még Frascolin a hozzá intézett kérdést. - Olyan fajta, amilyenre nektek fáj a fogatok, itt sincsen, amint a Sandwich-szigeteken sem találtunk... Sajnos, de híre-hamva sincs olyan öserényekkel kibélelt kannibáloknak, akik emberpecsenyére fenték a fogukat, s a fölfalt ellenség szemét kivájva elvitték főnökeiknek diadaljel gyanánt...

- Micsoda?... Hírük-hamvuk sincs?... Hát azért tettük meg ezt az irtózatosan hosszú utat, hogy egy szál emberevő vaddal se találkozzunk?

- Csak legyetek türelemmel... - szólt a gordonkás, - olyatén módon bökődve kezével a levegőt, mint Rodin a *Párizsi titok*-ban. - Még többel is találkozhatunk, mint amennyivel bolond kíváncsiságunkban megelégszünk!...

Nem is sejtette, hogy igazat jósolt.

A tahitiak minden valószínűség szerint maláj eredetűek, a maori-fajtából származtak. Raiatea a szent sziget, lehetett királyaik bölcsője - igézetesen szép bölcső: ott ringatózott a szél alatt fekvő szigetek közt a Csendes-óceán tiszta hullámaiban.

Mielőtt a misszionáriusok a szigetre jöttek, három rétegre oszlott Tahiti lakossága: a fejedelmek, ezek voltak a kiváltságosak, a nép azt hitte róluk, hogy csodatevő hatalmuk van; a törzsfők, vagyis földbirtokosok, ezek már nem részesültek olyan nagy tiszteletben, mint a fejedelmek, lévén azoknak alattvalói; végül a köznép, amelynek semmi földbirtoka sem volt.

Ezek az állapotok idővel az anglikán és katolikus hittérítők hatása és a hódítások alatt gyökeresen megváltoztak. Ámde változatlanul megmaradt a bennszülöttek intelligenciája, élénk taglejtése, ha beszéltek, jókedvük, elismerésre méltó bátorságuk és testük szépsége. Művészeink mind a városban, mind a környékén több ízben megcsodálták a tahitaiak szépségét.

- A kutya-fáját, be szép férfi ez! - kiáltotta az egyik hegedűs.

- S micsoda gyönyörű leány az! - toldotta meg a másik.

Az már igaz. A férfiak közepesnél magasabb termetűek, barnás arcbőrükön mintha a vér is áttetszenék; olyan formásak a tagjaik, mint a görög szobroké, arcuk kifejezése pedig szelíd. Büszkéek is ezek a maorik, nagy szemük fel-felvillan, vastag, de finom metszésű az ajkuk. A harcias tetoválás a békés idők folytán hovatovább kiveszőben van.

A sziget jobb módú lakói az európai divat szerint öltözködnek; jól áll rajtuk az erősen kivágott elejű ing, a rikító rózsaszínű ujjas s a csizmákat elfedő pantalló. Föl sem tűnik, hogy nem ősi viseletüket hordják. Annyi azonban tény, hogy művészeink inkább szerették volna őket a pareóval látni, a világos színű, csíkos gyapotszövettel, amely csípőjüktől térdük kalácsáig festői redőkben hull alá, no meg a magas tetejű vagy panamakalappal, amelyet férfiak és asszonyok egyaránt viselnek.

Az asszonyok is még mindig ugyanazok a poétikus, bájos ótahitaiak, akikről Bougainville annyi szépet mondott. Vállukról leomló hajukba fehér tiaré-virágot fonnak, fejükre könnyed kalapot tesznek, amely kókuszcsometék háncsából készül, igazi nevén „ravarevá”-nak hívják (Yvernes úgy magyarázta ezt a szót, hogy a francia rêve = álom, lehetett a gyökere). Ha elgondoljuk ráadásul: minő kaleidoszkópszerű látvány e festői ruhák változatos színe, mily kecsesek e nők mozdulatai, mily természetes a testük hordása, mily szelíden tudnak mosolyogni, milyen csengő és mégis lágy a hangjuk... Bizony, nem csoda, ha művészeink e két megjegyzésben fejezték ki meglepetésüket: „- A kutya-fáját, be szép férfi ez”. „S micsoda gyönyörű leány az!”

És ha a Mindenható ily dicső emberfajt alkotott, miért ne helyezte volna ilyen tündérvölgybe? Ennél elragadóbb vidéket képzelni sem lehetne!...

Művészeink kirándulásaik alkalmával nem győzték eléggé bámulni Papeete környékének növényvilágát. A tengerpartig nem hatoltak előre, mert ott a szántóföldek vannak, erdők helyett citrom- és narancsligetek terülnek el messze, ahol az arrowroot, cukornádat, kávé, gyapotot, ignamét, maniókát, indigót, sorghot és dohányt termesztik. Ahelyett a sziget belsejében elterülő erdők rengetegeit bújták, el a magas hegy aljáig, amelynek csúcsa a fák bolthajtásán jóval túl emelkedik.

Szerteszéjjel tenyészik itt: kókuszpálma, mirtusz- és rózsafa, vaskemény casuarina, tiairi, pura, tamana, ahi- vagy szantálfa, goyave (indiai körtefa), mangó, tacca (a gyökere ehető), büszke táró, kincset érő kenyérfa, amelynek fehér törzse magas, sima, hatalmas gyümölcssei olybá tűnnek fel, mintha cizellált csészék volnának, fehér magvuk a bennszülöttek fő tápláléka.

Legtöbb a kókuszpálma, azután a goyave. Ez utóbbi a hegyek csúcsán is megterem, a tahitaiak nyelvén „tuavá”-nak hívják. Egész sűrű goyave-erdők vannak, ellenben a purauk áthatolhatatlan bozótokká fonódnak, amelyek néha igazi útvesztői az erdők barangolóinak.

Veszedelemes állat egyáltalában nincs e szigeten. Az egyetlen négylábú állatuk egy sertésfajta, körülbelül olyan nagy, mint a mi házi- avagy vadsertésünk. Lovakat, ökröket később honosítottak itt meg, valamint a kecskét és juhot is behozták. Az állatvilág eszerint jóval szegényebb a növényvilágnál, de fogyatékos a madárvilág is. Galamb és füstifecske itt is van,

mint a Sandwich-szigeteken, a hullók közül csak az ezerlábú meg a skorpió, a rovarvilágot a darazsak és a moszkító képviselik.

Tahiti terményei: gyapot, cukornád (ezt a dohány és kávé elhanyagolásával erősen kultiválják), továbbá kókuszolaj, arrowroot, narancs, gyöngyház és gyöngy.

Nem sok egészben véve, de mégis elég élénk a kereskedelmi forgalma Amerikával, Ausztráliával, Új-Zélanddal, Kínával és Európával. Beviteli cikke van hárommillió-kétszázezer frank ára, ezzel szemben kivitele ötödfél millió frank értékű.

A kvartett tagjai elbarangoltak Taboratu félszigetre is. Fölmentek a Phaëton-erődbe; az őrség francia katonái azt sem tudták, mit csináljanak örömben, látva, hogy honfitársakkal van találkozásuk. Frascolin kiszimatolta, hogy van a kikötőben egy vendéglő, amelynek holmi bevándorló gyarmatos a kocsmárosa; ide tértek be, meghívtak vendégül néhány bennszülöttet, a község bíróját s itattak velük francia borokat. A bennszülöttek viszonzásképpen kedveskedtek tahiti különlegességekkel: *feivel* (szép sárga színű, barna fajta gyümölcs), ízletesen elkészített *ignaméval*, *maioréval* (a kenyérfa gyümölcsét forró kövek közt párolják); végül valami savanykás ízű becsinálttal, amely eldörzsölt kókuszdióból készül, a bennszülöttek *taierónak* hívják és bambusznádcsővekben tálalják fel.

A hevenyészett lakoma igen vidáman folyt. A mulatozók néhány száz belföldi cigarettát füstöltek el (a cigaretta így készül: egy dohánylevelet összezsavargatnak, azt a tűznél megszáritott pandanus falevélbe sodorják). Művészeink azonban nem pipáltak tahiti módra, nem adták sorjába szivarkáikat, hanem ki-ki a magáét füstölte végig, amint ez Európában szokásos. A községi bíró megkínálta Pinchinat-t az égő szivarral, Pinchinat udvariasan így felelt a tahitiak nyelvén: „- Mea maitai!” (Jól van, jól van!) A társaság jóízűt nevetett az ő fura tahitiságán.

Arra természetesen nem gondolhattak művészeink, hogy mindennap visszatérnek Papeetéba vagy *Standard-Islandre*. Az egyes falvakban mind a bennszülöttek, mind a gyarmatosok szívesen fogadták őket éjjeli szállásra.

November 7-ére a Venus-csúcsot tüzték ki célpontul. Ennek megtekintését egyetlen valamirevaló turista sem mulaszthatja el.

Hajnalhasadtakor kerekedtek föl, nemigen gyorsították lépéseiket, átmentek a szép Fantahna-folyó hídján. Innen pompás út vezet a völgy alján egészen a hatalmas vízzuhatagig, amely kétszer olyan magas, mint a Niagara, csakhogy sokkal keskenyebb; százhatvan méter magasból fülsüketítő zúgással zúdul alá a víz. A jó barátok tovább haladtak az országúton, amely a Taharahi-halom lábujában húzódik, és a tengerpartnak tart egy csekélyke domb felé, amelyet hajdanában Cook a „Fa-fok”-nak nevezett el, mert akkortájt egy magános fa állott a domb tetején. Taharahi falvában a földnyelv végén levő világítótornyig pompás fákkal szegélyezett út vezet.

Itt lakott a pázsitos dombon épült villában a Coverley család. Így hát csakugyan nem lehetett Walter Tankerdon úrnak semmi oka arra, hogy eddig elsétálgasson Papeete másik feléről. És mégis, ezen a vidéken találkoztak vele a franciák. Az ifjú ellovagolt a Coverley-villa környékéig. Köszönt a művészeknek, és azt kérdezte tőlük, hogy estére vissza szándékoznak-e térni Papeetéba?...

- Nem, Tankerdon úr - felelte Frascolin. - Coverleyné meghívott, valószínűleg náluk maradunk estére.

- Akkor hát a viszontlátásra, uraim! - szólt búcsúzóul Walter Tankerdon.

Amint ezt mondta, elborult az arca, pedig hát az égen még csak bárányszerű felhők sem úszkáltak.

Megsarkantyúzta lovát, még egyszer visszapillantott a fák körül elővillanó fehér lakra, és sebes vágtatással elügetett. Miért is okvetetlenkedik a dúsgazdag Tankerdonban az újra fellobbanó kalmárvér? Miért is bontja meg *Standard-Island* békéjét? Hiszen az úszó szigetnek nem az a rendeltetése, hogy üzleti gondok fészke legyen?...

Pinchinat megszólalt:

- Lehet, hogy el akart minket kísérni a kedves gavallér?...

- Úgy lesz az; Munbar úrnak alighanem igaza volt... - vélekedett Frascolin. - Szegénynek nagyon fájhat a szíve, hogy nem láthatja Coverley kisasszonyt...

- Látjátok, a milliók sem teszik az embert mindig boldoggá! - elmélkedett a bölcselkedő Yvernes.

A délutánt és estét nagyon kellemesen töltötték el művészeink a Coverley-villában, mert itt is oly szívesen látott vendégek voltak, mint a tizenötödik sugárúton levő palotájukban. A társaság jól összeillett, a fokozottabb zenei érzék volt köztük az összekötő kapocs. Mindenekelőtt kitűnő zongoradarabokat játszottak, Coverleyné újabb szerzeményekkel örvendeztette meg a társaságot, Dy kisasszony nagy művészettel énekelt, Yvernes tenorja s a kisasszony szopránja szépen összecsengett.

Isten tudja, miért, miért nem - talán szándékosan -, de Pinchinat kikottyantotta, hogy a villa környékén találkoztak Walter Tankerdon úrral. Vajon okosabban cselekedett volna, ha nem szól?... De nem. A főintendáns, ha ott lett volna, bizonyára helyeselte volna e tettét. Dy kisasszony ajka körül ugyanis futó, alig észrevehető mosoly villant át, a szeme fölcsillant, s midőn újra énekelni kezdett, mintha még csengőbbé vált volna a hangja.

Az anya rápillantott, s míg Coverley úr összerántotta szemöldökét, így szólt leányához:

- Remélem, nem erőlteted meg magad, Dy?

- Nem, édesanyám.

- Hát ön, Yvernes úr?

- Világért sem, asszonyom. Én már születésem előtt a paradicsomi kar egyik karénekese voltam.

Az órák csak úgy röptek, csaknem éjfél felé járt az idő, amikor Coverley úr a lefekvésre gondolt.

A kvartett tagjai lelkesedéssel beszéltek arról a nagyon szíves fogadtatásról, amelyben Coverleyéknél részesültek, és másnap visszaindultak Papeetéba.

A megállapított menetrend szerint *Standard-Island* még egy hétig marad Tahitinél, azután tovább megy délnyugat felé. Ezen a héten sem történt volna semmi különös, ha november 11-én a szerencsés intermezzo csendjét meg nem zavarta volna valami...

Ennek a napnak reggelén a Papeete mögött levő halmon felállított szemafor jelezte a francia hajóraj közeledését.

Délelőtt tizenegy órakor a kikötőbe ért a *Paris* nevű elsőrangú kalózhajó, utána pedig még két másodrangú, végül egy ágyúnaszád.

Minekutána a szokásos üdvözlések mindkét részről megtörténtek, az ellentengernagy a tisztekkel együtt partra szállt, az ágyúk eldördültek, *Standard-Island* ágyúi is közbe mennydörögtek; az ellentengernagy tisztelgésre sietett a sziget kormányzójához.

Nagy és váratlan szerencséje volt a francia hajórajnak, hogy éppen akkor talált Tahitiba megérkezni, amikor *Standard-Island* is ott vesztegelt. Micsoda pompás ünnepségek lesznek majd ebből! A *Csendes-óceán gyöngye* nyitva állt a francia tengerésztisztek előtt; ugyancsak tódultak is oda, hogy a csodaművet megbámulják. Negyvennyolc óráig elvegyültek az uniformisok a milliomosok polgári ruhái közt.

Cyrus Bikerstaff az obszervatóriumban fogadta ünnepélyesen a vendégeket, Callistus Munbar pedig a kaszinó helyiségeiben, ahol ő az úr.

Ekkor a leleményes Callistus Munbar úrnak valami zseniális ötlete támadt, ami bizonyára feledhetetlen emlékü lesz. Megsúgta a kormányzónak, a kormányzó előterjesztette az előkelők tanácsában, s ott természetesen elfogadták.

November 15-ére nagy ünnepséget fognak rendezni. Hivatalos díszlakomával kezdődik s táncmulatsággal végződik a városház termeiben. Akkorra majd azok a családok is visszatérnek *Standard-Islandre*, amelyek rövid időre Tahitiba mentek nyaralni, mert harmadnapra fölszedi az úszó sziget a horgonyt.

A két városrész előkelői bizonyára ott lesznek az ünnepségen, amelyet *Standard-Island* rendez VI. Pomaré királynő, az európai bennszülött tahitiak és a francia tengerésztisztek tiszteletére.

Az előkészületi munkálatokkal Callistus Munbar urat bízták meg, márpedig amit ő vesz a kezébe, azt ugyancsak meg is csinálja, van ügyessége és van buzgósága elég!... Művészeink szintén felajánlották közreműködésüket, és így megállapodtak abban, hogy az ünnepi program egyik vonzó pontja egy hangverseny lesz.

A meghívók szétküldéséről a kormányzó gondoskodott.

Cyrus Bikerstaff legelőször is fölkereste VI. Pomaré királynőt, és arra kérte, hogy kegyeskedjék megjelenni ő is, meg a főhercegek és főhercegnők is az ünnepségen. A királynő is, valamint Tahiti kormányzója, a főbb francia tisztviselők, az ellentengernagy és tisztjei hálásan fogadták a kitüntető meghívást.

Összesen ezer meghívót küldtek szét. A díszlakomán persze nem mindenki lesz jelen. Csak száz teríték lesz: a királyi udvar tagjai, a francia hajóraj parancsnoka, a sziget kormányzóságának főhivatalnokai, az előkelők tanácsának tagjai, *Standard-Island* főpapjai a hivatalosak. No de a parkban lesznek bankettek, versenyjátékok, tűzijátékok, hogy a város minden lakójának kijusson a mulatságból.

Azt talán mondanunk sem kell, hogy a malecarliai királyról és királynéről sem feledkeztek meg. Ófelségeik azonban nem lévén az ünnepségeknek barátai s visszahúzódva élvén a harminckettedik sugárúton levő szerény lakásukban, udvariasan megköszönték a kormányzó figyelmét - s a meghívást nem fogadták el.

- Szegény uralkodók! - mondta Yvernes.

A nagy nap beköszöntött; *Standard-Island* három nemzet lobogótengerében úszott: a Franciaországban, Tahitiében és Milliárd-Cityében.

A királynőt és udvarát - mind ünnepi díszöltözékben jelentek meg - a jobb parti kikötőben ágyúdörgéssel fogadták - ekkor megszólaltak a papeetói és a francia hajók ágyúi is.

A fényes, előkelő társaság előbb végigsétált a parkon, aztán összegyülekezett a ragyogó pompával feldíszített városházában.

Fölséges látvány tárult eléjük a nagy lépcsőházban, ahol minden lépcsőfok, szakasztott úgy, mint Vanderbilt New York-i palotájában, kerek tízezer frankba került. A csillogó-villogó nagy teremben a sziget vendégei a szó szoros értelmében páratlan lakomához ültek.

A helyek kijelölését maga a kormányzó állapította meg páratlan tapintattal. A két városrész vetélkedő nábobjai ezúttal nem akartak hajba kapni, és nem is zsörtölődtek. Mindenki meg volt elégedve a helyével, még Coverley kisasszony is, aki Walter Tankerdon úrral ült szemben. Az ifjú hölgy és fiatal gavallér nem győzte leplezni örömét, és bizonyára okos dolog, hogy nem ültették őket nagyon közel egymáshoz.

Talán fölösleges szóvá tennünk, hogy művészeinknek sem volt okuk panaszra. Újabb bizonyítékát adták a milliomosok annak, hogy mennyire becsülik őket, és művészetüket milyen nagyra tartják, mert lám, meghívták a díszlakomára is.

A díszlakoma ételsorát a főintendáns állította össze hosszas tanulmányozás és elmélkedés után. Nyilvánvaló bizonyossága annak ez a „menü”, hogy *Standard-Island* konyhája nem szégyenkezhet a vén Európáé mellett.

Íme, győződjék meg bárki erről, elolvassván a „menü”-t, amelyet Callistus Munbar a legfinomabb pergamentre nyomtatott:

*Le potage à la d'Orléans,
La crème comtesse,
Le turbot à la Mornay,
Le filet de boeuf à la Napolitaine,
Les quenelles de volaille à la Viennoise,
Les mousses de foie gras à la Trévise.*

*Sorbets.
Les caillies rôties sur canapé,
La salade provençale,
Le petits pois à l'anglaise,
Bombe, macédoine, fruits,
Gâteaux variés,
Grissins au parmesan.*

*Borok:
Château d'Yquem. - Château Margaux.
Chambertin. - Champagne.
Különféle likőrök.*

Vajon az angol királynő, az orosz cár, a német császár, a francia köztársaság elnökének az asztalánál tálalhattak volna-e fel ennél ízletesebb, változatosabb ételeket, avagy a legtökéletesebb konyhaművészek készíthették volna-e az egyes fogásokat nagyobb gonddal?!...

Este kilenc órakor kezdődött a hangverseny a kaszinó dísztermében. A műsor négy számból állt; nem többől, mint négyből:

Beethoven ötödik kvartettje a-dúr, 18. op.
Mozart második kvartettje d-dúr, 10. op.
Haydn tizedik kvartettje (II. rész) d-dúr, 64. op.
Onslow tizenkettedik kvartettje b-moll.

Ez a hangverseny újabb diadalát jelentette a párizsi művészeknek, akik - már akármit szól is hozzá Sébastien Zorn - határozottan szerencsések, hogy *Standard-Island* földéjén lehetnek.

Ezalatt az európaiak és bennszülöttek közösen mulattak a parkban. A pázsiton táncra kerekedtek, mégpedig - ugyan miért restelnénk bevallani? - harmonikák nótájára; ez a hangszer nagyon kedvelt a szigeten. A francia tengerészeknek is megvan az a gyöngéjük, hogy az efféle hangszereket nagyon szeretik, és mivel a *Paris* legénysége csaknem teljes számban

jelenvolt a parkban, egész harmonika-zenekarok verődtek össze, és valóságos orgiákat csaptak. Közben-közben nótákra gyűjtottak, és a hajósnótákra visszhangképpen megszólalt a *Himerre*; ez az óceán népeinek legkedveltebb népdala.

Különben is a tahiti férfiak és nők szeretnek énekelni és táncolni, no de értenek is hozzá. Meg kellett sokszor újránizniuk a repanipát, amely a szigetlakók nemzeti tánca, dobpergéssel verik hozzá az ütemet. A város által dúsan megvendégelt bennszülöttek és idegenek mind táncra perdültek, és nagy tűzzel dobogtatták lábaikkal a földet.

Ugyanekkor a városház nagytermében Athanase Dorémus rendezésével kezdődött az előkelők bálja. A milliomos és tahitibeli hölgyek ragyogó öltözékekben jelentek meg. Senki sem fog azon csodálkozni, ha azt mondjuk, hogy a milliomos hölgyek toalettjei a legelső párizsi műtermekből kerültek ki, és így szemmel láthatóan kiváltak az európai gyarmatosok hölgyei közül. A fejük, válluk, keblük villogott a gyémánt ékszerektől, mintha egymással akartak volna versenyre kelni a fényűzésben. Ugyan ki tudná megmondani, hogy Tankerdonné vagy Coverleyné illeti-e meg az elsőség? Cyrus Bikerstaff bizonyára nem, mert ő minden tőle telhetőt elkövetett, hogy kellő egyensúlyban tartsa a két városrészt.

Az első négyesben így oszlottak meg a párok: a tahiti királyné és felséges férje, Cyrus Bikerstaff - Coverleyné, az ellentengernagy - Tankerdonné, Simcöe tengernagy - a királyné egyik udvarhölgye. A többi négyesekben a párok kedvük szerint alakultak. Elragadó kép! És íme, Sébastien Zorn mégsem vegyült közéjük, visszahúzódott - az arcán, ha nem is a tiltakozás, de megvetés kifejezése ült - hasonló ahhoz a két dörmögő rómaihoz azon a híres történelmi festményen, amely a Római Birodalom hanyatlását ábrázolja. Bezzeg Yvernes, Pinchinat és Frascolin! Tahiti és *Standard-Island* legszebb hölgyeit pergették-forgatták a keringőben, polkában és mazurkában. Ki tudja, nem lesz-e ez a fényes bál utólag számos eljegyzésnek az értelmi szerzőjévé, és busás munkát ró majd az úszó sziget anyakönyvvezetőire?...

Általános feltűnést keltett, hogy a véletlen Walter Tankerdon urat juttatta Coverley kisasszony párjává. Véletlen volt-e ez, vagy a főintendáns finom diplomatikus keze intézte így? Annyi bizonyos, hogy a nap legkimagaslóbb eseményévé nőtte ki magát, és messze kiható következményei lehetnek még, ha a két család kibékülésének első lépésül tekinthetjük.

A tűzijáték után újult kedvvel folyt a tánc a parkban és a városház nagytermében, s eltartott kivilágos kivilágosig. Így folyt a fényes ünnepség, amelyre *Standard-Island* mostani lakóinak remélhetőleg még az unokái is lelkesedve gondolnak majd vissza.

Harmadnapra Simcöe tengernagy kiadta a parancsot az elindulásra. Újra megdördültek az ágyúk, miképpen ideérkezésükkor is megdördültek; Tahiti és a francia hajóraj ágyúi pedig minden ágyúbömbölésre visszafeleltek.

Eleinte északnyugat felé vették az irányt, hogy érintsék a szigetcsoporthoz többi szigeteit is. Körülhajózták a festői Moreát, amelyen sok a magas hegy, továbbá Raiateát, a szent szigetet, a bennszülött királyok bölcsőjét; elhaladtak a Bora-Bora mellett, amelynek egyik hegye ezer méter magasságba nyúlik fel; majd föltűnt: Motu-Iti, Mapeta, Tubuai és Manu, a tahiti hegylánc ékkövei.

November 19-én napnyugtával eltűnt a szigetcsoporthoz utolsó csúcsa is az alkonyati pírban.

Ekkor *Standard-Island* délnyugat felé fordult. A távíródrótok a kaszinó jelzőtábláin nyomban mutatták az irányváltoztatást.

Ha valaki ebben a pillanatban Szárol kapitányt látta volna, bizonyára megijed sötét szemének félelmetes villogásától, arcának mord kifejezésétől, és kezének fenyegető mozdulatától, midőn malájjait az ezerkétszáz mérföld távolságra nyugaton fekvő Új-Hebridákra figyelmeztette.

MÁSODIK RÉSZ

1. A Cook-szigeteken

Hatodik hónapja már, hogy *Standard-Island* elhagyta a Magdolna-öblöt és egyik szigetcsoporttól a másikhoz ment anélkül, hogy csak a legcsekélyebb baj történt volna vele tengerjáró útjában. Ebben az időtájban az Egyenlítő körül nagyon csendes a tenger, mert a rendszeres passzátszelek a térítőknél az uralkodók. Ámde ha héba-hóba erősebb fajta vihar támadt is, a Milliard-City oly szilárd alapja nem érezte meg a rázkódást sem a kikötőkben, sem a parkokban, sem a mezőn. A fürgeteg kitombolta haragját, a vihar elült. Tudomást sem vettek róluk az úszó sziget lakói.

Csaknem attól lehetne tartani, hogy ilyenképpen a szigeten egyhangú az élet folyása. Művészeink azonban váltig azt hajtogatták, hogy szó sincs róla. Az óceán végtelen síkján az egyik oázis a másik után következett; eddig voltak: a Sandwich-, a Marquises-, a Pomotou-, a Társaság-szigetek, s mielőtt északnak vennék útjukat, meglátogatják még: Cook szigeteit, Szamoát, a Tonga- és Fidzsi-szigeteket és az Új-Hebridákat, esetleg még többet is. Mennyi ismeretlen és etnográfai érdekes földet láthatnak!...

A kvartett tagjainak, ha kedve lett volna is, de ideje nem akadt arra, hogy panaszkodják. A világtól sincsenek elszigetelve, mert hiszen rendes a postaközlekedés a két világrésszel. Csaknem a megszabott napon érkeztek a petróleumszállító hajók, hozván az elektromosság fejlesztéséhez szükséges anyagot, nem késtek el a kéthetenként ellátogató egyéb áruszállító gőzhajók sem, az újabb hírlapokat s egyéb szükséges dolgokat hozták.

A művészek tiszteletdíját oly ritka pontossággal fizették ki, hogy ebből méltán lehetett következtetni a vállalat kimeríthetetlen pénzforrásaira. Ezer meg ezer dollár repült a zsebükbe, ott is ragadt, és belőlük még nagyon, de nagyon gazdag ember válik, ha majd e páratlan szerződés lejár. Soha zenevirtuózok ilyen irigylendő sorsban nem részesültek! Művészeink maguk is most már sajnálkozva beszéltek arról a csekély jövedelemről, amelyet az Egyesült Államokban tett körútjuk alkalmával összemuzsikáltak.

- Nos hát, vén brúgós!... - mondta Frascolin egy nap Zornnak. - Kigyógyultál már abból a te régi balsejtelkedből?...

- Nem!... - nyilatkozott komoran Sébastien Zorn.

- Hanem azért mégiscsak tele zsebbel zárjuk le az évet?

- Nono, az a kérdés, hogy hazavihetjük-e majd?

- Te azt hiszed talán, hogy nem?

- Azt hiszem.

Ezzel az emberrel nem lehetett boldogulni. Pedig hát azt a pénzt ugyancsak nem félthették. Biztos helyre került az minden negyedév elején: a New York-i banknál helyezték el. Legokosabbnak látták tehát, ha a makacs öreggel erről egyáltalában nem is beszélnek.

A jövő is biztosítotttnak látszott. A két család versengési kedve mintha kezdett volna megcsappanni. Cyrus Bikerstaff és titkárai módfelett örvendtek ennek. Mióta az a bizonyos „báli szenzáció” elsült, a főintendáns még egyszer olyan nagyra nőtt, mint annak előtt volt. Walter Tankerdon a Coverley leánnyal táncolt! Jele-e ez annak, hogy a két család közeledik egymáshoz? Az tény, hogy Tankerdon és párthívei többé már nem beszéltek egynémely üzleti szándékaikról. Az előkelő társaságokban szóbeszéd tárgyává lett a báli eset. Az élesebben látók már olyasfélét rebesgettek, hogy a két család ki fog békülni, házasság lesz a dolog vége, a magán- és nyilvános torzsalkodások megszűnnek.

Ha pedig csakugyan úgy alakul a jövő, bizvást elhihetjük, hogy két, egymáshoz méltó ifjú szív legédesebb vágya teljesül.

Tagadhatatlan, hogy Dy Coverley szépsége meghódította a Tankerdon fiú szívét. Ide s tova egy éve már ennek, csak hogy a helyzet kényszerűsége miatt el kellett titkolniuk. Dy azonban sejtette, megértette az ifjút, és igen jólesett neki, hogy tudott szíve érzelmén uralkodni. Valószínűleg az sem titok előtte, hogy az ő szíve is hevesebben dobog Walter iránt. Természetesen ő sem vitte piacra érzelmeit. Női méltósága s a két család közt levő ellenségeskedés parancsolta, hogy így cselekedjék.

Az éles szemű megfigyelő láthatta azt is, hogy Dy és Walter nem vesznek részt azokban a naponként való célzatos magyarázatokban, amelyek a Tankerdon- és Coverley-palotákban mostanság minduntalan szőnyegre kerültek. Ha Tankerdon úr kíméletlenül megtámadta Coverleyéket, fia lehorgasztotta a fejét, hallgatott, és szó nélkül távozott. Ha pedig Nat Coverley szidta Tankerdonékat, a szép Dy lesütötte a szemét, elsápadt, s igyekezett a beszélgetésnek más fordulatot adni, bár hiába. Az apák nem vettek észre semmit, de erről ők nem tehettek, mert a természet már ilyeneknek alkotta a férfiakat, hályog borítja a szemüket. Callistus Munbar azt mondta, hogy a két anya nem olyan vak. Az anyák szeme ilyen dolgokban nagyon élesen lát, gyermekeik boldogsága miatt szerfölött aggódtak, mert a házasság, amely egyetlen orvossága volna, lehetetlen. Jól tudták, hogy a két vetélkedő pártvezért kibékíteni s a gyermekeket összeházasítani aligha sikerül valaha is. Walter és Dy azért mégiscsak szerették egymást - régóta tudta ezt már a két anya.

Többször célozgattak már Walter előtt arra, hogy válasszon a bal parti városrész szép lányai közül hitestársat, mert vannak ám köztük igen szépek, műveltek és hozomány dolgában is megfelelők a Tankerdon fiának. Az apja is, anyja is sürgette őt, az apa türelmetlenebbül, mint az anya. Walter rendszerint azzal ütötte el a dolgot, hogy nincs kedve a házasélethez. A chicagói vén kereskedőnek ez a felelet nem volt ínyére, úgy vélekedett, hogy akire egynéhány száz millió vagyon néz, ne maradjon agglegény. Ha a fiú nem talál kedve szerint való feleséget *Standard-Islanden*, nos hát, menjen Európába, Amerikába és keressen ott!... Egy Tankerdon-sarjadék, főleg ha olyan szemrevaló, mint Walter, talál feleséget, akár minden ujjára tízet... királyi, császári családokból származó hercegnők közt is válogathat!... Ámde Walter, valahányszor apja így a falhoz szorította sürgetéseivel, nem adta rá a fejét, hogy az Ó- és Újvilágba menjen háztűznézni. Anyja is gyakran mondotta neki:

- Édes fiam, talán van *Standard-Islanden* egy leány, aki neked tetszik?

- Van, édesanyám... - felelte Walter.

Az anya nem volt kíváncsi annak a leánynak a nevére, a fiú pedig okosabbnak vélte, ha nem mondja meg.

A Coverley-házban is szakasztott így állt a dolog. Az egykori New York-i bankár örvendett volna, ha a milliomos ifjak közül, akik a Coverley-szalomban meg-megfordultak, egyik vagy másik oltárhoz vezette volna leányát. De Dynak egyik sem tetszik *Standard-Islanden*, nos hát elviszik majd külföldre: Francia-, Német-, Olaszországba; Dy azonban Milliárd-Cityből nem kívánczozott el... úgy mondta, hogy itt igen-igen jól érzi magát, nem is hagyja el *Standard-Islandet* soha... soha. Coverley úr nem tudta, hogy mi lehet ennek a vonakodásnak az oka... tele volt aggodalommal.

Coverleyné nem vallatta ki a leányát úgy, mint Tankerdonné a fiát; azt is bizvást föltehetjük Dyról, hogy nem mert volna édesanyja kérdésére oly leplezetlenül felelni, mint Walter tette.

Ilyen volt ez idő szerint a helyzet. A két szerelmes tudta, hogy hányadán van egymással, sokatmondó mélységes pillantásaik a vallomást kölcsönösen megtették már, de egy árva szóval sem árulták el. Nem is találkoztak egyebütt, mint Cyrus Bikerstaff hivatalos jellegű szalonjában, vagy olyan nyilvános ünnepségeken, amelyről a sziget korifeusai tekintélyük kockáztatása nélkül nem maradhattak el. Ilyenkor Walter Tankerdon és Dy Coverley rendkívül tartózkodón viselkedett, mert tudták, hogy vigyázatlanságuknak kellemetlen következményei lehetnének.

Ezeket tekintetbe véve, méltán föltűnhetett az a bizonyos báli eset. A túlzásra hajlók azt hitték, hogy ebből nagy botrány lesz, másnap tele volt mendemondával az egész város. Pedig olyan egyszerű volt a dolog. A főintendáns fölkérte a négyesre Dy Coverley kisasszonyt, aztán amikor a tánc kezdődött... a gonosz csont, hirtelen eltűnt a láthatárról, helyette viszont odalépett Walter... Hiszen, uramfia, csak nem utasíthatta vissza?!...

Milliard-City pénzarisztokratái sokféle magyarázatát adták ennek a rendkívüli eseménynek. Tankerdon úr a fiát, Coverley úr a leányát fogta vallatóra. Hogy mit felelt az ifjú és mit a leány; hogy beleavatkozott-e a kényes dologba a két anya: azt még a hiúzszerű, ravasz Callistus Munbar sem tudhatta meg. Amikor Frascolin ebben az ügyben meginterpellálta a főintendánst, feleletül Munbar hunyorgott a jobb szemével, ami elvégre sem jelentett semmit, aminthogy nem is jelenthetett semmit. Annyit azonban a történeti igazság kedvéért föl kell jegyeznünk, hogy e nevezetes eset óta Walter Tankerdon találkozási séta közben Coverley-nével és Dy kisasszonnyal, udvariasan kalapot emelt; a lány és anyja pedig fogadták a köszönést.

Ha a főintendáns szavahihető ember, úgy ez a jelenség már maga „hatalmas lépés a biztató jövő felé”.

November 25-én reggel történt valami a tengeren, aminek azonban semmi köze sincs az úszó sziget két hatalmas családjához.

Napfölkeltkor az obszervatórium őrei jelentették, hogy több magas fedélzetű hajó tűnt föl a szemhatáron, amelyek délnyugat felé haladnak. Bizonyos távolságban egymástól egy vonalban mennek. A Csendes-óceán valamely hajódivíziójához tartozhatnak.

Simcoe tengernagy táviratilag tudatta Cyrus Bikerstaff úrral, És a kormányzó kiadta a parancsot, hogy *Standard-Island* készüljön a szokásos üdvözlő ágyúlövésekre.

Frascolin, Yvernes és Pinchinat az obszervatórium tornyára sietett, hogy szemtanúi lehessenek e nemzetközi udvariasság megnyilvánulásának.

A messzelátók csöveit az öt-hat mérföld távolságra eső négy hadihajóra irányították. Zászló nem lengett az árbocokon, nem lehetett tehát megismerni, hogy milyen nemzet hajói lehetnek.

- Eszerint nem tudhatjuk, hogy kinek a tengerészei vannak a hajókon? - kérdezte Frascolin az egyik tisztől.

- Nem... legföljebb a hajók formája után mondhatnám, hogy angolok. Ezen a részen az óceánnak javarészt angol, francia vagy amerikai hajórajok fordulnak meg. Ha egy-két mérföldnyire lesznek tőlünk, majd megtudjuk, hogy kik és mik.

A hajók mérsékelt sebességgel közeledtek: ha irányukat nem változtatják meg, néhány kábelnyi távolságon fognak elhaladni *Standard-Island* mellett.

A Rammsporn-ütegnél kíváncsi csoport verődött össze, nagy érdeklődéssel nézték a közeledő hajókat.

Egy óra múlva alig lehettek már két mérföldnyire; régimódi gályák, három árbocuk volt, formájuk sokkal szemrevalóbb, mint az újabb szerkezetűeké, amelyeknek csak egy jelzőárbocuk volt. Tág torkú kéményeikből fekete füstoszlopok kavargtak fel, a nyugati szél felcsapta a szemhatár végéig.

Mikor másfél mérföldnyire közeledtek *Standard-Island*hez, a hajóstiszt határozottan állította, hogy angol hajódivízió, amely a Csendes-óceánt járja, ahol számos szigetcsoporthoz vagy angolok az urak, vagy övék a főhatóság. Így például: Tonga- Szamoa-, Cook-szigeteken.

A tiszt intézkedett, hogy Milliard-City zászlóját kellő időben húzzák föl. Az angol hajók ágyúdörgését várták.

Tíz perc telt el.

- Ha angoloké az a négy hajó, bizonyára nem buzgólkodnak az üdvözléssel...

- Hisz az régi dolog... - vetette közbe Pinchinat. - Tudhatod, hogy John Bullnak a fejéhez nőtt a kalapja, nagy munkájába került, míg leszedte a fejéről...

A tiszt vállat vont.

- Szóval, angolok. Ismerjük őket, nem köszönnek, s azzal vége.

A hajókra tényleg nem húztak föl zászlókat. A divízióhajó tovazakatolt, észre sem akarta venni *Standard-Island*et. Egyáltalán milyen jogosultsága is van ennek az úszó szigetnek a létre? Anglia csak nem köszön ennek az úszó csodaszörnynek, hiszen már akkor is ellensége volt, amikor tervben megfogalmazott, szálla volt az angolok szemében utóbb is, és azzal vádolta, hogy megakadályozza a Csendes-óceánon a szabad közlekedést.

Az angol hajók elvonultak olyaténképpen, mint holmi neveletlen úriember, aki a Regent-Streeten vagy a tengerparton sétálgatva, belenéz az üres levegőbe, és nem akarja észrevenni azokat, akiknek köszönnie kellene. Így aztán *Standard-Island* zászlóját sem húzták fel.

Könnyen elképzelhetjük, hogy milyen hangon beszéltek az úszó sziget lakói a városban, a kikötőben a pöffeszkedő Angliáról, az arcátlan Albionról, a modern Karthágóról. Elhatározták, hogy angol hajó köszönését - ha esetleg előfordulna, bár aligha érik meg - soha viszonozni nem fogják.

- Mennyire más volt a francia hajóraj viselkedése és fogadtatása, amikor Tahitiba érkezett! - kiáltott föl Yvernes.

- Hja, a franciák mindig udvariasak... - jegyezte meg Frascolin.

- Sostenuto con espressione! - tette hozzá „Öfelsége”, a mélyhegedűs, kecses mozdulattal ütve a taktust.

November 29-én az örök megpillantották a Cook-szigetek hegyeinek csúcsait. E szigetek a déli szélesség 20° és a nyugati hosszúság 160° közt terülnek el. Előbb Mangia- és Hervey-szigeteknek hívták, majd Cook-szigeteknek keresztelték el, mert ez a híres tengeri utazó 1770-ben kötött ki rajtuk. Áll pedig a következő szigetekből: Mangia, Rarotonga, Watim, Mittio, Hervey, Palmerston, Hagemeister stb. Ősi lakói maori eredetűek, hajdanában húsz-ezer, mostanság csak tizenkétezer lélek lakik rajtuk, polinéziai malájok, a misszionáriusok mind a keresztény vallásra térítették őket. A bennszülöttek szívósan ragaszkodtak mindenkor függetlenségükhöz, azért manapság is önállóak. Vagy legalábbis ők szentül azt hiszik, hogy ők az urak a szigeten, pedig hovatovább az angol Ausztrália hatalma alá kerültek; tudjuk, hogy mit jelent ez.

Az első sziget, amelyet érintettek: Mangia, mindannyiuk közt a legnagyobb és legnépesebb, a szigetcsoporthoz székhelye. Ennél a szigetnél két hétig fog vesztegetni *Standard-Island*.

Vajon módjában lesz-e Pinchinat barátunknak, hogy ezen a szigeten igazi emberevő kannibállal találkozzék, olyannal, aminővel Robinson Crusoe-nak akadt dolga, s aminőt a Marquises-, Társaság-szigeteken és Nuka-Hiván hiába keresett? Vajon teljesül-e kívánsága, hogy szemtől szembe álljon hamisítatlan őseredeti kannibálokkal, akik ebbeli mivoltuknak bizonyosságát adják?

- Édes öregem - így szólt egy nap Zornhoz -, ha ezen a szigeten sem találunk emberevőket, akkor kannibál egyáltalán nincs is a világon!...

- Azt felelhetném neked, pajtás: mit törődöm én ezzel?! - válaszolt a kvartett sündisznója. - No de mondd csak, miért ne lehetne másutt, ha itt nincs?

- Mert lásd, már a sziget neve is Mangia (franciául manger = enni, a szó elé ebből világlik ki) és azt jelenti, hogy itt okvetlenül emberevőknek kell tanyáznuk...

Pinchinat csak nehezen kerülhette el, hogy barackot ne nyomjanak a feje búbjára, ezért az utálatos szóélcért. Pedig rászolgált.

Akár van emberevő Mangián, akár nincs: Őfelsége a mélyhegedűs, velük találkozni nem fog.

Amikor *Standard-Island* mintegy mérföldnyire jutott Mangiához, egy pirogán megjelent a mangiai kikötőből a sziget angol helytartója; egyszerű protestáns pap, aki súlyosabb igát vetett a bennszülöttek nyakába, mint a törzsfőnökeik. A tiszteletes úrnak van ezen a harminc mérföld területű és négyezer lakosú szigeten a legszebb földbirtoka. Ouchora legszebb házában lakik; ez a sziget fővárosa, gyönyörű halmon fekszik, kókuszpálmák, mangók, kenyér- és borsfák veszik a házat körül, virágos kertje párját ritkítja: coleák, gardéniák és peóniák élcesítik. Hatalmának végrehajtói a mutoik, ezek a bennszülött rendőrök, akik előtt a sziget egykori hatalmasai is alázatosan fejet hajtanak. Ezek a rendőrök szigorúan megtiltják, hogy valaki a fára másszék, vásár- és ünnepnapon halásszon vagy vadásszon, este kilenc órán túl a házán kívül csavarogjon, és pénzbírság terhe alatt tilos valamely árut az önkényesen megszabott árjegyzék tekintetbe nem vételével vásárolni. A piaszterekben (egy piaszter öt frank) fizetendő pénzbírság jó része a szent atya zsebét üti.

Midőn a kis gömböc úri ember a kikötőbe ért, a révkapitány elejébe sietett, röviden üdvözölték egymást.

- Mangia királyának és királynéjának nevében - kezdte a pap -, üdvözlöm *Standard-Island* kormányzóját.

- Fel vagyok hatalmazva, hogy a kormányzó nevében elfogadjam - felelte a révkapitány -, addig is, míg a kormányzó úr kegyes lesz személyesen tisztelegni őfelségeiknél...

- Őkegyelmességét mindenkor szívesen látjuk - felelte a helytartó, miközben semmitmondó arca csupa merő fukarság és kapzsiság kifejezését öltötte fel.

Majd édeskés hangon folytatta:

- *Standard-Island* az egészségügyi állapot, remélem, megfelelő?

- Soha ilyen kedvező nem volt, mint most.

- De esetleg mégis talán előfordulhat egyik vagy másik ragályos betegség: influenza, tífusz, himlő?...

- Még nátha sincs, helytartó úr. Szíveskedjék kiállítani az igazolványt, és mihelyt *Standard-Island* kiköt, megkezdődhetik köztünk a közlekedés...

- Azaz, ha... ha nincsenek ragályos betegségek... - okvetetlenkedett a protestáns pap.

- Biztosíthatom önt, hogy arról szó sem lehet.

- Eszerint *Standard-Island* lakói szeretnék megnézni a szigetet?
 - Meg, amint a keletre eső szigeteket is meg szoktuk látogatni.
 - Helyes... helyes... - mondta a kis gombóc. - Legyenek meggyőződve, hogy szívesen látjuk önöket, ha... ha betegségek...
 - Mondom, hogy nincsenek.
 - Akkor méltóztassék csak partra szállni... csak minél többen... sokan, nagyon sokan, a mangiaiak igen szívesen fogadják, mert tetszik tudni, vendégszerető emberek, de...
 - De?
 - Ófelségeik meg a törzsfők tanácsa együttesen abban állapodtak meg, hogy úgy Mangián, valamint a többi szigeten az idegenek bizonyos belépti vámot fizetnek...
 - Mit?... Belépti vámot?...
 - Úgy van, két piaszttert fejenként.
- Több mint bizonyos, hogy ezt az indítványt maga a tiszteletes úr tette, a királyi pár és a törzsfők készségesen elfogadták... A belépti vám jó részét azonban a helytartó úr rakta zsebre. A révkapitány szörnyen csodálkozott, mert a többi szigeten belépti vámról szó sem esett.
- Komolyan beszél ön? - kérdezte a paptól.
 - Úgy van, amint mondtam, két piasztter a díj, aki előre le nem fizeti, azt a szigetre nem eresztjük be.
 - Jól van! - felelt a révkapitány.

Köszönt a helytartónak, a táviróhivatalba sietett, és tudatta a dolgot a tengernaggyal.

A tengernagy beszélt a kormányzóval ebben az ügyben. Vajon érdemes-e *Standard-Island*nek Mangiánál megállapodnia, amikor a szigetlakók követelése éppen olyan határozott, mint amilyen jogtalan.

Nyomban kész a felelet. Cyrus Bikerstaff kiadta az utasítást, hogy az úszó sziget sem Mangiánál, sem a szigetcsoport többi szigeteinél nem vet horgonyt. A kapzsi pap felsült és a milliomosok tovább folytatták útjukat, hogy kevésbé zsaroló szigeteket látogassanak meg.

A gépészek mozgásba hozták a tízmillió lóerővel működő gépeket, s így Pinchinat újólág elesett attól, hogy igazi emberevő indiánusokkal álljon szemtől szemben, ha ugyan kannibálok laknak ezen a szigeten. Szó sincs róla, azért hát nem adta a fejét bűnnek. A Cook-szigeteken mostanáig nem falták fel egymást kölcsönösen a bennszülöttek. *Standard-Island* a tenger azon részének tartott, amely a négy egymás végében elterülő szigetet érinti. Szanaszét pirogák szelték a tenger hullámait; ez egyik csinosan formált, a másik otromba és nehézkes, a harmadik holmi kivájt fatörzs, nem egyéb. Vakmerő cethalászok ültek bennük.

Ezek a szigetek nagyon termékenyek, világos, hogy Anglia azért sózta nyakukba a főhatóságát, titkon azt forgatván elméjében, hogy majdan egészen leigázza mindet. Mangiából nem látszott egyéb, mint a sziklapart korallgyűrűje, az üde zöld környezetből élénken kiváló, fehérre meszelt házak, a sötétzöld pázsit, amely a halmokat díszíti. A halmok közül egy sincs, amely kétszáz méternél magasabb volna.

Másodnapra előbukkant erdős bérceivel Rarotonga. A sziget közepén egy ezerötszáz méter magas vulkán tört az égbe. Sűrű fák koszorúzták a meredélyét, de orma egészen kopár. A fák sötét háttéréből kimagaslik egy gót ablakú fehér épület; ez a protestáns templom. Az óriási fák

hatalmas ágaikkal, görcsös ágbogaikkal olyanok, mint a normandiai almafák vagy a Provence vén olajfái.

Hátha a rarotongiak lelkiismeretének pásztora, aki itt uralkodik a Német-Óceán-Társulattal egyetemben (ez utóbbi tartja kezében a sziget kereskedelmét)... hátha - mondom - ez a pap, nem követi a Mangia papjának példáját, nem hozta be a belépti díjat, és milliomosaink kiköthetnek majd a szigeten, anélkül, hogy zsebükbe kellene nyúlniuk, tiszteleghetnek a két királynénak, akik szüntelenül marakodnak egymással? Az egyik Aroguani, a másik Avarua falvában székel... Ámde Cyrus Bikerstaff nem ajánlotta, hogy kikössenek, az előkelők tanácsának is ez volt a véleménye... Hogy is ne, ők megszokták, hogy mindenütt fejedelmi fogadtatásban részesüljenek!... Így a tapintatlan angolok körme közt sínylődő bennszülöttek színét sem látták a *standard-islandi* piasztereknek, pedig e milliomosok éppen nem szokták a fogukhoz verni a garast.

Estefelé a vulkánnak már csak az orma látszott. Olyan, mint egy óriási oszlop, amely az égbe ment. Millió meg millió tengeri madár szállt engedély nélkül *Standard-Islandre*, ide-oda röpködtek. Az éj beálltával tovább vették útjukat azokra a fővenyombokra, amelyeket a Csendes-óceán hullámai korbácsolnak.

Ekkor a kormányzó összehívta a tanácsot és szóvá tették az úti program megváltoztatását. *Standard-Island* jelenleg olyan részén járt a Csendes-óceánnak, ahol Anglia az úr. Ha a megállapított útirányt megtartva, a 20° szélesség mentén tovább hajóztak, a Tonga-, a Fidzsi-szigetekhez érkeztek. A Cook-szigeteknél tapasztaltak nemigen biztatók. Sokkal okosabb lesz, ha a Loyalitas-szigetek és Új-Kaledónia felé tartanak, ahol a *Csendes-óceán gyöngyét* bizonyára francia udvariassággal fogadják. A téli napfürdőzés után az Egyenlítő mellékére szándékoztak visszatérni. Így persze az Új-Hebridáktól távolabbra esnek, pedig a hajótörött malájokat meg a kapitányt ott kellene partra tenniük.

E tanácskozás alatt a malájok feltűnően nyugtalanok lettek, mert ha csakugyan megváltoztatják az útirányt, hazajutásuk újabb akadályokba fog ütközni. Szárol kapitány nem tudta palástolni dühét, és ha valaki ekkor megfigyeli őt, észrevehette volna, milyen gyanús izgatottsággal beszélt társaihoz.

- No lám! A Loyalitas-szigeteknél vagy Új-Kaledóniában akarnak minket partra szállítani!... És cimboráink az Erromangón várnak reánk... Mi lesz jól kifőzött tervünkkel, amelyet csak az Új-Hebridáknál valósíthatunk meg?!... Hát kicsússzék körmeink közül ez a zsíros falat?!...

Szerencséjére a malájoknak, szerencsétlenségére *Standard-Islandnek*: a tanács nem egyezett bele az útirány megváltoztatásába. Milliárd-City nábobjai nem szerették, ha a szokott kerékvágásból valaki kizökkenti őket. A program maradt a régi, csak annyiban változtattak rajta, hogy a Cook-szigeteknél tervbe vett tizennégy napi veszteglés helyett az északnyugatra eső Szamoa-szigetek felé vették útjukat, aztán a Tonga-szigetekhez látogattak el.

Amikor a tanácskozás eredményét a malájok megtudták, szemlátomást jókedvre derültek.

Elvégre is nincs ezen mit csodálkoznunk. A tanács elhatározta, hogy az Új-Hebridákat is útba ejtik, nos hát ők az Új-Hebridák felé törekedtek.

2. Szigetről szigetre

Való igaz, hogy *Standard-Island* ege némileg kiderült, mióta a jobb- és balpárt súrlódásai nem ismétlődtek, az is való, hogy ezt némileg Walter Tankerdon és Dy Coverley érzelmeinek köszönhették, és így a kormányzó és a főintendáns nem alaptalanul hitték, hogy belső villongások nem fogják a helyzetet aggasztóvá tenni; mindazonáltal a *Csendes-óceán* gyöngyének sorsa aligha nem válik idővel tragikussá, a régóta készülődő katasztrófát aligha fogja kikerülni. Minél tovább hatolt előre nyugatnak, annál inkább közeledett ahhoz a helyhez, ahol reá a pusztulás várt. És ennek a gonosz kéz előidézte katasztrófának Szárol kapitány lesz az értelmi szerzője.

Ugyanis a malájok nem véletlenségből kerültek a Sandwich-szigetekre. A kets azért vesztegelt a honolului kikötőben, hogy bevárja *Standard-Islandet*. Szárol kapitánynak eleinte az volt a terve, hogy az úszó szigetet feltűnés nélkül mindenütt nyomon követi, aztán mert a szigetre nem juthattak, hajótöröttekként magát és embereit becsempéssze, és valahogy kieszközölje, hogy *Standard-Island* az Új-Hebridák felé vegye útját.

A terv első felének keresztülviteléről olvasóinknak már számot adtunk. Az, hogy a kets hajótörést szenvedett, merő koholmány volt. A malájok maguk rombolták szét hajójukat, de gondjuk volt arra, hogy addig el ne merüljön, míg *Standard-Island* mentőcsónakja oda nem érkezik, azután hadd nyelje el a hullámok. Azt sem süthette ki rájuk senki, hogy hajótörést nem szenvedtek; mint hajótörötteknek pedig *Standard-Island* nem mondhatja, hogy idegeneknek nincs helye a műszigeten.

Meglehet, hogy a kormányzó már előbb partra szállította volna őket, ragaszkodva a szigorú parancshoz, hogy idegenek nem tartózkodhatnak ott, nos hát ezzel a veszéllyel is le kellett számolniuk. Szárol kapitány attól sem riadt vissza. A vállalat igazgatósága kedvezően döntötte el a kérdést: a malájokat elszállíthatja *Standard-Island* az Új-Hebridákig.

Így történt. Négy hónapja élvezik Szárol kapitány és legénysége a legkorlátlanabb szabadságot *Standard-Islanden*. Keresztül-kasul barangolták, kilesték minden titkát - no hiszen, fel is használták az alkalmat! Három hónap múlva *Standard-Island* az Új-Hebridáknál köt ki, akkor majd lecsap a mennykő!... Soha a világ még ilyen tengeri katasztrófának hírét nem hallotta!...

Az Új-Hebridák szigettengere szörnyen veszélyes; rengeteg sok a zátony, erős a tenger áramlása, no meg a szigetlakók egy része a szó igaz értelmében vad nép. Mióta Quiros 1606-ban fölfedezte s utóbb Bougainville 1768-ban, Cook pedig 1773-ban bekalandozta, napirendben voltak és vannak a szigeten a legborzalmasabb mészárlások. Talán éppen e szigetek veszett híre ad jogosultságot Sébastien Zorn ama gonosz sejtelmének, hogy ennek az utazásnak még szomorú lesz a vége. Kanakok, pápuák, malájok és ausztráliai négek laknak e szigeten: mind hitszegők, alattomosak, és tudni sem akarnak a civilizációról. Egyik-másik sziget valóságos bünbarlang; a lakók tengeri rablásból élnek.

Szárol kapitány azok közül a zord lelkű, gaz malájok közül való volt, akikről Hagon hajóorvos az Új-Hebridákról írt útirajzában azt mondja, hogy a levegőt „megmételtyezik”. Ez a vakmerő, vállalkozó szellemű fickó bármily veszélyes tengeri útnak nekivágott, tapasztalt kalóz lévén, több rendbeli véres expedíciónak volt már eddig is a vezetője. Ez a mostani tehát nem gyámoltalan első kísérlet, mert gáztettei nevét hírhedtté tették már a Csendes-óceán nyugati részén.

Már hónapokkal azelőtt történt, hogy Szárol kapitány összebeszél az erromangói vérszomjas vad fickókkal, hogy egy zsíros falatot közösen megkaparintsanak, amely egyszerre gazdag emberekké teszi őket. Hallottak egyet-mást a nábobok úszó szigetéről, amely az óceánon szigetről szigetre jár, hallották, hogy milyen megmérhetetlen kincs van felhalmozva Milliárd-Cityben. Csakhogy ha *Standard-Island* nem hatol az Új-Hebridákig, nos hát Erromangóig kell valamely módon csalogatni: ott majd üt a végórája!...

Ha a szomszéd szigetek bennszülötteivel egyesülnek, akár számra nézve is fölérnek az új-hebridaiak *Standard-Island* lakóival. Arról persze szó sem lehetett, hogy a nyílt tengeren támadják meg, mint az áruszállító hajókat szokták, avagy gyarló csónakok rajával vegyék körül támadólag. Világért sem. A malájok felköltötték a nábobok emberszerető szánalmát, *Standard-Island* majd Erromango mellett halad el, néhány kábelnyire a szigettől horgonyt vet... Akkor ezer meg ezer vad bennszülött üt rajta... Körös-körül sziklák ólálkodnak ki a tengerből - a műsziget rommá válik, lakóit lemészárolják, kincseiket elrabolják. Ennek az iszonyú tervnek nem is lehetetlen a megvalósítása. A malájok így akarták „meghálálni” a nábobok jótéteményét.

December 9-én Simcoe tengernagy elérte a 171. délkört, éppen azt a pontot, ahol a szélességnek 15°-a átmetszi. E közt és a 175. délkör közt terül el a Szamoa-szigetcsoport, amelyen Bougainville 1768-ban, La Pérouse 1787-ben és Edwards 1791-ben kötött ki.

Először a lakatlan Rose szigete bukkant elő, amely megtekintésre sem érdemes.

Másnap Manua szigetét pillantották meg, mellette két nagyobb fajta fövenydomb van: Olo-saga és Ofu. A legmagasabb hegy e szigetekén hétszázhatvan méter. Igaz, hogy kétezer lakója van, de semmi különös érdekessége, s ezért a kormányzó elrendelte, hogy *Standard-Island* haladjon tovább. Inkább a következő szép szigeteknél kívánta a hosszabb időzést: Tetuila, Opolu, Savaï. Mindazonáltal Manua némileg nevezetes a tengeri utazások történetében, mert e sziget partján, Ma-Oma mellett (tulajdonképpen öböl ez) vesztették el életüket többen Cook kísérei közül. Innen a neve: Bay de Massacres.

Manua és Tetuila közt körülbelül húsz mérföld a távolság. *Standard-Island* a 14-ről 15-re virradó éjjel érkezett a sziget közelébe. Már az előtte való este „megszimatolták” művészeink az ágyúütegnél, pedig több mérföldnyi távolságban volt még a sziget: a levegőben csodálatos édes illatfelhők lengedeztek.

- Hisz ez nem is sziget, hanem Pivernek a kirakata... Lubin műhelye... egy modern illatszerész boltja!... - kiáltott föl Pinchinat.

- Ha felséged megengedi - jegyezte meg Yvernes -, inkább egy füstölőhöz hasonlítanám.

- Legyen hát... tömjénfüstölő! - mondta Pinchinat, világért sem akarván erőszakoskodni barátjának poétikus hajlamain.

Valóban úgy tűnt föl, mintha a szél illatszeres gőzöket hajtott volna a sziget felől. Ezt az illatot egy növényfaj terjeszti, amelyet a bennszülöttek „mussoi”-nak neveztek.

Napfölkeltével *Standard-Island* mintegy hat kábelhosszra jutott Tutuila északi partjától. A sziget hasonló egy zöldellő kosárhoz, vagy még inkább erdőkből alkotott könyvespolchoz; az 1700 méter magasra fölnyúló hegyek csúcsáig csupa erdőt lát az ember. A sziget előtt egy-két fövenydomb is látható, többek között Anuu. Száz meg száz csinos naszád kísérte *Standard-Islandet*, amelyeken izmos, félmeztelen bennszülöttek forgatták kétnegyed taktusra az evezőlapátokat, valószínűleg egy szamoai népdal ritmusára. A hosszú és szilárd szerkezetű csónakokban ötven-hatvan evezős is működött, ezért merészkedtek ki a nyílt tengerre velük. Ebből megmagyarázhatták művészeink, hogy az első európai utazók miért nevezték el ezt a szigetet „Hajósok szigeté”-nek. A helyes földrajzi neve azonban Hamoa vagy „Szamoa”.

A vulkanikus eredetű szigetcsoport egyes tagjai a következők: nyugaton Savaï, Upolu és Tutuila, délnyugaton egymás végében Olosaga, Ofu és Manua. Területük együttvéve kétezer-nyolcszáz kilométer, lakóinak száma harminchatezer-ötszáz lélek. A sziget első leíróinak statisztikai adatait e szerint jóval lejjebb kell szállítanunk.

Ámde e szigetek egyikének klímája sem oly kedvező, mint a *Standard-Islandé*. A hőmérséklet 26-34 °C közt váltakozik. Júliusban és augusztusban legnagyobb a hideg, februárban legnagyobb a hőség. Decembertől áprilisig rengeteg sok az eső, ugyanekkor dühöngenek a sok kárt okozó tengeri orkánok.

A kereskedés az angolok, amerikaiak és németek kezében van. A bevitel 1 800 000 frank; a kivitel 900 000 frankra rúghat. Ez utóbbi a termények ára, főleg gyapot, amelyet évről évre nagyobb szorgalommal termelnek, továbbá a kopra, vagyis szárított kókuszdióból.

A földművelők polinéziai malájok, néhány ezer melanéziai és háromszáz európai. 1830 óta a misszionáriusok megtérítették a bennszülötteket, de azért ősi vallásuk néhány szertartásához még máig is hívek.

A megtérítettek java része protestáns, mert a németek és az angolok nagyon buzgólkodtak; a katolikus vallásnak is van néhány ezer követője. Főleg a Mariste-szerzetesek igyekeztek e számot szaporítani, hogy felvehessék a harcot a protestánsokkal.

Standard-Island Tutuilától délre Pago-Pagóban vetett horgonyt. Ez a szigetnek tulajdonképpen a kikötője, fővárosa a sziget közepe táján fekvő Leone. A szamoai hatóság nem támasztott semmi nehézséget a kikötés ellen. Nyitva állt az út a szigetre. A szamoai király nem Tutuilán, hanem Upolun lakik. Ugyanott vannak az angol-amerikai és német társaságok főügynökségei is. Hivatalos fogadtatásra tehát itt sem került a sor. Néhány szamoai felhasználta a kínálkozó alkalmat, és megtekintette Milliárd-Cityt és környékét. A nábobok is szívesen látott vendégek voltak a szigeten.

Az öbölfenékben levő kikötő biztos menedékhely a viharok elől, a hozzájuthatás is kényelmes. Hadihajók is gyakran kiköthettek benne.

A szigetre először kirándulók közt volt Sébastien Zorn a társaival, hozzájuk csatlakozott a főintendáns is. Callistus Munbar, mint rendesen, most is csupa szeretetreméltóság, csak úgy pezsgett a humortól. Megtudta, hogy három vagy négy előkelő család elhatározta, hogy új-zélandi lovak által vontatott kocsikban kirándulnak a sziget fővárosába, Leonéba; mivel a Tankerdon és Coverley család is köztük van, meglehet, Walter és Dy közt a viszony még szorosabbra fűződik. Ennek pedig a főintendáns nagyon örülne.

Séta közben erről a nagy fontosságú dologról beszélt a kvartett tagjainak: élénken, lelkesen, már amint szokása volt.

- Kedves barátaim, mi tulajdonképpen egy vígopera szereplői vagyunk... holmi szerencsés véletlen oldja meg a csomót... A ló elragadja a hösnőt... a kocsi felfordul...

- Rablótámadás... - toldotta meg Yvernes.

- A kirándulókat mind egy szálig lemészárolják! - jegyezte meg Pinchinat.

- Az bizony még megtörténhetik!... - mormogta sírásói hangon a gordonkás, mintha a kisbőgő legmélyebb hangját szólaltatná meg.

- Nem, kedves barátaim, nem! - kiáltott föl Callistus Munbar. - Sok volna a jóból!... Annyira ne menjünk! Egy kis baleset elég volna... Ha Walter Tankerdon, mondjuk, megmentené Dy Coverley életét!...

- No meg ráadásul egy kis zene Boieldieu-tól vagy Auber-tól - tódította a szót Pinchinat olyanféle gesztussal, mintha verkit nyekeregtetne.

- Eszerint ön, Munbar úr, még most is reméli, hogy lesz valami abból a házasságból? - kérdezte Frascolin.

- Meghiszem azt, kedves Frascolin! Éjjel-nappal arról álmodom. Még a jókedvről is leszokom emiatt - ezzel ugyan elvetette a sulykot. - Sőt szemmel láthatólag sorvadok - ezzel még jobban elvetette a sulykot. - Bele fogok halni, ha házassággal nem végződik!...

- Minden úgy lesz, amint ön kívánja, főintendáns úr... - szólalt meg Yvernes esengő, prófétai hangon -, mert a jóságos Isten nem akarhatja, hogy ön meghaljon.

- Érzékeny veszteség is volna! - vélekedett Callistus Munbar.

Ezek után betértek egy bennszülött kunyhójába, néhány pohár kókuszvizet ürítettek a leendő ifjú pár egészségére, és megettek néhány ízes banán gyümölcsöt.

A szamoai lakosság előzőnlötte Pago-Pago utcáit, sürgött-forgott az árnyas fák alatt; művészeink gyönyörködve legeltették rajtuk a szemüket. A férfiak jól megtermettek, arcuk bőre sárgásbarna, fejük kerekded, széles a mellük, tagjaik izmosak, arcuk kifejezése pedig szelíd, vidám. Kissé erősen tetovált a karjuk, mellkasuk és combjuk, csípőjükről füvekből vagy falevelekből szőtt kurta szoknya lóg le. Hajuk szénfekete, sima vagy göndör, aszerint, amint a bennszülött gavalléroknak tetszik.

- Valóságos XV. Lajosok, vad kiadásban! - jegyezte meg Pinchinat. - Csupán a kabát, nadrág, kard, harisnya, hegyes orrú cipő, tollas kalap és burnótszelence hiányzik, és udvarképesek lehetnének a versailles-i udvarnál.

A szamoa asszonyok és lányok ruházata is olyan fogyatékos, mint a férfiaké; mellüket és kezüket tetoválják, gardéniából font koszorúkat raknak a fejükre, vörös hibiszkuszból készült karpereceket viselnek, s az utazók nagy dicséretét megérdemlik - amíg fiatalok.

Tartózkodásuk, hímezetlen elfogultságuk, bájos egyszerűségük és mosolyuk elbűvölte a kvartett tagjait, amint szelíd, édesen zengő hangon mondták: kalofa. Annyit jelent, hogy jó napot.

A másnapi kirándulás alkalmával a szigetet szélteben bejárták egyik partjától a másikig. Egy bennszülöttnak a kocsiján tették meg az utat. A França-öbölíig hatoltak el. (Ez a név eszükbe juttatta hazájukat: la France.) Van ott egy emlékkő fehér korallból, az emlékkövön egy tábla s azon a következő nevek: *de Langle tábornok*, *Lamonon természettudós*, valamint kilenc matrózé, akik hajdanában La Pérause kísérői voltak. Ebben az öbölben estek gyilkos kezek áldozatául.

Sébastien Zorn és társai visszatértek Pago-Pagóba. A szigeten mentek keresztül. Micsoda fölséges liánokkal átfont erdősűrűk, erőteljes, magasra nőtt faóriások, kókuszpálmák, vad banánok és egyéb fajta, műasztalosok feldolgozására való fanemek voltak itt egy rakáson! A szántóföldeken táró, cukornád, alacsonyabb fajta kávécsérjék, gyapotbokrok, fahéjfák; mindenütt narancsok, goyavék, mangók, orchideák s famagasságra növény harasztok. Bámulatosan gazdag ennek a szerencsés klímának a növényzete. Annál szerényebb az állatvilága, néhány madárfaj, néhány ártatlan csúszó-mászó féreg, s az emlősök közül csak a kisebb fajta patkány található meg.

Négy nap múlva tovább haladt *Standard-Island*, anélkül, hogy az a bizonyos „szerencsés véletlen”, amelyre a főintendáns oly nagyon sóvárgott, bekövetkezett volna. Hanem annyi tény, hogy a két család közt az ellentétek mintha napról napra mind jobban elsimulnának.

Upolu 10-12 mérföldnyire van Tutuilától. Másnap délelőtt Simcöe tengernagy elhaladt Nuntua, Samusu és Salafuta lakatlan szigetek mellett, mindegyik olyan, mintha holmi erődtmény volna. Űgyesen kikerűlte őket, és délután Apia előtt állt.

A tizenhatezer lakosű Upolu a szigetcsoport fővárosa. Itt van Németországnak, Angliának és Amerikának a főűgynöksége. Honfitársaik üzleti érdekeit képviselik. A szigetcsoport királya udvarával együtt Malinuuban kormányozza birodalmát. Malinuu pedig az Apia keleti végében van.

Upolu is úgy fest messziről, mint Tutuila; egy rakás hegy; közülük a Mission-csűcs a legkimagaslóbb. Az ősrégi vulkánok keble már kiégett, fel egészen a kráterig benőtték a fák. A hegy aljától nyűlnak a völgyek és rónák, amelyek a hullámmosta partok külső pereméig terjednek. A növényvilág a trópusi égalj valóságos remeke.

Másnap Cyrus Bikerstaff két titkárával és két előkelő polgárral átkelt Apiába, hogy hivatalos látogatást tegyen Németország, Anglia és Amerika képviselőinél, akik egy testűlettű tömörűlve a szigetcsoportnak tulajdonképpeni kormányzói.

Ezalatt művészeink is fölkerelkedtek, és átmentek a szigetre, hogy megnézzék a várost.

Csodálkoztak a kirívó ellentétén, amely első pillanatra szeműkbe ötlött, látván az európai ízléssel épűlt szép házakat, raktárakat, tőszomszűdságukban pedig a bennszűlötték kunyhóit; azok kényelmesek, tiszták, ezek pedig az Apia-folyó mentén, karcsű pálmák alatt szanaszét szórtak.

A kikötő elég élénk volt. A szigetcsoport legnépesebb kikötője ez. Egy hamburgi kereskedő-cégnek kis hajóaja volt itt a szomszűdos közlekedés megkönnyítésére.

Igaz, hogy a szigetcsoporton az említett három nemzet érdeke volt az uralkodó, de Franciaországot is képviselte valaki: a katolikus hittérítők, akiknek becsűletessége, jámborsága és buzgósága a szamoai bennszűlöttéknél általános tiszteletnek örvendett. A megelégedésnek jóleső érzése, sőt igazi meghatottság szállta meg művészeinket, midűn megpillantották a misszionáriusok kis kápolnáját, amely a protestánsok puritán templomaitól különbözik - no meg valamivel följobb, a dombháton a kisded iskolát, amelynek homlokzatán a francia trikolor lengedezett.

Ebben az irányban haladva, néhány perc alatt a francia telephez értek. A Mariste-atyák a „falani”-kat (így hívják a szamoabeliek az idegent) francia vendűgszeretettel fogadták. Három szerzetes lakott itt, rajtuk kívül még kettű van Savaiban, no meg néhány fráter. Ennyi a hittérítők száma.

Nagy élvezet volt elbeszűlgetni az ősz gvárdiánnal, aki már nagy ideje lakott Szamoában. Ő is szerfűlött örvendett, hogy honfitársaival, s ami még fontosabb, művészekkel találkozhatott. Közben pedig hűsítőkkel kínálta meg vendűgeit, amelyeknek sajátságos készítés módjához a misszionáriusok nagyon értettek.

- Azt ne gondoljátok, édes fiaim, hogy ez a mi szigetűnk, amint híresztelik, vadak tanyája!... Nálunk a bennszűlötték világért sem kannibálok!

- Mi sem találkoztunk eddig sehol emberevőkkel - jegyezte meg Frascolin.

- Sajnos, hogy nem - vélekedett Pinchinat.

- Hogyhogy? Azt mondja ön, hogy sajnos?

- Ne vegye zokon, tisztelendű atyám, egy kíváncsi párizsinak ezt az őszinte vallomását. Csak egy kis lokális színezet kedvéért történik...

- Hohó, még lehet benne módunk!... - szólalt meg Sébastien Zorn. - Nincs vége még a históriának. Esetleg több kannibállal is lehet még találkozásunk, mintsem pajtásunknak ínyére lesz!...

- Sajnos, hogy igaza lehet önnek - felelte a gvérdián. - Tovább nyugatnak, az Új-Hebridák és Salamon-szigetek tájékán ugyancsak ügyelniük kell az utazóknak. Ellenben Tahitin, a Marquises- és Társaság-szigeteken, valamint Szamoán szépen halad a civilizáció. Tudom, hogy La Pérouse kíséreiinek lemészárlása hírhedtté tette Szamoa lakosságát, s olybá tüntette fel, mintha emberevő vadak volnának. Ámde manapság a bennszülöttek erkölce már szelíd, a képviselő-testület itt is két kamarából áll, mint Európában, hanem azért forradalmak itt is előfordulnak...

- Éppen úgy, mint Európában? - vágott közbe Yvernes.

- Szakasztott úgy, kedves fiam, a szamoaiak sem idegenkednek a viszálykodástól.

- Ahhoz még *Standard-Islanden* is értenek az emberek, tisztelendő atyám!... Mert ugyan mihez is ne értenének ezen az Isten áldotta szigeten a nábobok?... Nekünk úgy rémlik, mintha éppen most is holmi csetepaté volna két királyi család közt.

- Úgy van, kedves barátaim. Tupua és Malietoa királyok közt kitört a háború; amaz egyenes sarjadéka az ő királyi háznak, mi teljes erőnkől az ő pártján állunk; emezt az angolok és németek támogatják. Sok vér folyt már, főleg az 1887 decemberében vívott csatában. Ez a két király megérte már, hogy trónjuktól megfosztották, aztán újra visszaültették; végül is Malietoát tették meg királlyá: látszólag a három nemzet kívánságára, valójában azonban Berlinből jött a rendelet... bizony, Berlinből!

Az ősz misszionárius keble összeszorult, amint kiejtette ezt a nevet.

- Látják, eddigelé a németek voltak Szamoa szigetén az irányadók. A megművelt föld kilenctized része az övék. Apia közelében, Sulnafatában, jelentékeny kikötőhelyet csikartak ki a kormánytól, ahol hadihajóik minden szükségést beszerezhettek. Puskákat szállítottak ide... Hanem eljön majd az idő, amikor másképp alakulnak a viszonyok...

- Franciaország javára?

- Nem, az Egyesült Királyság javára. De ne beszéljünk erről! Ki tudhatná azt előre, hogy mi fog történni?

- Nos, és Malietoa király?... - folytatta Yvernes.

- Hát Malietoa királyt is majd újra leheppentik a trónról, és tudják-e önök, hogy ki az a trónkövetelő, aki a legbiztosabban számíthat a királyságra? Egy tekintélyes angol úriember, aki azonfelül még regényíró is...

- Regényíró?!...

- Úgy ám, Robert Louis Stevenson, *A kincses sziget* és az *Arab éjszakák* szerzője!...

- No lám, mennyire felviszi Isten a pennaforogatók dolgát! - kiáltott föl Yvernes.

- Nem ártana, ha a mi francia íróink is efféle tervek forgatnának az elméjükben!... - jegyezte meg Pinchinat. - Hm, I. Zola, Szamoa királya... a brit királyság védnöksége alatt... a Tupuák és Malietoák trónján... uralkodó családja a bennszülött dinasztiák jogörököse... minő álom!

A beszélgetés rátért a szamoabeliek szokásaira és erkölceire. A gvérdián vette át újra a szót. A katolikus vallás, dacára annak, hogy a protestáns volt ez idő szerint túlsúlyban, napról napra terjedt. A kis kápolnába már nem fértek be a hívők, az iskolát is meg kellett nagyobbítaniuk. A jó gvérdián örvendett, hogy így áll a dolog, művészeink is együtt örvendtek vele.

Standard-Island három napig időzött Upolu előtt.

A misszionáriusok is ellátogattak az úszó szigetre, művészeink megmutogattak nekik minden látnivalót, és a jámbor atyák nem győzték eléggé csodálni. A kaszinó termében játszottak is művészeink néhány darabot. A jó öreg gvárdián könnyes szemmel hallgatta, mert nagy tisztelője volt a klasszikus zenének, márpedig Upoluban nem hallott effélét.

Az elindulás előtt való este művészeink meg Athanase Dorémus tánc- és illemtan tanár elbúcsúztak a francia misszionáriusoktól. A búcsú nagyon érzékeny volt mindkét részen, mert hiszen bár néhány nap óta ismerték egymást, de soha többé ebben az életben nem találkoznak. Az ősz pap mindnyájukat megáldotta... Meghatottan tértek vissza a szigetre.

Másnap reggel, *december 23-án* Simcöe tengernagy elindította *Standard-Islandet*; a bennszülöttek egész rakás csónakkal kísérték az úszó szigetet a szomszédos Savaï-ig.

Savaï és Upolu közt alig van nagyobb távolság, mint hét-nyolc mérföld, minthogy azonban Apia kikötővárosa Upolu északi részén van, egész napi útba került, míg a Savaï-tengerszorosba érkeztek.

A kormányzói rendelet szerint *Standard-Island*nek Savaït csak érintenie kellett, körülhajózni nem, aztán délnyugatnak vették az irányt, hogy a Tonga-szigetekhez jussanak. Ezért *Standard-Island* mérsékelt sebességgel siklott tova, mert nem akart éjjel bejutni abba a szűk tengerszorosba, amely Apolinia- és Menone-szigetecskék közé ékelődik.

Másnap reggelre érkezett ide *Standard-Island*. A két szigetecskén kevés a lakos: Apolinián kétszáz, Menonén ezer. Ezek az emberek az összes szamoabeliek közt a legtisztességesebbek.

Elhaladván Savaï mellett, élvezhették a sziget egész pompáját. Rendíthetetlen gránitfalak védik a tenger hánykódó hullámai ellen, amelyek orkánok, tornádók, ciklonok keletkezteivel főleg télen nagyon veszedelmesek. Savaït sűrű erdők borítják, van egy 1200 méter magas vulkánja is. Az óriási pálmák sötét háttéréből fehér nyári lakok villannak elő... csillognak a zúgó vízesések a messzeségből. A meredek sziklafalakból számos barlangnyílás tátong, a hullámverést visszazengik a sziklák.

Ha a legendáknak hinni lehet, úgy ez a szikla volt az összes polinéziai faj bölcsője. Annyi bizonyos, hogy a sziget lakói az ős jellemvonást híven megőrizték. A sziget neve hajdanában Savaïki volt, a maori istenek híres édenkertje.

Standard-Island lassan tovább haladt, és december 24-én este eltűnt a messzeségben a sziget utolsó hegyorma is.

3. Az udvari hangverseny

December 21-e óta a Nap, minekutána a Ráktérítőt elérte, amint útjából kivették, elkezdett újra észak felé haladni. Ezeken a vidékeken tehát nemsokára beáll a zordon tél, az északi félgömb pedig várhatja a nyarat.

Standard-Island jelenleg a tizedik szélességi foknál tartott, a Ráktérítőn innen; ha Tonga-Tabut eléri, akkor az útnak határpontjára érkezik, ennél tovább a szélesség irányába nem hatol, onnan északnak tart, hogy a kedvező klímák körében mozogjon. Azt természetesen nem kerülhette el, hogy átszenvedje a rekkenő hőséget, amely a Napnak a zenitpontra jutásakor szokott lenni, no de a tengeri szelek annyira-amennyire mérsékelni fogják.

Szamoá és Tonga-Tabu között mintegy nyolc szélességi fok, tehát körülbelül kilencszáz kilométer a távolság. A tenger tükre állandóan csendes, *Standard-Island*nek tehát nem is kellett túlságosan sietnie, nem fenyegette veszély. Elég, ha január első napjaiban érkezik meg Tonga-Tabuba, ott majd egy hétig pihennek, aztán tovább folytatják az utat a Fidzsi-szigetek felé. Azután kerül sor az Új-Hebridákra, ahol a malájokat kell partra szállítaniuk, végül északnyugatnak fordul, és visszatér a Magdolna-öbölbe. Ezzel az idei körútnak vége lesz.

Milliard-Cityben az élet a szokott mederben folyt tovább; akárcsak valamely amerikai vagy európai világvárosban; az újvilággal gőzös, kábeltávíró kötötte össze, a családok megtették szokott látogatásaikat, a két városrész lakói szemmel láthatólag közeledtek egymáshoz, naponta sétálgattak, multságokat rendeztek gyakorta, meghallgatták a kvartett hangversenyét, és nem fogtak ki a régi lelkesedésből.

Az újévet katolikusok és protestánsok egyaránt a legnagyobb fénnel ülték meg a templomokban, a magánlakásokban és a hotelekben. Karácsonytól újév napjáig csupa ünnepségből és mulatozásból állt az úszó sziget lakóinak élete.

A helyi lapok pedig, a *Starboard-Chronicle* és a *New Herald* rendszeresen közölték a városi és külföldi híreket. Különösen az egyik hír, amely mindkét lapban egyidejűleg jelent meg, sokféle magyarázgatásra adott okot.

A december 26-i számban azt olvasták, hogy a malecarliai király a kormányzóhoz ment a városházára, s a kormányzó kihallgatáson fogadta a királyt. Senki sem sejtette, hogy milyen szándéka lehetett a királynak. Se vége, se hossza nem volt a mendemondának, találgatásnak, városszerte, merő alaptalan föltevések jártak szájról szájra, míglen a másnapi szám megadta a magyarázatot.

A malecarliai király alkalmaztatását kérte az obszervatóriumnál, a felső hatóság pedig rögtön teljesítette kérését.

- A teremburáját!... Ilyesmi is csak Milliard-Cityben eshet meg! - kiáltott föl Pinchinat. - Íme, egy király, aki távcsövet szorongat a kezében, és hivatalból vizsgálja a csillagokat!...

- Egy földi csillag, aki kapcsolatba kerül testvéreivel, a mennybolton ragyogókkal! - jegyezte meg Yvernes.

A hír igaznak bizonyult. A malecarliai királyt a következő körülmény indította erre a lépésre:

A malecarliai király igen jó ember volt, ugyancsak áldott jó szíve volt a feleségének is. Igyekeztek, hogy annyi jót tegyenek, amennyit Európa kisebb fajta államaiban csak a felvilágosult, szabadelvű uralkodók tehetnek, ámde azért sohasem formáltak jogot arra, hogy családjuk - bár az Óvilág legősibb dinasztiái közé tartozott - isteni származású legyen. A király ritka tudományos képzettségű volt, szerette a művészeteket, legkivált pedig a zenét. Mint tudós és

bölcselkedő, mélyen belepillantott az európai uralkodók jövőjébe, és hajlandónak mutatkozott bármely pillanatban lemondani a királyi hatalomról. Fia nem volt, és ezért senkit azzal meg nem károsíthat, ha eljön az ideje, amikor leteszi fejéről a koronát, és búcsút mond országának.

Három évvel ezelőtt történt, hogy Malecarlia királya és népe kölcsönös megállapodás szerint felbontották egymás közt a szerződést. Még csak forradalom sem robbant ki, legalábbis nem véres forradalom. A király közönséges emberré, az alattvalók polgárokká váltak. Összezsomagolta a vagyonát, és elutazott országából, mint akármely útra készülődő, aki az állomáshoz siet... nem törődött azzal, hogy milyen kormányforma lesz ezután az országában.

Hatvanéves ugyan, de rendkívül erőteljes még... oly hatalmas erejű szervezete van... hogy hajdani országának ahhoz hasonló talán sohasem is lesz. Ámde a királyné betegeskedett, olyan éghajlat alá kíváncszott, ahol nem kellett tartania az időjárás szeszélyes változásától. Lehetett volna-e e tekintetben alkalmasabb helyet találni *Standard-Island*nél, amely kedve szerint válogathatott a legegészségesebb klímák közt? A „Standard-Island Company” azonkívül gondoskodott minden elképzelhető kényelemtől.

Ezért határozta el a királyi pár, hogy *Standard-Island*en telepedik le. Megengedték nekik, de csak azzal a feltétellel, hogy egyszerű polgárcsaládként költöznek oda, és lemondanak mindennemű királyi előjogokról és igényekről. Öfelségeiknek ilyesmi még csak eszük ágában sem volt. A harminckilencedik sugárúton apróbb házat béreltek ki, a nagy parkra néző kert is volt a lakáshoz. Itt éldegéltek nagyon szerény viszonyok közt, bele nem vegyülve a két városrész kicsinyes torzsalkodásaiba és cselszövéseibe. A király csillagászati tanulmányainak szenteli idejét, ahhoz mindig nagy kedvet érzett, a királyné buzgó katolikus lévén, csaknem apácaéletet élt, a jótékony cselekedetre azonban alig nyílt alkalma, mert a *Csendes-óceán gyöngyén* a nyomor ismeretlen fogalom.

Ilyenformán számolt be a főintendáns Malecarlia egykori uralkodójának családi viszonyairól, hozzátette még azt is, hogy ez a király és királyné a világ legjobb emberei, bár vagyoni helyzetük nem éppen kedvező. A kvartett tagjait erősen megindította a trónja vesztett királyi család sorsa, annál is inkább, mert a sors változásait ily páratlan megadással és bölcs egykedvűséggel tűrték. Ahelyett, hogy Franciaországba, a száműzött királyok e hazájába menekültek volna, íme, *Standard-Island*re költöztek, amint az egészségüket féltő gazdagok Nizzába vagy Korfu szigetére mentek. Igaz, hogy ők tulajdonképpen nem is száműzöttek, országukból nem kergették ki őket, ott maradhattak volna, avagy oda bármikor visszatérhetnek, természetesen mint egyszerű polgárok. No de ezt tenni eszük ágában sem volt. *Standard-Island* békességes levegőjében kimondhatatlanul jól érezték magukat, szívesen alávetették magukat a város törvényeinek és a kormányzó rendeleteinek.

A dúsgazdag nábobokhoz képest ők bizony királyi mivoltuk dacára sem voltak jómódúak. Akinek kétszázezer frank évi jövedelme van, nem nagyon dobálózhatik a pénzzel, főleg, ha csupán a lakásért évente ötvenezer frankot fizet. Európa császáraihoz és királyaihoz képest is szegények voltak biz ők, annál inkább eltörpültek a Gouldok, Vanderbiltek, Rotschildok, Astorok, Makayk és más pénznagyhatalmasságok mellett. Az őket ugyan cseppet sem bántotta, hogy csak épp a legszükségesebbre telt, és a fölösleges élvezetekről le kellett mondaniuk. A királyné egészsége a szigeten annyira megjavult, hogy a királynak esze ágában sincs más tartózkodási helyet keresni. Ámde jövedelme kicsiny volt, és ezért a jobb anyagi helyzet kedvéért pályázott az obszervatóriumnál megüresedett helyre. A kormányzónak csak egy sürgönyébe került, amelyet a Magdolna-öbölben székelő igazgatósághoz intézett, a felelet nyomban megjött, a király megkapta az állást. A helyi lapok tehát jól voltak értesülve, midőn másnap közölték, hogy a malecarliai királyt kinevezték az obszervatórium csillagászává.

Ha ez másutt történik, vége-hossza nincs a mendemondának. Itt két napig beszéltek róla, s a harmadikon már napirendre tértek felette. Mindenki természetes dolognak tartotta, hogy egy

király esze vagy keze munkájával igyekszik biztosítani Milliárd-Cityben való tartózkodását. A király tudós ember, tudományának a város majdan hasznát látja, ebben csak nincsen semmi megalázó!... Ha valamely bolygót, üstököst vagy álló csillagot talál fel, elnevezik majd a nevééről!... És ott fog ragyogni a planéták mitológiai nevei közt az övé is!...

Művészeink a parkban sétálgatva éppen erről a tárgyról beszélgettek, amikor találkoztak az obszervatóriumi irodába siető királlyal, és nem voltak még annyira „megamerikaiasodva”, hogy ilyesmit hétköznapi dolognak tekinthettek volna. Frascolin így szólt a beszélgetés folyamán:

- Ha őfelsége nem felelhetne meg a csillagászállásnak, úgy hiszem, zenetanár is lehetett volna belőle.

- Hm, magánórákat adó király?!... - kiáltott fel Pinchinat.

- Az ám, mégpedig oly tiszteletdíjért, amilyen neki tetszett volna, e rengeteg gazdag pénzeszsák közt.

- Úgy szól a fáma, hogy jó zenész... - jegyezte meg Yvernes.

- Nem csodálom, hogy a zene bolondjának is tartják, mert, emlékezhetek, hangversenyeinket a kaszinó ajtaja mögül hallgatta, nem telt neki és feleségének a belépti jegyre!... - tette hozzá Sébastien Zorn.

- Halljátok, komák, nagyszerű ötletem támadt! - rikkantott föl Pinchinat.

- A felséged eszméje, mélyhegedűs uram, rendszerint igencsak barokk stílus szokott lenni.

- Már akár barokkstílus, akár nem, öregem, Sébastien, szentül meg vagyok győződve, hogy te helyeselni fogod!...

- Isten neki, hallgassuk meg most az egyszer Pinchinat agyficamát... - sóhajtott megadóan Frascolin.

- Azt szeretném indítványozni, hogy rendezzünk hangversenyt a királyi pár szalonjába; de csupán nekik kettejüknek, mégpedig repertoárunk legjavából...

- Tisztelet-becsület ennek az ötletnek!... - kiáltott föl Sébastien Zorn. - Ez már talpraesett gondolat!

- Adta-teremtette, ha tudnátok, mennyi ilyesféle elmesziktől hemzseg a fejem!... Csak meg kellene ráznom és...

- Úgy berregne, mint a kereplő! - vágott közbe Yvernes. - Aztán tűzijáték fakadna belőle rögeszme-röppentyűkkel!...

- Kedves Pinchinatom, egyelőre elégedjünk meg ezzel az ötletteddel - vette át a szót Frascolin.

- Erősen hiszem, hogy módfelett nagy örömet szerzünk a jó királyi párnak!...

- Holnap írásbelileg kérünk tőlük audienciát... - vélekedett Sébastien Zorn.

- Nem, jobbat ajánlok én!... Még ma este hónunk alá kapjuk a hangszereinket, elmegyünk a lakásukra, mintha hajnali zenét akarnánk adni...

- Talán inkább szerenád! - helyesbített Yvernes. - Hiszen késő este lesz már...

- Amint neked tetszik, igazságos, szőrszálhasogató primás. No de ne kapjunk hajba egy szó miatt! Megegyezünk ebben?

- Meg, akár saját kezűleg alá is írjuk.

Valóban jó ötlet volt ez. A gyöngéd érzelmű és zenekedvelő királyt a francia művészek e figyelmessége minden bizonnyal nagyon boldoggá teszi.

Mihelyt az alkonyat leszállt, hangszereikkel fölkerelkedtek, és a jobb parti városrészen fekvő harminckilencedik sugárút felé irányították lépteiket.

A nagyon egyszerű háznak, pázsitos udvara, földszintje és egy emelete volt, padlásszobákkal. A kertbe vezető gyalogösvényt két pompás diófa árnyékozta be. A csak kétszáz négyszög-méter nagyságú árnyas kert földjét mindenütt üde pázsitszőnyeg borította. A Coverley- és Tankerdon-palotákkal ezt a kis házacskát összehasonlítani sem lehetett. Egy bölcsnek, egy tudósnek a menedékhelye volt ez, ahol a maga világában él. Abdolonyme is megelégedett volna ezzel, mikor a sidoni királyi trónról leszállott.

Malecarlia egykori uralkodójának egy komornyikja, a feleségének egy komornája volt, no meg az amerikai szakács: ez a három ember tette ki a szolgálatszemetet.

Frascolin megnyomta a villamos csengettyű gombját. A komornyik ajtót nyitott előttük.

Frascolin elmondta, hogy ő és társai francia zeneművészek, őfelségénél óhajtanának tisztelni; hódolattal kéri, hogy fogadja őket.

A szolga felszólította őket, hogy kegyeskedjenek belépni. Az előszobában vártak. Csaknem abban a pillanatban visszasietett a szolga, és jelentette, hogy a király igen szívesen látja őket. Az előszobában letették hangszereiket, aztán a szalonba mentek, ahova nemsokára őfelségeik is beléptek.

Ennyiből állott a fogadási ceremónia.

Művészeink őszinte tisztelettel hajoltak meg a király és a királyné előtt. Az egyszerű fekete ruhás királyné fejéke a dús hajzat, amelynek szürkébe játszó színe, az arc halványsága és a szempár fátyolozottsága mellett sajátosan bájosá tette őt. A kertre néző ablak melletti karszékben foglalt helyet.

A király állva fogadta vendégeinek üdvözlését, és kérte őket, hogy mondják el, mi jártban fáradtak el szerény házába, amely Milliard-Citynek a végén van.

Művészeinkre mély hatást tett ennek a méltósággal teljes uralkodónak a fellépése. Fekete pillái alól átható szeme élénk tűzben csillogott, a tudós figyelő tekintetével. Gondosan rendben tartott fehér szakállá mellére borult. Arc kifejezése komoly volt, de nyájas mosoly szelídítette komolyságát; úgyhogy mindenkit meghódított, akivel csak érintkezett.

Frascolin kezdte a szót; bizony kissé reszketett a hangja:

- Köszönjük felségednek, hogy fogadni méltóztatott minket, egyszerű művészeket. Az a benső vágy hozott ide, hogy őszinte hódolatunknak adjunk kifejezést.

- A királyné és én köszönjük önöknek ezt a figyelmet, uraim, szíves indulatuk hálára kötelez. Szinte úgy tűnik föl előttünk, mintha önök erre a szigetre, ahol mi izgalmas életünk hátralevő napjait kívánjuk tölteni, a szép Franciaország levegőjét varázsolták volna. Uraim, önöket én ismerem, mert bár főleg a tudománnyal foglalkozom, de szenvedélyesen szeretem a zenét is, ez a művészet pedig az egész világ előtt ismertekké tette önöket. Tudjuk, hogy milyen babérokat arattak Európában és Amerikában, milyen kitörő lelkesedést keltettek *Standard-Islanden*; nekünk is részünk volt ebben az élményben, habár kissé hátravonultunk... Sajnos, hogy még nem hallottuk a játéukat olyan közélről, ahonnan még élvezetesebb...

A király leültette vendégeit, ő maga is leült a kandalló előtt levő székre; a kandallón a királynénak ifjúkori remek mellszobra állt, Franquetti műve.

Frascolinnek, hogy elárulja látogatásuk célját, nem kellett egyebet tennie, mint fölvennie a beszéd fonalát ott, ahol a király elejtette.

- Felsőgednek igaza van, de sajnos, a zenének az a faja, amelyet mi művelünk, óhatatlanul szűkebb körnek szól... A kamarazene nem nagy hallgatóságnak való. Valami csöndes, áhítatos hangulatú szentély kellene...

- Úgy van, uraim!... - vágott közbe a király - Ezt a muzsikát olyan áhítattal kell hallgatni, mint a szférák zenéjének harmóniáját... Szent helyre való...

- Engedjék meg felsőgedék, hogy ezt a szalont változtassuk egy órára ilyen szentellyé!... Hallgassák meg egy-két darabunkat kettesben...

Yvernes még be sem fejezte szavait, íme, az uralkodó pár arcán már fölragyogott az öröm.

- Uraim!... Önök megtennék?!... Önök arra gondoltak?...

- Ezért jöttünk voltaképp...

- Ó, erről ismerem meg a francia művészeket! Lángész és jó szív együtt! - mondta a király, és kezét szorított vendégeivel. - Köszönöm, uraim, köszönöm a királyné és a magam nevében!... Valóban, ennél nagyobb örömet nem szerezhettek volna nekünk...

Míg a komornyik behozta a hangszereket, s a kis szalont a rögtönzött hangversenyhez elrendezte, addig a király és királyné vendégeikkel a kertbe mentek, s ott elcsevegtek a zenéről, mintha a legbizalmasabb művésztársak lettek volna.

A király oly szokatlan lelkesedéssel melegedett bele a témába, mint aki a zenének minden varázsát és szépségét megérzi és megérti. Művészeink bámulták, hogy mennyire ismeri a nagy zeneköltők műveit... Magasztalta Haydn istenadta, naiv zsenijét, megemlékezett arról, hogy mit mondott egy műkritikus Mendelssohnról, a kamarazene atyamesteréről, aki gondolatait Beethoven nyelvvel fejezte ki... Dicsérte Weber páratlanul finom érzékét és gavalléros szellemét, akit sajátos hely illet meg a mesterek közt... Beszért a hangszerelés legnagyobb mesteréről, Beethovenről, akinek szimfóniáiban egész lelke megnyilatkozik. A költészet, festészet, szobrászat és építészet legsodálatosabb remekeivel kiállják a versenyt Beethoven lángelméjének alkotásai... ez a tündöklő csillag, amely kilencedik szimfóniájában fényt sugározva alszik ki... míglen a hangszerek zengése oly megragadó igazsággal olvad bele az emberi hangba.

- És mégsem tudott volna taktus szerint táncolni...

Ugyan ki jegyezhetne volna meg ezt oly idétlenül, ha nem Pinchinat?

- Igaz, uraim, de ebből láthatják, hogy a zeneszerzőknek a fül nem föltétlenül szükséges érzékszerve. A szívével hallja a hangokat, csupán a szívével! Nem bizonyította-e be ezt maga Beethoven az említett szimfóniával, amelyet akkor teremtett, amikor már egészen meg-siketült?...

Majd Mozartra tért át őfelsége, és szavai lángoltak a rajongó dicséretektől.

- Uraim, ne vegyék zokon ezt az én áradozástomat! Olyan régóta nem törhetett ki belőlem!... Mióta *Standard-Islanden* lakunk, önök az első művészek, akik megértene engem. Mozart! Mozart! Te vagy a XVIII. század legnagyobb drámai zeneköltője, ezt hiszem és vallom én. El is ismerték ezt a te nagyságodat! Mindent olvastam, és sohasem fogom elfeledni...

Beszért aztán arról, hogy Mozart minden szónak megadja a legtalálóbb hangokat, s mindenkit elbűvöl, anélkül, hogy a zenei frázis csak hajszálnyi csorbát is szenvedne. Az igazság pátosza Mozartnál plasztikai szépséggel párosul. Avagy nem volt-e Mozart az egyedüli zeneköltő, aki az indulatokat, a szenvedély fokozódását oly páratlan biztonsággal tudta zeneileg kifejezni?...

- Mozart nem csak király... Mi is manapság egy király?... - s ekkor őfelsége szánakozóan ingatta a fejét -, hanem istennek nevezném inkább, és ha Isten létezését elismerjük... Mozart a zene istene!

Szó azt ki nem fejezheti, hogy milyen hévvel beszélt a király. S amikor a szalonba visszatért a kis társaság, kezébe vette az egyik asztalkán heverő könyvet; a címlapján arany betűkkel ragyogott: *Mozart Don Juan*-ja. Olvasott belőle néhány sort:

- Az a mester írta, aki Mozartot a legjobban megértette, a legjobban szerette, Gounod!...

„Ó, Mozart, isteni Mozart! Mily kevésbé kell az embernek megértenie téged, hogy máris csodáljon! Te vagy az örök Igazság. Te vagy a szépség megtestesülése! Te vagy az örök forrás, a mélységesen mély és tükörtiszta! Te vagy az emberi Tökéletesség és gyermeki Egyszerűség! Te, aki mindent átérezte és hangokban kifejezte, mégpedig úgy, hogy soha túl nem szárnyaltak, soha túlszárnyalni nem fognak!”...

Ekkor Sébastien Zorn és társai elővették hangszereiket, s az elektromos fényű függőlámpa szelíd világánál kezdték az első darabot:

Mendelssohn második kvartettje, *Asz-dúrban*, op. 13.

A királyi pár szemmel látható elragadtatással, áhítattal hallgatta.

Erre következett Haydn harmadik kvartettje, *c-dúr*, op. 75., vagyis az osztrák himnusz. Páratlan művészettel játszották. A négy virtuóz soha ilyen tökéletesen nem muzsikált, mint a szentélyé varázsolt kis szalonban, a trónja vesztett királyi pár előtt.

A felséges himnusz után Beethoven hatodik kvartettje, *h-moll* op. 18, az a bizonyos *Malinconia* került sorra, komor, megragadó hatalmával... Őfelségeik szeméből kibuggyant a könny is.

Végül következett Mozart bámulatos fűgája *c-mollban*, amely olyan remek, keresetlen és természetes, hogy az ember szinte hallja a kristálytisza víz csörgedezését, hallja a lombot rezgető szellő sóhaját, és ráadásul ez isteni mesternek tizedik kvartettjét adták elő *d-dúrban*, op. 35.

Ezzel végződött ez a feledhetetlen zeneestély, amelyhez hasonlót Milliárd-City nábobjai sohasem hallottak.

Művészeink e remekművek előadásában éppen úgy nem fáradtak bele, mint a királyi pár a hallgatásba.

Csakhogytizenegyre járt már az idő, és a király így szólt:

- Köszönjük, uraim, szívünk mélyéből köszönjük. Művészi játékuk olyan páratlan élvezetet szerzett nekünk, hogy örökké megmarad szívünkben az emléke! Ó, be végtelenül jólesett nekünk!...

- Ha felségetek kívánja, még...

- Köszönöm, uraim, köszönöm. Szívességükkel visszaélni nem akarunk. Késő van már... aztán különben is, ma éjjel szolgálatban vagyok...

A királynak e szavai eszükbe juttatták művészeinknek a rideg valóságot. Olyan uralkodóval szemben, aki ezt mondja, zavarba jöttek...

- Nos hát, úgy van, uraim... - folytatta vidám hangon. - Hát nem vagyok-e *Standard-Island* obszervatóriumának a csillagásza?... Azonkívül felügyelője a csillagoknak és... a hulló csillagoknak...

4. A brit ultimátum

A karácsonyi és újévi ünnepek alatt számos multság került sorra: díszebédek, estélyek, fogadások. Cyrus Bikerstaff meghívta a sziget előkelőit, és a két városrész leggazdagabb családjai megjelentek nála. Ebből kitetszett, hogy a pártoskodás mégiscsak csökkenőfélben van.

Tankerdonék és Coverleyék újra egy asztalhoz ültek. Újév napján bizonyára gratuláló névjegyek mennek majd egyik családtól a másikhoz. Walter Tankerdon urat meghívták Coverleyné egyik házi hangversenyére is. A ház úrnője úgy fogadta, hogy abból csak jót magyarázhatott ki az ifjú. Való igaz, hogy a házasságtól mindez a szívettség messze áll, ámbátor Callistus Munbar példátlan vakságában úton-útfélen ezt hangoztatta:

- Rendben van a dolog, barátaim, egészen rendben van!...

Eközben *Standard-Island* csendesen haladt Tonga-Tabu felé. Úgy hitték, hogy baj nélkül érkeznek meg, midőn a *december 30-ról 31-re* virradó éjjel valamilyen váratlan meteorológiai jelenség tűnt föl.

Két és három óra közt távolról dörgések hallatszottak; az örök nem tulajdonítottak ezeknek semmi fontosságot. Alig hihető, hogy valahol tengeri csata volna, legfőlőbb a dél-amerikai köztársaságok hajói közt törhet ki csetepaté, amelyek minduntalan hajba kapnak. *Standard-Island*en, a két világ minden hatalmától független szigeten béke honol, nincs okuk ilyesmitől félni.

Különben is a nyugatról hallatszók dörgések napfölkeltéig szakadatlanul tartottak, nem téveszthették össze a mennydörgéshez hasonló ágyúbömböléssel.

Simcöe tengernagynak jelentették tisztjei, sietett tehát az obszervatórium tornyára, és onnan vizsgálta a szemhatárt. Sehol semmi fényt nem látott, a messze terjedő tenger síkján. Ámde az égbolton valami szokatlan tűnt föl. Lángok visszfénye verődött föl a zenitig. Dacára annak, hogy derült volt az ég, a levegő megtelt párázattal, jelül annak, hogy a légkörben valami változás esett.

Virradatkor Milliard-Citynek azok a lakói, akik korán szoktak fölkelni, különös meglepetésben részesültek. A dörgés folyton hallatszott még, azonkívül a levegő úgy telt meg vöröses-fekete párázattal, mintha finom poreső hullana alá. Kormos molekulák záporosójának nevezhetette az ember. Kevés idő múlva a város utcáit, a háztetőket finom réteg takarta, kármin, rőt és bíbor csíkokkal tarkázott fekete üledék.

Mindenki sietett ki az utcára, Athanase Dorémus kivételével, aki rendszerint éjfél után feküdt le, és tizenegy óra előtt nem szokott fölkelni. A kvartett tagjai is természetesen kiugráltak ágyaikból, s az obszervatórium tornyára siettek, ahol már együtt voltak Simcöe tengernagy és tisztjei, továbbá a csillagászok, a kilenc királyi hivatalnokról sem szabad megfeledkeznünk; mindnyájan találgatták, hogy mi lehet ennek a jelenségnek az oka...

- Kár, hogy ez a vörös holmi nem folyadék, s így nem Pomard vagy Chateau Lafitte eső hull az égből.

- Ó, te örökké kiszáradt muzsikusz gége! - zsémbelődött Sébastien Zorn.

Ami a természet effajta jelenségeit illeti, meg kell jegyeznünk, hogy már gyakrabban fordult elő homokszem-eső, amely tudniillik kavicssavból, krómoxidból és vasoxidból áll. Jelen évszázad kezdetén is Calabriát és az Abruzzákat ilyenféle eső hintette be. A babonás nép ráfogta a vörös homokszemekre, hogy tulajdonképpen vércseppek, holott például Blankenberg

mellett 1819-ben kobalt-chlorürről volt szó. Nagyobb tűzvészek alkalmával is előfordult, hogy a szél nagyon messzire hordja a hamurészeket. Ilyen lecsapódás volt 1820-ban Fernambukóban, sárga eső esett 1824-ben Orleans-ban és az Alsó-Pireneusok hegyei közt, 1836-ban, ez utóbbi színt a virágzásban levő hársfa porzószelei okozták.

Azt azonban egykönnyen megállapítani nem lehetett, hogy honnan jött e por- és iszapnemű része a *Standard-Islandre* hulló esőnek.

A malecarliai király úgy vélekedett, hogy valamely keletre eső vulkánnak a gyomrából került ki, az obszervatóriumbeli kollégái osztottak véleményében. Néhány maradék lecsapódó iszapot gyűjtöttek, és azt tapasztalták, hogy melegebb a levegőnél. Valamely hatalmas vulkán kitörése okozhatta a meg-megújuló dörgésszerű hangokat is. Ez a környék tudvalevőleg tele van részint működésben levő, részint kiégett vulkánokkal, nem is említve azt, hogy néha ezek a kitörések a tenger alól jönnek, mégpedig irtózatossággal.

Éppen a Tonga-szigetcsoporthoz tartozó Tufuában tört ki ezelőtt néhány évvel egy, és száz négyszög méternél nagyobb területet borított el, és a mennydörgésszerű zúgás néha kétszáz kilométernyire is elhallatszott.

1883 augusztus havában a Karakatoa kitörései elpusztították Jáva- és Szumátra-szigetek egy részét, falvak dőltek romba, és sok ember esett áldozatul; heves földrengéseket okoztak, szennyes réteggel vonták be a földet, fölháborgatták a tenger vizét, hullámhegyeket korbácsoltak föl, kénköves gőzzel fertőztették meg a levegőt, s a közelben levő minden hajót összeromboltak.

Vajon nem fenyegeti-e *Standard-Islandet* is ez a veszély?

Simcoe tengernagy erősen aggódott, mert a továbbhaladást szerfölött nehéznek tartotta; parancsot adott, hogy *Standard-Island* lassítsa futását.

A nábobokat rettegés szállta meg. Úgy látszott, mintha Sébastien Zorn balsejtelmével csakugyan megvalósulna.

Délben az ég egészen elsötétült. Az emberek elhagyták lakásaikat, mert attól féltek, hogy a tenger mélyéből támadó robbanó erőnek a falak ellenállni nem bírnak. A város mindkét részébe tiszteket rendeltek ki, hogy mindent szemmel tartsanak; a gépészek készen álltak, hogy az adott jelre más irányba térítsék az úszó szigetet. A helyzet mind aggasztóbbá vált!

Este hat órakor már alig tízlépésnyire lehetett látni. A lecsapódó anyag olyan hatalmas tömeggé vált, hogy *Standard-Island* szemmel láthatólag alább süllyedt; márpedig ez nem olyan közönséges hajó, amelyből a tengerbe lehetne dobálni a túlsúlyt!...

Leszállt az est, beállt az éj, a sötétség tovább tartott, a lecsapódó koromfekete homok miatt a villamos holdak sem világíthattak, egyenként leszedték őket a póznákról, hanem azért a házakban és utcákon égtek a villanylámpák.

Az éj folyamán alig változott a helyzet, legföljebb a dörgések szüneteltek közbe-közbe hosszabb ideig; nem is olyan erősen szóltak már; erős szél kerekedett, és mérsékelte a délről jövő hamuesőt.

A nábobok hazamentek. Remélték, hogy reggelig kedvezőbbre fordul a helyzet, akkor majd elseprik a lecsapódó piszkot, és minden rendben lesz.

És mégis, milyen szerencsétlenül kezdődött ez az esztendő a *Standard-Island*en!... Milyen közel járt ahhoz, hogy Herculánium és Pompeji sorsára jusson! Igaz, hogy nem feküdt Milliard-City a Vezúv tövében, de hát számos tűzhányó mellett vitt el az útja, járva a Csendes-óceán megmérhetetlen síkján!...

A kormányzó, titkárai, az előkelők tanácsa állandóan a városházán tartózkodtak. Az obszervatórium őrei szüntelenül a szemhatárt kémlelték; ezalatt *Standard-Island* a megszabott irányban haladt tovább, de nagyon mérsékelt sebességgel, alig tett meg óránként két-három mérföldet.

Mihelyt megvirradt, a Tonga-szigetek felé akartak tartani: ott majd megtudják, hogy melyik szigeten történt a rettenetes vulkánkitörés. Az éj folyamán általában véve megszűnt a jelenség borzalmassága.

Hajnali három óra tájban újabb tünetény riasztotta meg a sziget lakóit. *Standard-Island* rettentő rázkódást szenvedett valamilyen lökéstől, amelyet a szigeten mindenütt megéreztek, bár a házak szilárdan kiállták, a gépekben sem esett kár, tovább működtek. Hanem a sziget orrán kellett történnie valaminek...

Vajon mi lehetett? Csak nem ment neki valamely kiálló sziklahegynek?!... Avagy a sötétben hajóval talált összeütközni?!... A sötétben ki láthatná a jelzőlámpásokat?... S ha úgy történt, nem rongálódott-e meg az úszó sziget?! Ez esetleg javításokat tesz majd szükségessé?!...

Cyrus Bikerstaff és Simcöe tengernagy nagy ügyel-bajjal törtetett az ágyúüteghez.

Itt megtudták, hogy csakugyan hajóval ütköztek össze!... Nyugatról délnek tartó hatalmas gőzhajóval csaptak össze, amelyet pedig a közelből megláthattak volna. Hallottak is segélykiáltásokat, de mindez csak egy pillanatig tartott, mire a hajóstiszt embereivel a sziget felső végére szaladt, se nem láttak, se nem hallottak semmit. Sajnos, de minden jel arra mutatott, hogy a gőzhajó nyomban elsüllyedt.

Azonban *Standard-Island* nem sérült meg komolyan. Az efféle rengeteg tömeg még a leg-hatalmasabb páncélos hajót is a szó szoros értelmében keresztülfűrná; úgy látszik, most ilyesmi történt.

Hogy milyen hajó lehetett, erről csak annyit mondott a tiszt, hogy nyers hangon osztott parancsszavak hangzottak, amilyenek az angol tengerészek közt szokásosak. Biztosat azonban ő sem állíthatott.

Ennek a komoly esetnek komoly következményei is lehettek. Mit szól majd ehhez az Egyesült Királyság? Egy angol hajó: egy darab Anglia; az pedig tudvalevő dolog, hogy Anglia nem könnyen amputáltatja magát. *Standard-Islandet* bizonyosan felelősségre vonják majd, és kártérítést követelnek tőle.

Így kezdődött az újév. Délelőtt tíz óráig Simcöe tengernagy nem láthatott semmit tisztán. A levegő telides-tele volt párákkal, bár a szél minduntalan hajtotta a pászmákat. Elvégre is tudták: ez az út-bizottság dolga, pénz és idő kérdése az egész; ez is, az is bőven van.

Megvizsgálták az ágyúüteget, meg az úszó szigetet körös-körül, sehol semmi baj... Az érc hajótörzs éppoly kevésbé sérült meg, mint ahogy fejsze fokán nem ejthet csorbát a tuskó.

A tengeren hajóroncs nem úszkált, az obszervatórium tornyáról sem láthattak semmit, még a legkitűnőbb látcsövekkel sem, körös-körül a tengeren, pedig *Standard-Island* alig haladt két mérföldnyire a katasztrófa színhelyétől.

No de emberi dolog, hogy nem érik be ennyi kutatással.

A kormányzó értekezett ebben az ügyben a tengernaggal. A gépészek megállították a gépek működését, villamos csónakok indultak mindkét kikötőből, hogy kutassanak különböző irányban.

Öt-hat mérföldnyi területet is megvizsgáltak, de nem bukkantak sehol semmi nyomra, s ezért mindinkább megerősödtek abban a hitben, hogy a gőzhajó mindenestül elmerült.

Simcöe tengernagy rögtön kiadta a parancsot, hogy *Standard-Island* a rendes gyorsasággal haladjon tovább. Délben jelentették, hogy az úszó sziget százötven mérföldnyivel távolodott el Szamoától.

Az öröknek szigorúan megparancsolták, hogy mindent szemmel tartsanak.

Este öt óra tájban jelentették, hogy délkeletre füstoszlopot látnak. Nem lehetett holmi mérgét kiontó vulkán végső erőlködése, mert a térképek szerint sehol a közelben sziget nincsen... Talán valamelyik tenger alatt levő vulkán működött?...

Mégsem! Íme, a füstoszlop mindinkább közeledett *Standard-Island*hez. Egy órával utóbb három gőzhajót vettek észre, amelyek egymás nyomában teljes gőzerővel közeledtek.

Félóra múlva fölismerték, hogy hadihajók. Azt is megtudták, mifélek: az a bizonyos angol hajóraj, amellyel öt héttel ezelőtt találkoztak, s amelynek esze ágában sem volt, hogy *Standard-Island*et üdvözlje. Mire az éjjel beállt, a három hajót csak négy mérföld választotta el *Standard-Island*tól. Nos, vajon elhaladnak-e az úszó sziget mellett, vagy sem?!...

- Jelzőlámpásaikról ítélve, úgy látszik, érintkezni akarnak velünk... - mondta Simcöe tengernagy a kormányzónak.

- Nos, hát várjuk be őket... - felelte Cyrus Bikerstaff.

Vajon mit fog felelni a kormányzó az angoloknak, ha az összeütközésért felelősségre vonják *Standard-Island*et? Pedig ez lehet a céljuk, főleg, ha az elmerült hajó személyzetét megmen-tették. No de előbb hadd lássuk, hányadán áll a dolog!...

Másnap korán reggel megtudták, mi járatban vannak.

Napfölkeltkor már ott lengett a vezérhajó árbocán az ellentengernagy zászlója. Alig lehetett két mérföldnyire a bal parti kikötőtől. Éppen ebben a pillanatban indítottak el egy csónakot, amely a kikötőnek tartott.

Negyedóra múlva a következő sürgönyt kapta Simcöe tengernagy:

„Turner, a Herald kapitánya és Sir Edward Collinson admirális vezérkari főnök rögtön beszélni akar Standard-Island kormányzójával.”

Cyrus Bikerstaff amint tudomást szerzett erről, utasította a révkapitányt, hogy engedje meg a partraszállást, és vezettesse hozzá Turner kapitányt a városházába.

Tíz perccel utóbb a város kocsiján megérkezett Turner kapitány egy sorhajó-hadnaggal.

A kormányzó az irodája mellett levő társalgószobában fogadta őket.

Hideg udvariassággal köszöntek egymásnak.

- Van szerencsém *Standard-Island* kormányzója önagyméltóságának e helyütt, 117° és 13' alatt nyugatra a greenwich-i délkörtől és 16° 54' déli szélesség alatt becses tudomására juttatni, hogy a december 31-től január 1-jére virradó éjjel a glasgow-i kikötőbe tartozó Glen nevű háromezer-ötszáz tonnás, gabonát, indigót, rizst és bort szállító gőzhajónak a *Standard-Island* nevű hajó, amely a Standard-Island Company (székhelye Magdolna-öböl, Dél-Kalifornia, Egyesült Államok, Amerikában) tulajdonát képezi, nekiment (bár a főárbocon fehér jelzőlámpás volt kitéve, a jobb oldali árbocon zöld, a bal oldalin piros), minek következtében a hajó léket kapott, elsüllyedt; szerencsére a hajó kapitánya, tisztjei és legénysége a *Herald* földézetére menekülhetett, amely az angol király őfelségének flottájából való, elsőran-gú, Sir Edward Collinson admirális vezetése alatt, aki általam nagyméltóságodnak tudomására juttatja a szenvedett kárt, és kérdezteti, hogy hajlandó-e elvállalni a felelősséget a vállalat nevében, és hajlandó-e a kárt, amely árukban, a hajótörzset és a gépeket is beleszámítva,

ezerkétszáz font sterling (30 millió frank), vagyis hatmillió dollár, amely összeg Sir Edward Collinson kezéhez juttatandó, ellenkező esetben kénytelen volna nevezett *Standard-Island* ellen erőszakhoz nyúlni!...

Micsoda rémületes egy mondat! S milyen agyafúrtan van kicirkalmazva benne a dolog mivolta, sehol még csak nyoma se az egerútnak. A kormányzó első pillanatban nem tudta, mitévő legyen, vajon teljesítse-e az angol admirális követelését, és ezért egyelőre a szokott válaszra szorítkozott:

- A vulkánkitörés miatt roppant sötétség uralkodott. Amint a Glen kitette jelzőlámpásait, éppúgy künn lógtak a *Standard-Island* is. Egyik sem láthatta a másikét. Így hát a vis maiorral kell számolniuk. A tengerészeti törvények értelmében kártérítésről szó sem lehet, ki-ki viselje a maga kárát. Se reklamáció, se felelősség szóba itt nem jöhet...

Erre így felelt Turner kapitány:

- A kormányzó úr önagyméltóságának kétségen kívül igaza volna, ha két olyan hajóról volna szó, mint amilyen a Glen, ámde *Standard-Island* a szó igazi értelmében nem hajó, hanem rettentő tömege miatt állandó veszélye a tengerjáró hajóknak, hasonló holmi szigethez vagy szirthez, amely szüntelenül változtatja a helyét s így a térképen nem lehet feltüntetni. Anglia mindenkor tiltakozott ez ellen a sziget ellen, mert meg nem határozhatósága miatt akadálynak tekintette, *Standard-Island* ezért minden kárért felelős, amelynek sajátságos mivolta az oka..., stb.,... stb....

Hiszen no, volt valami igazsága Turner kapitánynak a szavaiban, Cyrus Bikerstaff is elismerte, de ő egymaga nem intézkedhetett ebben az ügyben. Előbb tárgyalnia kell az előkelők tanácsában, egyelőre tehát azt válaszolta Sir Edward Collinsonnak, hogy tudomásul vette a reklamációját. Szerencsére, emberélet nem esett áldozatul...

- Igaz, nagy szerencse, hogy nem esett - vágta rá Turner kapitány -, de a hajót és a sok millió értékű árut mégiscsak elnyelte a tenger, ebben pedig *Standard-Island* a hibás. Kötelezi-e magát a kormányzó, hogy a *Glen*ért és rakományáért fizetendő összeget eljuttatja az admiráliskhoz?

Hogyan ígérhette volna meg ezt a kormányzó? Különben is *Standard-Island* maga elegendő biztosíték. Ha a törvényszék az általa okozott kár megtérítésére ítéli, bármely pillanatban fizet, csak azt kell megállapítani, hogy mennyi a kár.

- Ez méltóságodnak az utolsó szava? - kérdezte Turner kapitány.

- Ez az utolsó szavam... - jelentette ki Cyrus Bikerstaff úr -, mert a felelősséget a vállalat igazgatóságának tudta nélkül magamra nem vehetem.

A kormányzó és az angol kapitány újra hideg udvariassággal, sőt talán még hidegebben, mint előbb, üdvözölte egymást. A kapitány és kísérelője a város kocsiján visszahajtott a kikötőbe, leszálltak a csónakba, amely a Herald felé vette útját.

Az előkelők tanácsa tudomásul vette és föltétlenül helyeselte a kormányzó válaszát, majd közhírré tette: egyetértett vele az úszó sziget összes lakója is. Egyetlenegy utas sem akadt, aki ajánlotta volna az arcátlan, parancsoló követelés teljesítését.

Simcöe tengernagy tehát kiadta a parancsot, hogy *Standard-Island* a lehető legnagyobb sebességgel folytassa útját.

De vajon megmenekülhetnek-e az angol hajórajtól, ha esetleg Collinson tengernagy üldözőbe veszi, tudva azt, hogy az angol hajók sebessége jóval nagyobb *Standard-Island*énál? És mi történik akkor, ha egynéhány melinit löveg röpül az úszó szigetre? Igaz, hogy az úszó sziget nagy célpont... Könnyűszerrel eltalálható... Milyen sorsra jutnak az asszonyok, a gyermekek,

ha nem lesz hova meneküljenek?... Az ellenség minden golyója talál, míg a szigetbeli két üteg ágyúja oly csekély célpontnál legfeljebb minden ötven lövésre találhat?...

Mindenekelőtt az angol tengernagy feleletét kellett megvárniuk. No, ez nem sokáig késett...

Kilenc óra negyvenöt perckor a *Herald* középső tornyából vaklövés dördült el, ugyanekkor az angol zászlót felhúzták a főárbocra.

A kormányzó elnöklete alatt az előkelők tanácsa még együtt ülésezett a városházán. Tankerdon úrnak és Coverley úrnak most már ugyanaz a véleménye: a praktikus amerikaiak megfontolták, hogy ez az ujjhúzás *Standard-Island* romlását okozhatná, azért nem gondoltak semmi ellenállásra.

Eldördült a második ágyú is. Nagy löveg hasította át a levegőt, és félkábelynyire az innenső parttól a tengerbe csapott le, ott irtózatos robajjal szétrobbant, és iszonyú víztömeget zúdított a magasba.

A kormányzó rendeletére levonták *Standard-Island* zászlóját. Turner kapitány még egyszer kikötött a bal parti kikötőben. Itt átvette Cyrus Bikerstaff úrtól az 1200 font sterlingre szóló utalványokat; az úszó sziget leggazdagabb nábobjai írták alá.

Három órával utóbb híre-hamva sem volt a szemhatáron az angol hajóknak, *Standard-Island* pedig folytatta útját a Tonga-szigetek felé.

5. A tonga-tabui tabu

- Nos, megállapodunk Tonga-Tabu nagyobb szigeteinél? - kérdezte Yvernes.
 - Természetesen, drága barátom!... - felelte Callistus Munbar. - Ön ráér majd, hogy apróra megnézzék ezeket a szigeteket. Úgy is hívják őket, hogy Hapaï- vagy Barátság-szigetek, legalábbis Cook így nevezte el őket, mert őt nagyon barátságosan fogadták a szigetek lakói.
 - Vajon velünk is emberségesebben fognak itt bánni, mint a Cook-szigeteken? - kérdezte Pinchinat.
 - Nagyon reméljük.
 - A szigetcsoport minden szigetét megtekintjük? - érdeklődött Frascolin.
 - Nem gondolnám, mert százötven van.
 - És azután? - faggatta tovább Yvernes.
 - Azután a Fidzsi-szigetekhez megyünk, onnan az Új-Hebridákhoz, és ha a malájokat partra szállítottuk, vissza a Magdolna-öbölbe. Legelőbb Vadoában és Tonga-Tabuban kötünk ki... Hanem az annyira kíváncsi emberevőkkel itt sem fog ön találkozni, kedves Pinchinat barátom... - fűzte hozzá a főintendáns.
 - Több, mint bizonyos, hogy emberevők nincsenek is, még a Csendes-óceán nyugati részén sem... - dünnyögte elégedetlenül a mélyhegedűs.
 - Hohó, lassan a testtel! Az Új-Hebridákon és a Salamon-szigeteken jó sokan vannak még!... A tongabeliek I. György király alattvalói, csaknem egészen civilizáltak már, és átlagosan véve, csinos fickók. Azt azonban világért sem tanácsolnám, hogy holmi kecses tonga nőt vegyenek önök feleségül.
 - Miért ne?
 - Mert a szigetlakók azt vallják, hogy idegenek és bennszülöttek házassága nem boldog. Az ilyen hitestársaknak igencsak különböző hajlamaik vannak ám!...
 - No lám, és a mi mérges, öreg Zornunk éppen itt akart megházasodni!... - kiáltott föl Pinchinat.
 - Én?!... - mormogta vállát vonva a gondolkás. - Sem Tonga-Tabun, sem egyebütt!... Hallod, te élcfaragó szajkó?
 - A mi karmesterünk okos és bölcs férfiú... - felelt Pinchinat.
 - Látja, kedves Callistus... becses engedelmével inkább Eucallistusnak szeretném hívni, úgy megszerettem...
 - Engedélyt adok!...
 - Nos hát, kedves Eucallistusom, az ember nemhiába kínozza negyven esztendeig a kisbögő húrjait, bölcsé válik, a bölcsészet pedig arra tanít, hogy az él boldog házaseletet, aki egyáltalában meg sem házasodik...
- Január 6-án reggel Vadoa tűnt föl, a szigetcsoport északi tagjai közt a legszámottevőbb. Ez a vulkanikus képződésű sziget lényegesen különbözik a másik kettőtől: Hapaï-tól és Tonga-Tabutól. Mind a három a 17-22° déli szélesség és 166-168° nyugati hosszúság alatt fekszik, területük összesen kétezer-ötszáz kilométer, a százötven szigeten hatvanezer lélek él.

Itt találkoztak 1643-ban és 1773-ban Tasman és Cook hajói, amikor ez utóbbi második felfedező útját járta a Csendes-óceánon. A Finare-Finare dinasztia bukása után 1797-ben szövetséges állam keletkezett itt; a polgárháború megtizedelte a lakosságot. Akkor történt, amikor a metodista misszionáriusok e szigetekre jöttek, és a telhetetlen anglikán felekezetet uralomra segítették. Ma I. György a szigetek királya, egyelőre angol főhatóság alatt, míg ez majd...

Ezek a pontok azt jelentik, hogy ne kontárkodjunk bele a jövőbe, ha a brit főhatóság alatt levő államok ezt rendszerint meg is szokták tenni.

E kókuszpálmákkal borított szigetek közt nehéz a hajózás, ámde el nem kerülheti az ember, ha a Vadao-szigetek fővárosába: Nu-Ofába akar jutni.

A vulkanikus természetű Vadaón gyakori a földrengés. A sziget lakói gondolnak is erre, amikor házaikat építik. Sudár fatörzseket kókuszfa-lécekkel szegeznek össze, s erre tojásdad fedelet raknak. A házak hűvösek és tiszták. Művészeink nagy érdeklődéssel nézték *Standard-Island* felső végéről, amint a falvakkal szegélyezett csatornán végigsiklott. Hellyel-közzel egy-egy európai ház tűnt föl, amelyeknek ormán a német vagy angol zászló lengett. Ez a sziget vulkanikus képződésű ugyan, de az mégsem valószínű, hogy a minapában hulló hamu- és iszapeső itt keletkeznék.

A tongabeliek még a két napig tartó éjjeli sötétség miatt sem szenvedtek, mert a szél ellenkező irányba kergette a porfelhőket. Legvalószínűbb az a feltevés, hogy valamely keletre eső, magában álló szigeten tört ki a vulkán, ha ugyan nem újabb keletű a Szamoa és Tonga közt elterülő tenger mélyében.

Standard-Island csak nyolc napot töltött a Vadao-szigetek környékén. Ezt a szigetet nemrégiben irtózatossá ciklon pusztította el, de azért méltó a megtekintésre. Ez a ciklon összerombolta a francia misszionáriusok kisded templomát, és számos házat is azonkívül. Széppé teszik a szigeten elszórt falvakat a narancsligetek, cukornád-ültetvények, a banán-, eper-, kenyér- és szantálfa-erdők. A háziállatok közül csak sertések és baromfiak vannak; a madárvilágot számátalan galamb és tarka tollú papagájok képviselik; a csúszó-mászók közül egynéhány ártatlan fajta kígyó, élénk szemű, zöld hátú gyíkok láthatók, amelyeket könnyen összetéveszthetne az ember lehullt falevelekkel.

A főintendáns nem nagyon dicsérte a bennszülöttek szépségét. A Csendes-óceán középső részén nagyjából ilyenek a maláj törzsek: a férfiak jól megtermett, büszke, kissé talán hízásra hajlók; fellépésük határozottságra vall, tekintetük átható, arcuk bőre rézbarna és olajzöld vegyülete; az asszonyok arányos testű, kecses mozdulatú, kezük és lábuk feltűnően kicsiny. Az asszonyok gyékény- és kosárfonással, szövetek készítésével foglalkoznak, mint a tahitiak, hanem a kezük emellett nem durvul el. Különbözik a tongai asszonyok szépségéről könnyen meggyőződhetek saját szemükkel is. Az utálatos nadrágot és a nevetséges uszályos ruhát e sziget lakói nem ismerik. A férfiaknak csak övük vagy kurta kötényük van, az asszonyok karakot viselnek és rövid, finom, szárított faháncs-díszítéseket. A férfiak is, nők is nagy gondot fordítanak a hajviseletükre, fiatal lányok fölfelé fésülik, és fésű helyett kókuszrostokból készült rácsokat hordanak.

Ámde még ez sem tántorította el a makacs Sébastien Zorn urat szilárd agglégényi elveitől, sem itt, sem másutt nem mutatott hajlandóságot, hogy fejét a házaselet járma alá hajtsa.

Neki is, valamint társainak is ínyére való volt, hogy újra igazi szárazföldre léphetnek. Hiszen egész más dolog is, ha az ember igazi hegyeket, istenadta mezőket, természetalkotta víz-zuhatokokat láthat... nem mesterséges folyókat, mű-tengerpartot! Callistus Munbar úrrá kellett válniuk, hogy a *Csendes-óceán gyöngyét* a természet alkotásainál többre becsüljék.

György király rendes tartózkodási helye nem Vadao volt ugyan, de azért mégis palotát építtetett Nu-Ofán; ha nem is palotát, de igen csinos mezei lakot, ahová igen gyakran ellátogatott. Az igazi királyi palota s az angol helytartósági székhely Tonga-Tabun van.

Standard-Island, mielőtt visszafordulna északra, itt fog utoljára kikötni.

Vadaótól elindulva, két napon át igen változatos utat tett meg a nábobok műszigetje. Sziget szigetre következett, ámde igencsak egyszabásúak, az északra esők szakasztott olyanok, mint a középen levő Hapai-csoport. A ritka pontossággal készült térképek szerint bizvást neki-vághat Simcöe tengernagy e szigettömkelegnek, amely Hapai és Tonga-Tabu közt valósággal nyüzsg. Kalauz nélkül sem szűkölködtek volna, ha esetleg rászorulnak, mert a szigetek körül rajzanak állandóan a német zászlós csónakok, amelyek a helyi közlekedést közvetítik, nagyobb kereskedőhajók érkeznek és indulnak folytonosan, szállítják idegen világrészekbe a szigetek terményeit: a gyapotot, koprát, kávé, kukoricát stb. De nemcsak kalauz akadt volna, hanem el is szállíthatták volna a nábobokat, amerre tetszett volna, mert hosszú csónakjaikat deszkákkal összekötve, olyan nagy kompféléket csináltak belőlük, hogy kétszáz ember is kényelmesen elfért a földézetükön; nos, hát egy intésre ott teremnek és rendelkezésükre állanak... s milyen tisztas honorárium várhatott volna rájuk, ha *Standard-Island* tonnasúlyát vesszük tekintetbe!... Kétszázötven millió tonna. No de Simcöe tengernagynak nem volt kalauzra szüksége, bízhatott a maga és emberei ügyességében.

Január 9-én reggel megpillantották Tonga-Tabut, *Standard-Island* alig járt messzebbre tőle három-négy mérföldnél. Aránylag alacsony a sziget, mert nem vulkanikus képződmény, nem dugta ki a fejét, mint oly sok sziget utólag, a tenger kebeléből. Az infúzióriák lassú alkotása, madreporikus építményeiket egymásra halmozva vetették meg alapját ennek a szigetnek.

Milyen rengeteg munka kellett ahhoz, hogy e hét-nyolcszáz kilométer nagyságú szigetet megalkossák, amelyen húszezer ember lakik!

Simcöe tengernagy a Maofuga-kikötő átellenében állította meg a *Standard-Islandet*. Az úszó és nem úszó sziget közt megkezdődött a szokásos közlekedés. Mennyire másfajta ez a sziget-csoport, mint a Marquise-, Pomotou- és a Társaság-szigetek!... Hja, itt az angol az úr! I. György király angol főhatóság alattvalója bezzeg nem törte magát, hogy nagy szívességgel fogadja az amerikai nábobokat.

A kvartett tagjai Maofugában egy kisded francia telepre is bukkantak. Itt székel az óceániai püspök, aki jelenleg egyházmegyéjében hivatalos körútját teszi. Van itt temploma, fiú- és leányiskolája és kolostora a katolikus hittérítőknek. Művészeinket honfitársaik nagy örömmel fogadták. A gárdián meghívta őket vendégül, és így nem szorultak rá, hogy az „Idegenek szállójá”-ba menjenek. Még két nevezetes látnivalót szemeltek ki a francia kirándulók: Nakualofát, ahol György király fő rezidenciája van és Mua falvát, ahol négyszáz katolikus lakik.

Amikor Tasman hajdanában fölfedezte Tonga-Tabut, Amsterdammak nevezte el; ez a név bizony nem nagyon illett a pandanuslevelekből és kókuszrostokból épült házakhoz. Igaz, hogy van számos európai módra épült ház is itt, de a sziget ősnéve mégiscsak jobban illik hozzá.

Maofuga kikötője az északi parton van. Ha *Standard-Island* néhány mérfölddel odább ment volna nyugatra, előtűnt volna a nakualofai királyi palota parkjával együtt. Tovább keletre pedig Simcöe tengernagy jókora mély öblöt talált volna, amelynek a háttérében Mau falva fekszik.

Ámde a tengernagy félt, hogy ezen a helyen zátonyra fut, azért ott vesztegelt, ahol veszélytől nem félhetett. Ezen a helyen kellett maradnia tehát az úszó szigetnek, míg tovább nem veszik útjukat e szigetcsoport mellől.

A kikötőbe számos nábob ellátogatott, de arra egyik sem gondolt, hogy a sziget belsejébe hatoljon, pedig csodaszép és méltán megérdemli azt a dicséretet, amellyel Reclus emlegeti. Kissé nagy rajta a hőség, gyakori a záporosó; vállalkozó szellem kell ahhoz, hogy valaki széltében-hosszában bebarangolja. Pinchinat, Yvernes és Frascolin nem riadt vissza, de nincs emberi hatalom, amely a gordonkást kivájta volna kényelmes szobájából; csak estefelé dugta ki az orrát, amikor az esti szél kissé lehűtötte Maofuga partvidékét. A főintendánsnak sem igen akaródzott velük tartani, bocsánatot kért, és otthon maradt.

- Elolvadnék útközben! - pihegte.

- Sebaj, palackokba lehúзва hazahozzuk önt!... - válaszolta Pinchinat.

Bármennyire csábította is ez a biztatás, azért Callistus Munbar csak megmaradt amellest, hogy kíváncsiabb neki megmaradnia egy masszában.

Szerencsére, a Nap már harmadik hete az északi félgömb felé kezdett fordulni, és így *Standard-Island* annyira távozhatott izzó kohójától, hogy a hőmérséklete normális legyen...

Másnap hajnalhasadtakor elindultak művészeink a maofugai kikötőből, és a sziget fővárosának tartottak. Való igaz, hogy tombolt a hőség, de a kókuszpalmák, laki-lakik és tui-tuik lombjai felfogták a nap perzselő sugáresőjét.

Délre járt az idő, amikor a főváros föltűnt előttük egész ragyogó pompájában; ebben az év-szakban egészen ráillik ez a jellemzés. A királyi palota olybá tűnt föl, mintha pompás virág-csokor volna. Kirívó az ellentét a bennszülöttek virágkoszorúta kunyhói és merev stílusú angol házak közt. A protestáns vallás a szigetekeken uralkodóvá lett, a tongaiak keserves emlékü vérfürdők után vették fel ezt a felekezetet.

Hanem azért ősi „kanak vallásukat” - ha szabad így neveznünk - nem hagyták el egészen. Főpapjuk a királynál előbbrevaló. Sajátságos világnézetükben a jó és gonosz szellemeknek nagy szerepe van. A kereszténység aligha irtja ki valaha belőlük a tabu iránti hitet, és ha itt-ott megpróbálják eltüntetni, bizony a bennszülöttek még a vérontástól sem riadnak vissza.

Egynémely útleíró adatai, főleg pedig Marin Aylie útleírásai azt bizonyítják, hogy Nakualofa még csak felerészben simult a civilizációhoz.

Pinchinat, Yvernes és Frascolin nem akartak hódoló tiszteletüknek kifejezést adni György király trónjának zsámolyánál. Itt az a szokás, hogy az alattvalók megcsókolják a király lábát. Midőn művészeink a „Tui” őfelségét - így hívják a bennszülöttek - véletlenül meglátták az ő kurta, honi kelméből készült ujjaskájában, szívesen lemondtak a lábcsokolás nagy tisztességéről. Ez a lábcsok lett volna bizonyára legkellemetlenebb emlékü az útról.

Pinchinat megjegyezte e lábra vonatkozólag:

- Úgy látszik, ez a sziget nagyon szegény lehet... vízben.

Csakugyan igaz, a Vadao- meg Tonga-szigetekeken sem folyóvizek, sem patakok nincsenek. A ciszternákban felfogott esővízre kell a bennszülötteknek szorítkozniuk, így hát I. György király is éppen úgy takarékoskodik a vízzel, mint alattvalói.

Kirándulóink holtra fáradtan tértek vissza a kikötőbe, örültek, amikor kényelmes szobáikba értek. Sébastien Zorn, aki szörnyen tamaskodott, váltig mondogatta, hogy milyen érdekes dolgokat láttak. De bármennyire tüzelt is a lelkesülő Yvernes, a gordonkás rendíthetetlen maradt, mint a szikla, semmi áron sem beszélték rá, hogy holnap velük menjen Mua falvába.

Azt mondják, hogy az odavezető út nagyon hosszú és kimerítő, ámde a sziget belseje nagyon szép és érdekes, ezért a három jó barát gyalog indult el másnap a muai kikötőből. A tenger partján haladtak; oly rengeteg sok a jobbra fekvő szomszéd szigetekcskéken meg Muán a kókuszpálma, mintha a Csendes-óceán minden pálmája ott adott volna egymásnak találkozót.

Muába csak délután érkeztek meg, ott kellett az éjszakát tölteniük; szerencsére vendégszerető házigazdákra találtak a muai francia misszionáriusoknál. Megható örömmel üdvözölte őket a gvárdián. Igen kellemesen telt el az este, természetesen többen csevegtek Franciaországról, mint a Tonga-szigetéről. A misszionáriusok fájó érzéssel gondoltak Franciaországra; no de új hazájuk békét nyújtott nekik, a kis katolikus egyházközség tisztelte és becsülte őket.

A protestáns angol papok minden erőlködése dacára is meghódították ezt a falut a katolikus vallásnak.

A gvárdián bizonyos büszkeséggel mutogatta meg honfitársainak a kis missziótelepet, a kápolnát, a kolostor épületeit, amelyeket mind a bennszülöttek készítettek nekik saját jószántukból, tongai műépítész tervei szerint, és bizony francia műépítéseknek sem válnának szégyenére.

Este a kis társaság elsétált a faluba, el egészen a Tui-Tonga nevű ősi temetőig, ahol terméskő és korall kezdetleges, de vonzó művészettel keverednek egymással. Aztán a muai őskori ültetvényeket nézték meg, banánokat, óriási fügefákat; kigyózó gyökereik messze elhúzódnak... Rengeteg nagy faóriások ezek! Van köztük olyan is, amelynek hatvan méter a kerülete. Frascolin megmérte, jegyzőkönyvébe felírta a méreteket, és hitelesítette a gvárdiánnal. No hiszen, merje csak valaki kétségbe vonni azt, hogy vannak ily fa-küklőpszok!...

Jól megvacsoráztak, és édes álomra hajtották fejüket; reggel ízletes reggeli várta őket, aztán elbúcsúztak a misszionáriusoktól, hogy visszatérjenek *Standard-Islandre*. Akkor érkeztek haza, amikor az obszervatórium tornyán éppen ötöt ütött az óra. Most már méltán elmondhatták Zorn barátjuknak, hogy ez a kétnapi kirándulás örökre feledhetetlen marad.

Másnap Cyrus Bikerstaff úrhoz beállított Szárol kapitány, és elmondta a következőket:

Vagy száz malájt hoztak az Új-Hebridákról Tonga-Tabuba, hogy a földet műveljék, mert a tongaiak nagyon lomhák s efféle munkára nem alkalmasak. Nemrégiben befejezték már munkáikat, és várták az alkalmatosságot, hogy hazamehessenek. Azt kérde tehát a kormányzótól, hogy hajlandó volna-e fölvenni azokat is a hajóra és velük együtt partra szállítani Erromangón? Öt-hat hét múlva megérkeznek, és úgy hiszi, hogy a városnak nem okoz ez a csekélység számbavehető költséget...

Bizony nem lett volna szép dolog, ha e derék fickóktól ezt a csekély szívességet megtagadta volna! A kormányzó beleegyezett, és a malájok hálás szavain kívül lekötözte a tonga-tabui francia misszionáriusokat is, mert ezek számára hozták ide őket.

Ki is sejthette volna, hogy Szárol kapitány ezekben a malájokban újabb cimborákra talált, akik őt majdan segíteni fogják pokoli tervében?!... Nem tarthatta-e szerencséjének, hogy Tonga-Tabun találta őket, és becsempészte *Standard-Islandre*?

Másnap szándékoztak elindulni a nábobok.

Délután még részt vehettek abban a félig világi, félig vallásos ünnepben, amelyet a bennszülöttek rendeztek.

Többek közt táncolni is fognak a tongaiak; ez elég érdekesnek ígérkezett, művészeink is átrándultak tehát a szigetre három órákor.

Velük tartott a főintendáns is, no meg Athanase Dorémus úgyszintén, mert effajta produkciók nem eshetnek meg anélkül, hogy az illemtan- és tánctanár ott ne legyen. Sőt, Sébastien Zorn is ráadta a fejét; valószínűleg inkább a tongaiak zenéje érdekelte őt, mint a bennszülöttek táncművészete.

Mire odaérkeztek, a mulatság már javában folyt. Kézről kézre bujdosott a kava-pálinka, amelyet a bennszülöttek szárasztott borsfagyökerekből főznek ki; legalább száz táncos locsolgatta vele a torkát. Férfiak, asszonyok, sihederek és fiatal leányok keveredtek a táncban. A leányok hosszú hajukat kackiásan feltornyozták. Így szokták viselni, míg a pártát konttyal nem cserélik fel.

A nagyon primitív zenekar rikácsoló hangú furulyákból állt - a bennszülöttek fanghu-fanghunak nevezik - és tíz-tizenkét nafából, vagyis dobból, amelyeket - Pinchinat szerint néha elvétve, taktusra is - ütögetnek: ennyi volt az egész.

Athanase Dorémus természetesen nagy figyelemmel nézte a táncokat, amelyek közül egyik sem hasonlított a mi négyeseinkhez, keringőinkhez, polkáinkhoz és mazurkáinkhoz. Nem áttallotta még a vállát is vonogatni, bezzeg Yvernes szörnyen élvezte, tetszett neki az eredetisége ezeknek a táncoknak.

A tánc egyik fajtája az *ülő-ringatózás*; körbe ülnek, derekukat és fejüket mozgatják, arcjátékkal kísérik, valami szomorúság fejeződik ki a ritmusban.

Majd a tüzesebb táncok kerültek sorra: a férfiak és asszonyok hol kecsesen lépkedtek, hol harci szilajssággal forogtak. Az istenadta tűz és hev szabad kitörése ez.

A kvartett tagjai nézegették a táncolókat, és az jutott az eszükbe: vajon mit csinálnának ezek az emberek, ha európai tánczenét hallanának?

Pinchinat azt indítványozta, hogy hozassák el a kaszinóból hangszereiket, és húzzák el a táncolóknak Lecoq, Audran és Offenbach legfrissebb keletű táncdarabjait.

Jól van, mindnyájan beleegyeztek. Callistus Munbar szentül hitte, hogy ennek bámulatos hatása lesz. Félóra múlva már kézhez kapták a hangszereket, és a bál újra kezdődött. A bennszülöttek ujjongtak a csodálkozástól és elragadtatástól ennek a szokatlan, idegen muzsikának a hallatára.

Úgy látszott, hogy van hozzá érzékük, bár táncmozdulataik önkéntelenek, nem betanultak és begyakoroltak... már ez így van, akár mint erősködött is Athanase Dorémus. A művészek az *Orpheusz az Alvilágban* című operett pokoli melódiáit szólaltatták meg, és a tongai urak és hölgyek úgy ugráltak, forogtak, mintha megvesztek volna. A főintendáns talpa is viszketni kezdett, ott a világ szeme láttára járta a szólónégyest!... A tánc- és illemtan tanár e borzalmas látványra behunyta a szemét. Igaz ugyan, hogy szörnyű macskazene lett a művészek játéka-ból, amikor a rikácsoló síp, a dobok pergése is közbeokvetetlenkedett... Ám a bennszülötteket csaknem örületbe kergette ez a hangzagyvalék. Isten tudja, mire lyukadt volna ki a história, ha véletlenül valami végét nem szakasztja a tombolásnak...

Az egyik izmos, tagbaszakadt tongai fickó csak hallgatta... hallgatta azokat a csodálatos hangokat, amelyeket Sébastien Zorn a kisbőgő húrjaiból csalt ki... Aztán hirtelen odaugrott, kikapta a kezéből és elszaladt, miközben ezt a szót óbégatta:

- Tabu!... Tabu!...

A gordonka „tabu” védelme alá került! Senkinek hozzányúlania többé nem szabad, ha szentségtörővé nem akar válni!... Fellázadna ellene a főpap, György király, a főudvarmester... az egész nép, ha rá merné tenni a kezét!...

Mit törődött ezzel Sébastien Zorn?! Ő egész lelkével csüngött Gand és Bernadel e mester-művén! Utánaeredt a futónak. Barátai segítségére siettek; közbekeveredtek a bennszülöttek is: vad láрма és zűrzavar támadt.

A tongai oly gyorsan szedte a lábát, hogy nem sikerült utolérniük. Néhány pillanat múlva már messze, nagyon-nagyon messze loholt.

Sébastien Zorn és társai fuldokolva-zihálva lélegzett, amikor visszaérkeztek Callistus Munbar úrhoz, aki viszont a sok táncból lihegett-pihegett. Ha valaki azt mondaná, hogy a gordonkás szikrát okádott dühében... nem fejezné ki eléggé a jeles művész lelkiállapotát. Forrt!... Fulladozott!... Tabu ide, tabu oda, neki teremtsék vissza a kisbögőt! Ha *Standard-Island* és Tonga-Tabu közt háború lesz is emiatt; mert nem tört-e már ki csekélyebb ok miatt is háború a világon?... Adják vissza neki a gordonkáját!

Szerencsére a sziget hatósága felkarolta az ügyet. Egy óra múlva kézre került a bennszülött, és kényszerítették őt, hogy adja vissza a gordonkát. Mindazonáltal nem folyt le nagyon simán a dolog. Hajszál híja annak, hogy Cyrus Bikerstaff ultimátumát nem menesztette Tonga-Tabuba ez ügy miatt, márpedig ezzel aztán föl kavarta volna az egész szigetsoport szenvedélyét!...

Így is a tabu alól való föloldozás összes ceremóniáit végig kellett csinálniuk. Ősi szokás szerint nagy rakás disznót öltek le, batatokat, tárót, makore gyümölcsöt pároltak meg forró kövek közt, és vígan föllakmározták.

A gordonkának egyéb baja nem esett a sok hűhóban, mint lehangolódott, de Sébastien Zorn ezen könnyen segített, minekutána örömmel győződött meg arról, hogy a félvad zenerajongó keze közt egyéb baja nem történt a kisbögőnek.

6. Vadállatok tömkelege

Tonga-Tabutól északnyugat felé haladt *Standard-Island*, és a Fidzsi-szigeteknek tartott, s az Egyenlítő felé törekvő Nappal együtt a déli térítő irányában folytatta útját. Nem kellett sietnie. Az a szigetcsoport csak kétszáz mérföldnyire van innen, azért Simcöe tengernagy csak mérsékelt sebességet fejtett ki.

A szél gyakran változtatta ugyan irányát, de *Standard-Islandre* éppenséggel nem hatolt, még akkor sem, ha vihar támadt volna, emiatt *Standard-Island* lakói nemigen aggódtak. A rengeteg sok villámhárító mind felfogta a légköri villamosságot, ha pedig eső esett, akár zápor módjára, annak csak örültek a műsziget nábobjai: a kertek és parkok még üdébekké váltak. Az életvidám ünnepségek, hangversenyek, különféle multságok napirenden voltak. A két városrész lakói mindinkább közeledtek egymáshoz, a jövőt eszerint aggasztóvá nem tette semmi sem.

Cyrus Bikerstaff nem bánta meg, hogy meghallgatta Szárol kapitány kérését, s a malájokat fölvette *Standard-Islandre*. Ezek az emberek mindenütt munkát kerestek. Művelték a földet, mint Tonga-Tabuban. Szárol és emberei folyton körükben tartózkodtak, este pedig a két kikötőben széledtek el, ahol számukra éjjeli szállást készítettek. Semmi panasz nem merült föl ellenük. Hátha fölveszik a keresztény vallást?... Eddig idegenkedtek a kereszténységtől, mint a többi új-hebridaiak java része, megmaradtak a pogányságban, a katolikus és protestáns misszionáriusok nagy buzgólkodása dacára. *Standard-Island* papjai hajlandók lettek volna megtéríteni őket, de a kormányzó nem engedte meg.

A húsz-negyvenéves, középtermetű új-hebridaiak arcára kissé sötétebbre színeződött, mint a malájoké; nem látszottak olyan szépnek, mint a Tonga- és Szamoa-beliek, de sokkal szívósabbaknak bizonyultak. A tonga-tabui misszionáriusoknál szerzett bérüket megtakarították, és nem vesztegették el szeszes italokra; no hiszen nem is sokra telt volna itt! A mostani gondtalan élet szemlátomást sokkal jobban tetszett nekik, mint akár otthon, az ős-szigeteken.

És mégis, Szárol kapitány rábeszélte őket, hogy részesei legyenek annak az iszonyú tervnek, amely az Új-Hebridáknál végső pusztulással fenyegeti *Standard-Islandet*!... És ez az óra félelmetesen közeledett!... Akkor majd ösvadságuk fékevesztetten fog megnyilatkozni, elvégre is azoknak a vad fickóknak a sarjadékai, akiknek a Csendes-óceán e környékén veszett híre kerekedett!...

A nábobok pedig éltek... éldegéltek gondtalanul, boldogan, sejtelmük sem lehetett arról, hogy mesterileg szabályozott boldogságukat valami megzavarhatná esetleg! A kvartett hangversenyei iránt még nem csappant meg a nagy érdeklődés. Sem a zene élvezetébe, sem a tapsba nem fáradtak bele. A kaszinóban rendezett kéthetenkénti hangversenyeken kívül Coverleyné szalonjában is gyakran játszottak művészeink, amelyre a malecarliai király és királyné is már többször hivatalosak voltak. Tankerdonék ugyan még nem tettek látogatást a tizenötödik sugárúton levő palotában, de azért Walter Tankerdon állandóan vendégeskedett a Coverley-szalomban. Városszerte beszéltek már arról, hogy Walter Tankerdon feleségül veszi Dy Coverley kisasszonyt, sőt azt is előre tudták, hogy kik lesznek a násznagyok és vőfélyek. Való igaz, hogy a két család feje még nem egyezett bele, de majd eljön annak is az ideje. Holmi szerencsés véletlen majd meghozza azt is.

Ez az epedve várt alkalom nemsokára beköszöntött... Ó, de hogyan! Milyen borzalmas veszély fenyegette *Standard-Islandet*!... Hiszen majd meglátjuk.

Január 16-án, amikor körülbelül feleútján voltak a Fidzsi-szigeteknek, Tonga-Tabuból, délkeletről, hajó közeledését jelezték. Úgy tetszett, hogy a jobb parti kikötőnek tart, lehetett mintegy 700-800 tonnás. Zászló nem lengett az árbocán; akkor sem húzták fel, amikor csak egy mérföld választotta el *Standard-Island*tól.

Az obszervatórium őrei a hajó szerkezete után sem ítélték meg, hogy milyen nemzeté lehet. Abból, hogy *Standard-Island*et nem üdvözölte, csak sejtették, hogy angol lehet.

Mintha azonban mégsem akart volna kikötni... Csak elhalad talán?... Aztán nemsokára eltűnt...

Sötét, csillagtalán éj borult rájuk, a mennyboltot felhők takarták... sehol semmi fény!... A tengeren és a légben síri csend uralkodott... Csend mindenütt...

Tizenegy óra felé hirtelen megváltozott az idő, vihar készült. Éjfél után villámok cikáztak, dörgött az ég boltja, hanem egy árva csepp sem hullott alá.

Talán valahol messze háborgott az orkán?... Ettől nem lehetett hallani közbe-közbe azt a sajátságos füttyöt, szokatlan süvöltést, amely a tengerpart felől támadt. Sem a villám sistergése, sem a menny dörgése nem ilyen: ez a sajátságos láрма, amelynek okát nem tudhatták, két órától háromig tartott.

Másnap reggel a város két végén nyugtalanító hírek keltek szárnyra. A csordák pásztorai hirtelen elmenekültek, páni rettegés szállta meg őket: egyik a kikötőbe, másik a várost a mezőségtől elzáró vasrács mögé menekült.

Még komolyabbá vált a veszély harmadnap, amikor észrevették, hogy éjszaka ötven juhot falt fel valaki: véres csontjaik ott heverték az üreg körül. Számos tehént, borjat, dämavadat ugyan-ez a sors ért...

Bizonyára vadállatok ütöttek rajtuk!... De hát micsoda vadak? Oroszlánok? Tigrisek? Párducok? Hiénák?... Lehetséges-e? *Standard-Island*en sohasem éltek efféle dúvadak!... A tengeren át úsztak volna ide? Hiszen az úszó sziget nem járt Afrika, India vagy a Maláj-szigetek közelében, ahol számos fajta tanyázik a ragadozó vadaknak!...

Szó sincs róla, *Standard-Island* az Amazonas vagy a Nílus torkolatához sem járt közel, és mégis reggel hét óra tájban a városháztérre futva menekült két asszony, mert rettentő nagy aligátor vette üldözőbe őket, majd eltűnt a mezőt átszelő mesterséges folyóban... Ugyanakkor a park sűrű lombjai aggasztóan recsegték, jelölve annak, hogy egyéb ragadozók rejtőzködnek ott.

Képzeltük, hogy minő hatása lett városszerte ezeknek a hihetetlen híreknek! Egy óra múltán jelentették az örök, hogy a mezőn több tigris, oroszlán és párduc prédál... Két hatalmas oroszlán pedig az imént néhány juhot tépett szét. A vadaktól megriadt háziállatok rémülten futkostak céltalanul ide-oda; hazaszaladtak a mezei munkára kora reggel kimenő napszámosok is. A bal parti városrészből elinduló villamoskocsinak alig maradt annyi ideje, hogy egérutat nyerjen három oroszlán elől, amelyek száz lépésre szökdéltek már a kocsitól.

Kétségtelen, hogy *Standard-Island* egész seregnyi ragadozó vadnak a körmei közé jutott! A tánc- és illemtan tanár ma kivételképpen korábban indult el hazulról, de nem mert hazamenni, a kaszinóba menekült, és kötötte az ebet a karóhoz, hajtogatta, hogy nincs emberi hatalom, amely kimozdítsa onnan...

- Ugyan, ne okoskodjatok! - csúfolódott Pinchinat. - A ti tigriseitek és oroszlánjaitok nem egyebek, mint kacsák, és aligátoraitok ártatlan halacsák!...

Nemsokára megváltozott a véleménye. A kormányzó kiadta a rendeletet, hogy a város vasrácsos kapuját be kell zárni, a kikötőkhöz és vámépületekhez vezető bejáratot szintén; a villamoskocsik nem fognak közlekedni, a parkba és mezőkre menni szigorúan tilos, mielőtt a megmagyarázhatatlan vadállattámadás veszélyét el nem hárítják.

Éppen abban a pillanatban, amikor az obszervatóriummal szemközt lévő első sugárútnak a végét el akarták zárni, mintegy ötven lépésnyire jött két tigris, véres torkukat kitátották, szemük pedig vad tüztől villogott. Néhány pillanatig ha késnek a rácsos kapu bezárásával, a két vérszomjas vad beront a városba!...

A városháza felé nyíló bejárat is elzárták, és így Milliárd-City nem félhetett semmitől.

Bezzeg volt mit írnia a *Starboard Chronicle* továbbá a *New-Herald* tudósítóinak, valamint *Standard-Island* többi lapjainak! Zsíros falat volt ez az újságíróknak!...

Az általános rémület tetőpontra hágott. A paloták és házak kapuit eltorlaszolták, a kereskedők becsukták boltjaikat, ajtóikra fektették a keresztvasat. Az emeleti szobák ablakain rémült arcok néztek ki. Az utcákon csak őri katonák, rendőrök cirkáltak.

Cyrus Bikerstaff és két titkára: Bernard Rouge meg Hubley Harcourt állandóan a városháza üléstermében tartózkodtak. A két kikötőből, az ágyúütegektől, a partvédőröktől minden pillanatban érkeztek az aggasztó jelentések telefon útján. „*Legalább száz ragadozó vadállat kószál szanaszerte!*” - jelentette az egyik sürgöny, egy zéróval bizonyosan a félelem toldotta meg a számot... Annyi bizonyos, hogy a mezőkön számos oroszlán, tigris, párduc és krokodil tanyázott...

Mi történhetett?... Valamilyen állatsereglet vadjai törtek ki ketreceikből, és *Standard-Islandre* menekültek?... Honnan került ide ez az állatsereglet?... Talán a tegnap este elhaladó gőzhajóról?... Vajon az tegnap éjjel beleütközött-e *Standard-Islandbe*?... Vagy az állatok belevetették magukat a tengerbe, és beúsztak az úszó sziget mesterséges folyójának a torkolatánál?... Elsüllyedt talán azon nyomban a gőzhajó?... Ameddig a távcsövekkel köröskörül elláthattak, sehol hajóroncsok nem úszkáltak a tengeren, pedig jóformán nem is mozdult azóta helyéről az úszó sziget. S ha a gőzhajó csakugyan elsüllyedt, de a személyzete csak *Standard-Islandre* menekült volna! Ha a vadállatok megtehették, miért nem tették meg az emberek?

Kifaggatták a partőröket. Szerintük összeütközésről, hajóelsüllyedésről szó sem lehet, mert bár sötétség volt, ilyesmi ki nem kerülhetne volna a figyelmüket. Ez a föltevés tehát teljesen alap nélkül való.

- Titokzatos!... Titokzatos!... - ezt hajtogatta minduntalan Yvernes.

Ő és barátai a kaszinóban együtt ültek és Athanase Dorémus úrral reggeliztek, aki szívesen ott maradt ebédre is, vacsorára is.

- Isten bizony - kezdte a szót Pinchinat, a csokoládéját szürcsölgetve -, ne feszegezzük tovább ezt a dolgot! Most együnk, Dorémus úr, azután hadd egyenek meg minket a vadak...

- Ki tudja, hátha?... - vágott közbe Sébastien Zorn. - Csak az a kérdés, hogy oroszlán, tigris vagy kannibál talál-e minket fogára való falatnak?!...

- Én a kannibálra szavazok! - kiáltotta Őfelsége. - Kinek-kinek a tetszése szerint, nemde?

A megrögzött széltozó harsányan felkacagott, de a holtra rémült tánc- és illemtan tanárnak végképp elment a nevetetnékje, valamint Milliárd-City nábobjai sem tartották mulatságosnak a helyzetet.

Reggel nyolc órakor már együtt voltak a város előkelői a gyűlésteremben; a kormányzó elnökölt. Az utcákon egy lélek sem járt, kivéve a katonákat és a rendőröket. Az értekezletet Cyrus Bikerstaff nyitotta meg.

- Uraim, önök mindnyájan tudják, hogy mi az oka az általános rémületnek, amely megszállta *Standard-Island* lakóit. Múlt éjjel szigetünket falkányi fenevad rohanta meg. Nekünk szent kötelességünk, hogy kiirtsuk ezt a rablóbandát, és végezzünk is velük!... Polgártársainknak azonban szigorúan kell alkalmazkodniuk azokhoz a szabályrendeletekhez, amelyeket már eddig szükségesnek tartottunk kibocsátani. A városban való közlekedést megengedtük, mert a város kapuit bezárattuk, ámde másképpen áll a dolog a mezőkön és a parkokban való közlekedéssel. Egyelőre szigorúan tilos a városból kimenni a két kikötőbe, az ágyúütegekhez...

A gyűlés hozzájárult e rendelethez, aztán a részletek megbeszélése következett: mi módon írhatnák ki minél előbb a betörő négy lábú rablókat?!...

- Katonáink és tengerészeink a sziget különféle területein hajtóvadászatonak fognak rendezni...
- folytatta a kormányzó. - Kérjük azokat az urakat, akik hajdan vadászok voltak, hogy csatlakozzanak hozzájuk, intézzék a hajtóvadászatot, és vegyék elejét minden katasztrófának!

- Hajdanában Indiában és Amerikában vadászgattam... - vette át a szót Tankerdon úr. - Kissé elszoktam ugyan már a puskától, de azért én és legidősebb fiam hajlandók vagyunk hozzájuk csatlakozni...

- Köszönjük, érdemes Tankerdon úr... - válaszolta Cyrus Bikerstaff. - Én magam is ott leszek. A katonákat Stewart ezredes vezeti, a tengerészeket Simcöe tengernagy, ez utóbbiak közt helye van bárkinek önök közül.

Nat Coverley is jelentkezett, olyanformán, mint Jem Tankerdon, és a többi előkelőségek sem szabadkoztak, ha öreg koruk nem akadályozta őket. Fegyver akadt elég Milliárd-Cityben, és tekintve azt a bátorságot és áldozatkészséget, amely mindnyájukat eltöltötte, bizvást remélhették, hogy *Standard-Island* nemsokára megszabadul a veszedelmes fenevadaktól. Hanem azt Cyrus Bikerstaff újólá a szívükre kötötte, hogy mindenekfölött emberéletet kockára ne tegyenek!

- Hogy mennyi a fenevad, nem tudjuk, a fődolog az, hogy minél előbb mind kiirtsuk! Ha elmulasztanánk, idővel ide szoknának, elszaporodnának, és folyton veszélyeztetnék a sziget biztonságát...

- Valószínűleg nincs is olyan sok... - jegyezte meg az egyik nábob.

- Meglehet, hogy nincs, mert nyilván valamely állatseregletet szállító hajóról menekülhettek ide - vélekedett Cyrus Bikerstaff. - Bizonyára valamilyen hamburgi hajó lehetett az, mert a németek üzük az effajta kereskedést... Hazafelé tarthattak Indiából, a Fülöp-szigetekről vagy Sunda szigetéről...

Csakugyan Hamburg a fenevadak fő-fő piaca. A szokott árak a következők: elefánt: tizenkétezer frank, zsiráf: huszonkétezer frank, víziló: huszonötezer frank, oroszán: ötezer frank, jaguár: kétezer frank, amint láthatjuk, tisztességes árak, hellyel-közzel még magasabbra is rúgnak; a kigyók ára azonban csökken.

- Azt hiszem - vette át újra a szót Cyrus Bikerstaff -, hogy boáktól, óriás- és csörgőkígyóktól, najáktól és viperáktól nem kell tartanunk; de azért mindent el kell követniük, hogy megnyugtassuk a lakosságot. Nincs vesztegetni való időnk, uraim!... Egyelőre ne fészegessük tehát azt, hogy miképpen kerültek ezek a szigetre, hanem irtsuk ki őket!... Itt vannak, de itt maradniuk nem szabad!...

Okosan és jól beszélt a kormányzó. Az előkelőségek már haza akartak sietni, hogy megtegyék a hajtóvadászatra az előkészületeket, amidőn Hubley Harcourt szót kért, hogy még egy megjegyzést megkockáztasson:

- Uraim, a határozatok végrehajtását nem akarom késleltetni, mert a fenevadak kiirtása sürgős, de engedjék meg, hogy egy most támadt ötletemet e dologra vonatkozólag közöljem önökkel!... Talán valószínű magyarázata lesz annak, hogy miképpen kerültek a bestiák *Standard-Islandre*...

Hubley Harcourt az Antillákon élő egyik ősrégi francia családnak a sarjadékaként, Louisianába került, és ott elamerikaiasodott. Milliárd-Cityben köztisztviselőnek örvendett. Komoly és tartózkodó, ítéletében megfontolt férfiú lévén, keveset, de okosan beszélt, és ezért véleményének mindig megvolt a súlya. A kormányzó maga is sokat adott a szavára; most is kérte, hogy szóljon. Rövid, velős mondatokban beszélt, ilyenképpen:

- Uraim, tegnap egy hajó haladt el mellettünk, árbocán nem volt zászló, mégpedig nem ok nélkül!... Véleményem szerint az a hajó szállította a jelenleg nálunk garázdálkodó fenevadakat.

- Nyilvánvaló, hogy így történt!... - jegyezte meg Nat Coverley.

- Nos hát, uraim, ha önök közül valaki azt hiszi, hogy *Standard-Islandre* e vadak valamely szerencsétlenség révén kerültek... én határozottan ellentmondok!

- De hisz akkor - kiáltott fel Jem Tankerdon, aki azt hitte, hogy kitalálja Hubley Harcourt gondolatait -, hisz akkor gonosz szándék lappang a dologban!...

- Hah! - hördült fel a gyűlés.

- Ez az én szent meggyőződése!... - folytatta Harcourt. - És ezt az alávaló merényletet *Standard-Island* ellen senki más nem követhette el, mint John Bull, a mi esküdt ellenségünk!...

- Hah! - kiáltott föl újra a gyűlés.

- Mivel arra nem talált módot, hogy törvényes úton követelje *Standard-Island* megsemmisítését, pusztává akarta tenni, oroszlanokat, tigriseket, párducokat és aligátorokat csempészett be *Standard-Islandre*...

- Hah! - hangzott föl harmadszor is az előkelőségek elszörnyedő kiáltása.

Amikor először kiáltottak fel: a csodálkozást fejezte ki, most harmadszor a helyeslést. Úgy lesz az bizonyára, angolok bosszúműve, akik nem riadnak vissza semmiféle eszköztől, ha arról van szó, hogy biztosítsák uralmukat a tengeren. Úgy van, az a hajó a múlt éjjel azért jött olyan közel *Standard-Island*hez, hogy végrehajtsa az alávaló tervet, s azután rögtön eltűnt. Az angol kormány nem sajnálta azt a néhány ezer font sterlinget, amibe a merénylet belekerült, csak hogy *Standard-Island*en lehetetlenné tegye a tartózkodást!...

Hubley Harcourt tovább is folytatta:

- Megvan annak az oka, uraim, hogy miért támadt bennem az a feltevés, hogy miért vált gyanúm születése pillanatában meggyőződésemmé: mert volt már egy ehhez egészen hasonló eset, a gyanú akkor is az angolokra esett, melyet máig sem tudtak tisztára mosni...

- Pedig vizük ugyancsak van elég! - jegyezte meg az egyik nábob.

- A sós víz nem alkalmas mosakodásra... - tette hozzá egy másik.

- Amint a tenger vizével sem moshatta volna le kezéről lady Macbeth a vért! - kiáltott föl egy harmadik.

Az érdekes tanácsstagok illetéknéppen méltatlankodtak, mielőtt még Hubley Harcourt elmondta volna azt a bizonyos hasonló esetet.

- Uraim - folytatta végül Harcourt -, amikor az angoloknak hajdanában francia kézre kellett adniuk az Antillákat, emléket, haj, mégpedig milyen emléket akartak hátrahagyni maguk után!... Előzőleg Guadeloupe-on és a Martinique szigetén egyetlenegy kígyó sem tanyázott, amikor pedig az angolszászok odahagyták e szigeteket, csak úgy nyüzsögtek a hüllők. John Bull bosszújának a műve volt ez!... Mielőtt eltávoztak volna, száz meg száz mérges kígyót vittek a szigetekre... s azóta a francia gyarmatosok irtózáttal tapasztalták, hogy a mérges kígyók mennyire elszaporodtak...

Hubley Harcourt úrnak ez a máig be nem bizonyított vádja nagyon valószínűvé teszi a magyarázatot. Azt természetesen nem kérdezték, hogy az angoloknak ez a gonosz szándéka elhíhető-e, valamint azt sem állították biztosan, hogy az Antillákon tanyázó sok mérges kígyót az angolok telepítették-e meg; de *Standard-Island* lakói szentül hitték, hogy mindez úgy történt.

- Nos hát, ha a franciáknak nem sikerült szigeteikről kiirtaniuk a mérges kígyókat, amelyeket az angolok hagytak ott emlékül...

Dörgő hurrák és hipek szakították félbe Jem Tankerdon határozott szavait.

- ...*Standard-Island* nábobjai majd leszámolnak az angol kéz által idecsempészett fenevadakkal!...

Dörgő helyeslés zúgott föl újfent, és csak akkor csillapult, amikor Jem Tankerdon folytatta szavait:

- Dologra hát, uraim!... És jusson eszünkbe, hogy amikor az oroszlánok, tigrisek, jaguárok és krokodilusok ellen megyünk, voltaképpen az angolokkal viaskodunk!...

Ezzel a gyűlés föloszlott.

Egy óra múltán a helyi lapok már közölték a gyűlés lefolyását, a gyorsírók szóról szóra leírták a beszédek; amikor a Milliard-City-beliek megtudták, hogy miféle ellenség keze nyitotta meg az úszó állatsereglet ketreceit és kiknek köszönhetik a fenevadak betörését, a megbotránkozás kiáltása tört ki minden kebelből; megátkozták Angliát hetedízigen, abban a hiszemben, hogy a gyűlölt angol név kivész a föld színéről.

7. Hajtóvadászatok

Úgy döntöttek tehát, hogy a *Standard-Islandre* betörő fenevadakat mind egy szálig kiirtják. Ha csak egy pár marad is a szigeten, állandó veszély fenyegeti a lakók békességét. A vadak idővel elszaporodnának, és a nábobok akár Indiába vagy Afrikába költözhetnének, ott is élhetnének ily nyugodtan. Mégiscsak borzasztó gondolat az, hogy megteremtenek ilyen csodahajót, rábocsátják a Csendes-óceánra, anélkül, hogy félniük kellene zátonytól, vihartól; gondoskodnak bölcsen arról, hogy ragályos betegség ne pusztítsa a lakókat, ellenség meg ne támadhassa őket... és íme, egyetlen éjszaka mi történik?!... A *Standard-Island Company* méltán perbe foghatja Angliát, és irtózatos kártérítést követelhet tőle. A nemzetközi jognak nem égbekiáltó megsértése-e ez? Az, és ha meglesznek a kellő bizonyítékok, akkor...

No de mindenekelőtt a fenevadakat kell kiirtaniuk.

Arról szó sem lehetett, amit a halálos rettegés sugallt egy-két családnak, tudniillik hogy a város lakossága szálljon fel a két kikötőben veszteglő gőzhajókra, és meneküljön el *Standard-Islandról*. A hajókon nem is férnének el valamennyien!...

Nem, az angol fenevadakat kell üldözniük, ki kell irtaniuk s a *Csendes-óceán* gyöngyén újra elárad a békesség aranyló napsugara...

A nábobok nyomban hozzáfogtak. Akadtak olyanok, akik azt tanácsolták, hogy a tenger vizét kell végigzúdítaniuk a szigeten, mások megint a parkot és mezőt akarták felgyújtani, hogy az egész rablóbanda tűzben vagy vízben pusztuljon el. No de a krokodilusok így is, úgy is megmaradtak volna. Így hát a hajtóvadászat mellett kellett maradniuk.

Tehát hajtóvadászat.

Mellesleg megemlítjük: Szárol kapitány a maga és a malájok nevében ajánlkozott, hogy szintén segíteni fog. A kormányzó köszönettel fogadta. A derék malájok nyilván hálájukat akarták leróni. Pedig Szárol kapitány tulajdonképpen csak attól félt, hogy a nábobok a félelem hatása alatt egyet gondolnak: elhagyják a szigetet, vagy rögtön visszatérnek a Magdolna-öbölbe, és meghíúsítják az ő gaz tervét.

A kvartett tagjai most adták legfényesebb bizonyosságát annak, hogy méltók a francia névre. Ne mondhasza senki, hogy a művészek a fenyegető veszély idején féltették a bőrüket!... Ők is részt akartak venni a hajtóvadászatban Callistus Munbar vezetése alatt, aki nem nagy fontosságot tulajdonított ennek az egész hajcihőnek; azt mondta, vállát vonogatva, hogy külön dolgokat is megért már. Lehet, hogy Barnumnak ez a híres unokája hajdanában állatszeliidító vagy állatsereglet-tulajdonos volt?...

A hajtóvadászat még aznap reggel megkezdődött, mégpedig szép eredménnyel.

Az első nap két krokodilus azt a meggondolatlanságot követte el, hogy kimászott a műfolyóból... márpedig köztudomásúlag a krokodilus jól tudja a járást a vízben, de annál ügyetlenebb a szárazföldön. Szárol kapitány és emberei rajtuk ütöttek, és rövid küzdelem után ártalmatlanokká tették az óriáshüllőket. Néhány maláj jelentéktelenül megsebesült.

E kettőn kívül még vagy tízet láttak; úgy rémlett, ennél több nincs is, nagy példányok, négy-öt méter hosszúak, és bizony elég veszedelmesek. A vízbe menekültek. A tengerészek olyan bombákat tartottak a kezük ügyében, amelyek a legerősebb páncélos hajót is összezúzzák.

Ezalatt a vadászok csoportokba verődve a mezőség különböző részeit vizsgálták meg. Jem Tankerdon leterített egy oroszlánt; ezzel bizonyítottá vált, hogy hajdani vadászügyessége és hidegvére nem hagyta egészen cserben... Ennek a bestiának öt-hatezer frank lehetett volna az

ára Hamburgban! Az acélgolyó éppen a szívébe fúródott abban a pillanatban, amikor a kvartett tagjaira akart ugrani! Pinchinat váltig erősítette, hogy farkával éppen arcának legyintette a szellőt.

Délután a kormányzó lőtte le a szép nőtény oroszánt; az egyik katonának a vállába harapott a vadállat. John Bull tehát fölsült, ha arra számított, hogy az oroszántokat meghonosítja *Standard-Islanden*.

Ugyanaznap Simcöe tengernagy is lepuffantott néhány tigris. A Simcöe vezetése alatt álló tengerészek közül egyet úgy képen karmolt az egyik nagymacska, hogy a jobb parti kikötőbe kellett szállítani őt.

Úgy látszik, tigrisből került legtöbb *Standard-Islandre*.

Az éj beálltával a fenevadak az ágyúüteg mellett levő erdőbe húzódtak; holnap majd ott ütnek rajtuk.

Egész éjjel ordítottak, bögtek irtózatosan, és a városban az asszonyok és gyermekek reszkettek a félelemtől. *Standard-Islanden* mindaddig nem lehetett békesség, míg a vadállatokat utolsó szálig ki nem irtották! Hogy a galád Albiont nemigen emlegették áldó fohással, azt bízást elhihetjük.

Másnap kora hajnalban újra kezdődött a hajsza. A kormányzó megbeszélte a dolgot Simcöe tengernaggal, s közösen elhatározták, hogy az ágyúkat is igénybe veszik, kizavarják rejtekhelyeikről a fenevadakat. Két olyan ágyút vontattak elő, amelyek kartácstüzeléssel pusztíthatták a ragadozókat.

Ezen a helyen sűrű csalánbokrok egész kis erdőt alkottak; középen kettészelte a villamos vasút sín párja. A törpe cserjék nem fedhették el egészen az éjjelre oda menekült vadak fejeit. Itt is, ott is kikukkant egy-egy oroszán- meg tigrisfej, szemük félelmetesen csillogott. A tengerészek, a katonák s Jem Tankerton, Nat Coverley és Hubley Harcourt vezetése alatt álló vadászok a kis erdőtől balra sorakoztak, hogy puskavégre vegyék azokat a fenevadakat, amelyeket a kartácstűz el nem söpör.

Simcöe tengernagy jelt adott, s abban a pillanatban eldőrdült a két ágyú. Iszonyatos ordítás harsant föl erre válasz gyanánt. Bizonyára több vad sebesült meg. A többiek, vagy húszan, előugrottak, éppen a kvartett tagjai mellett rohantak el. Kettőt halálos golyó leterített. Ebben a pillanatban még egy óriási tigris rontott elő a sűrűből, és Frascolint úgy leteremtette a földre, hogy tíz lépésre gurult tova.

Társai hozzásiettek. Fölemelték. A vidám fiú elvesztette az eszméletét, de nemsokára föl-ocsúdott... Kissé megütötte magát... Oda se neki...

A vízben ólálkodó aligátorokat is üldözték már mindenfelé. Eleinte nem tudták, miképpen győződjenek meg arról, vajon megölték-e a víz alatt őket, míg Hubley Harcourtnak az a szerencsés ötlete támadt, hogy a folyó zsilipjeit fel kell húzatni, akkor majd könnyűszerrel kiirtják ezeket a falánk szörnyetegeket.

Nat Coverley egyik szép kutyája esett ez alkalommal áldozatul. Egy aligátor bekapta, és azonmód kettéharapta; no de immár tizenkét krokodilus hevert a csata színhelyén, élő aligha maradt egy is közülük *Standard-Islanden*.

Aznapi a következő vadakat ejtették el: hat oroszánt, hét tigris, öt jaguárt, kilenc párducot, hímet és nőtényt együtt.

Este a kvartett tagjai együtt ültek a kaszinóban. Vacsoráztak. Frascolin sem hiányzott közülük; azt mondta, nincs már kutya baja sem...

- Azt hiszem, nagyjából rendben vagyunk már... - kezdte a szót Yvernes.

- Ha ugyan az angol Noé bárkája a világ minden állatfaját nyakunk közé nem öntötte... - felelte mérgesen Pinchinat.

Ez nemigen volt hihető, s ezért Athanase Dorémus is hazamerészkedett menni a harmincötödik sugárúton levő lakására. A takarítónéját halálos félelemben találta, mert az öreg jószág szentül meg volt győződve, hogy öreg gazdájának talán már csak véres, összeszaggatott hulláját fogja meglátni.

Az éjszaka elég csendesen telt el. A bal parti kikötő tájáról már csak héba-hóba hallatszott egy-egy ordítás; úgyhogy valószínűleg a holnapi hajtóvadászat végképp megtisztítja a fenevadaktól *Standard-Islandet*.

Hajnalhasadtakor már gyülekeztek a vadászok. A hajó ezalatt, aminthogy természetes dolog is, nem mozdult a helyéről, mert hiszen a gépészek is részt vettek a fenevadirtó hajzában.

Hús-hús ember egy rajban, ismétlőpuskákkal a vállukon, bejárták az egész szigetet. Stewart ezredes úgy vélekedett, hogy ágyúra ezúttal nem lesz szükség, mert a vadak elszéledtek. Tizenhárom bestiát terítettek le, egy tigris meg egy nőstény párduc súlyosan megsebesített egy vámhivatalnokot.

Ezzel együtt ötvenháromra rúgott a kiirtott fenevadak száma. Reggeli négy óra felé járt az idő. Cyrus Bikerstaff, Simcoe tengernagy, Jem Tankerdon és fia, Nat Coverley és a két kormányzó titkár egy szakasz katona kíséretében a városházára ment, ahol az előkelők tanácsa bekérte a hivatalos jelentéseket az ágyúütegektől és a két kikötőből.

Alig lehettek száz lépésnyire a városházától, amikor jajveszékelés hallatszott. Asszonyok, gyermekek tömegesen menekültek halálos félelem közepette a kilencedik sugárút hosszában.

A kormányzó, a tengernagy és kísérete a városháztérre szaladtak. Hát akkor látják, hogy valaki a vasrácsos kaput megfoghatatlan hanyagságból vagy nem zárta be, vagy nyitva felejtette, és a nyitott kapun át könnyen beronthatott a fenevadak közül egy, talán éppen legeslegutolsó.

A városházára futók közt elsőként Nat Coverley és mellette Walter Tankerdon igyekezett.

Waltert, alig három lépésnyire Nat Coverley úrtól, hatalmas tigris rohanta meg, és leteperte a földhöz.

Nat Coverley, mivel nem maradt arra ideje, hogy megtöltse a puskáját, előrántotta övéből vadászését, és segítségére sietett Walternek. Éppen akkor ért oda, amikor a tigris az ifjú vállába akarta vágni irtóztató körmeit.

Walter megmenekült, de helyette a tigris Nat Coverley úrnak rontott. Coverley beledöfte oldalába markolatig a kést, de nem találta szíven, ő maga pedig egyensúlyát veszítve, hátrahanyatlott.

A tigris egy futó pillanatig visszahőkölt, hörögve kitátotta a száját, mintha ugrásra készülődne.

Lövés dördült el.

Jem Tankerdon lőtt a vadra.

Újra durranás hallatszott...

A tigris testében robbant szét a golyó.

Waltert fölemelték a földről, a tigris karma valamelyest a vállába hasított. Nat Coverley úrnak nem történt ugyan komolyabb baja, de soha ilyen rémítően közel a halálhoz nem állt.

Fölemelkedett a földről, Jem Tankerdonhoz ment, és így szólt hozzá komoly hangon:

- Megmentette az életemet!... Köszönöm!

Kezet szorítottak, jelölve annak, hogy hálával tartoznak egymásnak... Ez a hálaérzet idővel benső barátsággá változhat majd.

Waltert rögtön a tizenkilencedik sugárúti palotába szállították, ahová a veszély idején maga a család is menekült. Tankerdon pedig Cyrus Bikerstaff úrral karonfogva ment haza.

Az elejtett tigris a főintendáns vette gondjaiba. Pompásan ki fogja tömetni, Milliárd-City múzeumában közszemlére téteti, s egy kis címtáblácskán így fogja jellemezni:

„Nagy-Britannia és Írország Egyesült Királyság ajándékozta *Standard-Island*nek.”

Ha a fenevadakat csakugyan az angolok menesztették a szigetre, akkor Pinchinat szerint ennél méltóbban nem bosszulhatják meg *Standard-Island* lakói az ángliusoknak ezt a galád tettét.

Az előzmények után nem csodálkozhatunk, hogy másnap Tankerdonné meglátogatta Coverleynét, és megköszönte azt a szívességet, amelyet szegény Walter iránt tanúsított; Coverleyné pedig viszonzta a látogatást, hogy megköszönje, amit Tankerdon úr tett a férjéért. Dy kisasszony is el akarta kíséni anyját, mert nagyon szeretne tudni, hogy miként van az ő kedves sebesültje.

Így hát minden jóra fordult, *Standard-Island* megszabadult az iszonyú vendégektől, folytathatta nyugodtan útját a Fidzsi-szigetek felé.

8. Fidzsi és lakói

- Mit mondasz, mennyi? - kérdezte Pinchinat.

- Kétszázötven, kedves barátom!... - felelte Frascolin. - Úgy van, kétszázötven nagyobb és kisebb fajta szigetből áll a Fidzsi-szigetcsoporthoz...

- No de mit törődünk mi azzal, ha a *Csendes-óceán* gyöngye nem köt ki mind a kétszázötven szigeten?...

- Te sohasem fogsz semmit tanulni a földrajzból! - kiáltott föl a mélyhegedűs.

A szegény második hegedűs mindig így megjárta, ha taníttatni akarta a megátalkodott Pinchinat-t.

Legfőljebb Sébastien Zorn árult el ilyesmihez némi érzéket. Íme, most is odament Frascolinnal a kaszinó nagy térképéhez, amelyre esetről esetre följegyezték, hogy hol áll *Standard-Island*. Így könnyen áttekinthették, hogy milyen utat tett meg az úszó sziget a Magdolna-öbölből való kiindulása után. Az útvonal S alakot írt le, amelynek alsó része a Fidzsi-szigeteket megkerülve, körük kanyarodik.

Frascolin megmutatta a gordonkásnak azokat a szigeteket, amelyeket Tasman 1613-ban fedezett föl, egy részről a déli szélesség 17-20°, s más részről 174° nyugati és 179° keleti hosszúság közt.

- Micsoda?! Áttörtetünk óriási gépünkkel ezen a rengeteg kavicsokkal teleszórt vízi úton?!... - kérdezte megrökönyödve Sébastien Zorn...

- De keresztül ám, öreg Sébastien barátom!... - felelte Frascolin. - S ha ezalatt kedved van egyet-mást megfigyelni...

- S a szájadat befogni!... - vágott közbe Pinchinat.

- Miért?

- Hogy a bogarak ne röpkölhessenek a gyomrodba...

- Micsoda bogarokról fecsegsz te?

- Azokról, amelyek a fejedben szoktak motoszkálni, valahányszor arról van szó, hogy *Standard-Islandet* becsméreld.

Sébastien Zorn rándított egyet a vállán, mégpedig lekicsinylően, és újra Frascolin felé fordult.

- Azt mondtad az imént...

- Azt mondtam, hogy a keleten fekvő szigetcsoporthoz közt három út vezet: Namuku, Lakemba és Oneata a két legnagyobb szigethez: Viti-Levuhoz és Vanua-Levuhoz...

- Hogy is ne, hogy pozdorjává zúzzanak a sziklák!... - tiltakozott bőszen Sébastien Zorn. - Majd meglátod, hogy megérjük. Hát van annak értelme, hogy egy népes város ilyen zsákutcákban bujkáljon?!... Nincs! Ez kigúnyolása a természet törvényeinek!...

- Lám, lám, a bogarak! - gúnyolódott Pinchinat - Tessék, a bogaras Sébastien Zorn megszólalt...

Tulajdonképpen volt is oka Sébastien Zorn örökös kuvikszavának, legalább ez alkalommal.

A Csendes-óceán a Fidzsi-szigetek első csoportja közül valóságos csapdát jelent azoknak a hajóknak, amelyek kelet felől jönnek. Ámde a szigetek közt levő szorosok elég szélesek; Simcöe tengernagy bátran nekivágott az útnak, kivéve azokat a szorosokat, amelyeket Frascolin említett neki. Ezekről délre a legjelentékenyebbeknek mondhatók: Ono, Ngalva és Kandabu.

A tengerfenékről kimagasló sziklaormok körül valóságos szigettenger terül el, a Koro-tenger. Ezt a szigetcsoportot már Cook is látta messziről, 1789-ben Bligh, 1792-ben Wilson ki is kötött rajtuk, ámde azt, hogy manapság oly részletesen ismerjük, mindenekelőtt Dumont d'Urville érdekes útleírásainak köszönhetjük, aki 1828-ban és 1832-ben járt itt; továbbá az amerikai Wilkes-nek (1839), az angol Eskinnek (1853) és végül a *Herald* expedíció brit kapitányának, Durhamnek, aki oly pontos adatokat jegyzett föl, hogy ezek alapján mintaszerű térképet lehetett készíteni.

Eszerint Simcöe tengernagy bizvást nekivághatott az útnak. Délkeletről jövet a Vulanga-útnak tartott *Standard-Island*, és balról érintette a szigetet. Olyan ez a hasonló nevű sziget, mint a hajós-kétszersült egy koralltálcán. Másnap *Standard-Island* a belső tenger felé haladt, ezt a nagyobb dagályhullámoktól a tenger alatti hegyláncok védik meg.

Az angol hajó által *Standard-Islandre* juttatott fenevadak miatt még mindig féltek a nábobok, sőt hébe-hóba a sűrűbb erdőkben most is tartottak hajtóvadászkat, hanem persze eredménytelenül. Az a fülsiketítő ordítás, bögés sem hallatszott immár éjszakánként. Ám azért eleinte a lakosok mégsem igen merészkedtek a mezőre vagy a parkba menni, hátha mérges kígyókkal is kedveskedtek nekik az angolok, amint hajdanában Martinique szigetén?

Díjat tűztek ki azokra, akik mérges kígyókat találnak. Minden centiméterért bizonyos számú arany üti a szerencsés fölfedező markát... Bizony, ha esetleg boa-konstriktort verne valaki föl, egész vagyont kapna érte. Hanem kígyónak immár nem volt se híre, se hamva. A sziget nábobjai nyugton alhattak. A galád tett elkövetői húzták a rövidebbet, minden fenevadjuk odaveszett.

Ennek a fenevad-históriának az lett a legfontosabb következménye, hogy a két városszék kibékült. A Tankerdon család és a Coverley-család rendszeresen ellátogattak egymáshoz, a többi pártoskodó családok közt is szíves baráti viszony fejlődött ki, és egyik mulatságot a másik után rendezték. A kvartett tagjai alig győzték elfogadni a sok meghívást. Hangversenyek iránt napról napra fokozódott az érdeklődés.

Végre egy reggel városszerte elterjedt a hír, hogy Jem Tankerdon elment egykori vetélytársához, Nat Coverley úrhoz, ünnepélyesen megkérte fia, Walter Tankerdon számára Dy Coverley kisasszonynak a kezét, és Nat Coverley odaígérte Dy Coverley kisasszony kezét Tankerdon fiának, Walter Tankerdon úrnak. A hozomány-kérdést hamar elintézték. Ez is, az is kétszáz-kétszáz milliót fog kapni nászajándékul...

- No, abból úgy-ahogy élhetnek... akár Európában is! - jegyezte meg találóan Pinchinat.

Csak úgy özönlött a tenger sok jókívánat. Cyrus Bikerstaff nem is titkolhatta, milyen boldoggá tette őt ez a reménybeli házasság. Vége tehát a *Standard-Island* jövőjét méltán fenyegető torzsalkodásoknak!... A malecarliai királyi pár kívánt először szerencsét a jegyeseknek. A két palota kapujánál levő levélszekrények zsúfolásig megteltek alumínium névjegyekkel. A helyi lapok hasábszámba írtak mindennap azokról a nagyszerű előkészületekről, amelyek az ifjú pár lakodalmát páratlanná fogják tenni, nemcsak Milliard-Cityben, hanem az egész világon.

Franciaországból kábel útján rendelték meg a menyasszonyi kelengyét. A divatáru-szalonok, csecsebecse-bazárok, női szabóműhelyek, műkereskedések hallatlan megrendeléseket kaptak. Külön gőzhajó fogja Marseille-ből a Szuezi-csatornán át ideszállítani a francia ipar e

csodaremekeit. A menyegző napját *február 27-re* tűzték ki. Azt talán említenünk sem kell, Milliárd-City kereskedőinek sem maradt üres a zsebük. A kelengye nagy részét náluk rendelték meg, és tekintetbe véve, hogy milyen óriási arányban költeztek *Standard-Island* nábobjai, eléggé tekintélyes vagyont kaparinthattak össze.

A leendő ünnepek főrendezője természetesen Callistus Munbar lesz. Azt nem is merjük leírni, milyen is lehetett Munbar úr lelkiállapota, amidőn megtudta, hogy Walterből és Dyből csakugyan férj és feleség lesz. Hiszen a nyájas Olvasó tudja, hogy milyen türelmetlen vággyal nézett ennek már régóta elébe a főintendáns. Legdicsőbb álma valósult meg. Képzeltük, milyen ünnepeket fog ő rendezni, ha meggondoljuk, hogy a két nábob ezt az ügyet egészen rábízta, korlátlan hitellel.

Simcöe tengernagy az újságíróknak elmondta, hogy *Standard-Island* az esküvő napján a Fidzsi-szigetek és Új-Hebridák közt fog járni; előbb kiköt Viti-Levun, ott tíz napig időzik, más helyen nem fog megállapodni e szigetcsoportnál.

Felséges egy út! A tengerben számos cethal játszadozott. Ezer meg ezer vízsugarat lövelltek föl - valóságos óriási Neptun-medence a tenger tükre, a versailles-i ehhez képest gyerekjáték - Yvernes szerint. Egész rakás cethal bukkant föl folyton a tengerből *Standard-Island* körül. A Csendes-óceánnak ez a része szomszédos Polinéziával, amely viszont Melanéziát érinti, ahol az Új-Hebridák vannak.

Ezt a részt kettészeli a 180° hosszúsági vonala (Párizstól számítva) - ez az a bizonyos vonal, amelyről azt tartják, hogy éppen a közepén osztja két félre a Csendes-óceánt.

Ha e délkörig, vagy ezen túl hatolnak a keletről jövő hajósok, egy napot kitörülnek a kalendáriumból, míg ellenben a nyugatról jövők egy napot hozzáadnak (vagyis egy napot kétszer számítanak), mert e nélkül híja volna az évnek.

Tavaly erre nem is kellett gondolnia *Standard-Island*nek, mert a délkörig nem jutott el; most azonban erről nem szabad megfélekednie, s így, minthogy keletről jött: január 22-ét 23-ra változtatták.

A Fidzsi-szigetcsoportot alkotó kétszázötven sziget közül csak százon laknak emberek; mindössze százhuszonnyolcezer lélek. Huszonegyezer négyszögkilométernyi területen ez nem nagy népesség.

Ezek közt a szigetek közt számos kopár sziklacsúcs, tenger alatti hegyláncok kimagasló orma van, amelyet korallkoszorú vesz körül, és alig van köztük olyan, amely százötven négyszögkilométernél nagyobb kiterjedésű volna. Politikai tekintetben az egész szigetcsoport Ausztrál-Ázsiához tartozik, és csak 1874 óta áll az angolok főhatósága alatt. Vagyis Anglia kurtánfurcsán rátette a kezét, és gyarmatos szigetei közé kebelezte be. A Fidzsi-szigetek azért nyugodtak bele az angol főhatóságba, mert akkortájt a tongaiak betörték a Fidzsi-szigetekre, az angolok hírhedt Pritschardja segítségükre sietett, és elűzte a tongaiakat. Az egész szigetcsoport jelenleg hetven közigazgatási kerületre oszlik fel, amelyekben bennszülött törzsfők a kerületek fejei, akik egytől egyig közelebbi vagy távolabbi rokonai az utolsó királynak, Thakumbannak.

Simcöe tengernagy, amint erről a tárgyról beszélgetett Frascolinnal, megjegyezte:

- Nem tudom, mi az oka, talán az angol kormányrendszer, hogy a Fidzsi-szigetek lakói is napról napra fogynak, a gyarmatok nem fejlődnek, sőt hanyatlásnak indulnak, a lakosság száma csökken... avagy talán az asszonyok csekély száma adja meg ennek magyarázatát?...

- Ez mindenesetre annak az előjele, hogy a népfaj hovatovább kivész... - mondta Frascolin. - Van Európában is néhány állam, ahol közelebből nézve a dolgot, feltűnően kevés az asszony...

- Itt különben a bennszülöttek nem rabszolgák, a szó igazi értelmében, a szomszéd szigeteken sem, ahol az ültetvényesek egész rakás bennszülöttel műveltetik a földet. Ragályos betegségek pusztítják szörnyen, így például 1875-ben mintegy harmincezren pusztultak el himlőben. Hanem van ezeken a szigeteken egy nagyszerű vidék!... No de ezt saját szemükkel is megbámulhatják... Az éghajlat a szigetcsoport belsejében túlságosan forró, de a széleken tűrhető; gyümölcs, vetemény bővében van, kókuszpálma, banán szintén. A bennszülötteknek nincs is valójában egyéb dolguk, mint az, hogy az ignamokat, a tárót, a pálmák tápláló gyümölcsét a kellő időben leszedjék és gondozzák. Ez utóbbiból készítik a világszerte ismert szágót.

- A szágót?!... - kiáltott föl Frascolin. - Mennyire emlékeztet ez a mi svájci Robinsonunkra!...

- A sertéseket és tyúkokat - folytatta Simcöe tengernagy - meghonosításuk óta bámulatosan elszaporították. Ezekből kiviláglik, hogy a bennszülöttek könnyen megélhetnek. Éppen emiatt szörnyen lomhákká váltak... a dolce far niente a bajuk, pedig ez a fajta elég értelmes és élénk szellemű!...

- Nos, ha olyan szellemesek - vágott közbe Frascolin -, akkor nyilván halottidézéssel szórakoznak...

- Ne gondoljon a gyermekeikre, azok túl korán elhalnak... - jegyezte meg Simcöe tengernagy.

A polinéziaiak és melanéziaiak valóban édeskeveset törődnek gyermekeik ápolásával...

Viti-Leon felé haladva, útközben *Standard-Island* még számos szigetcskét érintett, például Vagna-Vatout, Moalát és Ngant, de sehol sem állapodott meg.

Minden oldalról körülrajzolták a bennszülöttek hosszú pirogái, keresztbe fektetett bambuszrúdjaikkal, amelyek az egyensúly megtartására s az áruk elhelyezésére szolgálnak. Néha-néha egészen a közelébe eveztek az úszó szigetnek, de arra nem merészkedtek, hogy egyik vagy másik kikötőbe jöjjenek. A rossz hírben álló Fidzsi-szigetek lakóit valószínűleg nem is eresztették volna be *Standard-Islandre*.

Pedig ezek az emberek ma már keresztények. Mióta 1835-ben az európai misszionáriusok megtelepedtek Lecumkában, csaknem az összes sziget lakóit megtérítették: a túlnyomó rész protestáns, van köztük néhány ezer katolikus is. Hajdanában buzgó emberevők voltak, és alighanem ma is ráfanyalodnának az emberhúsra. A szelíd engedékenységet akkor bűnnek tekintették. Az ő részükről merő tisztességszámba ment, ha felfalták az ellenséget; azokat, akiket megvetettek, megfőzték, de meg nem ették. A gyermekhús a legfinomabb falatok közé tartozott, és nem is olyan régen történt, hogy Thakumban el-elüldögélt egy-egy fa alatt, amelynek ágaira a lakomára szánt emberi lábak és kezek voltak felakasztva. Néha megtörtént, hogy egész néptörzset - így a Viti-Levun tartózkodó nulokákat - néhány vászoncseléd kivételével - mind egy szálíg felfalták. Ezek közül az életben hagyott asszonyok közül egyik még élt 1880-ban.

Ha Pinchinat e szigetek valamelyikében nem találkozik olyan bennszülöttel, aki őseinek kultuszát még mai napig is üzi, akkor bizvást le kell mondania abbéli reményéről, hogy itt tartózkodása közben kannibált lásson szemtől szembe, vagyis, amint ő mondja, a „helyi színezet” eszerint elmarad.

A nyugatra fekvő szigetek közül a két legnagyobbik: Viti-Levu és Vanua-Levu; két középszerű: Kantavu és Taviuni. Beljebb északnyugatra fekszenek: a Wassava-szigetek, oda torkollik Ronde-sziget széles csatornája. Simcöe tengernagynak ezen a csatornán keresztül kellett kormányoznia *Standard-Islandet*, ha az Új-Hebridákra akart jutni.

Január 25-én föltűntek a Viti-Levu hegyei. Ez a hegyekben gazdag sziget a legjelentékenyebb, Korzikánál egy harmadrésszel nagyobb, vagy tízezer-hatszáznegyvenöt négyszögkilométer területű.

A hegyek ezerkétszáz sőt ezerötyszáz méter magasságba nyúlnak fel a tenger színe fölött. Kihamvadt vagy legalábbis alvó vulkánok ezek, amelyeknek fel-felébredése fölötté kellemetlen szokott lenni.

Viti-Levut az északra eső szomszédos szigettel, Vanua-Levuval tenger alatti hegylánc köti össze; hajdanában ez a hegylánc valószínűleg szintén kiemelkedett a tengerből, most azonban *Standard-Island* nyugodtan elhaladhatott fölötté. A víz mélységét Viti-Levutól északra négy-ötezer, délre öt-nyolcezer méter mélyre és zátonyoktól mentesnek becsülik.

A szigetcsoport fővárosa előbb Levuka volt az Ovalau-szigeten, Viti-Levutól keletre; jelenleg Viti-Levu szigeten van a főváros; Szuva, ámbar a Levukán épült angol áruraktárak és házak ma is jelentékenyebbek. Ámde Szuva kikötője sokkal alkalmasabb, minthogy a szigetnek délkeleti végében két delta közt van. A csomagszállító hajók meg bárkák a Ngalao-öbölben kötnek ki, amely Kalandava szigetétől délre fekszik, legközelebb Új-Zélandhoz, s a szomszédos ausztráliai francia gyarmathoz, Új-Kaledóniához és a Loyalty-szigetekhez.

Standard-Island Szuva előtt vetett horgonyt. Még aznap átestek a szokásos hivatalos ceremóniákon, és kölcsönösen megengedték a szabad közlekedést. A gyarmatosok busás jövedelem reményében nagyon szívesen fogadták a nábobokat. Nem szabad arról sem megfeledkeznünk, hogy ezek a szigetek is valamennyien angol főhatóság alatt állnak, és ennél fogva az angolok ellenszenve *Standard-Island* iránt rájuk sem maradt hatás nélkül.

Január 26-án kora reggel partra szálltak *Standard-Island* kereskedői, akik holmit vásárolni vagy eladni akartak. A turisták, legkivált pedig a mi franciáink, ugyancsak átrándultak a szigetre. Pinchinat és Yvernes szívesen évődött Frascolinnel, Simcöe tengernagy tanítványával - az ő „etnográfiai és geográfiai tanulmányai” miatt -, amint Pinchinat csúfolta, de bezzeg sok hasznát látták ennek.

A második hegedűs mindig tanulságos dolgokat tudott elmondani társainak, ha Viti-Levu lakóiról, szokásairól és erkölceikről akartak hallani ezt-azt. Ezúttal Sébastien Zorn is kegyeskedett kérdezni egyet-mást. Amikor Pinchinat azt hallotta, hogy ezen a szigeten ezelőtt rövid idővel is még javában ették az embereket, meg nem állhatta, hogy mély sóhajjal és igaz sajnálattal így ne kiáltson föl:

- Ették... Ették... Meglátjátok, hogy itt is elkéstünk, s a civilizáció miatt elsatnyult fidzsibeliék ma már annyira degenerálódtak, hogy tyúkhússra vetemedtek, és a Santa-Menchould disznájának a lábához borulnak!...

- Te emberevő szörnyeteg! - támadt rá Frascolin. - Megérdemelnéd, hogy Tahakumban király ebédjének egyik főfogása légy!...

- Hm, nem is lett volna megvetendő főfogás Pinchinat à la Bordelaise.

- Ne kotyogjatok össze annyi tücsköt-bogarat! - vágott közbe zordul Sébastien Zorn. - Mert bizony, istókuccse...

- Megyünk... megyünk és mégsem haladunk előre, nemde öreg? - jegyezte meg Pinchinat. - Igazad van!... Előre hát, fiúk!...

Szuva városa egy kis öböl mellett, viruló halmon fekszik. Van kikötője, deszkajárója az utcákon, olyan fajta, mint a tengeri fürdőkben szokott lenni. A fából épült, nagyobb részt földszintes, ritkábban emeletes házak barátságos külsejűek és hűvösek. A környéken számos kunyhója látható a bennszülötteknek; a szarufa szarv alakú és kagylókkal díszített. A háztetők erősek, és a legnagyobb záporosó sem szakíthatja be, mert tudnivaló dolog, hogy itt májustól októberig gyakori az esőzés. 1871 márciusában - mondta a statisztikai adatokkal csakúgy dobálózó Frascolin - a sziget keleti részén fekvő Mbuában egy nap harmincnyolc centiméter magasságú esővíz szakadt le az égből.

Viti-Levun is, valamint a többi szigeteken nagyon változó az éghajlat, így a vegetáció is nagyon különböző egyik-másik szigeten.

Az a rész, amelyet a délkeleti passzát szél jár, nedves, pompás erdőkkel borított talajú, másutt messze terjedő szántóföldek vannak.

Egyik-másik fa, idestova kiveszőben van, például a ritkaságszámba menő szantálfa, a dakua, valamint a fenyő is.

Művészeink kirándulásaik alkalmával meggyőződtek arról, hogy a sziget növényvilága a trópusi égaljnak becsületére válik. Mindenféle kókusz- meg egyéb fajta pálmaerdők sűrűjébe jutottak; a fák törzseire színekben gazdag orchideák kúsztak fel; sűrű casuadina-, pandanus-erdők, a mocsaras vidékeken pedig óriási gyökérhajtások kígyószövevénye nyúlik ki a földből, és szeszélyesen messzire el-elkanyarodott. A gyapot- és teaültetvények azonban nem feleltek meg a várakozásnak. Viti-Levu meg a többi szigetek talaja eredetileg vulkanikus hamu volt, ma már sárgás színű agyagföld... Sok idő kellett ahhoz, míg tenyésztőerőre kaphatott.

A fauna sem változatos itt, amint általában a Csendes-óceán szigetein szegény. Körülbelül negyvenfajta madár él itt: papagáj, meghonosított csíz, denevér, rengeteg sok patkány, ártalmatlan csúszómászók, amelyeket a bennszülöttek megesznek; no meg gyíkok milliói, utálatos falánk svábbogarak. Vadállat jóformán egy sincs. Emiatt Pinchinat-ból újfent kitört az elkeseredés:

- A mi kormányzónk, Cyrus Bikerstaff okosan cselekedett volna, ha egy-egy példány orosz-lánt, tigrist, párducot és krokodilust a Fidzsi-szigetekre plántált volna elevenen... legalább visszaadta volna Angliának, amit tőle kapott barátságból.

A bennszülöttek polinéziai és melanéziai keverék, nem olyan szép fajta, mint a Marquises- és Szamoa-szigetek lakói, de még mindig megjárták. A férfiak erősek, izmosak - számos mesztic van köztük, arcuk bőre sötétvörös, csaknem feketébe játszó, hajuk göndör, gyapjas. Ruházatuk nagyon fogatékos, többnyire egyszerű köténykét kötnek a derekukra; szövetét ők maguk gyártják - másinak hívják a szövetet - a szederfának egy fajából, amely papírgyártásra is alkalmas anyag. Ez a szövet eleinte vakítóan fehér, de a bennszülöttek megfestik, csíkokat vonnak rá, és árusítják a többi sziget lakóinak is. Szívesen elhordják az európai viseltes ruhákat is, amelyeket Németország és Anglia zsibárusai szállítanak ide. Nagyon komikus látvány, ha a viti-levui gavallérokat kirojtosodott szélű nadrágokban, elnyűtt felöltőkben és színe- meg formája-hagyott császárkabátokban látjuk feszíteni, a legtarkább öltözködési egyveleget mutatják...

- Egy-egy ilyen kabát bőséges anyaga volna egy regénynek!... - jegyezte meg Yvernes.

- Az ám, a regény elején kabát, a végén mellény lenne belőle... - vetette közbe Pinchinat.

Az asszonyok öltözete - dacára a misszionáriusok prédikációinak - eléggé csinos: van ujjas-kájuk és másiból készült karakójuk. Testük arányos, s míg fiatalok, akár csinosaknak is tetszenek. Hanem megvan az az utálatos szokásuk, hogy a férfiak módjára ők is vastagon

bekenik a hajukat mésszel, mintegy hajporral - valóságos mézsapka! -, de a Nap perzselő sugarai ellen ezzel védekeznek. Szivaroznak is, mint férjeik, vagy fiútestvéreik; saját termelésű dohányuknak olyan illata van, mint az égő szénának; ha a szivart nem szopogatják agyaraikra szorítva, akkor a fülükbe húzzák, mint nálunk az asszonyok a gyémánt fülbevalókat...

Az asszonyok tulajdonképpen rabszolganők. A legterhesebb munkákat kell végezniük, és nem is olyan régen volt még az az idő, amikor nehéz munkájuk jutalmául a férjük sírján egyszerűen megfojtották őket.

A három napig tartó ide-oda barangolás közben művészeink azt is megpróbálták, hogy benézzenek a bennszülöttek kunyhóiba; csak hogy nem mehettek be a rettentő bűz miatt, amely azokból kiáradt.

A bennszülöttek tetőtől talpig kókuszolajjal kenik be testüket, disznaikkal, kutyáikkal és macskáikkal egy odúban laknak, mocskos rongyokba burkolóznak, dammanagumival világítanak... az ember majd megfullad ebben a bűzben... ember itt meg nem maradhat!... Ha pedig az idegen belépett a fidszi bennszülöttek kunyhójába, nagyon megsértené a házigazdát, ha nem innék a kavájából. Ez a kava a legkedvesebb pálinkája a bennszülötteknek, de az európai gyomor ettől felfordul! Borsfa gyökeréből készül, de miként készül?... Az még undorítóbbá teszi. A borsanyagot nem áztatják vízben, hanem elrágják, s aztán egy vizes-dézsába köpik ki. Ezt a förtelmes italt tálalják fel a vendégeknek, és olyan követelő hévvel kínálják, hogy az ember alig tudja visszautasítani. Egyebet nem tehet az ember: mint ekképpen köszöni: „*E mana udina*”, vagyis más szóval: ámen.

Hogy a kép teljes legyen, megemlítjük még a mindenütt ide-oda mászkáló svábbogarakat, a rongyos ruhákon rágódó fehér hangyák s a moszkító-legyek miriádjait. Nem csodálkozunk tehát, ha Őfelsége az angol clownok komikus brit kiejtésével így kiáltott fel az iszonyú bogártenger láttára:

- Miustic!... Miustic!

Sem ő, sem barátai nem bátorkodtak a fidsziek kunyhójába belépni. Így maradt hiányos etnográfiai tanulmányuk; sőt a tudós Frascolin is visszariadt ilyesmitől. Mindenesetre sajnálatos hézag leend az mindvégig úti élményeiben.

9. Casus belli

Míg a párizsiak a szigetlakók erkölceit és szokásait tanulmányozták, *Standard-Island* néhány nábobja nem tartotta méltóságán alul levő dolognak, hogy a sziget hatóságával érintkezzék. A *papalangik* - így hívják a bennszülöttek az idegeneket - nem félhettek attól, hogy nem fogadják őket szívesen.

Az európai hatóság élén egy főkormányzó áll, aki egyúttal főkonzula mindazoknak a sziget-csoportoknak, amelyek a Csendes-óceánon angol főhatóság alatt vannak. Cyrus Bikerstaff tehát fölöslegesnek tartotta a hivatalos látogatást. Kétszer-háromszor hideg udvariassággal üdvözölték egymást, azontúl nem közeledtek egymáshoz.

A német konzullal, aki egyszersmind a sziget leggazdagabb kereskedője, nem is érintkezett, csak névjegyét küldte el hozzá.

A Tankerdon család és a Coverley család ez alatt az idő alatt ki-kirándult Szuva városába és erdőborította környékére.

Erre vonatkozólag teljes joggal jegyezhetette meg a kvartett tagjai előtt a főintendáns:

- Ha nábobjaink az erdős, hegyes vidékekre oly szívesen kirándulnak, ez annak a bizonyítéka, hogy *Standard-Island* nagyon sík vidék és meglehetősen egyhangú. Szentül hiszem, hogy a szigeten majd egy műhegyet is fognak építeni, amely a Csendes-óceán bármelyik csúcsával kiállja a versenyt!... Addig is, hadd használják fel városunk lakói a kínálkozó alkalmat, szívják a hegyvidék éltető levegőjét. Az ember természete csakugyan megkívánja...

- Helyes a beszéd!... - mondta Pinchinat. - De hadd tanácsoljak valamit, kedves Eucallistusom. Ha önök acéllemezekből és alumíniumból majdan egy műhegyet rögtönöznek *Standard-Islanden*, ne feledkezzenek meg egy csinos vulkánocskáról sem... füstkamrák és kohók legyenek benne...

- Miért ne gondoskodnánk erről is, kedves vicctáskám? - kérdezte Callistus Munbar.

- Hiszen én is ugyanezt gondoltam: „Miért ne gondoskodnánk erről is” - felelte Öfelsége.

Természetes dolog, hogy a két nábobcsalád kirándulásaiban Walter és Dy is részt vett, az is magától értetődik, hogy karonfogva sétálgattak.

Megnézték Viti-Levu fővárosának a nevezetességeit: „mburekalu”-t, vagyis a „szellemek templomá”-t, továbbá az országgyűlési termet. Ezek az épületek kőalapon nyugszanak, bambuszból és fatörzsekből valók, a paszományszerű kárpit eleven lombdíszt, a tetőzet ügyesen kombinált lécekből való, ezekre simul a szalmafedél. Megnézték azután az egészséges helyen fekvő kórházat s a város végén amfiteátrum alakban elterülő fűvészkertet. Néha késő estig el-elbarangoltak, és ilyenkor kézilámpával tértek haza, mint a régi jó időkben. A gazonmetert, Auer-féle világítást, ívlámpákat vagy acetilént a Fidzsi-szigeteken nem ismerik, de Callistus Munbar szerint „Nagy-Britannia felvilágosult főhatósága” nemsokára gondoskodik majd e hiányok pótlásáról is.

Szárol kapitány és a malájok úgy éltek, mint eddigelé. Nem rándultak át Viti-Levuba, mert jól ismerték; egy részük, mint hajósnép, járta gyakran e szigeteket, más része mint földművelő dolgozott a sziget gyarmatosainál. Sokkal szívesebben maradtak *Standard-Islanden*, naponként keresztül-kasul járták a mezőket, parkokat, kikötőket, ágyúütegeket. Még néhány heti út, s a derék fickók hazaérkeznek, minekutána a Standard-Island Company szívességéből, Cyrus Bikerstaff jóindulatából öt teljes hónapig élvezték az úszó sziget lakóinak ritka vendégszeretetét.

Művészeink néha el-elbeszélgettek Száróllal is, aki igen tehetséges embernek látszott, angolul egészen folyékonyan beszélt. Szárol igazi lelkesedéssel mesélt az Új-Hebridákról, a szigetek lakóiról, hogy miképpen élnek, mily pompásan tudnak főzni... Főleg Pinchinat hallgatta őt nagy érdeklődéssel, mert mindig azon törte a fejét, hogy milyen új étellel lephetné meg majdan európai ismerőseit.

Január 30-án Sébastien Zorn és társai villamoscsónakba szálltak, amelyet a kormányzó bocsátott rendelkezésükre, és azzal a Rewa folyón akartak fölfelé haladni. A csónakban művészeinken kívül még a következők utaztak: a kormányos, a gépész, két matróz, egy bennszülött kalauz. Athanase Dorémus urat is meghívták művészeink, de nem jött velük. A tánc- és illemtan tanárban nem maradt immár egy csepp kíváncsiság sem... Hátha azalatt, míg ő a szigetekén kószál, jelentkezni talál egy-egy magántanuló?!... Jobb lesz tehát, ha a kaszinóban tartózkodik!...

Reggeli hat órakor indult el a csónak mindennel, még élelmiszerekkel is jól felszerelve a Szuva-öbölből, és a part mentén a Rewa torkolatának tartott.

Útközben nemcsak számos sziklával, hanem cethalakkal is találkoztak, azért hát nagyon kellett ügyelniük.

- Ugyan, ne beszéljete a ti cethalaitokról... azok nem sós vízi kannibálok immár!... - jegyezte meg a keserű csalódás hangján Pinchinat. - Az angol misszionáriusok a cethalakat is a keresztény vallásra térítették, mint a kétlábú bennszülötteket... Fogadjunk, hogy a halszörnyetegeknek sincs így már az emberhús?!...

- Ne igen bizakodjék ebben a hitben - figyelmeztette őt a kormányos -, amint a Fidzsi-szigetek lakóiban sem bíznék egészen.

Pinchinat nem sokat adott az ilyen beszédre. Meg volt győződve, hogy őt becsapták az emberevőkről szóló rémhistóriákkal! Hiszen kannibált itt még pénzért sem mutogatnak!...

A kalauz igen jól ismerte az öblöt és a Rewa folyását. Ezt a hatalmas folyót Waï-Levunak is hívják, a tenger árját negyvenöt kilométernyire is lehet benne érezni, s a hajók egész éven át nyolcvan kilométernyire járhatják a folyót.

A Rewa torkolatánál száz toise-nyi szélességű; bal partja alacsony, homokos; jobb partja hegyes-halmos, banánok, kókuszpálmák sötétlenek rajta. A folyó neve tulajdonképpen Rewa-Rewa. Az óceáni népek nagyon szeretik a nevek kettőzését. Yvernes nagyon helyesen jegyezte meg, hogy a gyermeknyelvben folyvást találkozunk hasonló jelenséggel; például: a papa, mama, tü-tü, dada, stb. A bennszülöttek valóban mintha gyermekkorukat élnék még mindig.

A Rewa két folyónak az egyesüléséből támadt; egyiknek Waï-levu (Nagy-víz), a másiknak Waï-Manu a neve; a főtorkolat neve Waï-Ni-Ki.

A folyó deltáján áttevezve, Komba falva mellett haladt el a csónak; a falu mintegy virágkosárban félig elrejtőzve bukkant elő. Sem itt, sem Naitasiri faluban nem kötöttek ki; különben ez utóbbi falvakat nemrégiben „tabu” alá fogottnak nyilatkoztatták ki; vagyis sem a falu házait, lakóit, fáit, sem a Rewának azt a partját, amely a faluhoz tartozik, érinteni nem szabad. A bennszülöttek nem is engedték volna meg, hogy partra szálljanak. Hja, a „tabu” ilyen, és Sébastien Zorn esete a tanúság rá, hogy jó tiszteletben tartani ezt a vad szokást.

Amint Naitasiri mellett elhaladtak, a kalauz figyelmeztette művészeinket egy magas fára, egy tavalára, amely a part egyik behajlásánál egymaga állt.

- Miről nevezetes ez a fa? - kérdezte Frascolin.

- Nem nagyon különös dolog, de hát elmondom... - szólt a kalauz. - Ennek a fának a törzse tele van rovással. Minden rovas egy-egy számot jelent, azoknak az embereknek a számát, akiket e fa alatt főztek meg és falatoztak fel...

- Mintha valaki a pékmester gyúródeszkájának a rovátkáiról beszélne... - vetette oda gúnyosan és hitetlenül Pinchinat.

- Pedig nincs mit gúnyolódnia. A Fidzsi-szigeteken volt a kannibalizmus főfészke, és a legújabb adatok szerint még ma is vannak hívei. A szigetcsoport belsejében lakó bennszülöttek bizony meg-megkívánják az emberhúst, amely az ínyencek állítása szerint a világon a legízletesebb hús. Ha a kalauz szavahihető ember, úgy élt hajdanában itt egy törzsfőnök, Ra-Undrenudunak hívták, ez az ember egy halmot rakatott fel kövekből a háza előtt. Amikor meghalt, a köveket megszámlálták: nyolcszázhuszonkettő volt.

- Tudják-e, hogy mit jelentettek ezek a kövek?

- Ha zenei éles eszünket mind a négyen a legnagyobb megerőltetéssel nekifeszítjük, úgysem találhatjuk ki... - felelte Yvernes.

- Ahány kő volt a rakáson, mindegyik a főnök által felfalt emberi testek fejét jelképezte.

- Ő egyedül ette meg mindet?

- Egyedül bizony.

- Hatalmas egy gyomra lehetett!... - jegyezte meg Pinchinat. - Egyéb megjegyzésre nem tartotta méltóknak a szájhösködő fidzsibelieket.

Tizenegy óra tájban a jobb parton megszólalt egy harang. A sűrű cserjék, banán- és kókuszpálmafák erdejéből kitűntek Naililü falvának hitvány szalmakunyhói. A művészek megkérdezték, bemehetnek-e a faluba, hogy kezet szorítsanak az ottani francia misszionáriussal, aki itt telepedett meg. A kalauz azt felelte nekik, hogy bátran bemehetnek. Ezzel egy fa törzséhez kikötötték a csónakot.

Sébastien Zorn és társai partra szálltak, és alig haladtak a falu irányában két percig, hát szembe jött velük a gárdián.

Mintegy ötvenéves lehetett, nyájas arcú, és igen erélyes vonású férfiú. Véghetetlenül örült, hogy honfitársaival találkozott, lakásába vitte őket, amely a száz lelket számláló falunak a közepén állt, megkínálta őket frissítőkkal. Nem undok kavával, hanem holmi jóízű itókéval, melyet círéből főznek, ez a moszatfaj igen nagy számmal fordul elő a Rewa partjain.

A francia misszionárius szívvel-lélekkel küzdött a katolikus vallás terjesztésének érdekében, sok nehézséggel kellett azonban küzdenie, mert a szomszéd faluban lakó protestáns pap mindent elkövetett a katolikus vallás elterjedése ellen. Általában meg volt elégedve az eddigi eredménnyel, ám bár be kellett vallania, hogy híveit nagyon nehezen tudja leszoktatni a „bukaló”-ról, vagyis emberhúsevésről.

- Ha önök még beljebb hatolnak e szigetekre, ajánlom, hogy legyenek óvatosak és vigyázzanak jól magukra!... - tette hozzá.

- Hallod-e, Pinchinat?... - kérdezte Sébastien Zorn.

Mielőtt a déli harangszó megkondult, hőseink útra kerekedtek. Útközben számos pirogával találkoztak, a keresztrudak polcán banán-gyümölcsöt vittek. Ez a gyümölcs náluk a pénzláb, ezzel fizetik évi adójukat is, ha beállít hozzájuk az adószedő. A partot kétfelől babérfák, akácok, citromfák és vérvörös virágú kaktuszok szegélyezték, magas fejüket ezek közül kiemelték fürtös gyümölcsseikkel a banán- és kókuszpálmafák. Elhúzódnak messze-messze egészen a Mbugge-Leon hegy aljáig.

A sűrű erdők közepette szokatlan látványul szolgáltak az európai gyarmatosok gyártelepei, legújabb szerkezetű gépekkel felszerelt cukorgyárak, amelyeknek gyártmányairól azt mondja Verschnur, hogy bátran kiállják a versenyt az Antillák és más gyarmatok terményeivel.

Egy óra felé járt az idő, amikor a csónak kitűzött céljához ért Rewán. Két óra múlva be kell az apálynak állania, ezt fogják felhasználni a folyón visszamenet. Sokkal gyorsabban fognak haladni, mert az áramlás igen jelentékeny. Este tíz órára valószínűleg *Standard-Islanden* lesznek.

E helyütt kissé megállapodhattak, hogy megtekintsék Tampoo falvát, amelynek a házai odalátszottak, s alig feküdt fél mérföldnél távolabbra. A gépész és a két matróz ott maradt a csónakon, a kalauz pedig elvezette a kirándulókat a faluba, ahol a bennszülöttek a legjobban megőrizték az ősi szokásokat és erkölcsöket. Ebben a faluban mindeddig hasztalan volt a misszionáriusok igyekezete. A csodalényekben szentül hittek, a szörnyen babonás bennszülöttek úgy nevezték, hogy „raka-udramikan-taka” (falevelekkel való eskütevés). A katoavukat imádták, az örökkévaló isteneket, akik mindenféle áldozatot kegyesen fogadnak. A sziget főkormányzója sem megakadályozni nem tudta ezeket az áldozatokat, sem miattuk a lakókat meg nem büntethette.

Talán bölcsebben cselekedtek volna művészeink, ha közéjük nem keverednek. Hanem a mi hőseink párizsiak, tehát szörnyen kíváncsiak voltak, semmi áron sem lehetett eltántorítani őket szándékuktól. A kalauz hajlandó volt elvezetni őket, de kikötötte, hogy egymástól el ne szakadjanak.

Amint a száz kunyhóból álló Tampoo falvába érkeztek, először is asszonyokat láttak, a szó igaz értelmében vadasszonyokat. Lágyékuk körül kötényféle ruhadarab fityegett; amint az idegeneket meglátták, eszükbe sem jutott, hogy megijedjenek. Folytatták a munkájukat. Mióta a sziget brit főhatóság alá került, gyakran láttak idegen formájú embert.

Az asszonyok curcuma-készítéssel foglalatoskodtak, holmi gyökérfélével, amelyet fűszálakkal és banánlevelekkel kibélelt nagy gödrökben tartanak. Onnan aztán kiszedik, megszárazítják, szétdörzsölik és kosarakban kisajtolják. A kiszivárgó nedűt bambusznád-csövekben fogják fel. Isszák is, hajkenőcsnek is használják, és mindkét célra nagy mennyiséget fogyasztanak el.

A kis karaván bement a faluba. A falu lakói rájuk sem hederítettek, azt sem mondták: félkalap, vendégül sem hívták be kunyhóikba. A kunyhók külsőleg sem igen hívogatók. A nyitott ajtókon avas kókuszolajbűz dőlt ki, s ezért művészeink őszintén örvendtek, hogy a szigetlakók nem éppen vendégszeretőek.

Amikor a falubeliek főnökének a lakása felé közeledtek - a vad törzsfő mord tekintetű, izmos legénynek látszott -, néhány bennszülöttel eléjük lépett. Göndör haja fehérlett a rákent mésztől.

Hivatalos díszruhájába öltözött fel: csíkos ing, öv, bal lábán egy félretaposott sarkú, himzett papucs. Pinchinat majd szétpukkadtt a nevetési viszketegségtől, no meg hátán színehagyott, toldozott-foldozott kék ujjas, amelyen aranygombok ékeskedtek, hanem az ujjai csak könyökéig értek le. Közeledvén a papalingikhez (idegenek), megbotlott egy kiálló fabütyökben, és amilyen hosszú, végigvágódott a földön.

Hogy e „bale-muri” illemszabályainak megfeleljenek, íme, kísérői is hasra vetették magukat, hogy némileg enyhítsék a helyzet komikumát.

A kalauz megmagyarázta ezt az illemszabályt művészeinknek; ez tulajdonképpen nem is olyan nevetséges, mint akárhány más effajta hókuszpókusz az európai udvaroknál.

Minekutána feltápaszkodtak, a kalauz egy-két szót szólt a főnökhöz, természetesen a honi nyelven, és így művészeink abból egy árva kukkot sem értettek. Arról világosította fel a kalauz, hogy az idegenek mi járatban vannak Tampooiban, tudniillik megnézik a falut, egyet sétálnak a környéken. A főnök megadta erre nézve az engedélyt.

Egyébként teljesen közönyös maradt, intett kísérőinek, és azok kunyhóikba elszéledtek.

- Úgy látszik, hogy ezek az emberek mégsem olyan gonoszak... - jegyezte meg Pinchinat.

- De azért jó lesz, ha semmi oktalanságot nem követünk el!... - figyelmeztetett Frascolin.

Művészeink egy óráig sétálgattak a faluban, sehol semmi bántódásuk nem történt. A két kabátos főnök behúzódott kunyhójába, a falubeliek pedig édeskeveset törődtek az idegenekkel.

Tampoo főutcáit megjárva, egyetlen kunyhó ajtaja sem nyílt meg előttük, művészeink tehát a kalauzzal együtt a közel levő templomromok felé igyekeztek, amelytől nem messze egy kunyhó éktelenkedett; ebben a kunyhóban lakott a falu varázslója.

Ez a mogorva férfiú, ajtajára támaszkodva, olyan tekintettel nézett rájuk, amelyből semmi jót nem sejtettek.

Frascolin megpróbált a kalauz révén beszédbe ereszkedni vele, de a bűbajos olyan fenyegető mozdulattal és pillantással felelt, hogy Frascolinnek le kellett tennie arról a reményről, hogy ezzel a fidzsi-sündisznóval érintkezzék.

Eközben Pinchinat, nem törődve az intésekkel, kissé eltávolodott a társaságtól, és elkószált egy sűrű banánerdőcskébe amely egy halom aljától nyúlt fölfelé egészen a csúcsáig.

Sébastien Zorn és két másik társa, látván a bűbajos viselkedését, abban állapodtak meg, hogy visszatérnek a csónakhoz - Pinchinat barátjukról azonban teljesen megfeledkeztek.

Ideje is volt, hogy a csónak felé siessenek, mert az apály nemsokára beáll, és ha ezt elmulasztják, a Rewán való útjukban szakad rájuk az éj.

Frascolin ekkor kezdett nyugtalankodni Pinchinat miatt; hangosan kiáltozta a nevét.

Semmi feleletet nem kapott.

- De hát hol is maradt?! - kérdezte tőlük Sébastien Zorn.

- Ha tudnám! - felelte Yvernes.

- Látta önök közül valaki, amikor barátjuk elmaradt tőlünk? - kérdezte a kalauz.

- Nem, senki sem vette észre...

- Bizonyára a faluból más ösvényen ment vissza a csónakhoz... - vélekedett Frascolin.

- Azt ugyan rosszul tette volna!... - jegyezte meg a kalauz. - Menjünk, és keressük meg... haladéktalanul!...

Szörnyű balsejtelem szállta meg őket. Pinchinat mindig ilyen ostobaságon törte a fejét... Csak meg ne adja keservesen annak az árát, hogy szerette mesebeszédnek tartani a bennszülöttek vadságát.

Amint Tampoon keresztülhaladtak, rémülten vette észre a kalauz, hogy egy árva bennszülöttet sem lát. A kunyhók ajtóit becsukták, még a főnök kunyhója előtt sem ácsorgott senki. A curcuma-készítő asszonyok is eltűntek. Mintha a falu kihalt volna...

A kis karaván gyorsabban ment tovább. Ismételten kiáltozták Pinchinat nevét, de hiába. Hátha mégis visszatért a Rewa partjára, ahol a csónak várakozik rájuk? Vagy talán a csónak meg a gépész és a két matróz sincsenek már régi helyükön?

Még néhány száz lépés maradt hátra, lelkendezve futásnak eredtek, s az erdő sűrűjéből kiérve, meglátták a csónakot meg a három embert.

- Hát a társunk? - kérdezte Frascolin.

- Nem jött önökkel? - csodálkozott a gépész.

- Nincs velünk... félórája már!...

- A csónaknál sem járt? - vágott közbe Yvernes.

- Nem... nem...

Mi történhetett azzal a meggondolatlan emberrel? Most már a kalauz sem titkolhatta, hogy ő is szerfölött aggódik.

- Vissza kell mennünk a faluba, nem hagyhatjuk el őt!... - mondta határozottan Sébastien Zorn.

A csónaknál csak egy matrózt hagytak őrként, pedig esetleg baj lehetett ebből is, de Tampoooba mégis többüknek kellett mennie, mégpedig jól fölfegyverkezve, és ha mindjárt minden kunyhót ki is kell kutatniuk, *Standard-Islandre* nem térhetnek vissza Pinchinat nélkül.

Visszasiettek tehát Tampoooba. A faluban és környékén olyan némaság uralkodott, mint az imént. Vajon hová tűnhetett el a lakosság? A csöndes utcákon lélek sem járt, a kihalt kunyhók üresen tátongtak.

Kétségtelen, hogy Pinchinat behatolt a banánerdőbe, ott elfogták, és a jó Isten tudja, hova hurcolták. Rémség fogta el őket, amikor elképzelték, hogy milyen sors vár rá az általa mindig annyira áhított kannibálok közt!... Hiábavaló volna, ha a falu környékét esetleg fel is kutatnák. A sűrű erdőben, bokrok tömkelegében csak a bennszülöttek tudnak eligazodni, nyomra pedig hogy akadhatnak? No, meg attól is méltán tarthattak, hogy a falubeliek kézre találják keríteni a magára hagyott csónakot, és ha ez megtörténik, akkor ugyancsak oda lesz minden reményük, hogy Pinchinat-t megmentse, sőt talán még életüket is veszélyeztetik.

Szóval föl sem mérhetjük Sébastien Zorn, Frascolin és Yvernes kétségbeesését. Mitévők legyenek? A kalauz és a gépész nem tudott tanácsot adni neki.

Ekkor így szólt Frascolin, akit hidegvére még nem hagyott el:

- Menjünk vissza *Standard-Islandre*!

- És Pinchinat-t itt hagyjuk?! - kiáltott föl Yvernes.

- Hát volna szíved hozzá? - kérdezte Sébastien Zorn.

- Nincs más mód!... - felelte Frascolin. - Értésíteniünk kell a szerencsétlen esetről a kormányzót... Viti-Leon hatóságának sürgősen intézkednie kell...

- Helyes, induljunk el rögtön... - indítványozta a kalauz is. - Rögtön beáll az apály, egy pillanatra sem szabad késlekednünk.

- Csak így menthetjük meg a barátunkat!... - kiáltotta Frascolin - ha... ha még nem késő!...

Csakugyan ez látszott az egyetlen járható útnak.

A csónak felé siettek, titkon aggódva, vajon ott találják-e még.

Útközben fennhangon kiáltozták Pinchinat nevét, de hiába. Ha jobban körülnézett volna a kalauz, észrevehette volna a bokrok sűrűjében ólálkodó bennszülötteket, amint folyvást szemmel tartották őket.

A csónakot a régi helyén találták. A matróz azt mondta, hogy egy lelket sem látott a Rewán.

Szorongó szívvel ültek a csónakba Zorn, Yvernes és Frascolin.... Mintha mégis ott szerettek volna maradni... Kiáltozták barátjuk nevét... hiába... hiába. Menniük kell, mondta Frascolin... és igaza van, ennél okosabbat nem is tehetnek.

A gépész elindította a csónakot, az apály segítette, és így a legnagyobb sebességgel haladtak lefelé a Rewán.

Hat órákor már a deltába értek, félórával utóbb kikötöttek a jobb parti kikötőben.

Negyedóra múlva a városházára értek, és Cyrus Bikerstaff, mihelyt megtudta az esetet, rögtön átment Szuvába: kérte a főkormányzót, hogy hallgassa meg, beszélőnivalója van vele.

Amikor a királyné helytartója megtudta, mi történt Tampooban, nem titkolta el, hogy a dolog nagyon komoly természetű. A szerencsétlen francia zenész olyan törzsnek a markába került, amelyet féken tartani eddig sem lehetett...

- Sajnálom, de holnap reggel előtt nem tehetünk semmit ebben az ügyben, mert apály idején a Rewán fölfelé hajóink nem mehetnek!... Különben is Tampooban nagyobb haddal kell megjelennünk, és talán az volna még a legtanácsosabb, ha majd az erdő felől támadnánk a falura...

- Nekem az mindegy - felelte Cyrus Bikerstaff -, csak hogy nem holnap, hanem ma, most rögtön el kell indulnunk!...

- Nincsenek készen az embereim... - felelte a sziget helytartója.

- Tüstént mozgósítsa, uram. Rendelje el, hogy a sziget katonasága csatlakozzék a miénkhez, az egyik tisztjük vezetésével...

- Engedelmet kérek, uram!... - vágott közbe ridegen a helytartó. - Nem szoktam hozzá ahhoz, hogy velem így...

- Én is engedelmet kérek! - vágott közbe Cyrus Bikerstaff is. - De annyit mondok, ha rögtön nem intézkedik, és barátunk épen és egészségesen vissza nem kerül, önt vonjuk felelősségre...

- No és aztán?... - kérdezte gögösen a helytartó.

- *Standard-Island* ágyúival Szuvát mindenestül, akár angol, akár német birtokaival egyetemben, ízzé-porrá zúzzuk!...

Ezt a rövid, de velős ultimátumot nem lehetett másképpen magyarázni, ehhez alkalmazkodni kellett. A sziget egy-két ágyúja csak nem szegülhetett szembe *Standard-Island* ütegeivel. A helytartó kénytelen-kelletlen engedett, bár sokkal dicséretesebb lett volna, ha tisztán emberbaráti szeretetből rögtön intézkedik, mintsem Cyrus Bikerstaff-fel kicsinyesen berzenkedjék és huzakodjék.

Egy órával utóbb százfőnyi csapat (katonák és tengerészek vegyesen) kötött ki Szuvában, Simcöe tengernagy maga kívánta vezetni. A főintendáns s a kvartett három tagja vele ment. Viti-Leon egy szakasz csendőre csatlakozott hozzájuk.

A kalauz, akivel művészeink Tampooba kirándultak, visszavezette őket az őserdőkön át; rövidebb utat választott, mert nagyon jól ismerte ezt a vidéket, hogy minél előbb Tampooba lehessenek.

Nem is kellett, hogy a faluig hatoljanak. Éjfél után egy órakor megállt a parancsszóra a század.

Az áthatolhatatlan sűrűből tűz világa tűnt elő. Nyilván itt gyülekeztek össze Tampoo lakói, mert a falu maga alig feküdt innen félóra járásnyira keletnek.

Simcöe tengernagy, a kalauz, Callistus Munbar és a három aggódó jó barát előbbre hatolt.

Még tettek száz lépést előre, amikor egyszerre csak hirtelen megálltak.

Nagy lángokat vető tűz előtt, lármázó bennszülött férfiak és asszonyok közt meglátták Pinchinat-t félig meztelenül a fához kötve, a törzsfő bunkóval a kezében közeledett már felé...

- Rajta!... Rajta!... - vezényelte Simcöe tengernagy, és emberei rohamra indultak.

A bennszülötteket megdermesztette a sortűztől, a puskaagyak zuhogásától való félelem. Egy pillanat sem telt el, és máris üres lett a tér.

Pinchinat-t leoldozták a fatörzsről; nyakába roskadt barátjának, Frascolinnek.

Van-e toll, amely a négy jó barát, szerető testvér örömét le tudná írni?!... Sírtak-nevettek, hanem azért szemrehányás is kijutott a megszabadítottak.

- Te, boldogtalan, te!!!... - szólt Sébastien Zorn. - Mi jutott eszedbe, hogy tőlünk elszakadj?!...

- Már akár boldogtalan, akár nem boldogtalan, öreg gordonkahúzó, de kérlek, ne támadj úgy egy szegény mélyhegedűsre, aki olyan fogyatékos öltözékben áll előtted, mint most jómagam!... Adjátok ide a ruhámat, hogy illendő kosztümben beszélgethessünk...

Megtalálták ruháit az egyik fa aljában, odaadták neki, és Pinchinat kényelmesen felöltözködött, mintha éppenséggel semmi sem történt volna vele. Amikor újra szalonképes állapotban leledzett, gyorsan odament Simcöe tengernagyhoz meg Callistus Munbar úrhoz, és férfiasan kezét szorított velük.

- Nos hát, hogy érzi magát? - kérdezte a főintendáns. - Hiszi-e most, hogy a Fidzsi-szigeteken élnek még emberevők?...

- Nem is olyan veszedelmesek ezek a fickók! Nézze csak, uram, még a lábamat meg a karomat sem vágták le a testemről!...

- Javíthatatlan egy fickó! - kurjantott föl nevetve Frascolin.

- Tudjátok-e, hogy mit restelltem leginkább, amikor áldozatra szánt emberi vadként éppen le akartak bunkózni?

- Akasszanak föl engem, ha kitalálom! - válaszolta Yvernes.

- Nos hát, nem az, hogy a bennszülöttek engem szőröstül-bőröstül megesznek, hanem az, hogy afféle modern ruhába bújtatott fickó faljon fel... afféle kék kabátos, aranygombos fickó... a hóna alatt esernyőt tartó fickó... afféle angol majom!...

10. Gazdacseré

Standard-Island elindulásának napját február 2-ra állapították meg. Egy nappal előbb minden kiránduló visszatért Milliárd-Citybe. Pinchinat esete városszerte óriási feltűnést keltett. „Öfelségét” a város minden rendű és rangú polgára elhalmozta részvétnyilatkozattal, mert a nábobok a kvartett minden tagját nagyrabecsülték és igen megszerették. Az előkelők tanácsa egyhangúlag helyeselte Cyrus Bikerstaff erélyes fellépését. A helyi lapok agyondicsérték. Pinchinat lett a nap hőse. Igaz is, ritkaság az olyan mélyhegedűs, aki esetleg a fidzsi-szigetbeli kannibálok gyomrában végezhetne volna be az életét...

Most már persze nem tagadta, hogy a Fidzsi-szigetek lakói még nem szoktak egészen le az emberhús élvezetéről. Ha hihetünk nekik, hogy az emberhús nagyon ízletes, Pinchinat pedig kíváncsi falat lett volna a fogukra.

Standard-Island hajnalhasadtával fölszedte a horgonyt, és az Új-Hebridák felé vette útját; ezek a 10° alatt fekszenek, vagyis kétszáz mérföldnyire nyugat felé. A szigetet megkerülni nem lehetett, mert Szárol kapitányt és embereit partra kellett szállítaniuk. Nem sajnálták tőlük ezt a kitérőt, mert a derék malájok hathatós segítségére siettek az úszó sziget lakóinak a fenevadak kiirtásában. Úgy látszik, a malájok is örültek, hogy ilyen kényelmes alkalmatosságon jutottak haza. Azonkívül a náboboknak alkalma nyílt, hogy egy olyan szigetcsoportot lássanak, amelyet eddigelé nem ismertek.

Standard-Island az előre megállapított lassúsággal haladt. A tengernek azon a részén, amely a Fidzsi-szigetek és Új-Hebridák közt 170° 35' nyugati hosszúság és 19° 13' déli szélesség alatt van, kell majdan *Standard-Island*hez érkeznie annak a gőzhajónak, amelyet a Tankerdon család és a Coverley család már oly nehezen várt Marseille-ből.

Magától értetődik, hogy az úszó szigeten most mindenki csak erről a házasságról beszélt. Ugyan kinek is juthatna egyéb az eszébe? Callistus Munbar minden pillanatát ennek az ügynek szentelte. Éjjel-nappal azon kotolt, hogy olyan világra szóló ünnepséget csapjon, amely páratlan lesz *Standard-Island* történetében. Nem lett volna csoda, ha a főintendáns belezavarodik, vagy legalábbis úgy lesoványodik e nagy munkában, hogy csak a bőre és csontja maradna meg.

Standard-Island mérsékelt sebességgel haladt tova; csak 20-25 kilométernyi utat tett meg naponta. Folyton a Viti partja mellett úszott; a sötétzöld erdőktől koszorúzott partvidék igen tetszett a szemnek. A Wassara- és a Ronde-sziget közt három álló napig tartott az út. A térképen Ronde-csatorna a neve a széles tengerrésznek, ahol *Standard-Island* jelenleg tartott. A felzavart tengerből számos cethal ütötte föl a fejét, egyik-másik odacsapta farkuszonyát az úszó sziget acéloldalához, úgyhogy a rengeteg műsziget megrendült a csapástól, de attól nem kellett tartaniuk, hogy *Standard-Island*nek ettől valami, bár csak csekély baja is essék.

Február 6-án délután a Fidzsi-szigetek eltűntek a szemhatáron. Polinézia határát elhagyta az úszó sziget, és Melanéziába érkezett.

Három nap egymás után folyvást nyugat felé ment *Standard-Island*, érintette eközben a déli szélesség 19°-át. Február 10-én arra a helyre jutott, ahol az Európából jövő gőzhajónak *Standard-Island*en ki kellett kötnie. Milliárd-City térképén ezt a helyet megjelölték, mindenki jól ismerte. Az obszervatórium őrei éjjel-nappal talpon voltak. Száz meg száz távcső kémlelte a szemhatárt, lesték, várták a hajó jelzését... A város lakossága egyre izgatottabb lett. Ez afféle bevezetője lesz azoknak a fényes és világgraszoló ünnepségeknek, amelyeket Walter Tankerdon és Dy Coverley házassága fog betetőzni.

*Standard-Island*nek tehát nyugodtan kellett ehelyütt vesztegelnie, és a parancsnok csak attól tartott, hogy a szűk tengerszorosban a tenger hatalmas áramlata ne ártson. Simcöe tengernagy kiadta erre vonatkozólag a rendeleteket, tisztjei pedig gondoskodtak arról, hogy ezeket az utasításokat végrehajtsák.

- Ez a helyzet határozottan igen érdekes! - jegyezte meg egy napon Yvernes.

Az édes pihenésnek szentelt ama két óra idején szólt így, amikor a kvartett tagjai el szoktak csevegni villásreggeli után.

- Az ám, és már akármilyen is Sébastien Zorn barátunknak a véleménye, nekünk éppenséggel nincs okunk megbánni, hogy *Standard-Islandre* kerültünk...

- Zorn az ő örökös sirámaival moll-ban, tíz b-vel!... - tódította a javíthatatlan Pinchinat.

- Persze... főleg akkor, ha majd ennek a komédiának valahára vége szakad, és mi az utolsó negyedév honoráriumát is szépen zsebre dugtuk... - felelte mosolyogva a gordonkás.

- Hármat már pontosan kifizettek nekünk! - vágott közbe Yvernes. - S én nagyon helyeslem, hogy Frascolin, a mi talpraesett pénztárosunk hűségesen elhelyezte a New York-i banknál.

A „talpraesett” pénztáros csakugyan megtette ezt; a Milliard-City-beli nábobok közvetítésével az Unió legjobb hírű bankjánál helyezte el közös vagyonukat. Nem azért történt, mert a nábobokban nem bízott volna meg, hanem a szárazföldi bankot mégiscsak inkább választotta, mint a tengeren úszót, amelyik alatt néhol öt-hat ezer méter mélység tátongott, ami nem is tartozott a ritkaságok közé a Csendes-óceánon.

Míg cigarettáik és pipáik füstjeit élvezték teljes boldogságban, Yvernes még a következő vélekedést is megkockáztatta:

- A menyegzői ünnepségek, kedves barátaim, valóban ritka szépeknek ígérkeznek. Láthatjuk, hogy a mi főintendánsunk szívvel-lélekkel azon buzgólkodik. Lesz dolláreső, és bizonyára a Milliard-City-beli szökőkutak is mind csupa bort szöktetnek fel a magasba!... Hanem tudjátok-e, hogy mi híja lesz mégis a históriának?

- Talán olvasztott aranyeső, amely gyémántsziklákra zuhog alá?!... - kiáltott föl Pinchinat.

- Nem - felelte Yvernes -, hanem egy kantáta...

- Kantáta? - kérdezte Frascolin.

- Az ám. Igaz, hogy zene lesz, és mi bizonyára műsorunk legszebb, legalkalomszerűbb darabjait fogjuk játszani... de hiába, kantáta... a menyegzői dal... epithalamium mégsem lesz a fiatal házások öröme...

- Miért ne lehetne? - mondta Frascolin. - Szedd össze csak minden versfaragó készségedet, és kovácsolj néhány effajta rímet: „szív” - „hív”, „szerelem” - „gyötrelem”, aztán rakj egymás mellé hosszú, különféle sorokat, add át poétai öntvényedet a mi derék muzsikakomponáló öregünknek, Sébastien Zorn barátunknak, ő majd megszólaltatja a húrokon...

- Nagyszerű ötlet! - rikkantott föl lelkesen Pinchinat. - Látod, vén medve, ez aztán neked való mulatság?!... Valami menyegzői műsor, úgymond pizzicato, allagro, molto agitato ... szív-olvasztó corda... és kapunk egy hangjegyért öt dollárt!...

- Szó sincs róla! Semmi fizetség! - tiltakozott Frascolin. - Ez legyen az az obulus, amellyel a kvartett-társaság kedveskedik *Standard-Island* nábobjainak...

A gordonkás némi biztatgatás után ráadta a fejét, hogy a zene istennőjének adományát magából kiszedegetse, ha Yvernes-t a költészet istennője kellő ihlettel ajándékozza meg.

E nemes szerzőkohóból kerül majd ki a „kantáták kantátája” - az „énekek éneke” mintájára - a Tankerdon család és a Coverley család tiszteletére.

Február 10-én délután az a hír terjedt el, hogy északkeletről igen nagy hajó közeledik. Hogy kié és micsoda, még nem lehetett megismerni, minthogy tíz mérföldre járt *Standard-Island*től, s - a tenger fölött sűrű párák lebegtek a levegőben.

A gőzhajó teljes erővel közeledett, és határozottan *Standard-Island*nek tartott. De valószínűleg csak holnap napfelkeltekor fog kikötni.

Ennek a hírnak leírhatatlan lett a hatása. Az asszonyok fantáziája megtelt csecsebecsékekkel, divatárucikkokkal, műtárgyakkal, szóval mindazzal, amit az az ötszáz-hatszáz lóerejű gőzhajó, mint valami kelengyeszekerény magában rejtett.

Nem tévedtek. Az a hajó csakugyan *Standard-Island*re jött; reggelre a jobb parti kikötőbe kanyarodott be, árbocán a *Standard-Island Company* zászlója lengett.

Hirtelen újabb hír kapott szárnyra. Milliárd-City minden lakosa megtudta: a kikötőbe érkezett gőzhajó árbocáról félig levonták a lobogót.

Mi történhetett?... Szerencsétlenség?... Halott van a fedélzeten?... Szomorú bevezetése volna a házasságnak, amely biztosítéka *Standard-Island* jövőjének.

Nem. Másként állt a dolog. A kikötőbe nem az a gőzhajó érkezett, amelyet Európából vártak, ez Amerikából jött, a Magdolna-öbölből. A kelengyeszállító hajó ráért még, hiszen az esküvőt *február 27-re* tűzték ki, ma pedig csak 11-e... megérkezhetik az még kényelmesen s idejében...

De mi járatban van az ideérkezett hajó?!... Miféle balhírekkel jött?... Miért vonták le félig a zászlót?... Miért küldte ide az Új-Hebridákig a vállalat igazgatósága, hogy felkeresse *Standard-Island*ot?

Talán valami nagy dolgot kell tudatniuk az úszó sziget nábobjaival? Nemsokára részletesen megtudtak mindent. Alighogy a kikötőbe horgonyt vetett a hajó, rögtön partra ugrott az egyik utas.

Fölismerték a társulat egyik főügynökét. A kikötőben összeverődött Milliárd-City-beliek kérdésekkel ostromolták, de ő egyiknek sem mondott egy árva szót sem.

Felült haladéktalanul az egyik villamoskocsira, amelyik éppen indult a városba.

Tíz perc múlva a városháza elé érkezett, leszállt, és bejelentette magát a kormányzónál.

„Rendkívül fontos ügyben” kihallgatást kért tőle. Természetesen azonnal beeresztették hozzá.

Cyrus Bikerstaff hivatalos szobájában fogadta az ügynököt. Bezárta utána az ajtót. Alig telt el negyedóra, és íme, az előkelők tanácsának mind a harminc tagját telefon útján hívta össze a kormányzó.

A várost villámgyorsan különféle aggasztó hírek árasztották el. A kíváncsiság tetőfokára hágott.

Nyolc óra előtt húsz perccel az előkelők tanácsa s a két elnöki titkár ülést tartott a kormányzó elnöklete alatt. Az ügynök a következőket adta a gyűlés tagjainak tudtára:

- *Január 23-án* a „Standard-Island Company Limited”-nek ki kellett mondania a csődöt!... William T. Pomeroy urat nevezték ki csődtömeg-gondnokká, felhatalmazták arra, hogy tőle telhetőleg mindent megtegyen a nevezett társulat érdekében...

William T. Pomeroy maga az ügynök volt.

Futótűzként terjedt el ez a lesújtó hír, de korántsem okozott olyan nagy rémületet, mint Európában az efféle hírek okozni szoktak. Nagyon természetesnek tartották. Pinchint szerint *Standard-Island* nem egyéb, mint az Amerikai Egyesült Államok testének egyik elszakított tagja. Holmi bukásféle nem szokta bámulatba ejteni az amerikaiakat, még akkor sem, ha váratlanul jön. Ők az effélét az üzlet természetes kifejlési fokozatának tekintik, olyan esetnek, amellyel végül is le kell számolni, leszámolnak tehát vele. A nábobokat szokott flegmája ezúttal sem hagyta cserben.

A társulat megbukott - nos, hát jó!... Megtörténik ez a legbecsületesebb pénzvállalattal is. Vajon sok-e a passzíva?... Bizonyára sok! Az ügynök szerint ötszázmillió dollár, tehát két-milliárd... Mi lehet a bukás oka?... Valószínűleg spekulációk... oktan spekulációk talán, mert lám, bukásra vitték a társulatot, pedig esetleg jól is üthettek volna ki... Nagyszabású vállalat... Arkansasban új várost alapítottak, ám holmi váratlan földrengés - amelyre nem számíthattak előre - eltemette. A társulat igazgatósága nem hibás... Ha a föld jókora területen elsüllyed, miért ne szállhatna alább a részvények értéke?... Európa elég szilárd alapon nyugszik, és bizony ott is előfordulhat hasonló eset. *Standard-Islandet* ez a veszély nem, és ez elegendő bizonyítéka annak, hogy mennyivel fölötte áll a világ minden szárazföldjének és szigetének.

Most arról van szó, hogy erélyesen intézkedjenek. A társulat aktívája ez idő szerint *Standard-Island* a rajta levő gépekkel, műhelyekkel, házakkal, parkokkal, mezőséggel és hajórajával, szóval mindazzal, ami William Terson úszó szigetének a hátán van, továbbá a Magdolna-öbölben levő igazgatósági épületek. Ajánlatos-e egy új részvénytársaság alapítása, amely a bukottak a vagyonát mindenestül szabott áron megveszi, vagy árlejtés útján megszerzi?... Kétségkívül így kell tenni, habozásnak itt nincs helye. A vételár fedezni fogja a bukott társulat tartozásait. Van-e arra szükség, hogy idegen tőkékhöz nyúljanak ennek az új társulatnak az alapításánál? Nem elég gazdagok-e a nábobok arra nézvést, hogy saját szakállukra átvegyék? Sokkal előnyösebb, hogy *Standard-Island* eddigi bérlői most tulajdonosaivá válnak az úszó szigetnek; ők is éppen úgy el tudják kormányozni, mint a tönkrejutott társulat vállalkozó igazgatósága.

Hogy az előkelők tanácsának tagjai egyenként hány millióval rendelkeztek, az senki előtt sem volt titok. Ők pedig egytől egyig úgy döntöttek, hogy *Standard-Islandet* meg kell venniük. Az átvétel eszközlésére a csődtömeg-gondnokot hatalmazták fel.

Ha a tönkrejutott társulat egyáltalán úgy hitte, hogy törlesztheti adósságait: csupán *Standard-Island* nábobjainak a pénzére számíthatott, hiszen a társulat legtöbb részvényét ők jegyezték. A két hatalmas család és a két városrész közt nincs többé pártoskodás, így hát a dolog előre-láthatólag nagyon simán fog lefolyni. Az Egyesült Államok angolszászai nem szoktak sokáig ide-oda tanakodni: a szükséges tőkét azon melegében alájegyzik. Idegen részvényeseket nem vonnak be a társulatba. Jem Tankerdon, Nat Coverley s még egynéhány dúsgazdag nábob négyszázmillió dollárt jegyzett. Az átvett vagyon ára fölött sem alkudoztak. Arról volt szó, hogy megveszik-e, vagy nem... a többit majd elvégzi a csődtömeggondnok.

A gyűlés nyolc óra tizenhárom perckor kezdődött a városház gyűléstermében. Amikor kilenc óra negyvenhét perckor feloszlott, *Standard-Island* tulajdonjoga az úszó sziget néhány dúsgazdag nábobjának a nevére volt átírva, az új vállalat cégneve pedig így hangzott: „*Jem Tankerdon, Nat Coverley and Company.*”

Sem az előbbi társulat bukása, sem az új társulat megalapítása valami számba vehető izgatottságot nem keltett Milliard-Cityben. Az egész dolgot természetesnek tartották, és ha még sokkal nagyobb összegről lett volna is szó, bizonyos, hogy csakhamar együtt lett volna az is. A nábobok örvendtek, hogy ezentúl nem függenek egymástól, hanem ki-ki a maga ura *Standard-Islanden*. A *Csendes-óceán* gyöngyének minden rangú és rendű polgára, a városi hatóság, a tengerészet és katonaság képviselői nem mulasztották el, hogy hálás köszönetüket

ne fejezzék ki a Tankerdon és Coverley család fejénél, amiért *Standard-Island* jólétét oly hathatósan és sikeresen támogatták.

Nagy népgyűlést hívtak össze a parkban, és erre vonatkozólag indítványozták, hogy hármas „hurra” és „hip” harsogjon a megmentők tiszteletére. Azon nyomban deputációt menesztettek a Coverley- s Tankerdon-palotákba.

A küldöttséget mindkét helyen nagyon szívesen fogadták, és biztosították afelől, hogy semmi-nemű változás nem fog beállni *Standard-Island* életében. A hatóságok maradnak a régiék, a tisztviselők állása és fizetése szintén az és olyan lesz, mint eddig volt.

Hogy is lehetett volna ezen változtatni?

Ebből kifolyólag: Ethel Simcoe tengernagy maradt a tengerészetnek a főintézője, ő határozta meg *Standard-Island* útját, haladásának sebességét, tekintetbe véve az előkelők tanácsa által jóváhagyott menetternvet. A katonaság parancsnoka továbbra is Stewart ezredes. Az obszervatórium hivatali kara is maradt a régi, a malecarliai király állását nem fenyegette semmi veszély. Szóval minden ügyvitel a régi kezekben maradt, még Athanase Dorémus urat sem mozdították el fölösleges állásától, pedig szegény feje aligha kap tanulót tánc- és illemtani előadásaira.

A kvartett tagjaival kötött szerződés felbontására sem gondoltak, mindvégig megkapják azt a rengeteg tiszteletdíjat, amelyet szerződésük alkalmával felajánlottak nekik.

- Már az igaz, hogy rendkívüli emberek, azok voltak és azok maradnak! - vélekedett Frascolin, amikor meghallotta, hogy mindent a legjobban intéztek el.

- Tudod-e, miért? - kérdezte Pinchinat. - Azért, mert mindig tele van a zsebük.

- Talán fel kellett volna használnunk ezt a gazdacserét arra, hogy felbontsuk a szerződésünket - dörmögte Sébastien Zorn, aki még mindig abban a régi oktalan elfogultságban leledzett *Standard-Island* iránt.

- Felbontani?! - kiáltotta „Öfelsége”. - No hiszen, csak próbáld meg!...

Ezt mondván, bal kezének öt ujját olyanformán terpesztette szét és fogta össze, mintha a negyedik húrt nyomogatná a mélyhegedűn, olyan arcul legyintéssel fenyegette a gordonkást, amelynek a gyorsasága másodpercenként kilencedfél méterre becsülhető.

Hanem egy állásnak mégiscsak változnia kellett. Cyrus Bikerstaff kormányzó, aki eddig a *Standard-Island* Company képviselője volt az úszó szigeten, a dolgok jelen állásában úgy hitte, hogy kormányzói tisztéről le kell mondania. És csakugyan ésszerű is volt így cselekednie. A felmentést meg is adták neki, mégpedig a lehető leghízelgőbb formában. A két elnöki titkárt, mint tekintélyes részvényeseket a társulat bukása igen érzékenyen sújtotta, jóformán tönkřejuttatta, ők tehát elhatározták, hogy a legközelebb elinduló gőzhajóval elhagyják *Standard-Islandet*.

Cyrus Bikerstaff egyébiránt úgy határozott, hogy az utazás befejezéséig ellátja hivatalát.

Eszerint *Standard-Island* a gazdacsere egészen simán, minden zavar és féltékenykedés nélkül folyt le. Mindezt oly gyorsan ütötték nyélbe, hogy a csődtömeg-gondnok az új tulajdonosok és az előkelők tanácsának aláírásával felszerelt szerződési okiratokat zsebre rakva, otthon való intézkedés végett még aznap elindult *Standard-Islandról*.

Callistus Munbar urat, ezt a tekintélyes állású férfiút, a szépművészetek és ünnepségek főintendánsát állásában egyszerűen megerősítették. Bizony, talpraesettebb és szakértőbb embert erre a tisztségre sehol sem találhattak volna a földkerekségén.

- Most már minden rendben van. *Standard-Island* jövőjét nem fenyegeti semmi veszély, nincs mitől félnünk! - mondta Frascolin.

- Majd elválík!... - mormogta a vastag nyakú gordonkás.

Ilyen körülmények közt még csak Walter Tankerdon és Dy Coverley menyegzője volt hátra. A két családot, íme, most már vagyoni érdekek is egymáshoz fűzték, s ez a kapocs tudvalevőleg a világ bármely részén a legerősebb szokott lenni. Milyen szép remények vártak *Standard-Island* lakóira! Mióta az úszó sziget a dúsgazdag nábobok birtokává lett, mintha még függetlenebb, mintha még inkább a maga ura volna; széttört most már az a bilincs is, amely eddig anyagilag a Magdolna-öbölhöz láncolta.

Most már senki sem gondolt egyébre, mint a küszöbön levő ünnepségekre.

Szóljunk-e először arról a boldogságról, amely a jegyesek arcára hintette ragyogó sugarát? Hiszen a szó gyámoltalan ennek méltó festésére!... A mátkapár nem tudott elszakadni egymástól. Eleinte úgy látszott, hogy hagyományos házasság lesz ez az ő házasságuk, és íme, most tűnt csak ki, hogy az égben kötötték!... Szerették egymást! Mit törődtek az anyagi kérdésekkel?!... Mindkettejükben ott volt a biztosíték arra, hogy pénz nélkül is boldogok legyenek: Walternek arany a szíve, arany a Dyé is - természetesen képes értelemben, bár ha éppen úgy tetszik, szó szerinti értelemben szintén rájuk illik. Isten is egymásnak teremtette őket!... Számlálták a napokat, órákat, amelyek február 27-től elválasztotta őket. Csak azt sajnálták, hogy miért nem hatolt el *Standard-Island* a 180. szélességi fokig!... Mert ha nyugat felől ment volna oda az úszó sziget, akkor egy napot kitörülhetnének a kalendáriumból, és így a mátkapár huszonnégy órával előbb lehetne boldog!... De nem, a menyegzőt akkor fogják tartani, amikor a távolban feltűnnek az Új-Hebridák ormai. Már ebbe úgy-ahogy, de mindenesetre bele kellett törődniük. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a csodaszép kelengyét szállító gőzhajó még nem érkezett meg Európából. A két szerelmes ezzel sem törődött. Miért kell az ő boldogságukhoz külső cifraság?... Nem elég-e a kölcsönös szeretet?...

Ámde családjaik, barátaik, *Standard-Island* összes lakói makacsul ragaszkodtak ahhoz, hogy a menyegző páratlanul fényes legyen. Napról napra makacsul kémlelték látcsöveikkel a keleti szemhatárt. Jem Tankerdon és Nat Coverley nagy jutalmat tűztek ki annak, aki a közeledő gőzhajót először pillantja meg, azt a gőzhajót, amely oly sokáig... sokáig késik...

Ezenközben az ünnepségek műsorát a leggondosabban összeállították. Lesznek nyilvános versenyjátékok, fogadások, estélyek, esküvői szertartás a katolikus és protestáns templomokban, díszestély a városház összes termeiben és népi ünnep a parkban. Callistus Munbar mindegyik ott sertepergelt; sürgött-forgott szerteszéjjel... feláldozta magát... agyonfáradt... tönkretette az egészségét... Eh, de oda se neki!... Már ez a vérében van, olyan, mint a villámvonat, ha akarna, sem tudna megállani.

A kantáta is elkészült. Yvernes, a költő és Sébastien Zorn, a zeneszerző méltónak bizonyult egymáshoz. A kantáta előadására külön énekkart szerveztek. Óriási hatása lesz, ha majd a villanyvilágítású obszervatórium-téren elénekli a hatalmas kar. Az ifjú pár azután az anyakönyvvezetőhöz megy, onnan a tündéri fényben úszó városon keresztül a templomokba, ahol őket Isten színe előtt össze fogják adni.

Végre valahára jelezték az epedve várt hajó közeledését. A jobb parti kikötő öreinek egyike látta meg először, ő rakta zsebre a jutalomdíjul kitűzött szép nagy summa dollárt.

Február 19-én délelőtt 9 órakor kanyarodott be a hajó a kikötőbe; rögtön megkezdődött a kirakodás. Nem sorolhatjuk föl a legjobb akarattal sem azt a rengeteg csecsebecsét, műtárgyat és divatcikket, amely ott halomban hevert. Csak annyit jegyeznünk meg, hogy a Coverley-palota tágas termeiben kiállítást rendeztek belőlük. Egy árva lélek sem akadt *Standard-Island*on, aki

meg ne kívánta volna nézni. Meglehet, hogy más gazdag ember is összevásárolhat ennyi árut, de ezt a műízlést utánozni hasztalan akarná; a város lakói nem teltek be a bámulattal. Ha valaki az egyes tárgyakról is tudomást kíván szerezni, ám nézze meg a két helyi lap *február 21-i* és *22-i* számait, azokban közölték a tárgyak jegyzékét. Ha akadna olyan nő a világon, akit még ez a kelengye sem elégíthetne ki - no, hát akkor megelégedés ezen a sárteken nincs is.

- Mennydörgős mennykő!... - kiáltott föl Yvernes, amint barátaival a Coverley-palotából kijött. - Teringgetté!...

- Mennydörgős mennykő!... - duplázott rá Pinchinat. - Teringgetté! Nekem is ez csúszott a nyelvem hegyére!... Coverley kisasszonyt érdemes volna feleségül venni hozomány nélkül, édes szép magáért!...

A két szerelmes nem sokat nézegette a kelengye csodadolgait.

Standard-Island a gőzhajó megérkezése után újra nyugat felé vette útirányát, hogy az Új-Hebridákhoz közeledjék. Ha még február 27-e előtt jutnak a szigetszoport valamely szigetéhez, rögtön partra kell szállítaniuk Szárol kapitányt és embereit, és azután *Standard-Island* visszatér a Magdolna-öbölbe.

Az úszó sziget kormányzását nagyon megkönnyítette ezen a tengerrészen Szárol kapitány helyismerete, aki idevaló lévén, igen jól tudta az utat. Simcöe tengernagy felszólítására állandóan az obszervatórium tornyán tartózkodott. Ha az első sziget hegyormai feltűnnek, nem lesz nehéz eligazodni Erromangóig, amely keleti részén van az Új-Hebridáknak, így a tengeri utat veszélyeztető sziklákat is könnyen kikerülhetik.

Merő véletlen-e?... Vagy Szárol kapitány szeretne még az úszó szigeten lenni a menyegzői ünnepek alatt?... Ugyanis rendkívül meglassította *Standard-Island* haladását. Az első szigeteket csak február 27-én reggel pillantották meg, tehát éppen azon a napon, amikor az esküvőt tűzték ki...

Egyébiránt ez nem valami lényeges dolog. Walter Tankerdon és Dy Coverley házassága nem lesz kevésbé boldog, ha az Új-Hebridák előtt megy is végbe az esküvő. Ha pedig a derék malájok - amint nem is titkolták - nagyon szeretnének akkor még *Standard-Island*en lenni - nos hát, legyenek szemtanúi a fényes ünnepeknek!...

Néhány lakatlan szigetcske mellett ügyesen elhajóztak, és Tauna-szigetet délen elhagyva, egyenesen Erromangónak tartottak.

Sébastien Zorn, Frascolin, Yvernes és Pinchinat ezen a helyen nincsenek is olyan messze, legföljebb háromszáz tengeri mérföldre jártak a két francia birtoktól: Loyalty-től és Új-Kaledóniától. Ide szokták a franciák küldeni a gályarabokat, Franciaországtól számítva a földgömbnek éppen a másik felére...

Erromango szigete csupa erdő és hegy, a síkságok termékenyek. Simcöe tengernagy mintegy mérföldre a Cook-öböltől megállította *Standard-Island*et. Közelebb nem volt tanácsos menniük, mert csupa korallszikla állta el a hajózható utat. Cyrus Bikerstaff sem gondolt arra, hogy akár itt, akár más szigeteknél hosszabb ideig állapotdjék meg. Az ünnepség után rögtön partra kell szállítania a malájokat, innen az Egyenlítő felé tér vissza *Standard-Island*, hogy aztán útját folytatva, a Magdolna-öbölnek tartson.

Délután egy órakor állt meg az úszó sziget.

A városi hatóság általános munkaszünetet rendelt el. Hivatalnokok, katonák, tengerészek ma mind szabadságot kaptak, csak a vámőrök nem távozhattak állomásaikról ma sem. A pompás időben könnyed tengeri szellő frissítette föl a levegőt. Szinte úgy érezhette az ember: a Nap is ünnepet akar ülni a mai napon...

- Úgy tetszik, mintha a koronás Nap is respektálná a nábobok parancsát... - jegyezte meg Pinchinat. - S ha Józsua példájára azt parancsolná neki, hogy álljon meg, bizonyára megtorpanna az égen... Ó, aranyborjú mindenhatósága!

A főintendáns által megállapított ünnepi program egyes pontjaival nem foglalkozunk. Három óra tájban a városbeliek, a mezőség és a kikötők lakói özönlöttek a partra, a műfolyó mindkét partja mellé. Az előkelők a nép közé vegyültek. A versenyjátékok megkezdődtek, az értékes díjak erősen buzdították a vetélkedőket. Szabad ég alatt táncra perdültek a vigadozók. A legfényesebb bált azonban a kaszinó dísztermében tartották, ahol a hölgyek, leányok és gavallérok éppen oly kecsesen, mint tűzzel táncoltak. Yvernes és Pinchinat szintén forgatták a bájos milliomos kisasszonyokat. Soha „Őfelsége” ilyen szellemes, ilyen sziporkázó kedvében nem volt, mint ma. Csak úgy szikrázott az elméje.

A Tankerdon család és a Coverley család apraja-nagyja részt vett a bálon, és a menyasszony bájos húgai együtt örvendeztek Dy-jel. Dy kisasszony Walterrel karon fogva sétálgatott, ami a szabad amerikaiaknál éppenséggel nem ütközik az illem szabályaiba. Mindenki sietett valami jót kívánni a szép párnak, virágokkal kedveskedtek és nyakra-főre dicsérték. A két boldog teremtés szeretetre méltó nyájassággal fogadta a jókívánatokat. Majd válogatott, fölséges frissítőket hordoztak körül a szolgák. Az ünnepi hangulat ettől kezdve még inkább fokozódott.

Este fénytengerben úszott a park... Soha ilyen ragyogást! A Nap bölcsen cselekedett, hogy pihenőre tért, mert bizony szégyenkeznie kellett volna ettől a mű világosságtól, amely az éjjelből nappalt varázsolt.

Kilenc és tíz óra közt elénekelték a kantátát. A költő és zeneszerző iránt való tekintetből nem mondhatjuk el, hogy minő hatással. Ekkor érezte először életében a gordonkás, hogy *Standard-Island* iránt érzett igazságtalan elfogultságának a jege mintha olvadoznék...

Amikor a toronyóra tizenegyet ütött, hosszú menet indult meg a városháza felé. Walter Tankerdon és Dy Coverley övéi közt haladt. A város összes lakossága kísérté őket végig az első sugárúton.

A városház nagytermében várakozott rájuk Cyrus Bikerstaff. Most fogja a legszebb mátkapárt összeadni, mióta *Standard-Island* anyakönyvvezetői hivatalának a főnöke.

Hirtelen nagy zsivaj támadt a bal parti városrészben.

A menet megállt az út közepén.

Ugyanekkor puskák ropogása hallatszott ugyanonnan.

A rákövetkező pillanatban vámőrök rohantak a városháztérre. Egyik-másik sebesülten futott.

A rémület tetőpontra hágott, a tömeget esztelen kapkodás szállta meg, amint az váratlan és ismeretlen veszély idején szokott történni...

Cyrus Bikerstaff megjelent a városház erkélyén; mellette állt Simcöe tengernagy, Stewart ezredes és néhány előkelő milliomos.

A vámőrök elmondták, hogy *Standard-Islandet* mintegy három-négyezer új-hebridai bennszülött támadta meg, élükön pedig Szárol kapitány áll.

11. Támadás - védelem

Elkezdődött annak a gyalázatos tervnek az első felvonása, amelyet Szárol kapitány az ő maláj cimboráival a vendégszerető *Standard-Island* ellen szőtt. Hozzájuk csatlakoztak a Szamoában fölvelt malájok meg az erromangói és szomszéd szigetek rablói. Hogy mire lyukad ki ez a vakmerő, gonosz támadás, ugyan ki mondhatná meg előre?

Az Új-Hebridák szigetcsoportjához ötszáz sziget tartozik, amelyek földrajzilag Ausztráliának a részei, politikailag angol főhatóság alatt állanak. Itt, valamint az északnyugatra fekvő Salamon-szigeteken a főhatóság miatt állandó villongás van Franciaország és Anglia közt. Az Egyesült Államok is görbe szemmel nézte, hogy európai hatalom terjeszkedik és gyarmatosít a Csendes-óceánnak ezen a vidékén, amelyet szívesen kaparintana meg a maga számára. Anglia arra törekedett, hogy hajóhadának biztos állomást szerezzen itt, amelyre föltétlenül szüksége volna, ha Ausztráliát elszakítaná a Foreign Office-tól.

Az Új-Hebridák lakói kanak származású négerék és malájok. A bennszülöttek azonban nagyon különböznek egymástól vérmérséklet, jellem és szokások tekintetében, aszerint, amint az északi vagy déli szigeteken laknak.

Az északra eső szigetek lakói a Szent-Fülöp-öböl mellett levő Santo szigetén, nem oly fekete bőrűek s a hajuk sem annyira gyapjas és göndör. Komoly természetűek, izmosak, szeretik a békességet, soha nem támadtak orvul az európai telepítvényesekre. Ilyenek a Vate-szigeten lakók is. Itt sok virágzó helység van, például Port-Vila, a szigetcsoport székhelye; úgy is hívják, hogy Franceville, mert főleg francia ültetvényesek műveltetik itt a termékeny földet: pompás legelők, jó televény szántóföldek vannak itt, dús banán- és kókuszpálmaerdők terülnek el, a kávéültetvények is virágzanak, s a koprakészítés nagyon jövedelmező iparág. Ez nem egyéb, mint a kókuszdió okszerűbb fölhasználása: előbb leszedik a héját, aztán a napnál vagy tűzön jól kiszáritják, és a „kopra” néven ismert anyagot főleg a szappanfőzésnél használják fel. Ezekben a szigeteken az európai betelepültek jótékony hatásának következtében erkölcsi és értelmi tekintetben művelődtek a bennszülöttek, magasabb fokon állanak, mint a délre eső szigetek lakói. A misszionáriusok fáradozásának köszönhető, hogy az emberhús evéséről is egészen leszoktak, holott azelőtt bárdolatlan kannibálok voltak. Sajnos, hogy a kanak fajta hovatovább pusztul, és nemsokára egészen kivész. Elég nagy baj ez az északi szigetekre nézve is, ahol a civilizáció már úgy neki kezdett lendülni.

Bezzeg a déli szigetek lakóinak pusztulását nemigen sajnálnók. Szárol kapitány nem ok nélkül keresett itt cimborákat gaz terve megvalósításához. Tauneán és Erromangón a bennszülöttek igazi pápuák, az emberfajta legvadabb példányai. Főleg Erromangóra illik rá, amint a néhai kalóz mondott Hayno doktornak: „- *Ha ez a sziget beszélni tudna, és elmondaná, mik történtek rajta, a hallgatónak minden haja szála ég felé meredne!*”...

A kanak törzset itt nem frissítette fel jótékonyan a polinéziai vér, mint az északi szigeteken. Erromangón kétezer-ötszáz lakos van, ezeknek 1835 óta a protestáns misszionáriusok alig tudták megtéríteni a felét; öt misszionáriust a bennszülöttek kegyetlenül meggyilkoltak. A lakosság fele pogány ma is. Ámde keresztény és pogány bennszülöttek egyaránt vad, gonosz fickók, méltán rászolgáltak arra a hírhedt névre, amellyel az óceán népei közt dicsekedhetnek. Testük pedig nem is olyan izmos, mint a Santo-sziget lakóié. A déli szigetekre ellátogató utazóknak ugyancsak vigyázniuk kell, hogy ép bőrrel térjenek vissza.

Íme, néhány adat:

Ötven évvel ezelőtt rablótámadást intéztek az *Auróra* brigg ellen: Franciaország ezért szigorúan megbüntette a bennszülötteket.

1869-ben lebunkózták Gordon hittérítőt.

1875-ben egy angol hajót mindenestül kézre kerítették, és a födélzeten levő személyzetet mind megették e vad kannibálok.

1884-ben a szomszédos Louisiade-szigetcsoporthoz egyik szigetén, Resselén nyomorult végre jutottak a következők: egy francia kereskedő a munkásaival; egy kínai kapitány az embereivel együtt.

Végül az angol *Royalist* nevű kalózhajónak valóságos hadjáratot kellett intéznie ellenük, hogy megbosszulják egy csomó európainak a lemészárlását. Amikor mindezeket Pinchint meghallotta, eszébe jutott, hogy nemrégén őt is szintén bunkóval ütötték volna agyon a fidszibeliak! Ezután nemigen szottyant kedve, hogy vonogassa a vállát.

Ilyen népfajtából választotta cimboráit Szárol kapitány. Megengedte nekik, hogy ki-ki rabolhat tetszése szerint a *Csendes-óceán gyöngyén*, minekutána majd mind egy szálíg lemészárolják Milliárd-City lakóit. A vadak már ólálkodva várták *Standard-Island* közeledését: nemcsak erromangóiak, hanem számos taunabeli is akadt köztük. Ezen a szigeten laknak a Wanissi-kerületben a legmegátalkodottabb őslakók ivadékai, Teapolo isten vad imádói; csaknem egészen meztelenül járnak, mint a Sangalli Plage-Noire lakói. A szigetcsoporthoz ezek a legvérengzőbb fenevadai.

Igaz ugyan hogy az északi szigetek lakói nem ennyire vadak, de azért ne higgyük, hogy Szárol kapitány onnan nem toborzott össze szintén cinkosokat.

Így például a Sandwich-szigettől északra fekszik Api szigete, tizennyolcezer ember lakik rajta; itt a fogságba esetteket ma is megeszik: a test törzsét az ifjabbaknak, a karokat és combokat az asszonyoknak juttatják, a beleket a kutyáknak és disznóknak vetik oda. Ugyancsak ilyen vadállatok Paama-sziget lakói, akik szomszédosak Apival. Emberevők laknak még Mallikolo-szigeten, végül mindannyiuk közt a legveszettebb hírű Aurora szigete. Ide európai ember el sem látogat. Néhány évvel ezelőtt lemészárolták egy francia hajó egész személyzetét. Szárol kapitány ezekről a szigetekről toborozta össze cinkostársait.

Néhány pillanat alatt három-négyezer vad rohant a tengerből kiálló sziklákra ugrálva *Standard-Islandre*.

Igen komoly veszély fenyegetett, mert az úszó szigetre uszított új-hebridaiak semmi gaztettől sem riadtak vissza. Annyiban előnyre tettek szert, hogy váratlanul rohanták meg Milliárd-Cityt, no meg nemcsak hosszú zagaikkal voltak fölfegyverkezve, amelyeknek csonthege van és igen veszedelmes sebet ütnek, továbbá kígyóméregbe mártott nyilakkal, hanem Snyder-puskákkal is, mert ezek itt nagyon elterjedtek.

Szemben ezzel a régóta előre eltervezett orvtámadással - mert íme, Szárol kapitány a vezetőjük -, minden fegyverbíró embernek fegyvert kellett ragadnia *Standard-Islanden*.

Cyrus Bikerstaff, Simcöe tengernagy és Stewart ezredes nem veszítették el szokott nyugalmaikat. A malecarliai király rögtön felajánlotta segítségét, mondván: nincs ugyan sok erő a tagjaiban, de van bátorság a szívében. A bennszülöttek még eléggé távol jártak a bal parti kikötő felől, és a szolgálattevő napos tiszt már megtette a védő intézkedéseket. A rablók kétségkívül nemsokára megrohanják a várost.

Mindenekelőtt a város kapuit bezáratták. Jóformán a sziget egész lakossága a városban gyülekezett össze az ünnepség kedvéért. Abba bele kellett nyugodniuk, hogy a parkot és mezőséget elpusztítják; igaz, attól is méltán tarthattak, hogy tönkreteszik a két kikötőt s a villanytelepeket is; nem akadályozhatták meg a két ágyúüteg összerombolását sem. A legnagyobb baj azonban az lett volna, ha az ágyúkkal magát a várost kezdenék lövöldözni, mert hátha Szárol

emberei értenek a tüzérséghez is. A malecarliai király tanácsára a városházán helyezték biztonságba az asszony- és gyermeknépet.

Standard-Islanden vak sötétség honolt, mert a villanytelepek munkásai elmenekültek a vadak elől.

Simcöe tengernagy a katonáknak és tengerészeknek kiosztotta a városházán raktáron levő puskákat, töltény is akadt bőven. Walter rábízta jegyesét anyjára és leendő anyósára, majd ő is csatlakozott ahhoz a kis csapathoz, amelynek soraiban ott látjuk Jem Tankerdon urat, Nat Coverley urat, Callistus Munbar urat és művészeinket.

- No hát, nem volt igazam, amikor azt mondtam, hogy rossz vége lesz a komédiának?!... - morgott Sébastien Zorn.

- Hohó, hiszen még nincs vége!... - vágott közbe a főintendáns. - Bizony, nincs még vége! Egy maréknyi kanak csak nem teheti tönkre *Standard-Islandet*?!...

Jól beszélsz, Callistus Munbar! Értjük a te haragos fölgerjedésedet! Hogy ilyen ripők banda merte megzavarni a te fényesen rendezett ünnepségedet! Remélhetőleg ártalmatlanná teszitek őket. Sajnos, hogy többen vannak, mint ti... és hogy ők a támadók.

A két kikötő felől ropogtak a puskák. Szárol kapitány módját ejtette, hogy az úszó sziget ne haladhasson tovább, s így állandóan összeköttetésben legyen Erromangóval.

A kormányzó, a malecarliai király, Simcöe tengernagy és Stewart ezredes haditanácsot ült. Eleinte azt fontolgatták, hogy támadást intéznek a vadak ellen, de csakhamar elálltak ettől a szándékuktól, mert az esetleg áldozatokkal járna, márpedig a védők életét kímélniük kell.

A kétlábú vadak éppen úgy nem ismertek irgalmat, mint azok a négylábúak, amelyeket nemrégiben sikerült szerencsésen kiirtaniuk. Egyébiránt azt is megkísérelhették azok a szörnyetegek, hogy *Standard-Islandet* a zátonyra juttatják, s aztán kizsákmányolják.

Egy óra múlva a rablócsorda a vaskapuig tört előre. Megpróbálták betörni, de nem sikerült. Fölmászáltak rá, de golyók füttyültek a fejük körül.

Mínthogy a városba nem hatolhattak be mindjárt az első rohamuk alkalmával, a nagy sötétség miatt hiába próbáltak átjutni a vaskapun. Szárol kapitány visszavezérlette embereit a parkba és a mezőkre, hogy ott várják be a virradatot.

Hajnali négy és öt óra közt kezdett derengeni. A Simcöe tengernagy és Stewart ezredes parancsnoksága alatt levő katonák és tengerészek fele a városházát védte, másik fele az obszervatórium-téren sorakozott, abban a hiszemben, hogy Szárol kapitány azon a kapun próbálkozik meg betörni a városba. Mivel semmi külső segítségre nem számíhattak, mindenáron meg kellett akadályozniuk, hogy a vadak a városba hatoljanak.

A kvartett tagjai a legénység közé álltak, amelyet a tisztek az első sugárút végén sorakoztattak.

- Valóban kedves gondolat, hogy az ember a fidzsibeli keze közül megszabadul, és most az Új-Hebridák szörnyetegei ellen védje combjait!... - kiáltott föl Pinchinat.

- Az ördögbe is, nem olyan könnyen falhatnak fel minket puskástól, csizmástól!... - felelte Frascolin.

- Én védem magam, mint Labiche hősei, addig, amíg egy darabka megmarad a testemből!... - tette hozzá Yvernes.

Csak Sébastien Zorn hallgatott. Jól tudjuk, hogy milyen szemmel nézte ezt a komédiát, hanem azért a kötelességét teljesítette emberül.

Hajnalhasadtakor már megszólaltak mindkét félen a puskák. Az obszervatórium környékén hevesen dúlt az ostrom és a védelem, s ez mindkét félnél sok áldozattal járt. A milliomosok közül Tankerdon a vállán sebesült meg; mivel nem volt komoly a sérülése, ott maradt a helyén. Nat Coverley és Walter az elsők közt harcoltak. A malecarliai király szembeszállt az ellenség golyózáporával, és célba vette az ostromlók közt magát Szárol kapitányt.

Csakhogy nagyon sokan támadtak. Erromango, Tauna s a többi szomszédos sziget mind ide ontotta gyilkos haramiáit Milliárd-Cityre. Szerencsére az úszó szigetet egy áramlat - amint Simcöe tengernagy észrevette - kissé tovább vitte Erromangótól, az északi szigetcsoport felé. Persze még jobb lett volna, ha a nyílt tengerre sodródna...

Telt-múlt az idő; a vad támadók még szilajabb indulattal vetették magukat a kapura, és bár a városbeliek hősiesen ellenálltak, végül sikerült betörniük a kaput. Tíz óra felé történt ez. A bősziűt csorda üvöltve rontott be a városba; Simcöe tengernagy és katonái minden talpalatnyi földet vér árán adtak föl, de nem tehettek egyebet: küzdve kellett hátrálniuk a városháza felé, ahol, mint valami erődben, védhették magukat.

Vitézül harcoltak a katonák és tengerészek, de hát tömérdek sok ellenség rohamozott. Még abban reménykedhettek, hogy a városba tóduló vadak, rablási vágytól elragadtatva, elszélednek mindenfelé, s akkor a város esetleg fölülkerekedhetnék...

Hiú reménység!... Szárol kapitány együtt tartotta a csordát az első sugárúton, hogy egyesült erővel támadja meg a városházát. Ha azt kézre keríthetik, biztos a győzelem... üt a rablás órája!...

- Mégiscsak túl sokan vannak!... - jegyezte meg Frascolin, akinek a bal karját súrolta egy zagaik nyílhegye.

Golyók fűtültek szerte, nyilak süvítettek szakadatlanul, a visszavonulás pedig tovább tartott... lépésről lépésre.

Két óra tájban a városbelieket már a városháztérig viaszorították. Mindkét részen összesen ötven ember esett el, és legalább kétszer-háromszor ennyien sebesültek meg. Mielőtt a vadak a városházát megrohanták volna, a védők mindnyájan bemenekültek, a kapukat elzárták; az asszonynépet és a gyermekeket a földszinti helyiségekbe vitték, ahol egyelőre biztonságban lehettek. A kormányzó, Simcöe tengernagy, Stewart ezredes, Jem Tankerdon és Nat Coverley meg a katonák és tengerészek mindnyájan az ablakokhoz siettek, és ott teljes erőből megkezdték újra a tüzelést.

- Ezt a helyet feladnunk nem szabad! - jelentette ki a kormányzó. - Ez a mi mentsvárunk, és ha Isten csodát tesz velünk, megmenekülhetünk a haláltól!...

Szárol kapitány nem késlekedett az ostrommal. A vakmerő maláj, dacára a nehézségeknek, bizton számított a győzelemre. A kapuk és ajtók nagyon erős anyagból készültek, ágyúk nélkül aligha zúzhatták be. A bennszülöttek fejszékkal döngették, nem törődve azzal, hogy az ablakokból golyózápor hullott a fejükre. Szárol nem bánta, ha rakásra lövik is a vadakat, dacolt ő maga is a golyókkal, pedig ha őt terítenék le, más fordulatot venne egyszerre az ostrom.

Így telt el két óra; a városháza még mindig ellenállt a támadóknak.

Az elejtett vadak helyét mások pótolták. Szárol kapitányt hiába vették célba a legkitűnőbb mesterlövők: Jem Tankerdon és Stewart ezredes. Körülötte csakúgy potyogtak a malájok, őt azonban mintha nem is fogná a golyó.

Ezt a nyomorult pribéket megkímélte a golyók zápora, s íme, Cyrus Bikerstaff kormányzónak a közép-erkélyen állva, éppen a szívébe fűródott egy lövedék. Összeroskadt, egy-két szót sutogott, de senki sem értetette meg, oldalából patakzott a vér. Bevitték a terembe, s ott

néhány pillanat múlva kilehelte a lelkét. Így halt meg *Standard-Island* első kormányzója, a tetőtől talpig jellemes, nemes szívű férfiú.

Az ostrom lankadatlan tűzzel folyt tovább. Az ajtók már-már nem állták ki tovább a fejsze-csapásokat, és senki sem tudta a módját, hogy miképpen menthetnék meg Milliárd-City ez utolsó mentsvárát. Hogyan akadályozhatják meg, hogy a nőket, gyermekeket e gyalázatos csorda mészárszékre ne hurcolja?!...

A malecarliai király, Simcöe tengernagy és Stewart ezredes már azon tanakodtak, hogy a városháza hátsó ajtaján elmeneküljön a városházba szorult népség elől. De hát hol találhatnak majd menedéket?!... Az ágyúütegeknél talán?!... Csakhogy vajon eljuthatnak-e oda?!... Talán a kikötőkben?!... Csakhogy azok már a vadak kezében vannak!... És mitévők legyenek a sebesültekkel?!...

Ekkor egy jól irányzott golyó más fordulatot adott a helyzetnek.

A malecarliai király, mit sem törődve a feje körül röpködő nyilakkal és golyókkal, kilépett az erkélyre. Célzott, mégpedig Szárol kapitányra... éppen ekkor akartak behatolni a vadak a betört ajtó nyílásán...

Szárol kapitány holtan roskadt össze, és elterült a földön.

Vezérük halála rettegéssel töltötte el vadakat. Fölszedték halottaikat, és hanyatt-homlok rohantak ki a város kapuján.

Csaknem ugyanebben a pillanatban újabb riadalom támadt az első sugárút felől... Újra puskaropogás reszkettette meg a levegőt.

Vajon mi történhetett ott?... A kikötők és ágyúütegek védői kerekedtek talán fölül?... A város felé tartottak, és dacára, hogy kevesen vannak, hátba támadták a vadakat?...

- Az obszervatórium felől megújult a tüzelés! - mondta Stewart ezredes.
- A nyomorultak újabb segítséget kaptak talán?... - vélekedett a tengernagy.
- Nem hinném... - szólalt meg a malecarliai király. - A puskatűz nem erre mutat...
- Ott valami egyébnek kellett történnie - kiáltott föl Pinchinat -, mégpedig a mi javunkra!...
- Nézzétek csak, szaladnak a pribékek! - ujjongott föl Callistus Munbar.
- Előre, uraim! - rivallt föl a malecarliai király - Űzzük ki városunkból a rablócsordát!... Rajta!... Rajta!...

Tisztek, matrózok és katonák meg a polgárok elősiettek a városházából, és utánavetették magukat a menekülő vadaknak.

Üres lett már a városháztér, az ellenség hanyatt-homlok rohant az első sugárút hosszában meg a szomszéd utcákban.

Hamarjában nem lehetett tudni, hogy mi az oka ennek a gyors és váratlan fordulatnak. Mert ha Szárol kapitány halála meg is zavarta a vadakat, de olyan sokan voltak, hogy csaknem lehetetlen az ő meghátrálásuk okául vezérük elestét betudni, főleg abban a pillanatban, amikor a városház kapuját betörték már.

Simcöe tengernagy és Stewart ezredes vezérlete alatt mintegy kétszáz katona és tengerész, s velük együtt Jem Tankerdon és Walter, Nat Coverley, Frascolin és társai üldözték az első sugárúton lefelé rohanó vadakat, akiknek esze ágában sem volt, hogy visszaforduljanak golyót vagy nyilat röpíteni üldözőikre, sőt ellenkezőleg, fegyvereiket, íjaikat és zagaikéket ijedten eldobálták.

- Előre!... Üsd-vágd!... - vezényelte messze zengő hangon Simcöe tengernagy.

Ezenközben az obszervatórium táján még hevesebben folyt a küzdelem, golyózápor süvített a levegőben.

Segítség érkezett *Standard-Islandre*?...

Micsoda segítség?...

Honnan jöhetett?...

Akárhogyan történt is, de az tény, hogy az ellenséget leírhatatlan félelem szállta meg. Futott, amerre látott. Minden arra vallott, hogy a bal parti kikötő felől támadt valaki az ellenségre.

Úgy van... Mintegy ezer új-hebridai sietett *Standard-Island* segítségére, a francia ültetvényesek vezetése alatt.

Ez a váratlan, úgyszólván csodálatos segítség a következő módon került az Új-Hebridák egyik szigetéről Sandwich-ről *Standard-Islandre*:

A múlt éjjel óta a tenger áramlása folyton-folyvást vitte... vitte az úszó szigetet a Sandwich-sziget felé, ahol, amint már említettük, francia gyarmat volt. Mihelyt a gyarmatosok neszt vették annak, hogy Szárol kapitány megtámadta az úszó szigetet, rögtön elhatározták: a rendelkezésükre álló bennszülöttekkel segítségükre sietnek. Hanem sajnos, nem volt nekik elegendő csónakjuk!...

Képzeltük a francia gyarmatosok örömét, amikor észrevették, hogy a tenger árama mind közelebb sodorja szigetükhöz *Standard-Islandet*. Reggelre éppen a szigetig jutott. Rögtön átszálltak részint halászbárkákon, részint odaúsztak a veszélyben forgó szigetre, és a bal parti kikötőben összegyülekeztek.

Nemsokára hozzájuk csatlakoztak az ágyúütegeknél, valamint a kikötőknél beszorult városbeliek is. A mezőkön és a parton keresztül a városba rohantak, s így fölmentették vakmerő támadásukkal a városházát az ostrom alól, annál is inkább, mert vezérük halála amúgy is megzavarta a vadakat.

Két órával utóbb az üldözött új-hebridaiak nem látták egyéb módját a menekülésnek, mint hogy a tengerbe ugráltak, és a Sandwich-szigetekre igyekeztek jutni; sokat közülük úszás közben talált el a városbeliek golyója, ezek odavesztek a tengerbe.

Standard-Island megmenekült a felforgatástól és pusztulástól.

Az ember természetesnek tartaná, hogy az iszonyú veszélyből való megmenekülés után a város nábobjai szívből jövő köszönetet mondanak, pazar kézzel hálálják meg... Szó sincs róla! Ezek az amerikaiak nem tagadhatják meg magukat soha! Úgy tűnt föl, mintha a szerencsés végkifejlet őket éppenséggel nem ejtené bámulatba!... mintha ők ezt előre látták volna! Pedig csak hajszálon múlt, hogy Szárol kapitány támadása nem végződött iszonyú katasztrófával!...

És mégis föltehetjük, hogy *Standard-Island* nábob tulajdonosai titkon örvendeztek azon, hogy kétmilliárdjukat ilyen szerencsésen megmentették, mégpedig éppen akkor, amikor Walter Tankerdon és Dy Coverley házasságuk által még inkább akarták biztosítani *Standard-Island* jövőjét.

Amikor a két szerelmes újra találkozott, félretéve minden szégyenkezést, egymás karjaiba borult. Ki tartotta volna ezt a mostani körülmények közt illetlenségnek? Hiszen nekik huszon-négy óra óta már hitestársaknak kellett volna lenniük!...

Bezzeg nem volt ilyen túlzó amerikaias tartózkodás a francia gyarmatosok és művészeink találkozásakor! Hogy szorongatták egymás kezét, hogy köszönték a kvartett tagjai honfitársaiknak a segítségét! A golyók megkímélték ugyan őket, de azért vitézül harcoltak ők is: a két primhegedűs, a brácsás és a gordonkás. A jeles Athanase Dorémus természetesen a kaszinóban maradt mindvégig, mert egyik tanítványára várakozott, aki ez alkalommal is makacs megátalkodottságában nem jött el az órára... Ugyan ki vehetné ezt zokon a jeles férfiútól?...

A főintendáns nem követte a nábobok példáját. Habár ő is tetőtől talpig jenki volt, de azért határtalan örömujjongással ünnepelt. Nem is csoda! Az ő ereiben annak a híres-nevezetes Barnumnak a vére folyt, és elvárhatjuk, hogy ilyen ősnek az ivadéka nem amolyan *sui compos*, mint észak-amerikai polgártársai.

A harc végén a malecarliai király a feleségével visszatért a harminchetedik sugárúti lakására. Az előkelők tanácsa ott fogja neki bizonyára küldöttséggel megköszönni a közjó védelmében tanúsított hősies bátorságát és önfeláldozó helytállását.

Standard-Island tehát újra megnyugodott. Igaz ugyan, hogy megmentése sok áldozatába került... mert lám, a harc hevében elesett Cyrus Bikerstaff, golyó vagy nyíl kioltotta hatvan katonának és tengerésznek az életét, és körülbelül ugyanennyi hivatalnok, munkás és kereskedő sebesült meg, akik mind bátran küzdöttek. Az egész lakosság őszintén és mélyen gyászolta őket, és ennek a napnak emléke *Standard-Island* történetében örökké élni fog.

A nábobok szokott erélyességüktől elvárható gyorsasággal intézkedtek, hogy mindent a régi állapotában állítsanak helyre. Néhány nap alatt, míg a Sandwich-szigeteken tartózkodtak, eltüntették a véres harc minden nyomát.

A katonai főparancsnokság kérdését úgy oldották meg, hogy továbbra is Simcöe tengernagyra bízták; e tekintetben senki nem támasztott különvéleményt. Erre a tisztségre sem Jem Tankerdon, sem Nat Coverley nem tartott igényt. Elhatározták: később majd intézkednek arról is, hogy új kormányzót válasszanak.

Harmadnapon a város teljes lakossága összegyűlt a jobb parti kikötőben, hogy jelen legyen a megható gyászünnepélyen. A malájok és bennszülöttek hulláit egyszerűen a tengerbe vetették, de a város védelmében hősies halállal kimúltak holttestemeiről másképpen kellett gondoskodniuk: elvitték a székesegyházba vagy a protestáns templomba, ott beszentelték... imádkoztak Cyrus Bikerstaff s a többi áldozat lelki üdvéért, és megsiratták őket őszintén.

Aztán a leggyorsabban járó gőzhajóra szállították mindet, s elindították a Magdolna-öböl felé, hogy a drága hamvak keresztény földben pihenjenek.

12. Balpárt jobbpárt ellen

Standard-Island március 3-án indult el a Sandwich-szigettől. A francia gyarmatosoknak hálás köszönetüket fejezték ki. Barátaikká, testvéreiké váltak, akiket ezentúl mindig meg fognak látogatni, ha erre vezet az útjuk.

Simcöe tengernagy vezetése alatt minden tatarozást a lehető legrövidebb idő alatt elvégeztek. Az elszenvedett károkat viszonylag könnyen fölszámolták. A villanytelepeknek nem történt semmi bántódásuk. Így hát *Standard-Island* sietett vissza a Csendes-óceánon, s igyekezett, hogy minél előbb kábelösszeköttetést létesítsen a Magdolna-öböllel. Bizonyossá váltak afelől, hogy *Standard-Island* nem tévedt bal útra, és négy hónap múlva érinti majd az amerikai partokat.

- Reméljük, legalábbis, hogy úgy lesz... - vetette oda Sébastien Zorn kurtán, amikor végighallgatta a főintendáns szokott ömlengéseit.

- Komoly tanulságra tettünk szert!... - jegyezte meg Callistus Munbar. - De kinek is juthatott volna eszébe, hogy gyanakodjék a szolgálatra kész malájokra és Szárol kapitányra?... No hiszen, nem is fogadunk be *Standard-Islandre* többé idegen elemet!...

- Még úgy sem, ha hajótöröttek kéreznék be? - tudakolta Pinchinat.

- Eh, én már nem hiszek többé sem a hajótörésben, sem a hajótörötteknek!...

Simcöe tengernagy élén állott ugyan az úszó szigetnek, de ebből nem következik, hogy a sziget kormányzása is az ő vállára nehezedjék. Mióta Cyrus Bikerstaff úr elesett, Milliard-Citynek nem volt polgármestere, és amint tudjuk, a két titkár is lemondott állásáról. Így hát kormányzóválasztásról kellett gondoskodniuk.

Nem lévén polgármester s így anyakönyvvezető sem, Walter Tankerdon és Dy Coverley házasságkötését is el kellett egyelőre halasztani. Olyan akadály volt ez, amelyre annak idején a nyomorult Szárol nem gondolt. Márpedig nemcsak a szerelmespárnak, hanem az előkelőknek, sőt a város teljes lakosságának az érdeke azt parancsolta, hogy ez az egybekelés most már minél előbb történjék meg.

Ez látszott a jövő legjobb biztosítékának. Halasztgatásnak nem lehetett helye, mert Walter Tankerdon már azt hajtogatta, hogy a maga és menyasszonya családjával hajóra száll, a legközelebbi szigeten kiköt és ott kel egybe Dy-jel. Az ördögbe is, csak akad akár a Szamoa-, akár a Tonga- vagy Marquises-szigeteken arra való ember, aki őket összeadja, és ha *Standard-Island* teljes gőzerővel nekirugaszkodik a hullámoknak, egy hét sem telik bele, és...

Okos emberek azonban szívére beszéltek az ifjúnak, hogy ne tegye... és ő nehezen bár, de hallgatott a szóra. A kormányzóválasztás került napirendre: néhány nap alatt dűlőre kellett jutnia ennek a kérdésnek. Első dolga lesz majd az új kormányzónak, hogy az ifjú párt összeadja: az ünnepi programot akkor majd előről kezdik.

- Polgármester!... Polgármester! - ezt a jelszót, ezt hajtogatta mindenki.

- Az ám, de hátha ez a választás újra föléleszti a vetélkedés alvó szikráját?... - jegyezte meg Frascolin.

De nem. Callistus Munbar kijelentette: hajlandó kézzel-lábbal ellene dolgozni minden pártoskodásnak, csak hogy simán folyjon le a dolog.

- No meg itt vannak a szerelmesek is! - kiáltotta a főintendáns. - Majd segítségemre lesznek ők, hogy az önzés ne győzzön a tiszta szerelem fölött!...

Standard-Island tovább haladt északkelet felé, arra a pontra, ahol a 12. szélességi fok metszi a nyugati hosszúság 175° fokát. Ide rendelték táviratilag az élelmiszereket szállító gőzhajókat a Magdolna-öbölből. Az élelmiszerek miatt Simcöe tengernagy különben sem aggódott.

Tudta: van még készletben legalábbis egy hónapra való, e tekintetben tehát nincs aggodásra ok. Külföldi tudósítások persze már régóta nem érkeztek. Politikai hírek dolgában a két helyi lap szörnyen megszorult, a *Starboard Chronicle* panaszkodott, a *New-Herald* valósággal kétségbeesett.

Elvégre is *Standard-Island* maga külön kis világ! Mi köze ahhoz, hogy a világ egyéb részén mi történik?... Avagy hiányát érzi a politikai helyzet izgalmainak? Ne búsuljon, nemsokára lesznek itt is politikai válságok, talán több is, mint kellene.

A kormányzóválasztás ideje beköszöntött. Az előkelők tanácsának harminc tagját itt is, ott is kapacitálták. A bal- és jobbpárt egyenlő számmal képviselte ott magát.

Már eleve látszott, hogy ez a választás nem lesz nagyon békés, mert Jem Tankerdon és Nat Coverley egyformán vágyakozott erre az állásra.

Néhány napig eltartottak a föltétlenül szükséges előkészületi intézkedések. A két kormányzó-jelölt hiúsága előre láttatta, hogy egyhangú választásról éppenséggel szó sem lehet. A városban, a kikötőkben izgatott lett a hangulat, valami titkon forrt az elmékben. A két párt főkolomposai még inkább élére állították a helyzetet, mert az előkelők tanácsának tagjaira nyomást akartak gyakorolni. Az idő telt-múlt, békés kiegyenlítésre alig volt remény. Vajon nem lehetett-e attól is tartani, hogy Jem Tankerdon és párthívei újra fölelevenítik azt az áldatlan tervet, hogy *Standard-Islandet* ipar- és kereskedőszigetté változtassák át? Ebbe a másik párt semmiképpen sem fog beleegyezni. Szóval, hol a Tankerdon-párt, hol a Coverley-párt látszott erősebbnek. Ebből csipkelődések, bosszantások, gúnyolódások támadtak a két párt közt. A két család kezdett újra elidegenedni egymástól. Egyedül csak Walter Tankerdon és Dy Coverley nem vették észre ezt... Mit is törődnének ők a politikai torzalkodásokkal?!...

Pedig olyan egyszerű volna a kérdés megoldása, legalább adminisztratív szempontból; csak abban kellene megállapodniuk, hogy a két jelölt felváltva gyakorolja a kormányzói hatalmat; hat hónapig az egyik, hat hónapig a másik; vagy ha inkább tetszik: egyik évben ez, másik évben az.

Akkor nincs értelme a vetélkedésnek, mindkettőnek kijut a dicsőségből!... Hanem az okos dolog nemigen népszerű ezen a sárteken, és bár *Standard-Island* független és önálló, az emberi gyarlóságok és szenvedélyek itt is felütik a fejüket.

- Lám, ez a baj, mire én már régóta figyelmeztettelek titeket!... - jegyezte meg Frascolin.

- Mi közünk nekünk ezekhez a marakodásokhoz? - kérdezte Pinchinat. - Nekünk azért ne fájjon a fejünk! Néhány hónap múlva a Magdolna-öbölbe érkezünk, szerződésünk lejár, és újra igazi földet taposunk... Mindegyikünk zsebét egymillió üti...

- Ha ugyan nem csap reánk újabb istennyila! - vágott közbe a hajthatatlan gordonkás. - Hát lehet ilyen úszkáló gépnek biztos jövője?... Összeütköztünk az angol hajóval, reánk törtek a fenevadak... aztán a vérengző új-hebridaiak, és a vad fickók után a...

- Hallgass, te kuvik! - riadt rá Yvernes. - Ha nem hallgatsz, lakatot verünk a szádra!...

Mindenesetre sajnálatos, hogy Walter és Dy nem tarthatták meg esküvőjüket a kiszabott napon. Ha akkor a családot szorosabb kötelékek fűzték volna össze, most e válságos kérdés megoldása nem járt volna ilyen nehézségekkel. A fiatal házaspár hathatósabban léphetett volna közbe. No de az izgatottság nem fog sokáig tartani, mert a választás napját március 15-ére tűzték ki.

Simcöe tengernagy mindent elkövetett, hogy a jó egyetértést helyreállítsa a két városrész közt, de feleletül azt adták neki, hogy ne elegyedjék olyan dolgokba, amikhez neki semmi köze sincs. A *Standard-Island* főkormányosa ő, nos hát irányítsa azt tengeri útján. Az a tiszte, hogy kikerülje a sziklákat... ne menjen neki a szikláknak!... A politika nem tartozik az ő hatáskörébe.

Simcöe tengernagynak elég volt ezt hallania egyszer is.

Vallási dolgokat is hánytorgattak, és *Standard-Island* papjai is - elég okatlanul - belevegyültek a politikai harcba. Pedig a katolikus püspök és protestáns lelkész különben jó viszonyban voltak egymással.

A helyi lapok szintén fölemelték a szavukat. A *New-Herald* Tankerdon, a *Starboard Chronicle* pedig Coverley mellett tört lándzsát. Patakokban folyt a tinta; sajna, attól lehet tartani, hogy majdan vér is folyik. Jóságos Isten, hát nem áztatta-e elég vér *Standard-Island* szűz földjét az Új-Hebridák vad lakóival vívott harcban?

A nagy tömeg e sűrűlódások közepette főleg a két szerelmes iránt érdeklődött, akiknek a regénye, íme, már az első fejezetnél megszakadt. De hát mit tehettek volna, hogy biztosítsák a szerelmesek boldogságát? A két városrész egymással most már sehogy sem érintkezett; szó sem esett többé estélyekről, házi hangversenyekről. Ha ez az állapot tovább is így tart, a kvartett tagjainak hangszerei teljesen megpenészedhetnek tokjaikban, s művészeink egy ujjukat sem mozgatják meg azért a rengeteg tiszteletdíjért!...

A főintendáns eltitkolta ugyan, de halálos aggodalom martaléka lett. Érezte, hogy milyen visszás helyzetben van; nem akarta a vetélkedők közül egyiket sem ellenségévé tenni, sem különösebb barátjává, mert ezzel a helyzettel még inkább kiélezné, a maga dolgát pedig csak annál inkább elrontaná.

Március 12-én *Standard-Island* már jókora utat tett meg az Egyenlítő felé, de annyira nem, hogy a Magdolna-öbölből elindított hajókkal találkozhatott volna. Nem tarthatott sokáig a késlekedés, de a választás valószínűleg előbb fog megtörténni.

A bal- és jobbpártiak szorgosan számba vették szavazataikat - ámde végül mégiscsak oda lyukadtak ki, hogy mindkét pártnak egyenlő számú szavazata lesz, ha ugyan egy-kettőt el nem kaparintanak az ellenféltől.

Ekkor zseniális ötlet merült föl, mégpedig, úgy látszik, hogy olyan embereknek az agyában, akiknek ez irányban a véleményét éppenséggel nem kérdezték meg. Oly egyszerű a megoldás, a féltékenykedés rögtön céltalanná válik. Ebbe a két kormányzójelölt is belenyugodnék.

Íme, az ötlet: bízzák meg az úszó sziget kormányzásával a malecarliai királyt.

A volt uralkodó igen bölcs, szakértő és tapasztalt ember. Türelmes és tapintatos, bizonyára elejét venné később is minden sűrűlódásnak. Jól ismeri az embereket, tudja, hogy az emberi szenvedéllyel és háládatlansággal le kell számolnunk. Uralkodási hajlam nincs benne, és így attól nem kell félni, hogy a demokráciából monarchiát csinálna, esetleg a maga javára. Nem volna egyéb, mint a „Tankerdon-Coverley and Co.”-nak az elnöke.

Milliard-City számos kereskedője, tisztviselője, katonája és tengerésze elment hozzá deputációba, és kérték őt, fogadja el a kormányzói tiszte.

Öfelségeik kisdud lakásuk szalonjában fogadták a küldöttségeket. Szívesen meghallgatták a küldöttség beszédét, de kérésüket határozottan visszautasították. A trónja vesztett uralkodópár visszagondolt múltjára, és a király ezen emlékek hatása alatt így felelt a küldöttségnek:

- Köszönöm, uraim. Ajánlatuk hízelgő ugyan reánk nézve, de mi tökéletesen meg vagyunk elégedve jelen állapotunkkal, és kívánjuk, hogy ezentúl is csak azok maradjunk, amik ma vagyunk. Higgyék el, mi uralkodásról egyáltalában nem álmodozunk. Én a *Standard-Island*-i obszervatórium csillagásza vagyok, semmi egyéb, és egyéb lenni nem is akarok.

Ilyen határozott visszautasítás ellenében nem tehettek semmit. A küldöttség eltávozott.

A választás előtt való napokon még inkább fokozódott az izgatottság. Békés kiegyenlítésről szó sem lehetett. A jobb- és balpárt hívei még az utcán is kitértek egymás elől. Egyik városrészről a másikba senki sem tette a lábát, sőt még az első sugárutat is elkerülték az ellenfelek. Milliárd-City két ellentáborra szakadt. Az egyetlen, aki szüntelenül járt ide-oda, aki vért izzadott, aki törte magát, hogy az ellenfeleket megbékéltesse, s akit innen is, onnan is elutasítottak: a kétségbeesett Callistus Munbar, a főintendáns volt. Napjában háromszor-négyszer vetődött föl a kaszinó termébe a kvartett tagjaihoz, miként afféle „zátonyra jutott” hajó. Hasztalan igyekeztek vigasztalni őt.

Simcöe tengernagy teljesítette a kötelességét, azontúl nem avatkozott semmibe. Irányította *Standard-Islandet* a megszabott menetrend szerint.

Borzadott a politikától, és nem bánta, akárki lesz a kormányzó.

Az ő tengerészei, valamint Stewart ezredes katonái, no meg a tisztek szintén kevés érdeklődést tanúsítottak a kérdés megoldása iránt.

Standard-Islanden nem kellett kormányválságtól félniük.

Az előkelők tanácsa napról napra ott ült a városháza termében, ide-oda vitatkozott. Még személyes támadások, sőt verekedések is előfordultak. Rendőri intézkedésekre is sor került, mert kora reggeltől késő estig óriási néptömeg hullámozott a városháztéren.

Azonkívül még egy elszomorító hír is szájról szájra járt: Walter Tankerdon látogatóba ment a Coverley-palotába, és - nem fogadták!...

A két szerelmesnek megtiltották, hogy egymással találkozzanak, s minthogy az esküvő annak idején nem történt meg, kérdés, hogy egyáltalán lesz-e még belőle valami?!

Végre érkezett *március 15-e*. A városháza nagytermében lesz a választás. Zúgó tömeg szorongott a városháztéren, miként Rómában a Vatikán előtt, ha a bíbornokok konklávéja együtt ült, hogy megválassza Szent Péter utódját.

Kinek a nevét húzzák ki, mint győztesét, az urnából? Végül is mi fog történni, ha a jobbpárt Coverley mellől, a balpárt Tankerdon mellől nem tágit?

A nagy nap beköszöntött. Egy és három óra közt úgy festett a város, mintha lakói kihaltak volna. Öt-hatezer ember nyüzsgött a városháztéren, várták az előkelők tanácsának szavazását. Az eredményt telefon útján közölték a két városrészrel és a két kikötővel.

Egy óra harmincöt perckor befejezték az első szavazást.

A két jelöltre egyforma számú szavazat esett.

Egy órával utóbb kezdődött a második szavazás.

Az eredmény ugyanaz lett.

Három óra harmincöt perckor kezdődött a harmadik, végső szavazás.

Ekkor sem kapott egyik jelölt még csak egy szavazattal sem többet.

A tanácsülés feloszlott, mégpedig nagy okosan, mert hisz egyebet nem tehetett.

Ha még tovább is együtt maradt volna, a tanácsstagok bizonyosan ököltre mennek egymással. Amint a térre kiértek, s egyik a jobb parti, másik a bal parti városrész felé haladt, haragos morgással fogadta a tömeg.

Ez a zűrzavaros helyzet így nem maradhatott, mert ugyancsak kárát vallaná *Standard-Island*.

- Köztünk maradjon a szó - jegyezte meg Pinchinat, amikor a főintendáns megvitte a hírt a hármass választás eredményéről -, az én véleményem szerint nagyon könnyen nyélbe lehetne ütni ezt a dolgot...

- Hogyan? - kérdezte Callistus Munbar, kétségbeesetten az ég felé nyújtva mindkét karját. - Beszéljen!... Hogyan, mi módon?

- Nos hát, kétfelé kell választani a szigetet, amint a kétszersültet ketté szokták repeszteni, és aztán a két sziget menjen, amerre neki tetszik, a maga kormányzójával.

- A szigetet kettéválasztani?! - kiáltott föl fájdalomában a főintendáns, mintha valaki azt mondaná, hogy vágassa le a féllábát.

- Miért ne?... Van feszítőrúd, kalapács, csavarkulcs... - magyarázgatta Öfelsége. - Nem is kerül az olyan nagy munkába, és lesz egy úszó szigetből kettő a Csendes-óceán hátán.

„Ez a Pinchinat mindig olyan bolondos fickó marad, mint volt! Még a legkétségbeejtőbb helyzet sem változtatja meg!” - gondolta magában Callistus Munbar.

S lám, habár az ő tanácsát nem fogadták is meg, ha a *Standard-Islandet* a szó szoros értelmében nem is repesztették kétfelé: mégis kétfelé vált az, tökéletesen két részre szakadt, más értelemben! Az előkelők tanácsa is két részre vált, egyik fél megválasztotta a sziget felének kormányzójává Tankerdont, a másik fél Coverleyt a sziget másik felének kormányzójául. Kiki a maga fele szigetét függetlenül kormányozta.

Meglesz ennek is, annak is a maga kikötője, katonasága, tengerészete, gépészei, motorjai, mechanikusai, fűtői, villamostelege, és nem szorul semmi tekintetben a másik félre.

Helyes... nagyon helyes; de vajon Simcöe tengernagy és Callistus Munbar szintén kétfelé szakadnak-e, hogy *Standard-Island* mindkét felének a javára teljesítsék kötelességeiket?...

A főintendáns állása végül is nem oly föltétlenül szükséges, ezentúl meg sine curává válik, hiszen nyilvános ünnepekről mindaddig nem is álmodozhatnak, míg *Standard-Islanden* a polgárháború dühöng. Békés kiegyezésről ugyan ki beszélne?

Kitetszett ez egy hírlapi nyilatkozatból is, amelyet *március 17-én* közöltek a helyi lapok: Walter Tankerdon és Dy Coverley eljegyzése végképp felbomlott...

Hiába kértek, esdekeltek a szerelmesek - felbontották az apák. Lám, Callistus Munbar úrnak mégsem volt igaza, amikor azt mondta, hogy a tiszta szerelmet nem győzheti le a hiúság! De mégis, talán igaza volt!... Walter és Dy nem mondtak le egymásról... inkább elszakadtak a családjuktól... idegen földre menekültek... egybekeltek... csak találtak a földön egy talpalatnyi helyet, ahol az ember boldog lehet, és nem fullad meg a milliókban.

Mióta Tankerdont és Coverleyt kormányzókká választották, a menetrendben nem történt semmi változás. Simcöe tengernagy tovább irányította északkelet felé. Majd ha a Magdolna-öbölbe érnek, bizonyára sok milliomos torkig lesz az áldatlan helyzettel, a szárazföldön keres békességet, amelyet még *Standard-Islanden* sem élvezhettek zavartalanul. Meglehet, hogy az úszó szigetet minden lakója elhagyja?... Akkor majd csődbe jut... elkótyavetyélik, mint holmi ódon vasholmit: megméri, eladják és a kohókban beolvasztják.

Hanem addig még ötezer mérföldnyi utat kellett *Standard-Island*nek megtennie, ami eltart legalább öt hónapig. Ez alatt a két kormányzó szeszélye meg makacssága sok galibát okozhat; főleg mivel az elmék már amúgy is telve vannak ellenséges szándékkal. Annyira jutottak, hogy a jobb- és balpárt akár ökölre is kelt volna egymással, vagy puskacsövet szegeztek volna egymás fejének... és vérük piroslott volna az acéllemezzel borított utcákon.

No, hát ennyire mégsem vetemedhettek! Azt senki sem akarhatta, hogy a két városrész közt valóságos háború üssön ki. Eközben valami történt, ami végpusztulással fenyegette az egész úszó szigetet.

Március 19-én reggel hivatalos helyiségében ült Simcöe tengernagy, az obszervatóriumban, és várta, hogy jelezzék az első magasságot. Számítása szerint nem lehetett már messze *Standard-Island* a tengernek attól a pontjától, ahova az élelmiszerszállító hajókat rendelték. A vámőrök feszült figyelemmel kémlelték körös-körül a szemhatárt, hogy a gőzhajó érkezését rögtön hírül adják. A tengernagy szobájában a következők gyűltek össze: a malecarliai király, Stewart ezredes, Sébastien Zorn, Pinchinat, Yvernes, Frascolin, néhány tiszt és hivatalnok, szóval mind olyanok, akik nem vegyültek bele a politikai pártoskodásba. Mindnyájan azt kívánták, hogy minél előbb érkezzenek meg a Magdolna-öbölbe, ahol majd vége fog szakadni a mostani siralmas helyzetnek...

E pillanatban villamos berregés hallatszott kétszer: sürgöny érkezett a városházából, mégpedig kettő: egyik Jem Tankerdontól, a másik Nat Coverleytől; mindkettő a városházának egyik szárnyában tartotta hivatalos óráit pártfelei közt. Innen igazgatták a felemás *Standard-Islandet*. Nem csoda, ha olykor-olykor egészen ellentétes rendeleteket osztogattak.

Az említett nap reggelén a két utasítás éppen a menetrendre vonatkozott - pedig hát legalább ebben egyetértés lehetett volna közöttük -, mégpedig ellenkező értelemben. Nat Coverley azt rendelte, hogy *Standard-Island* folytassa az útját északkelet felé, és a Gilbert-szigetcsoporthoz vessen horgonyt; Jem Tankerdon, aki erősen megmakacsolta magát, hogy üzleti összeköttetések után lát, azt rendelte, hogy délnyugatra tartsanak, Ausztrália felé.

Ennyire jutott a két vetélytárs, párthíveik pedig megesküdték, hogy körömszakadtáig támogatni fogják őket.

- Mindig ettől félttem!... - mondta Simcöe tengernagy, megtudva az obszervatóriumba egyszerre érkező két sürgöny tartalmát.

- Ennek így tovább tartania nem lehet, a közjólét tesz óvást ellene! - jegyezte meg a malecarliai király.

- Mit fog ön tenni? Melyik parancsot teljesíti? - kérdezte Frascolin.

- Teringettét!... Magam is kíváncsi vagyok, hogy vágja ki magát ebből a hínárból?! - kiáltott föl Pinchinat.

- Bizonyára rosszul! - jegyezte meg Sébastien Zorn.

- Mindenekelőtt értesítem a két kormányzót, hogy parancsaikat nem teljesíthetem, mert egymásnak ellentmondók. Különben is legokosabb, ha *Standard-Island* itt vesztig áll addig, amíg az élelemszállító hajók megérkeznek.

Ezt az okos feleletet rögtön megsürgönyözték a kormányzónak.

Hirtelen *Standard-Island* törzsén valami sajátságos mozgást vettek észre... Mi lehet az oka?... Úgy látszott, Jem Tankerdon és Nat Coverley makacssága nem ismer határt!...

A jelenlevők nézték... nézték... Arcuk mind megannyi kérdőjel.

- Mi ez?... Mi lehet ez?

- Hogy mit jelent? - vetette közbe kedvetlenül Simcöe tengernagy - Azt jelenti, hogy Jem Tankerdon egyenesen Watson úrnak adott parancsot a bal parti, és Nat Coverley Somwah úrnak a jobb parti kikötőben! Az megparancsolta, hogy délnyugat felé, ez elrendelte, hogy északkelet felé haladjon *Standard-Island*!... Így aztán *Standard-Island* álló helyében forog, és forogni fog mindaddig, míg a kormányzók fejében a bogarak motoszkálnak.

- No lám, még utoljára keringőt jár *Standard-Island*!... - jegyezte meg Pinchinat. - A vastag-nyakúak keringőjét... Athanase Dorémus urat bátran nyugdíjazhatják, a nábobok nem szorultak az ő táncleckéire.

Ez az oktalanság, s bizonyos szempontból tekintve komikus helyzet valóban nevetséges volt. Csakhogy, sajnos, Simcöe tengernagy azt mondta, hogy ebből még komoly veszély is lehet.

Ha a tízmillió lóerejű gépek ellenkező irányban működnek, megtörténhetik, hogy *Standard-Islandet* kétfelé szakítják.

Csakugyan, a gépek teljes gőzerővel működtek, a hajó ércfedélzete, alja meg-megreszketett belé. Az ember képzelje csak el, hogy két lovat ellenkező felére fognak be a kocsiba, s azok húzzák kétfelé a kocsit... Nos hát, ilyen volt itt is a helyzet.

Fokozódó sebesség mellett *Standard-Island* körben forgott a saját függőleges tengelye körül, a park és mező koncentrikus körökben, s a sziget partjának a vidéke óránként tíz-tizenkét mérföldnyi sebességgel táncolt a tenger hátán.

A gépészek dolgába beleszólni nem volt szabad Simcöe tengernagynak, hogy okos szóval rábeszélhette volna őket a gépek működtetésére. Ők is a két párt egyikéhez tartoztak, mint a város lakói. Watson és Somwah, ameddig török-szakad, gépet-gépre, dinamót dinamóra uszítottak.

Azonkívül történt még valami egyéb is, ami a fejeket nyugodtabbá, a szíveket lágyabbá változtathatta volna.

Standard-Island körforgásának következtében a nábobokat és hölgyeiket főleg a városnak ama részein, amelyek a középpontból távolabbra, a sziget széleihez közelebb estek, sajátságos szédülés fogta el: fölkavarodott a gyomruk, hányinger gyötörte őket.

Yvernes, Pinchinat és Frascolin nem állhatták meg, hogy ne nevéssenek, pedig a helyzet kezdett határozottan válságossá válni. *Standard-Islandet* az a veszély fenyegette, hogy tényleg kettészakad, ez pedig méltán fölért a szellemi kettészakadással.

Szegény Sébastien Zorn, a folytonos körforgás miatt sápadt... nagyon sápadt lett. „Levonta a zászlót” - amint Pinchinat fejezte ki barátja állapotát. Öneki, tudvalevőleg ami a szívéen, az a száján... Hát ennek az átkozott gonosz tréfának nem lesz soha vége?!... Örökké ezen a forgó deszkán szédeleg, és még annyi haszna sincs belőle, hogy lássa a jövőendő titkait...

Egy hétig tartott *Standard-Island* boszorkánytánca, egész örökkévalóságnak tetszett. A város közepén jókora tömeg ember keresett menedéket a szédülés meg émelygés ellen, mert itt kevésbé szenvedtek e baj miatt. A malecarliai király, Simcöe tengernagy és Stewart ezredes megkérték a két hatalmas vetélytársat, hogy szüntessék be a körforgást...

Egyik sem akart tágítani.

Még Cyrus Bikerstaff sem boldogult volna, ha hirtelen feltámad halottaiból, ezzel a hagyományos amerikai ős-makacssággal!...

Hogy a nyomorúság betetőződjék, az eget is egy hét óta sötét felhők borították. Teljes lehetlenség volt megmérni a nap magasságát. Simcöe tengernagy nem bírt tájékozódni az úszó sziget helyzete felől. A rengeteg szigetet a két csavargózós, ellentétes irányban működő,

forgatta... forgatta... a sziget alja folyton rezgett... Az emberek nem mertek hazamenni. A part zsúfolásig megtelt néppel, ott tanyáztak, Isten szabad ege alatt. Egyik, csoport ezt zúgta:

- Éljen Tankerdon!

A másik:

- Éljen Coverley!...

A szemek villámokat lövelltek. Ökleikkel fenyegették egymást... Vajon ez a végsőkéig felizgatott tömeg egymásra ront-e, és a polgárháború iszonyai kerülnek napirendre?

Bármiként történnék is, az elvakultak nem mérlegelték, hogy milyen veszély küszöbén állnak mindnyájan. És ha millió szilánkká törik is a Csendes-óceán gyöngye - engedni egyik fél sem akart... Forogni fog mindaddig, amíg kifogy a gépekből az üzemanyag, és akkor szépen megáll...

Közepette ennek az általános izgatottságnak, Walter Tankerdont kimondhatatlan aggodás szállta meg. Mit törődött ő a mások bajával! Ő nem magáért, hanem Dyért remegett. Hátha Milliard-City kettészakad, és az ő drága kincse odavész?! Már egy hete nem látta azt a leányt, aki neki menyasszonya volt, és majdnem hitvese lett. Kétségbeesésében legalább hússzor könyörgött apjának, hogy ne folytassa tovább az áldatlan harcot...

Jem Tankerdon egyetlen árva szóra sem méltatta... Kivezette az ajtón... Nem akart hallani semmit...

A március 27-ről 28-ra virradó éjjel Walter fel akarta használni a sötétséget, hogy találkozzék a leánnyal. Mellette akart lenni, ha a katasztrófa bekövetkezik. Az első sugárúton hemzsegő nép közé vegyült, átmerészkedett az ellenpárti városrészbe, hogy a Coverley-palotába jusson.

Már-már pitymallott, amikor a levegőt - föl a legmagasabb rétegekig - iszonyatos robbanás reszkettette meg. A balpárti gépházak kazánjait ellenálló képességük határán túl megerőltették - s azok a gépházakkal együtt a levegőbe repültek, és mivel az elektromos erő ezen a részen hirtelen kiszivárgott, *Standard-Island* bal parti része a vak homályba süllyedt.

13. Pinchinat jelszava

A bal parti kikötő kazánjai tehát levegőbe repültek, nem működhetek tovább, de a jobb partiak teljesen épek maradtak. Ezért *Standard-Islandet* most már csak ez az egy mozgató ereje vitte tovább. A jobb parti csavarokra szorítkozván, előre már tovább nem haladhatott, csak körbe forgott.

Ilyen rosszra fordult a helyzet. Míg *Standard-Islandnek* megvolt mind a két csavargőzőse, csak arra kellett törekedniük, hogy a torzsalkodókat megbékéltessék, és így a visszas helyzetet megszüntessék, akkor a két motor pótolta volna az úszó szigetnek ezt a pár napi késedelmét, s eljuthattak volna a kiszabott időben a Magdolna-öbölbe.

Erről most már szó sem lehetett. Tudták: a szigetet kormányozni most már képtelenség. Simcöe tengernagy nem rendelkezhetett elegendő hajtóerővel, hogy *Standard-Islandet* elmozdítsa erről a helyről.

Ha *Standard-Island* a múlt héten azon a ponton vesztegelt volna, ahova az élelmiszereket szállító gőzhajókat rendelték, talán lehetővé válna az északi félgömbre visszajutniuk.

Hanem az aznapi csillagászati megfigyelés szerint az úszó sziget a folytonos körforgás közben dél felé haladt a 12. szélességi foktól a 17-ig.

Ugyanis az Új-Hebridák és a Fidzsi-szigetek közt, minthogy e két szigetcsoport nem fekszik messze egymástól, vannak bizonyos áramlatok, amelyek délkeleti irányúak. Míg megvolt mind a két gép, *Standard-Island* ez áramok ellenében könnyen dolgozhatott, de mióta megkezdte a motollázást, ellenállhatatlanul a Baktérítő felé ragadta a tenger áramlata...

Simcöe tengernagy fölismerte a helyzetet, nem is titkolta el azok előtt a derék emberek előtt, akik egyik párthoz sem tartoztak, hogy milyen aggasztó a helyzet!

- Öt fokkal délre vetődtünk vissza! - magyarázta nekik. - A gőzhajó kapitánya, még ha meg is sérült a gépe, segíthet úgy-ahogy magán, de én nem tehetem még azt sem *Standard-Island* földézetén!... A mi szigetünknek nincs vitorlája, hogy a szél jöhetne legalább segítségünkre. Az áramlások kényükre-kedvükre játszhatnak velünk. Hogy hova visznek?... Ma még nem mondhatnám meg. A Magdolna-öbölből elindított gőzhajók hiába keresnek minket, mert úgy tetszik nekem, hogy körülbelül nyolc-tíz mérföld sebességgel (óránként) a Csendes-óceán járatlan vidékeire ragad minket az ár...

Ethel Simcöe tengernagy röviden így festette le a helyzetet, amelyen már segíteni ő sem tudott. Az úszó sziget immár nem egyéb, mint a véletlen jó akaratára bízott rengeteg hajóroncs!... Ha az áram déli, ragadja délre, ha északi, ragadja északra. Talán el egészen a Jeges-tengerig. És akkor...

A helyzet mivoltát a város lakói, valamint a kikötőkben levők elég jókor tudták meg. Mindenütt iszonyú rémületet okozott, másrészt pedig, amint természetes is, ennek az új veszélynek a tudata lehűtötte a forrongó kedélyeket. Senki sem gondolt testvérharcra, és bár tovább is parázslott a kölcsönös gyűlölet, kitörésre nem került többé sor. Lassanként a lakók visszatértek a városrészekbe, utcáikba, házaikba... Jem Tankerdon és Nat Coverley nem vetélkedett az elsőségért. A két kormányzó indítványára egyesült újra az előkelők tanácsa, és közakarattal ráruházták a korlátlan főhatalmat Simcöe tengernagyra, akiben még egyedül bíztak, hogy megmenti *Standard-Islandet*.

Simcöe tengernagy vonakodás nélkül hozzálátott feladatának teljesítéséhez. Számított arra, hogy minden tisztje, barátai, az egész lakosság föltétlenül neki engedelmeskedik. Mit fog csinálni ezzel a rengeteg, huszonhét négyszögkilométer nagyságú szigettel, amely immár egyáltalán nem ép, hanem félig bénult?!...

Valóban, az ember csaknem kénytelen elítélni ilyen körülmények közt *Standard-Islandet*, a hajóépítésnek e páratlan remekművét!... Mert ilyen baleset, lám, a szelek és hullámok játékszerévé tehet...

Nem a természet erői ártottak neki ezúttal sem, mivel eddig a Csendes-óceán orkánjai, viharai, ciklonjai nem fogtak ki rajta; emberi gyarlóság, hiú gőg, feltűnési viselkedés, makacsság okozta a szerencsétlenségét!... A torzsalkodók mérhetetlen vaksága miatt kellett a bal parti kazánoknak fölrobbanniuk!...

No de mire valók most a szemrehányások? Mindenekelőtt magyarázatát kellett keresniük annak, hogy miért robbant föl a kazán. A túlságosan hevített gőzfejlesztő készülékek robbanása mindent elpusztított, két gépész és hat fűtő esett azonkívül áldozatul!... A villanytelep is tönkrement ezen az oldalon. Még szerencse, hogy a jobb parton nem történt semmi baj.

Pinchinat megjegyezte:

- *Fél szemmel* kell boldogulnunk, ha muszáj!...

- Ez még hagyján, de odavan a *fél lábunk* is... - vágta rá Frascolin. - A meglevő pedig édeskeveset segít rajtunk...

Fél szem, fél láb... túl sok egyszerre a jóból!

A beható szemle alkalmával meggyőződtek arról, hogy tatarozásra gondolni sem lehetett, ezért tehát a délre ragadó áramlat ellen nem tehettek semmit. Nyugodtan be kellett várniuk, míg *Standard-Island* a sodró víztömegek hatalmából valahogyan kiszabadul, amely most a Baktérítő felé vitte...

Továbbá szükségesnek látszott megvizsgálni azt is, hogy milyen állapotba jutottak a fenékkamrák, amelyek a hosszú ideig tartó körforgás miatt szintén károkat szenvedhettek. Egyik-másik fémlap belapulhatott, a csavarok meglazulhattak. De hát ha itt vagy ott lék támadt, hogyan segíthetnek azon?!...

A mérnökök megejtették e második vizsgálatot is. Jelentésük nem volt valami vigasztaló... Sok lemez meghasadt a hosszú forgás miatt, pántok töredezték le; ezer meg ezer szög hullott ki, és nyílások, repedések támadtak. Egyik-másik kamra vízzel telt meg. Az érctörzs azonban még ellenállt a hullámoknak, az úszó sziget sem merült alább a kellő szintnél, s így *Standard-Island* tulajdonosainak egyelőre nem kellett félniük attól, hogy szigetüket elnyeli a tenger. A legtöbb repedés az ágyúütegeknél tátongott. A bal parti kikötő egyik oszlopköve elsüllyedt, de épen maradt a jobb parti kikötőé, és a töltésvédők is föltartóztatták a tenger hullámcsapásait.

A tengernagy sürgősen elrendelte, hogy ami kijavítható, mulhatatlanul javíttassék ki. A lakosság tehát abban megnyugodhatott, hogy egyelőre életveszélytől nem kell tartania. Elég baj volt az, hogy *Standard-Island* tetszése szerint nem folytathatta útját. No de ezen segíteni nem lehetett...

Hátravolt még, hogy hozzák rendbe az élelmiszerek ügyét. Az volt a kérdés, hogy a meglevő készlet egy vagy két hónapra szól-e?

A tengernagy által elrendelt vizsgálat eredménye a következő lett:

Víz van bőviben. Az egyik szűrőkészülék ugyan elpusztult, de ép a másik, ez a vízszükséglet fedezésére egymaga is elegendő.

Élelmiszer dolgában persze nem látszott ilyen kedvezőnek a helyzet. Legföljebb két hétre való van együtt, ha a tízezer lakó megelégszik az eddiginél kevesebbel. Főzeléket és gyümölcsöt nem számítva, a többi tudvalevőleg más helyről szállították *Standard-Islandre*... Más helyről?... De honnan most?... Hol lehet a legközelebbi szárazföld?... Hogyan juthatnak oda?

Simcöe tengernagy elrendelte, hogy az élelmiszerek kiosztásában nagyon kell takarékoskodniuk, habár tudta, hogy ez nagyon kellemetlenül fog hatni a lakókra. Még aznap közhírré tették táviratilag és telefon útján ezt az ijesztő rendeletet.

Milliard-Cityben és a kikötőkben a legnagyobb megütközéssel fogadták a hírt... Nehéz katasztrófák balsejtelme szállta meg mindnyájukat.

Az éhség ijesztő réme kísértett - hogy ezzel az útszéli, de találó metaforával éljünk -, mert azt tudták, hogy újabb szállítmányra nem számíthatnak. Szerencsétlenségükre egyetlenegy gőzhajó sem vesztegelt a kikötőkben, hogy Simcöe tengernagy Amerikába indíthatta volna. Balvégzetük intézte úgy, hogy az utolsót ezelőtt három héttel indították útnak Erromangónál Cyrus Bikerstaff és a többi áldozat holttestével. Akkor persze senki sem sejtette, hogy *Standard-Islandet* a hiúság még komolyabb veszélybe fogja sodorni, mint a vad új-hebridaiak orvтамadása!...

Mit ér az, ha az ember olyan dúsgazdag, mint Rothschild, Mackay, Astor, Vanderbilt vagy Gould, ha a világ minden kincse sem menthet meg az éhenhalástól?!... Igaz, ugyan, hogy e nábobok vagyonának legnagyobb része az Ó- és Újvilág bankjaiban fiadzott, de ki tudja, maholnap akár egymillióért is kaphatnak-e egy font húst vagy kenyeret?

Úgy van, úgy, oktan torzsalkodásuk, balgatatag vetélkedésük és hatalomra való éhezésük volt mindennek az oka. Mindenki tudta: Tankerdon és Coverley e nyomorúság forrása! Vigyázzanak! Féljenek a számadástól, jaj nekik, ha kérdőre vonják őket a tiszték, az előkelő és alsóbb rendű hivatalnokok, a kereskedők, a város összes lakói, akiket ilyen örvénybe sodortak!... Mire vetemedhetnek még ezek a szegény emberek, ha az éhség kínjai fogják gyötörni őket?!...

Ámde ezek a szemrehányások nem illették Walter Tankerdont és Dy Coverley kisasszonyt. Az apák bűnében teljesen ártatlan szerelmespárt felelőssé tenni mindezért nem lehetett, hiszen ők lettek volna a két városrész békés egyetértésének szilárd kapcsai, és nem ők tépték szét a kötelékeket.

Két álló nap telt el, az eget folyton sűrű felhők borították, *Standard-Island* helyzetét meghatározni még mindig nem lehetett.

Március 31-én reggel a zenit elég tisztának látszott, és a finom ködréteg is lassan oszladozni kezdett. Remélhették, hogy megmérhetik a Nap állásának magasságát.

Mindenki lázas kíváncsisággal várta. Néhány száz ember az ágyúütegnél gyülekezett össze. Walter Tankerdon is hozzájuk csatlakozott. De sem apja, sem Nat Coverley, sem az előkelők tanácsának egyetlen tagja sem merészkedett elhagyni lakását; oda száműzte őket a lakosság jogos méltatlankodása és nyilvánvaló haragja azért, mert Milliard-Cityt ilyen nyomorba süllyesztették.

Valamivel déli tizenkettő óra előtt, amikor a Nap éppen a tetőpontra hágott, módját ejtették a magasság mérésének. Két szextánsot irányoztak az égre, egyiket a malecarliai király, másikat Simcöe tengernagy. A Nap-magasságot felvéve, leszámítják a szükséges korrekciókat, és eszközlik a kellő felmérést. Az eredmény:

29° 17' déli szélesség.

Két órával utóbb éppen ilyen szerencsés körülmény közt kiszámították a hosszúságot:

179° 32' keleti hosszúság, Párizstól számítva.

Eszerint, mióta *Standard-Island* annak az örült körforgásnak esett áldozatul, az áramok ezer mérföldre hajtották délkeleti irányban.

A talált eredményeket a térképen pontosan föltüntetve, a következőket állapították meg:

A legközelebbi szigetek - bár még mindig száz mérföldre estek -, a Kermadeck-szigetek... Kopár, lakatlan sziklatömegek, ott ugyan élelmiszert hiába keresnének - különben ide sem juthatnának el a maguk jószántából!... Háromszáz mérföldnyire délen van Új-Zéland... De hogy is számíthatnának arra, hogy az áramlat oda hajtsa, holott onnan jön?... Ezerötszáz mérföldre nyugaton van Ausztrália, és néhány ezer mérföldre keleten Dél-Amerika, pontosabban számítva, talán Chile.

Új-Zélandon túl terjed el jégmezeje az antarktikus sarktengernek. Avagy *Standard-Islandre* az a sors várt, hogy e zord partokon törjék darabokká? S majdan a sarkutazók ott lelik meg földi maradványait a nyomorúság és éhség áldozatául eső lakosságnak?...

Simcöe tengernagy behatóan igyekezett tanulmányozni e tenger sodrásának mivoltát. Mi lesz velük, ha ez az áramlat állandóan ilyen marad, és nem változik meg? Hátha pusztító orkán kerekedik, amilyenek a sarktengereken olyan gyakoriak?

E kérdések még inkább fokozták a nyugtalanságot. E kedélyek izgalma mindinkább nőtt, s azok ellen a nábobok ellen ingerelte a lakosokat, akik felelősek voltak Milliárd-City nyomorúságáért. A malecarliai királynak minden tekintélyét, Simcöe tengernagynak és Stewart ezredesnek minden energiáját, a tiszteknek minden bátorságukat latba kellett vetniük, hogy valamiképp megakadályozzák a lázadás kitörését.

A napok teltek-múltak, a helyzet nem változott. Táplálkozás dolgában mindenkinek - akár dúsgazdag volt, akár nem - csak a feltétlenül szükségesre kellett szorítkoznia.

Az örök ezenközben a legéberebb figyelemmel kémlelték a szemhatárt, ha valahonnan hajó közeledését vennék észre, rögtön jelt adhassanak, és talán lehetővé tegyék, hogy a világgal megszakított összeköttetésük helyreálljon. Csakhogy sajnos, a tengernek ezen a részén, ahol most tévelygett a *Standard-Island*, nemigen jártak hajók. És dél felé iszonyatos rém gyanánt föltűnt a Jeges-tenger, szívük vérét megfagyasztván.

Április 3-ról 4-re virradó éjjel végre-valahára örvendetes jelenség mutatkozott.

A napok óta hevesen nyargaló északi szél lassanként elült, egy ideig szélcsend támadt, aztán a légkör szeszélye úgy kívánta hogy délkelet felől induljanak meg a légtömegek. Az éj-nap-egyenlőség tájékán gyakori az effajta tünetény.

Simcöe tengernagy reménye föléledt. Elégedett lett volna azzal is, ha legalább száz mérfölddel vetődik az úszó sziget nyugat felé, ahonnan majd valamilyen ellenkező áramlat esetleg Ausztráliába vagy Új-Zélandba hajtana. Attól valószínűleg nem kellett már tartaniuk, hogy a sarktenger felé viszi az áramlat... Sőt abban is bizakodhatott, hogy Ausztrália felől talán szárazföldre is bukkannak.

Napfölkeltével észrevehetőleg megújult a délkeleti szél, és *Standard-Island* nemsokára érezte is jótékony hatását. Magasabb épületei: a városháza, az obszervatórium, a két templom némileg szélfogókul szolgáltak. Az óriási, négyszázharminckét millió tonnájú hajónak némiképp pótolták a vitorláit...

Az égen felhők száguldottak keresztül; a Nap ugyan csak néha-néha tört át a felhőkön, de talán így is tájékozódhattak a helyzetről.

Kétszer sikerült is megmérni a Nap magasságát.

A számítások szerint *Standard-Island* két fokkal újra észak felé sodródott.

Ezt nehezen lehetett volna arra magyarázni, hogy *Standard-Island* csak a szél irányában haladt tova; hihetőbb, hogy a forgószelek valamelyikének hatalmába került, és így remélhetőleg újabb áramlat északnyugat felé ragadhatja, ahol remélhették kínos helyzetük jobbra fordulását. Ideje is lett volna már, mert az élelmiszerek kiosztásában újabb megszorító rendeleteket kellett kiadniuk. Kétségbeejtően ürült a raktár, és tekintetbe véve, hogy tízezer ember megélhetése forgott kockán, a helyzet nagyon aggasztó lett!...

A kedélyek ide-oda hullámzottak. Tudjuk, hogy a tömeg a remény és kétségbeesés közt minden átmenet nélkül szokott váltakozni. *Standard-Island* lakossága is csak olyan volt, mint a szárazföldi nagyvárosok inséggel küzdő csöcseléke, holott elvárhatnánk, hogy okosabb és türelmesebb legyen... Eddigelé az volt, de hát az éhség kiforgatja a dúsgazdagokat is emberi mivoltukból!...

Délelőtt a szél mintha egyre erősebben fújt volna; a barométer fokenként alább szállt. A tenger hátán hosszú, hatalmas hullámtaréjak verődtek föl, bizonyoságaul annak, hogy délkeleten veszedelmes légköri zavaroknak kellett történniük. Az eleddig rendíthetetlen *Standard-Island* most erősen megérezte a tenger hánykolódását. Egyik-másik ház félelmetesen megingott, a szobák falaira függesztett tárgyak elmozdultak helyükről, amint földrengés alkalmával szokott történni. A nábobok előtt ez az eddig ismeretlen jelenség újabb szorongások forrásává lett.

Simcöe tengernagy és emberei szüntelenül az obszervatóriumban időztek; innen kormányozták a sziget minden ügyét. Ők is gonosz jelnek tartották a földrengésszerű rázkódásokat, nem titkolták, hogy a helyzet nagyon aggasztó.

- Több mint bizonyos, hogy *Standard-Island* fenékrésze súlyosan megsérült!... - mondta komoran a tengernagy - A kamrák oldalfalain rések támadtak, a törzsnek nincs immár meg a régi ellenálló képessége...

- Adja Isten, hogy hevesebb vihar ne támadjon ránk - jegyezte meg a malecarliai király -, mert az tönkretenné *Standard-Islandet*!...

Most immár nem bíztak többé a milliomosok műszigetük talajában!... Érezték, hogy lábuk alatt inog a föld... százszorta jobb volna, ha valamely sziget szikláin járnának!... Minden pillanatban attól kell félniük, hogy a tenger mérhetetlen keble megnyílik alattuk, és elnyeli *Standard-Islandet* mindenestül... Van-e szív, amely el ne szorulna ettől a gondolattól?!...

Kétségtelen, hogy a fenékkamrák újabb sérüléseket szenvedtek, az oldalfalak szétváltak egymástól, szegek hullottak ki...

A park hosszában és a műfolyó mentén, valamint a város két végén valami határozatlan fel- és alá ringást lehetett érezni. Ennek az oka nyilván nem lehetett egyéb, mint az, hogy rések támadtak a hajó alján. Egyik-másik ház lassanként süllyedni kezdett! Ha esetleg be találna omlani, megrendíti az alapjaikat is. Arra nem is gondolhattak, hogy a lékeket betömjék. Több a bizonyosnál, hogy a hajófenék egyes részei megteltek már vízzel, mert az úszó sziget észrevehetőleg alább merült a tengerbe. Körülbelül egy lábnyi volt a süllyedés; ha ez tovább folytatódik - a tenger el fogja önteni a földélezet, ha pedig *Standard-Island* elveszti az egyensúlyát, akkor csak idő kérdése, hogy mikor fog végleg elmerülni...

Simcöe tengernagy szívesen eltitkolta volna a dolgok állását, mert tudta, hogy a bizonyosság páni rettegést fog szülni. Ki tudja, mire vetemedhetnek ezek az emberek a baj okozói ellen? Hiszen az a reménységük sincsen, hogy a mentőcsónakokon vagy hevenyében összerótt kompokon menekülnek, mint a zátonyra jutott hajók utasai szokták tenni abban a vak reményben, hátha véletlenül hajóval találkoznak, s az fölveszi őket!... Itt maga a komp, *Standard-Island*, volt süllyedőfélben.

Simcöe tengernagy óráról órára följegyeztette a süllyedés fokát. *Standard-Island* mind mélyebbre merült a tengerbe. A fenékkamrákba tehát lassan, de folytonosan hatolt be a víz.

Az időjárás is határozottan rosszabbra fordult. Az égen halvány rőt és rézvörös színek váltakoztak. A barométer alább szállt, és mindez arra mutatott, hogy vihar van készülóban. A párázatok alább-alább ereszkedtek, olybá tűnt föl, mintha a szemhatár a hajó széleivel akarna ölelkezni...

Estefelé irtózatosszélvihar süvöltött végig a habokon. A tenger árja recsegtette-ropogtatta a fenékkamrák oldalmezeit, széttörte a vaspántokat, megrepesztette a falakat. A pusztulás műve elkezdődött; a város körútjai, a parkok pázsitjai mintha ketté akarnának válni. Éjjelre a város minden lakója a mezőségre menekült, hátha az a terület több biztonságot nyújt, mivel ott nem álltak nehéz épületek. A két kikötő és az ágyúütegek tájékára siettek...

Kilenc óra felé iszonyú lökés rendítette meg tetőtől talpig *Standard-Islandet*. A jobb oldali villanytelep elsüllyedt. Olyan vaksötétség támadt, hogy sem az eget, sem a tengert látni nem lehetett!...

Az újabb rázkódás halomra döntötte a házakat, mintha kártyából épültek volna. Néhány óra múlva egyetlen ház sem maradt épen *Standard-Islanden*.

- Uraim - mondta Simcöe tengernagy -, nem maradhatunk tovább az obszervatóriumban, mert bármely pillanatban romba dőlhet!... Menjünk a mezőre, várjuk be ott, amíg az orkán kitombolja dühét fölöttünk...

- Ciklonnal van dolgunk - jegyezte meg a malecarliai király -, különben nem szállott volna alá a barométer hétszázötvenhárom milliméterig...

Csakugyan ciklon támadta meg *Standard-Islandet*; ez az iszonyatos erejű forgószél, amely a déli földgömbön gyakori, és nyugatról déli irányba halad, aztán keletnek kanyarodik. Ez a legpusztítóbb vihar. Egyedüli menedéke az lehet ilyenkor a hajónak, ha a közepébe kerül, ahol aránylag a legcsendesebb. *Standard-Island* azonban önmagával tehetetlen lévén, erre nem is gondolhattak... Nemcsak az emberi botorság, esztelen torzsalkodás, hanem az elemek rémítő haragja is áldozatul szemelte ki *Standard-Islandet*.

A malecarliai király, Simcöe tengernagy, Stewart ezredes, Sébastien Zorn és társai, valamint a csillagászok és tisztek elhagyták a biztonságot többé nem nyújtó obszervatóriumot. Ideje is volt már, mert alighogy kétszáz lépésre jutottak tőle, a torony mennydörgésszerű robajjal leomlott, áttörte alapját, és eltűnt a mélységes tengerben.

Egy pillanat múlva a többi hozzá tartozó melléképület is összedőlt.

A kvartett tagjai a kaszinóba rohantak a hangszereikért. A kaszinó még épen állt, oda is jutottak szerencsésen, fölsiettek szobáikba, ki-ki fogta a maga hangszerét és futott a parkba.

Néhány ezer ember tiptródott már itt egyrakáson, köztük a Tankerdon és Coverley család is. Szerencséjükre oly vak sötétség uralkodott, hogy nem ismert rájuk senki sem...

Walter mégis olyan szerencsés volt, hogy rátalált Dyra. A végső veszély pillanatában mellette állt, mindent elkövetett, hogy megmentse az életét...

A leány megismerte, hogy ki bukkant föl mellette.

- Ó, Walter!... - kiáltotta.

- Dy!... Lelkem, édes Dy!... El nem hagylak téged!... Melletted maradok!...

Művészeink sem akartak elszakadni egymástól, Frascolin nem vesztette el nyugalmát, Yvernes szörnyen ideges, Pinchinat gúnyosan belenyugodott a helyzetbe; Sébastien Zorn, aki Athanase Dorémus mellé került, így szólt hozzá:

- Ugye, megjövendöltem, hogy szerencsétlen vége lesz a komédiának?!... Tudtam én előre!...

- Elég a moll-tremolóból, vén Izsaiás próféta! - ripakodott rá „Öfelsége”. - Most a bűnbánati zsolozsmát fújjad!...

Éjfél tájban már kétszeres haraggal dühöngött a ciklon. A vihar irtózatossá hullámokat korbácsoló föl, és *Standard-Islandre* zúdította a víztömegeket... Mi lesz a vége az elemek e harcának?... Valamely szírt hez csapja *Standard-Islandet*?... Avagy a nyílt tengeren fog darabokra törni?...

A hajótörzsrő már ezer meg ezer rés támadt. Mindenütt recsegett-ropogott. A város monumentális épületei: a városháza, a két templom lehullottak a tátongó nyílásokba. Híre-nyoma sem maradt a nagyszerű épületeknek!... Mennyi szobor, remek festmény, kincseket érő műtárgy pusztult itt el! Ha majd kisüt a nap, a milliomosok nem látják majd a büszke Milliárd-Cityt... Ha egyáltalán megéri a nap világát, és nem nyeli el őket is az örvény!...

Íme, már végigzúdult az ár parkon és mezőn; ahol a hajófenék még ellenállt a viharak, a süllyedés még nagyobb lett, a tenger színe és a hajó födélzete egy síkot képezett, és a ciklon végighömpölygette az úszó szigeten rémítő hullámaikat.

És menedék, oltalom sehol!... Sehol!...

Az ágyúüteg éppen a szél irányában feküdt, sem a tenger árja, sem az orkán ellen meg nem védhetett senkit. A fenékkamrák falai mennydörgésszerű ropogással összetörttek, minden szétszakadt, lehullott, mállott...

Ütött a boldogtalanok végőrája!

Hajnali három óra felé a folyó mentében kétfelé vált a park is, mintegy két mérföldnyi hosszúságban, és a nyíláson át örvénylett föl a tenger vize. Menekülniük kellett, mégpedig rögtön!... A lakosság elszéledt a mezőkön: egyik része a kikötők, másik része az ágyúütegek irányába menekült. Családok tagjai elszakadtak egymástól, az anyák hiába keresték gyermekeiket... Úzte, hajtotta őket a rohanó ár.

Walter Tankerdon ottmaradt Dy mellett, a jobb parti kikötő felé vonszolta, ölébe vette a félig elalélt leányt, vitte a vaksötétségben, ügyet sem vetett a menekülő tömeg jajveszékelésére.

Reggel öt órakor újra recsegett-ropogás hallatszott kelet felől.

Mintegy fél négyzetmérföldnyi darab szakadt le *Standard-Islandtől*: a jobb oldali kikötő vált el összes melléképületeivel, gépeivel. A ciklon most érte el tetőpontját!... Ide-oda dobálta tajtékzó hullámai hátán a hajóronccsá vált *Standard-Islandet*. Törzse meg kisebb részekre esett szét, a fenékkamrák megteltek vízzel, és alámerültek az óceán mélységes kebelébe.

- Megbukott a részvénytársaság, követte példáját az úszó sziget!... - kiáltott föl Pinchinat.

Ezzel igazán találóan jellemezte a helyzetet.

A csodaszámba menő *Standard-Islandnek* immár csak ide-oda úszkáló romjai maradtak meg, miként valamilyen szétrobbant üstökös darabkái, csakhogy ezek a roncsok nem a levegőben, hanem a Csendes-óceán mérhetetlen hátán úszkáltak.

14. Befejezés

Napfölkeltével néhány száz lábnyi magasságból a következő dolgokat láthatta volna az ember: *Standard-Island* három darabja - mindegyik két-három hektárnyi területű - s mintegy tíz-tizenkét kisebb töredék ide-oda úszkált céltalanul a tengeren.

Hajnalhasadtával a ciklon dühe kimerült, és a légköri zavarok szokott nagy gyorsaságával körülbelül harminc mérfölddel odább, keletre vonult. A rémítő haraggal fölkorbácsolt tenger most is csapkodta még toronymagasságú hullámain, és a szigettronsok ide-oda hanykolódtak a tajtékos habtaréjokon.

*Standard-Island*nek az a része pusztult el leginkább, ahol Milliard-City épült. A város, súlya miatt, mindenestül elmerült. Hiába keresnők azokat a pompás palotákat, amelyek a fő sugárutat a sziget közepén annyira ékesítették... Soha úgy a jobb parti rész a bal partitól el nem szakadt, mint most!... Ilyen szakadásról a pártoskodók bizonyára nem is álmodtak!...

Alighanem attól is tarthattak, hogy a lakosok közül sokan estek áldozatul, noha már idejekorán kimenekültek a mezőkre, amelyek alatt a szigetfenék szilárd maradt.

Tankerdon és Coverley most már bizonyára megelégtették áldatlan torzsalkodásukat! Most már egyikük sem lehet ott *Standard-Island* főembere! Milliard-City odalett, és vele együtt elveszett az az irtózatosan nagy összeg, amelyen megvásárolták. De azért ne búsuljunk, van az európai és amerikai bankok kasszáiban még elég milliójuk biztonságban elhelyezve; a betevő falat miatt nem kell aggódniuk...

A legnagyobb töredék abból a mezőből maradt meg, amely az obszervatóriumtól a jobb parti ágyúütegig nyúlt végig. Ezen a három hektárnyi területű szigettroncson körülbelül háromezer hajótörött szorongott. Avagy nem igazán hajótöröttek-e szegények?...

A másik, valamivel kisebb töredéken a bal parti kikötőnek néhány melléképülete még megmaradt: egy-két élelmiszerraktár és az édesvízszűrő. A többi: a villanytelep, gépház és fűtőház a kazánrobbanás alkalmával légbe röpült. Ezen a roncsoson kétezer ember keresett menedéket. Talán érintkezést létesíthetnek még az első töredékekkel, ha a csónakok közül egyik-másik megmaradt.

A jobb oldali kikötő, amint már említettük, reggel három óra tájban elszakadt a törzstől, valószínűleg alámerült, mert sehol nem látszott a szemhatáron.

E két töredéken kívül létezett még egy, a legnagyobb: négy-öt hektárnyi terület, a második ágyúüteg és környéke. Ezen négyezer hajótörött verődött össze.

A lakosság többi része a kisebb töredékdarabokon viaskodott a habokkal; néhány száz négyzetméter nagyságú roncsokon hanyódtak.

Mindössze ez maradt meg *Standard-Island*ből.

A katasztrófa néhány száz ember életét oltotta ki. Hálát adhatnak az Istennek, hogy mind egy szálig oda nem veszték!...

Mínthogy a szárazföldről olyan messzire eltévedtek, ki tudná megmondani: vajon partra vergődnek-e valaha? Talán az éhség öli majd meg a hajótörötteket?!... S kérdés, vajon marad-e közülük csak egyetlenegy is hírmondónak, hogy tanúságot tegyen erről a maga nemében páratlan katasztrófáról?...

De nem... kétségbe azért ne essünk! Ezeken a szigettroncsokon erélyes férfiak vannak; bizonyára mindent megtesznek, hogy megmeneküljenek a haláltól.

A jobb oldali ágyúüteg környékének töredékén van Simcöe tengernagy, a malecarliai király, az obszervatórium személyzete, Stewart ezredes, néhány tiszt, Milliard-City számos előkelősége, a papok és a lakosság jelentékeny része.

Itt van a Tankerdon és Coverley család is. Szemmel láthatólag lesújtotta őket az a felelősség, amely a családfők lelkiismeretét nyomta. Nem elég csapás-e rajtuk az is, hogy Walter és Dy eltűnt? Vajon menedéket találtak-e a hajóroncsok valamelyikén?... Remélhetik-e, hogy valaha látni fogják őket?...

A kvartett tagjai hangszereikkel együtt megmenekültek. Hogy a szokott frázissal éljünk: „Ásó-kapa választhatta el csak őket egymástól.” Frascolin higgadtan szemlélődött, mint mindig; ő még reménykedett. Yvernes a rendkívüli iránt való szeretetében így kiáltott föl:

- Hát lehetett volna ennél nagyszerűbbet csak gondolni is?!...

Sébastien Zorn, természetesen, magánkívül dúlt-fűlt. Az nem vigasztalta őt, hogy megjósolta *Standard-Island* pusztulását, amiképp hajdanában Jeremiás próféta megcselekvé Sionnal. Éhezett, fázott, náthás lett, folyvást szúrásokat érzett az oldalában. A javíthatatlan Pinchinat pedig megjegyezte:

- Ne légy igazságtalan, vén Zorn! Elvégre is ha minden tagodban viszketeget és szúrást érzel, hát nem harmónia ez is?!...

A gordonkás legszívesebben megfojtotta volna „Öfelségét”, ám szerencsére eltekintett ettől, mert nagyon szaggatta ízületeit a csúz...

Hát Callistus Munbar?... Nos, hát valamennyien meggyőződhetek arról, hogy a főintendáns egyszerűen nagyszerű! Istenileg nagyszerű! Sem a tulajdon életéért, sem *Standard-Island* miatt nem esett kétségbe.

- Hazajutunk! - hajtogatta. - Újra fölépítjük az úszó szigetet!... Az egyes töredékek még használhatók, és azt nem mondhatja senki, hogy a hajóépítészet e remekét az elemek tették csúffá!...

Annyi bizonyos, hogy most egyelőre veszélytől nem kellett tartaniuk. Mindaz, amit a ciklon elsüllyeszthetett: Milliard-City monumentális épületeivel, szállodáival, házaival, a gépházak, az ágyúütegek, szóval a nehézsúlyú építkezések elmerültek. A megmaradt töredékek helyzete kedvezőbb, íme, kiemelkedtek a vízből, a hullámok nem csapkodtak többé át a felületükön.

Kissé szabadabban vehettek lélegzetet, a helyzet javult, és mert elmerüléstől egyelőre nem kellett félniük, a hajótöröttek kedélye is kissé földerült. Nyugalom szállta meg őket. Csak az asszony nép meg a gyermekek félelmét nem tudta legyőzni a józan belátás.

Ugyan mi történt Athanase Dorémus úrral?... Mindjárt a katasztrófa kezdetén egy szigettöredékre menekült az illemtan- és tánctanár az öreg szolgálójával. Az áramlat odahajtotta őket, ahol az a nagyobb darab úszott, amelyen a kvartett tagjai is tartózkodtak. Fölvették őket is oda.

Simcöe tengernagyot buzgón támogatták hűséges emberei, ő maga pedig olybá tekintette a helyzetet, mintha valamely hajótörést szenvedett hajónak a kapitánya volna: semmit el nem mulasztott, amivel segíthetne a helyzeten. Mindenekelőtt azon töprengett, vajon nem lehetne-e valahogyan összekapcsolni a szigetroncokat. Ha ez lehetetlenség, akkor talán közlekedést kellene létesíteni a töredékek közt. A bal parti kikötőben épen maradt néhány csónak: nos, hát érintkezhetnek az egymástól elszakadt hajótöröttek. Ha emberei sorjában járják, megtudhatják, hogy hol mennyi élelmiszer és ivóvíz van még készletben.

Hátha esetleg azt mégis meghatározhatnák, hogy a Csendes-óceán melyik részén tévelyegnek ez idő szerint?

Nem. Hiányoztak a Nap magasságának megméréséhez szükséges eszközök. Senki sem tudhatta, hogy a szigettronsokat sziget vagy szárazföld irányába viszi-e a tengeráramlat. Délelőtt kilenc óra tájban Simcöe tengernagy két tisztjével együtt csónakba szállt. Rendre sorra járták a hajótronsokat, tudakozódtak, és a következő eredményt állapították meg:

A bal parti kikötő szűrőkészüléke elromlott, az egyik víztartóban mindazonáltal van két hétre való ivóvíz, ha nagyon takarékoskodnak vele. Ugyanennyi ideig eltart az élelmiszerkészletük is.

Így tehát föltétlenül szükséges, hogy két hét alatt eljussanak a Csendes-óceán valamely szigetéig...

Sajnos, azt is megtudták, hogy az éjjeli orkán elragadta néhány száz ember életét. A Tankerdon és Coverley család kétségbeesését szó ki nem mondhatja, toll le nem írhatja. Sem Waltert, sem Dyt nem találták meg egyik hajótöredéken sem. A katasztrófa pillanatában Walter eszméletén kívül levő jegyesét a jobb parti kikötő felé vitte; és *Standard-Island*nek ezt a részét sehol sem látták a Csendes-óceán hullámain...

Délután a szél lassanként elcsitult, a hullámok nem háborogtak, és a szigettronsok nyugodtan úsztak tovább a tenger hátán. Simcöe tengernagy élelmiszert és ivóvizet küldött mindenüvé, s így éhség vagy szomjúság miatt nem fenyegette veszély a hajótörötteket.

A szigettronsok közt mind könnyebbé és gyorsabbá vált a közlekedés. A vonzóerő törvénye szerint a sziget töredékei mind közelebb verődtek egymáshoz. A bizalmát és reménységét el nem veszítő Callistus Munbar jó jelnek tekintette ezt, és már-már bizakodott abban, hogy a Csendes-óceán gyöngye újra összeforrad.

Koromsötét éj szakadt alá... Hová tűnt az az idő, amikor Milliárd-City utcáit, a kereskedőnegyedet, a park gyepszőnyegét villanyfény árasztotta el, és az alumíniumholdak nappallá varázsolták *Standard-Island*en az éjjelt?...

A vak sötétségben itt is, ott is összeütköztek a szigettronsok. No de ezt nem akadályozhatták meg, nem kocódtak nagyon hevesen, kárt sem okoztak.

Napfölkeltkor újra látták, hogy az egyes töredékek még közelebb kerültek egymáshoz. Nyugodtan tovább úsztak a tenger síkján, összeütközéstől félniük nem kellett. Néhány evező-csapás egyiktől a másikhoz hajtotta a csónakokat. Simcöe tengernagy könnyen intézkedhetett az élelmiszerek és ivóvíz kiosztásának szabályozásában. Végre is ez volt a fődolog, a hajótöröttek belátták, és szó nélkül alkalmazkodtak a rendeletekhez.

A csónakokat az egyes családok is fölhasználták arra, hogy keressék családjuk egyik vagy másik tagját, akiknek a katasztrófa alkalmával nyoma veszett. Milyen boldogok azok, akik rátaláltak szeretteikre, és milyen gyötrő azoknak az aggodalma, akik hiába keresik!...

Határozottan szerencsével jártak a hajótöröttek, hogy a tenger egészen elcsöndesült. Legfőlőbb az a sajnálatos, hogy a délkeleti szél is elállt, mert ez csak fokozta volna a tengeráramlatot, amely az ausztráliai szigetcsoportok felé sodorta a szigettronsokat.

Simcöe tengernagy úgy állította föl az őrszemeket, hogy körös-körül megfigyelhessék a szemhatárt. Mihelyt hajót pillantottak meg, vészjellel kellett figyelmeztetniük. Csakhogy a Csendes-óceánnak ezt a messze eső részét hajók nemigen járták, és főleg ebben az évszakban nem, mert a napéjegyenlőség viharai ilyenkor dühöngtek javában.

Édeskevény reményük lehetett tehát, hogy füstoszlopot vagy vitorlát vegyenek észre a szemhatáron. És mégis, Simcöe tengernagynak délután két óra tájban jelentette az egyik őrszem:

- Északkelet felől mozgó pont bukkant elő!... Nem lehet látni hajótörzset, de kétségtelen, hogy *Standard-Island* irányában vízi jármű közeledik!

Ez a hír roppant izgatottságot szült. A malecarliai király, Simcöe tengernagy, a tisztek és mérnökök mind arra az oldalra siettek, ahonnan a közeledő hajót észrevették. Elhatározták, hogy bármi úton-módon zászlót vonnak föl, és a megmaradt fegyverekkel vészlővéseket adnak, hogy *Standard-Islandre* figyelmeztessék a közeledőket. Ha pedig előbb leszáll az éj, hogysen az adott jeleket a jövevények észrevehetnék, a szigetroncsok egyikén tüzet gyújtanak. Az bizonyára feltűnik majd az éj sötétjében.

Nem kellett estig várniuk. Az a mozgó tömeg szemmel láthatólag közeledett, füst gomolygott fölötte, és éppen *Standard-Island* felé tartott.

Folyvást szemmel tartották. A hajó törzséből nagyon kis rész emelkedett ki a vízből, árbocai és vitorlái sem látszottak.

- Kedves barátaim! - kiáltott föl Simcöe tengernagy. - Én már bizonyosan tudom, hogy mi legyen az!... Nem egyéb, mint *Standard-Island* egyik leszakadt része, mégpedig a jobb parti fele. Somwah bizonyára módját ejtette annak, hogy a gépet működésbe hozza, és lám csak, felénk tartanak.

Csaknem őrjöngő örömrivalgással fogadták ezeket a szavakat. Most már szentül hitték, hogy biztos a menekvés. Úgy tűnt föl a dolog, mintha ezzel a darabbal újra visszatérne az élet *Standard-Islandre*.

Simcöe tengernagy nem tévedett. A katasztrófa pillanatában a jobb parti rész leszakadt *Standard-Islandtől*, s egy ellenáram északkelet felé sodorta. Napfölkeltével Somwah révkapitány kijavíttatta sebtében a csekély sérüléseket szenvedő gépet, és elindult, hogy visszatérjen a szerencsétlenség színhelyére. Néhány száz menekülő szorongott a hajóroncs földézetén.

Három órával utóbb a jobb parti rész már alig lebegett egy kábelnyire a *Standard-Island* roncsaitól. Örömujjongással, lelkesült kiáltásokkal fogadták. Walter Tankerdon és Dy Coverley karon fogva állt a földézetén... ide menekültek a katasztrófa alkalmával...

Most már biztos remény éledett a szerencsétlenekben, hogy megmenekültek. Élelmiszer, víz elegendő volt az érkezőknél. A raktárhelyiségekben megmaradt sok fűtőanyag, a gépek üzemben tartása miatt sem kellett tehát aggódniuk: a csavargózós még jó ideig nem mondja föl a szolgálatot. Az ötmillió lóerő bizonyára segíti őket annyira, hogy valamelyik közel eső szárazföldre eljussanak. Az egyik hajóستiszt úgy vélte, hogy Új-Zélandba jutnak.

Csupán az ejtette gondolkozóba őket, hogy miképp helyezhetik el a sok ezer menekült a jobb parti részen, amely mindössze nem nagyobb hat-hétezer négyzetméternél!... Vajon nem kellene-e mintegy ötven mérföldnyire előre meneszteni, hogy segítséget hozzon a többieknek?

Nem, az túl sok időbe kerülne, márpedig minden perc drága! Egyetlen napot sem szabad elvesztegetniük, mert máskülönben a hajótöröttek áldozatul esnek az éhhalálnak!...

- Okosabban segíthetünk magunkon... - tanácsolta a malecarliai király - A két ágyúüteget s a jobb parti rész gépeit könnyen fölhasználhatjuk: *Standard-Island* minden menekültjét tovább szállíthatják... Ha ezt a hármat összekötjük egymás végtében, és hozzájuk csatoljuk a többi roncsot, mint valami teherhajó uszályait, akkor az ötmillió lóerejű jobb parti rész elvontat mindnyájunkat Új-Zélandba.

Ez a pompás, megvalósítható ötlet a legtöbb biztosítékkal kecsegtetett, hogy célhoz juttassa a hajótörötteket. Olyan bizalom szállta meg a lakosság kebelét, mintha már a biztos révbe jutottak volna.

A nap hátralevő részét arra fordították, hogy a raktárakból elővonszolt nehéz vasláncokkal összekapcsolták az egyes roncsokat. Simcöe tengernagy úgy vélekedett, hogy ez az uszályos hajó huszonnégy óra alatt körülbelül nyolc-tíz mérföldet tehet meg. Ha tehát az áramlat is

kedvező lesz, öt nap alatt megtehetik az ötven mérföldnyi utat, amely elválasztja őket Új-Zélandtól. Élelmiszer dolgában addig meg nem szorulnak. Előre nem látható akadályokat és balesetet tekintetbe véve, tovább is a legnagyobb takarékoság mellett maradtak. Amikor mindent elvégeztek, este hét óra felé a csavargózós élére állott az uszályoknak, a gép működésbe jött, és lassan elindultak.

Másnap hajnalhasadtakor az örszemek Standard Island apró töredékei közül egyetlenegyét sem láttak már ide-oda úszkálni a tengeren.

Április 4-től 8-ig nem történt semmilyen különös esemény. Az időjárás kedvezett, a párázat csekély volt; szerencsésen haladtak előre.

Április 9-én reggel nyolc óra tájban jelentették az örszemek, hogy szárazföldet pillantottak meg, nyilván magas hegyet, mert észrevehették már nagy távolságból is.

Afelől sem lehetett kétség, hogy milyen föld, mert az épségben maradt mérőeszközök és térképek segítségével megállapíthatták.

Ika-Na-Mawi hegyfokát látták meg, Új-Zéland nagy északi szigetét.

Még egy nap és egy éj telt el, és április 10-én reggel az uszályvezető propeller horgonyt vetett egy kábelnyi távolságra a Ravaraki-öböltől.

Milyen boldogság és a biztonságnak milyen jóleső érzése töltötte el a hajótörötteket, midőn végre nem mūtalajt, hanem igazi földet éreztek a talpuk alatt! És mégis elgondolták, milyen sokáig fennmaradt volna az a szilárd, hatalmas úszó sziget, ha a tenger viharánál, orkánoknál rombolóbb emberi szenvedély kora pusztulásra nem juttatta volna!...

Az új-zélandiak nagyon szívesen fogadták a hajótörötteket, és nyomban gondoskodtak mindenről, amire szükségük volt.

Mihelyt Aucklandba, Ika-Na-Mawi fővárosába érkeztek, végre-valahára egybekelt Walter Tankerdon és Dy Coverley kisasszony, mégpedig a körülményekhez képest nagy ünnepies-séggel. Meg kell jegyeznünk, hogy a kvartett tagjai ez alkalommal gyönyörködtették utoljára művészetükkel a milliomosokat. Bizonyára boldog frigy lesz ez, csak az a kár, hogy a közjó szempontjából nem létesült régebben. Igaz, no, az új párnak alig van több vagyona fejenként néhány rongyos milliónál...

- Eh, no!... - jegyezte meg Pinchinat. - Ők ilyen szűkös anyagi viszonyok közt is boldogok lesznek... Mibe fogadjunk?...

A Tankerdonok, Coverleyk és a többi milliomosok sietősen igyekeztek vissza Amerikába, ahol bizonyára nem kell vetélkedniük, hogy melyikük legyen az úszó sziget kormányzója.

Ugyancsak hazautazott Simcöe tengernagy, Stewart ezredes és tisztikara, az obszervatórium hivatalnokcsoportja, sőt Callistus Munbar is, aki a maga részéről szentül hitte, hogy maholnap újabb műszigetet fognak csinálni.

A malecarliai király és felesége őszintén bevallotta, hogy fáj nekik *Standard-Island* pusztulása, mert úgy remélték, hogy életük végéig ott fognak éldegélni csendesen. Reméljük, hogy a trónja vesztett pár talál valahol egy darabka földet, ahol politikai villongásoktól mentesen töltheti el hátralévő napjait.

És a kvartett-társaság?

Nos, hát a kvartett tagjainak sincs oka megbánni - már mondjon akármit Sébastien Zorn -, bizony, nincs oka megbánni, hogy Callistus Munbar akaratuk ellenére *Standard-Islandre* hozta őket. Csúnya hálátlanság volna tőlük, ha Callistus Munbar úrra haragudnának ezért a csínyért.

Múlt év *május 25*-től ez év *április 10*-ig nem is egészen tizenegy hónap telt el; ezalatt ők pompásan, gondtalanul éltek. A tiszteletdíj mind a négy részletét pontosan megkapták. A pénz háromnegyed része ott fekszik a San Franciscó-i és New York-i bankokban, nyugta ellenében bármikor megkapják...

Az Aucklanden tartott menyegző után Sébastien Zorn, Yvernes, Frascolin és Pinchinat elbúcsúztak barátaiktól - természetesen Athanase Dorémus úrtól is, és útra keltek San Diego felé.

Május 3-án megérkeztek Dél-Kalifornia székvárosába, és ott a lapokban tüstént közhírré tették, hogy miért nem tarthatták meg ígéretüket, amelyet ezelőtt egy évvel tettek a hangversenyre vonatkozólag. Őszinte sajnálatuknak adtak kifejezést, hogy olyan sokáig megvárakoztatták a nagyérdemű közönséget.

- Uraim, húsz esztendeig is szíves-örömet vártunk volna önökre!...

Ezt a feleletet a San Diego-i zeneestélyek szeretetreméltó igazgatója adta nekik.

Képzelné-e ennél hízelgőbb és kedvesebb elismerést? Ilyen udvariasságért az lehetett csak az egyetlen hálás köszönet, hogy a régóta hirdetett hangversenyt mos igazán megtartsák.

Az éppoly számos, mint tüzes lelkesedésű hallgatóság előtt a hajótörött *Standard-Island*-ről megmenekült művészek Mozart F-dúr kvartettjét, op. 9. játszották, és olyan viharos tetszést arattak, mint még soha eddigelé.

Így végződött a világ kilencedik csodájának, a *Csendes-óceán* páratlan gyöngyének története. Azt szokták mondani: ha jó a vége valaminek, jó az egész; vajon *Standard-Islandre* vonatkozólag nem volna-e helyesebb így fogalmazni: ha a vége rossz, rossz az egész?...

No de vajon vége van-e valóban?... Nem! Előbb-utóbb új *Standard-Island* keletkezik!... Legalábbis Callistus Munbar úrnak ez a szent meggyőződése.

És mégis - minduntalan ezt hangoztatjuk -, vajon nem istenkísértés-e olyan szigetet építeni, amely tetszése szerint járja a végtelen tengert? Vajon a szelek és hullámok fölött uralkodni nem tudó embernek szabad-e versenyre kelni a világ Alkotójával?...

-&-